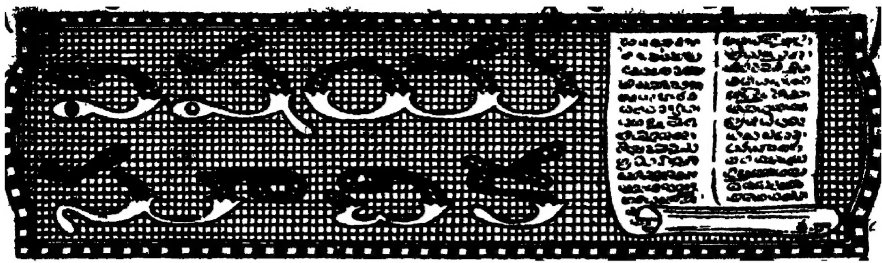

181

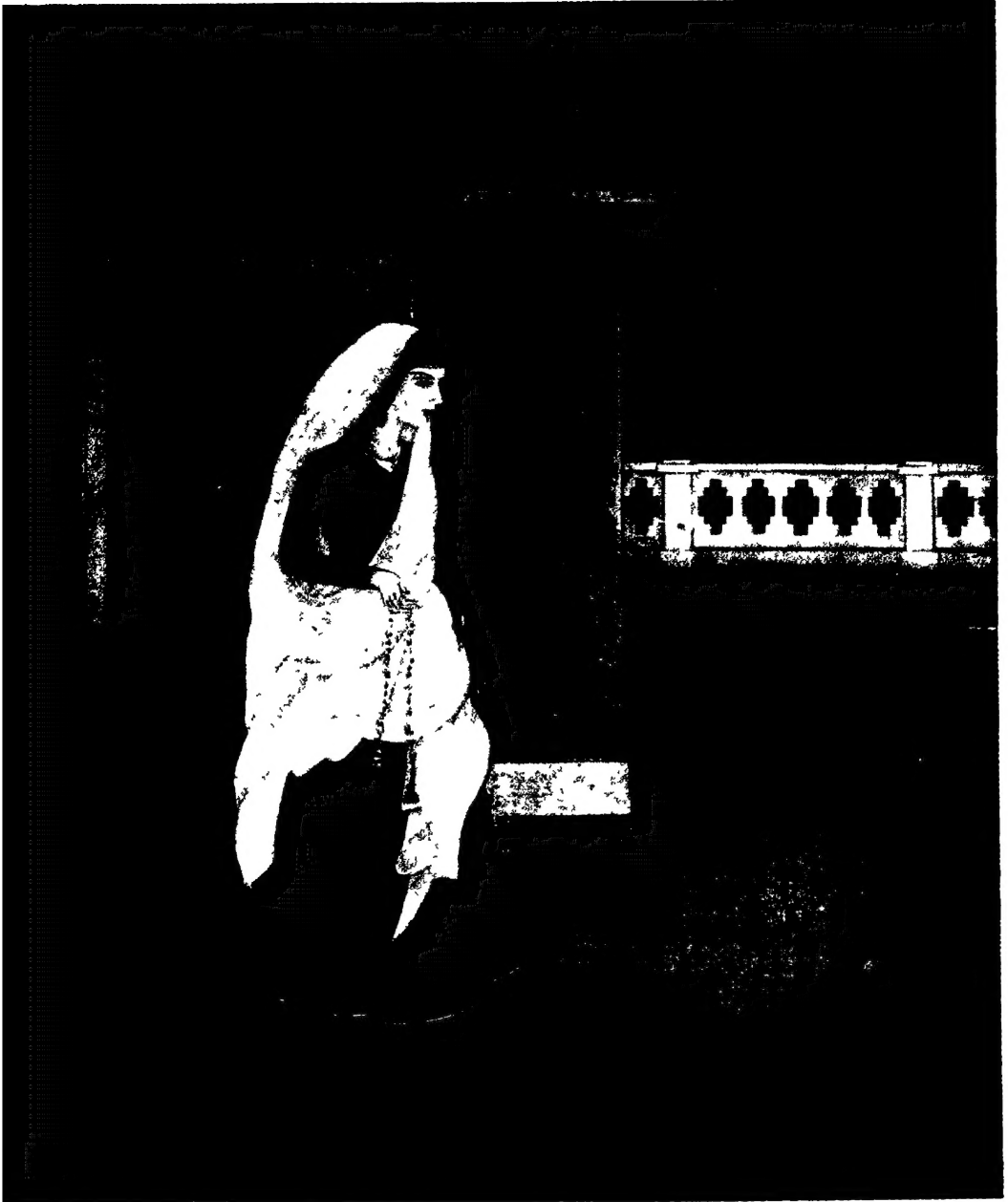
మజ్జిమనికాయము—దివాకర్ణ వేంకటాచార్యులు	౧౭౩-
నంది(ముక్కు)తిమ్మకవినిగుడించి—కొణిదేవ కాలకృష్ణయ్యగారు	౧౭౫-
వెనుకమాపు—వేంకటకాళిదాసకవులు	౧౭౯-
తెలుగులిపియు దత్తంస్కరణమును—యం. యస్. వెంకయ్యగారు	౧౮౧-
ప్రేమపరీక్ష—శ్రీ శివశంకరశాస్త్రిగారు	౧౯౭-
శబరి—చింతా దీక్షితులుగారు	౧౯౯-
గౌతమి!—కల్లూరి వెంకటసుబ్రహ్మణ్యదీక్షితులుగారు	-
ఎంతపనిచేశారు!—పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్యగారు	౨౦౯-
శిరశ్చేద—తుంగ పెంకటరామయ్యగారు	-
గాజు—విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	౨౧౬-
అనసూయ—జాషువగారు	౨౨౧-
పిట్టకథలు: గుడ్డిగుడ్డు—శిష్టా ర కృష్ణయ్యగారు	-
,, మూఢభక్తి—బొడ్డు బాపిరాజుగారు	౨౨౪-
,, కోమటియుక్తి—బొడ్డు నీతామహాలక్ష్మిగారు	౨౨౬-
పాతపాటలు—శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు	౨౨౮-
ఖద్దక—మద్దులపల్లి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	-
వినోదశిల్పము-పుస్తకములనుంచు అలమారు, బిడ్డలడియ్యెల—కొ.	-
నరసింహాచారిగారు	౨౩౭-
హంససందేశము—కీ. శే. కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రిగారు	౨౩౯-
గురుశిష్యసంవాదము—కూచి నరసింహముగారు	౨౪౧-
“అన్యోపదేశకతకము”నుండి—కొమాండురు కృష్ణమాచార్యులుగారు	౨౪౪-
ఇమ్మడి అరికేసరిభూషాలుని వే(లే)ములవాడ శిలాశాసనము—	-
భావరాజు వేంకటకృష్ణరావుగారు	౨౪౦-
విలయకాండవము—డి. రాజశేఖరకవిగారు	౨౪౧-

పి. వి. పెల్లి-స్వచ్ఛమేను—తన్నేటి విశ్వనాథంగారు	౨౭౩-౨౭
రాజ్యభ్రష్టులు	౨౭౪-౨౮
బౌద్ధతేజస్సు—శ్రీ. శ్రీనివాసరావుగారు	౨౮
ప్రాచీనగృహనిర్మాణము—పి. వి. రత్నముగారు	౨౮౫-౨౮
పదవిచిత్రము—చిట్టాపెగడ నీతారామాంజనేయులుగారు	౨౮
కవులు పెల్లాడితే?—అనుభవశాలి	౨౯౦-౨౯
మేఘుడు—నన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	౨౯
హిందూదేశపు ప్రభుత్వముగము—చావలి వెంకటహనుమంతరావుగారు	౨౯౩-౨౯
పాలయలుక—బలిశేపల్లి లక్ష్మీకాంత కవిగారు	౨౯
అరియరామభూపాలుడు—టి. శివశంకరంగారు	౩౦౭-౩౦
మధుకరవృధ—డా. నిడమర్తి ఈశ్వరప్పగారు	౩౧
భారతీయమహిళామండలి	౩౦౧-౩౧
ఆంధ్రభృష్యదయము	౩౦౨
గర్వియగురాజు—శ్రీ శ్రీరాజావిక్రమదేవ వర్మగారు	౩౦౨
నాట్యకళ—తులభారము—దేవులపల్లి అప్పలనరసింహముగారు	౩౦౩-౩౧
ఆంధ్రమహాసభలు—గుంటూరు	౩౦౭-౩౧
ఇరువదవ ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్సమావేశ	౩౧౯-౩౧
కలసూరగంప:—గడ్డకు; తడ్డుకు; ప్రాచ్యపాశ్చాత్యగాంధర్వకళ; కె. సి. కుమారప్పగారు.	౩౨౧-౩౧
గ్రంథవిమర్శనము—	౩౨౫-౩౧
సామిప్రాయవిశేషములు—	౩౩౨-౩౧

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు—కోపనార, ఏకాంతమధురాలోచనము, అరియరామభూపాల

సాధారణ చిత్రములు—వింతగడియారము ౨; పలకపయి నీడులాట; పక్షులును సాలీడు; ప్రాకుడుజంతువు; స్వాతంత్ర్యదేవత; మేడమీడితొట; ఎంపయరు ప్లేటువిల్లి; రాజ్యభ్రష్టులు ౮; బృందావనమునం దొకరాత్రి; ప్రధానన్యాయమూర్తి, నర్సరామేశం పంతులుగారు; ఇతరచిత్రములును.

۵۰۰

۵۰۰

చెన్న పట్టణము, ఆగస్టు ౧౯౩౧

సంపుటము ౮

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము శ్రావణమాసము

సంఖ్య ౮

మబ్బు లేనివర్షము

దివాకర్ణ వేంకటాచార్యునిగారు

[మాతృగుప్తుఁ డుజ్జయిని నెలిపోని నెంచిన మరుచటినాటి వేకున విక్రమార్కుఁ డాతనిఁ దిలిపించి లేఖ నొకదాని నిచ్చి దీనిని మగ్ధేహార్ద్రయనఁ జనునకుండఁ గొంపోయి కాశ్మీరామాశ్వుల కప్పగింపుమని కోఁగెను. కవియు నెటుకొనుటకు నదివరకు నిశ్చయించుకొనకుండుటచే సంతసించి రాజుజ్ఞ సంగీకరించె. కాశ్మీరామాశ్వు ఁయు త్తర మును నాదుకొని మాతృగుప్తునకుఁ బట్టఁజూఁ గట్టిరి.]

మూగవై పడియున్న మురజభేరీశంఖకాహళంబులు దెస ల్లలయ మ్రోసె

రాజవీధి నిరంతరప్రజాపటలిచే నేల యూనిన యట్లు నిండియుండె

మొల్కనగవులతోడ ముత్తైదువలు కప్రపారతుల్ వెలిగించి రతులభక్తి

పందిమాగధుల కైవారంబు మిన్నంటె జయపాఠశతనాతినంభ్రమమున

మాతృగుప్తమహారాజమణి లభించె-మాయద్వప్తంబుకతన ముమ్మాటి కనిరి

సింగపుంగదై యదియే వసింపుఁ డందు-మమ్ము మాన్నింపుఁడని పల్కి మంత్రివరులు.

ఈవిశరీతసంఘటన మేమి మతిభ్రమ గల్గి యిట్లు నక

గేవలవైదికప్రవరుఁ గిల్చిపసిద్ధదర్శిద్రదేవతా

పావనపాదసేవకునిఁ బార్థివుగాఁ దమిమీఱఁ గోరిరో

ధీవరులౌ నమాతృకులదీపకు లింతయు స్వప్నదృశ్యమో?

కల యెట్లా? నిది విక్రమార్కధరణీకాంతప్రధానాజ్ఞకు
ఫలమంచు వచ్చిందిచినార లిక నాపై నింతకాలమ్ము గే
నలములేని దయావిశేష మధికంబై యెట్లు లీనాటికి
గలుగవచ్చె నగాధచిత్తులుగదా తొసాగు లత్యంతము?

ఇంకొక యెడ నేమొకొ? అహింసగుణాధ్యయ మాత్యగున్లనా
మాంకుడు నామొగంబునకె యబ్బిన దింతయద్వైత మన్నచో
నింకను నమ్మకంబు జనియించుట లేద మనమ్మునందు తే
మంగరకాల మబ్బినది మాత్రె నృపాలుని చిత్తవృత్తియు.

నన్ను భూనాథుఁ జేయు మనమ్ము లేక-జాబు నాచేతి కాయ డొసంగు లేల?
చదువుచో బాతకం బబ్బు సత్యమనియె-గుడ్డదానప్రియుండొట కొంత నిజము.

జలపూర్ణకుంభముల్ తొందాల్చి యెదురుగా వచ్చినా రిద్వరు వనజముఖులు
వికసించుపూవుల వెలయుసౌరభముతో గంధవహుండు స్వాగతము నిచ్చె
శ్రవణపర్వంబుగా శారికాముఖవిహంగములు నుతించు గీతములు పాడె
సర్వకాకోటి దర్పంబుమై నిల్చి కాటుకపట్ట యుత్కంఠం గొలిపె.
నలసి యొకచోట నిద్రించునట్టి సమయ-మందు నొకమేడ నెక్కుచు నన్నిదాటి
నల్లు కలంగంటి శకునముల్ వృద్ధమగునె-కాలము ఫలించె నాకు భాగ్యము లభించె.

నీనభాంతరమందన నిల్చుకొనుచు-భాగ్యము లొసంగుట నృపాల, పాడిగాని
రాజ్యపాలనమందు మర్మము లెఱుంగని-శుద్ధవైదికుమెడచుట్టఁ జుట్టఁ దగునె!

తనసౌఖ్యం బహిశ్రతు భీతి శమనార్థం బానలం ద్రోయుచు
దనకు బాస్పయియున్న శేఖుంగని దైత్యారాతి దుఃఖించి నూ
తనభారంబును దెచ్చిపెట్టె భజబంధంబందన బూను మీ
వనయంబు ధరణీధరం బనుచు, నన్యాయంబన జెల్లునే?

ఉరుములును లేవు, లేదు విద్యుత్తుగూడ-గానరాదయ్యె మేఘ మాకాశమందు
విపులమై నర్ష మెంతయు పెల్లివిరిసె-ధరణీపాలక, సీతే వదాన్యుడ వన!

ఎంతోమంది కవీంద్రులు బుధులు భూమిశాస, నీయివికి
స్వాంతంబం దలరారి యాశిష మొనర్చు నృద్ధిచే మించి య
శ్రాంతంబు నిరపాయమై యలరు నీసామ్రాజ్యసంపత్తి క
ల్పాంతసాయిగ నీయశోగరిమ నిర్వు నేను దీవించెద.

ఆంధ్రకవుల చరిత్రయందు “సాధారణ ముగా ముక్కు-తిమ్మన్న యనఁబడెడు నందితిమ్మన్నకవి యీ మల్లయకవికి మనుమఁ డని చెప్పదురు” అని నందిమల్లయ్య ఘంట సింగయ్యలను గూర్చి వ్రాయుచోటను

“ఈకవి (నంది తిమ్మన్న). వరాహపురాణాదిగ్రంథములను రచించి ప్రఖ్యాతి కెక్కిన మలయమారుతకవికి మేనల్లుఁడు” అని నంది తిమ్మనచరిత్రమునందును — కీ॥ శే॥ వీరేశలింగముపంతులుగారు సూచించి యున్నారు.

కవిజీవితములయందుఁ బ్రబోధచంద్రోదయపారిజాతాహరణములయందలి సీసపద్యముల నాధారములుగఁ జర్చించి,

“ఈ పద్యములఁబట్టి చూడఁగా ముక్కు-తిమ్మనకు మల్లయకవి సవతితమ్ముండనియు, సింగనకవి సవతిమేనల్లుం డనియును దేలినది. ఈసింగనకవికి మలయమారుతాభిధాన ముండుటంబట్టి యితఁడు తిమ్మకవికి మేనమామయగు మలయమారుతకవికిఁ గుమారుని కుమారుఁడుగా నూహింపవలెయున్నది” అని యొకచోటను

“నందిమల్లయకవికి ముక్కు-తిమ్మన మనుమఁడనికాని, యిందులోఁ జెప్పఁబడిన మలయమారుతకవియు, తిమ్మకవి మేనమామయగు మలయమారుతకవియు నొక్కఁడే యని

కాని చూపుటకు గ్రంథదృష్టాంతములు లేవు. అట్టి ప్రతీతియైనను వ్యాపకములో లేదు” అని యింకొకచోటను

గురుజాడ శ్రీ రామమూర్తి పంతులు గారు వ్రాసి యున్నారు.

చరిత్రకారు లిరువుర యభిప్రాయములును భిన్నములుగ నున్నవి. లోకమున నున్న వాడుక ననుసరించి కవులచరిత్రయందును, గ్రంథస్థపద్యములనుబట్టి కవిజీవితములయందును నట్లు వెల్లడింపఁబడి యున్నది. ఎంత పెదకినను నిప్పటిదనుకఁ బారిజాతాహరణమున నొకటి, ప్రబోధచంద్రోదయమున నొకటి సీసపద్యములుదక్క వీరి బాంధవ్యము నెఱింగించు దృష్టాంత మింకొకటి లభింపలేదు. ఆపద్యముల సీక్రింద నుదాహరించి వాటి యాధారముననే పైఁజెప్పిన చరిత్రకారు లిరువురలో నెవరి నిర్ణయము సత్యదూరముగాక, లోకసహజముగ వరుసక్రమమునకు సూటిగ నున్నదో విమర్శింతము :—

పారిజాతాహరణమునందలి పంచమాశ్వాసము చివరనున్న సీసపద్యమందుఁ దిమ్మన తన చరిత్ర మొకించుక వివరించెను.

“కాళికగోత్రవిఖ్యాతుఁ డాపస్తంబ
సూత్రుఁ డార్జున పవిత్రకులుఁడు
నంది సింగమాత్యునకును దిమ్మనకు
దనయుండు సకలవిద్యావివేక

చతురుడు మలయమారుతకవీంద్రునకు మే
నల్లుండు కృష్ణరాయకీర్తి
కరుణాసమాలభ్యున పశురంతయా
నమహోగ్రహర సహ్యానయుతుడు
తిమ్మనూర్కుండు శివపరాధీనమతి య
ఘోరశివగురు శిష్యుండు పారిజాత
హరణ మనుకావ్య మొనరించె సంధ్రభావ
నాదివాకరతారాసుధాకరముగ. ”

దీనివలనఁ దిమ్మకవితండ్రి సింగమాత్యుడు,
తల్లి తిమ్మాంబ, మేనమామ మలయమారుత
కవి అని తెలియుచున్నది.

నందిమ్మయ, ఘంటసింగయ (మలయ
మారుతకవి) విరచిత ప్రబోధచంద్రోదయము
నందు వారి చరిత్రమును దెలుపు నీసపద్యము:

“కలఁడు కాళికగోత్రకలశాంబారాశిమం
దారంబు సంగీత నంది నంది
సింగమంత్రికిఁబుగ్గా శీల పోతమ్మకు
నాశ్రయసంభవుఁడు మల్లయ మనీషి
అతనిమేనల్లుఁ డంచిత భరద్వాజ గో
త్రారామచైత్రోదయంబు ఘంట
నాగధీమణికిఁ బుణ్యపరిత్ర యమ్మలూం
బకుఁ గూర్మితనయుండు మలయమారు
తావ్యయుండు సింగ నాడుండు నమృతవాక్కు
లీశ్వరాధాపకులు శాంతు లిలఁ బ్రసిద్ధు
లుభయభావల శేర్పరు లుపమ రస స
మర్థ లీకృతిరాజనిర్మామనకు. ”

నందిమ్మయతండ్రి సింగమంత్రి, తల్లి పోతమ్మ,
మేనల్లుఁడు మలయమారుతుఁడు, అని దీనఁ
దెలియవచ్చినది.

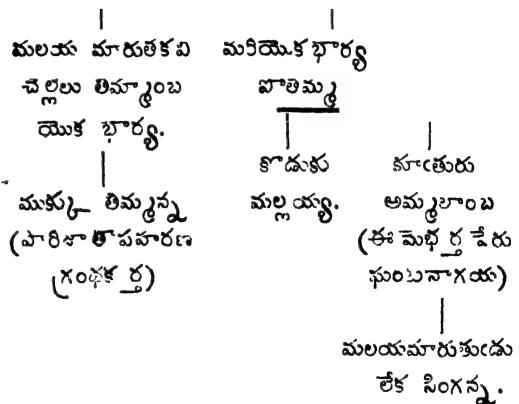
రెండు గ్రంథములయందలి పద్యముల
లోను మలయమారుతకవి చుట్టరికము ముడి

వైవఁబడియున్నది. ఈ మలయమారుతుని
సంబంధమే మల్లయతిమ్మనల వరుస దెలిసి
కొన నుపకరించునని తోచుచున్నది.

పై పద్యములయందలి క్రమమును నిర్ధా
ణచేయుటకు శ్రీరామమూర్తిగా రీకిందఁ
జూపిన వంశవృక్షమును గల్పించినారు—

కాళిక గోత్రములో

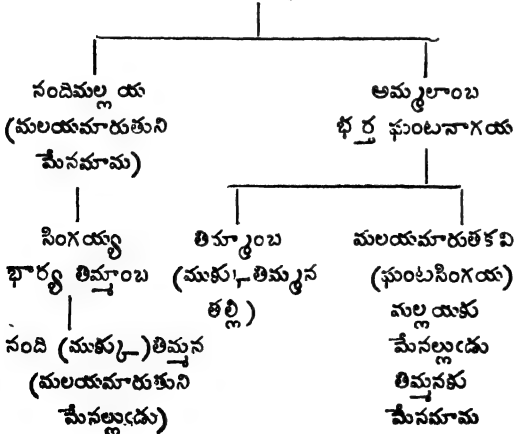
నంది సింగన

దీనినిబట్టి నందిసింగన్న కిరువురు భార్యలు.
మలయమారుతాభిధానులగు కవు లిద్దఱు గాన
వచ్చుచున్నారు. ఘంటసింగయకు “మలయ
మారుతకవి” యనునది బిరుదనామము. సింగ
యతాతకుఁగూడ నట్టి విశేషణముగాని పేరు
గాని యుండుననుటయు, దానినిబట్టియే యీ
తనికి “మలయమారుతుఁ”డనుపేరు వచ్చెనని
యుఁ జెప్పట పాడిగాదు. తాతపేరు మనుమ
నికి రావచ్చును. కాని యాతఁడు తాతవలెనే
కవిగను, లేక బిరుదనామము ధరించినవాఁడు
గను నుండుట సాధారణముగఁ బొసఁగదు.
మఱియు నీసింగయకు మలయమారుతుఁ డను

నది బిరుదు పేరుగఁ బ్రవర్తిల్లుచుండ నాబిరుదు పే రాతని తాతపే రనుట చెల్లుబడి కాని మాట. వాదోపయోగముకొఱకు సింగయ తాత మలయమారుతుండనియే తలంతము. అయిన నాతఁడు “మలయమారుతకవీంద్రునకు మేనల్లుండ”నని తిమ్మనవంటి మహాకవిచే సంస్తుతింపఁ దగిన కవితామహిమమహితుడై యుండవలెఁగదా; అట్టి యవకాశ మేమియు లభింపలేదు. తెలియవచ్చినవా డొక మలయ మారుతకవీంద్రుఁడే. అతఁడు సుప్రసిద్ధకవియై యుండినట్లు లాతనికృతులు ప్రబలప్రమాణము లుగనున్నవి. నిజమునకు మలయమారుతుఁ డింకొకఁ డుండి, యతఁడు ప్రసిద్ధకవీశ్వరుడై యున్నయెడ, విశేషించి తనకుఁ బితామహుడై యుండిన రెండవమలయమారుతుఁ డేల నాతని స్మరించియుండఁడు? మేనల్లుని పొగడ్తకుఁ బాత్రుడైనవాఁడు పాత్రుని కొండాటకుఁ దగనివాఁ డయ్యెనా? శ్రీరామమూర్తి పంతులుగారి నిర్ణయ మివ్వించుమున నసహజ పద్ధతి ననుసరించియున్నదిని తోచుచున్నది.

సందిసింగమంత్రి
(పోతమ్మ)

కవిజీవితములయందలి బంధుత్వక్రమము నటు లుంచి పయివంశవృక్షమున నింకొక పద్ధతిని మలయమారుతకవీశ్వరుని సంబంధముతో నిర్ణయింపఁబడినది.

సంది సింగమంత్రి తనయుఁడు మల్లయ దనకు మేనమామయని మలయమారుతకవి చెప్పటవలనను, మలయమారుతకవీంద్రునకు మేనల్లుండనని తిమ్మన వ్రాసియుండుటచేతను, మల్లయకు మేనల్లుఁడు, తిమ్మనకు మేనమామయ నగు మలయమారుతాభిధానుఁ డొక్కఁడని నిశ్చయించుట పొరబాటుకాదని చెప్పవచ్చును. సంది మల్లయ తనసోదరి పుత్రిక (మేనగోడలు) తిమ్మాంబను దన తనయుఁడు సింగనకుఁ బరిణయము గావించియుండునని తిమ్మన తాను మలయమారుతుని మేనల్లుండ ననుటలో స్పష్టపడుచున్నది. అట్టి పరిణయము స్వభావవిరుద్ధము గాదు.

కావున తిమ్మకవి వరాహపురాణాది గ్రంథకర్తలగు సంది మల్లయకు మనుమఁడు, మలయమారుతకవీంద్రునకు మేనల్లుఁడు నని వైన వివరింపఁబడిన క్రమమునుబట్టి సులభముగ నిశ్చయింపవచ్చుననియును, ఒకనికి నవతి అన్నయనియు, నింకొకని పితామహునకు మేనయల్లుండనియుఁ జెప్పట విరుద్ధమును సత్యదూరము ననియు నిర్ధారణయగుచు వీరేశలింగము పంతులుగారి యభిప్రాయమే నిజముగ నుండుననుట కవకాశ మేర్పడుచున్నది. తాతపేరు మనుమని కుండుట వాడుకలో

నున్నది. కావుననే తిమ్మనతండ్రికి బితా
మహుడగుటను, ఘంటసింగయకు (మలయ
మారుతునకు) మాతామహుడగుటను నా
మురుపురకు సింగననామమే పెట్టబడియుండ
వచ్చును. తిమ్మనయంతటి కవి తనకు నవతి
యన్నగ నుండ మల్లనఁ దనకృత్యయందుఁ
బేర్కొనకుండునా? లేక దిమ్మనయే తమ్ముఁ
డైనచో నన్నయగు మల్లనను గూర్చి తన
గ్రంథమునఁ జెప్పఁడా? మేనమామను జెప్పి
తన యన్నను విడచునా? సమకాలికులగు
జంటకవులలో నొకని పెద్దతనమును గొని
యాడి రెండవవానినిఁ దలఁపకుండుట యొప్పు
దని తిమ్మనార్యుఁ డెఱుంగఁడా? మల్లన
తిమ్మన లిద్దరు దమతండ్రి సింగమంత్రి యను
టచే నవతితల్లి పల్లలనియు, సింగన కిద్దఱు
భార్యలనియు శ్రీరామమూర్తిగారి యభిప్ర
ాయము. ఒకపక్షమున నీయన్నదమ్ములు
నవతితల్లులకు జనించిన కారణమున లోక
సహజముగ నసూయచే నొండొరులఁ దమ
కావ్యములఁ జెప్పికొనుట కిచ్చగింపక మాని
పైచియుందురని తలంతము. శ్రీరామమూ
ర్తిగారి సిద్ధాంతము సరియైనదని నమ్ము
దము. కాని దీని కింకొక బాధక మున్నది
గదా? ఇద్దరికిని దండ్రి యొకఁడుగ నుండుట
నన్నదమ్ములని విశ్వసించినంత సులభముగ
“మలయమారుతుని తండ్రి తండ్రికి మేన
ల్లుఁడు తిమ్మన”యనుమాట విశ్వసింప నవ
కాశము లేదు. ఈ రెండవ మలయమారుత
కల్పనము గగనకుసుమమువంటిదని స్పష్టముగఁ

జెప్పవచ్చును. తాతకు మేనల్లుఁడు, మనుమ
నికి మేనమామ, యగు మలయమారుతుని
వల్లనే యీసంశయము సులభముగ నివారణ
యగుచున్నది. ఇందునుగురించి శ్రీరామ
మూర్తిపంతులుగా రెన్నియో చారిత్రకవిష
యములఁ బెంచి చర్చించి వ్రాసినను వారి
సిద్ధాంతముమాత్రము భ్రమాస్పదమై యు
న్నట్లు వా రాధారముగఁ గొన్న పద్ధద్వివే
యమువల్లనే వెల్లడియగుచున్నదని చెప్ప
వచ్చును. ఇందువలన నందిసింగన కిద్దరు భా
ర్యలుగాని, మలయమారుతాభిధానకవీశ్వరు
లిద్దరుగాని లేరనియు, నందిమల్ల యకుఁ దిమ్మన
మనుమడనియు, మలయమారుతకవికి మే
నల్లుడనియు నిశ్చయింప నవకాశ మేర్పడినది.

ఇంకొక సంశయము గలదు. “పితా
మహుఁ డంతటికవియై యుండినఁ దిమ్మన తన
కావ్యమున నాతని స్మరింపలేదేమి?” అని.
మల్లయ-సింగనలలో సింగనయే విశేషపాండితీ
ధురంధరుడై యుండినట్టు లాతని మలయ
మారుతకవిప్రద్రాంకితమే చాటుచున్నయది.
మేనల్లునివలననే మల్లయపేరు వెల్లడియైయుం
డును. మేనల్లునియొక్క మేధాసంపదయెదుట
మల్లయకవి ప్రతిభ చెప్పదగినంత విశేషము
తోఁ గూడనిదై యుండవచ్చును. ఇదియుఁ
గాక నిజమునకు మల్లనకుఁ గవిత్వాశక్తి యెంత
దనుకఁ గలదో సంశయింపదగియున్నది. ఏల
నన వీరిగ్రంథములు రెండు గలవు. రెండును
మామయు నల్లుడును గలసి రచించినవే.
మేనల్లునికంటెఁ బెద్దయగు మేనమామ తా

నంతకుముందుదన పేరుతో స్వయముగ రచించిన గ్రంథ మొక్కటియుఁ గన్పట్టదు. మేనల్లుఁడు పెద్దవాఁడై, చదివి, పాండితిగడించి కవితాధురంధరుఁడై తనతోఁ గలసి గ్రంథరచన మొనర్చుటకు వచ్చునంతదనుక నేల నిరీక్షించుచుండ వలసివచ్చెనో తెలియరాదు. దీనినిబట్టి మల్లన కొకించుక కవితాశక్తి యున్నను స్వయముగ గ్రంథరచనఁ జేయుపాటవము లేమికి నాతఁడు మేనల్లునితోఁ గలసి పేరు ప్రకటించుకొన వలసి వచ్చెననియు, పెద్దవాఁడను గౌరవముచే మేనమామకుఁ గీర్తి సంపాదించుతలంపున సింగన మల్లన యిచ్చచొప్పున జంట కవియగుట సంభవించెననియు నూహింపవచ్చును. లేనియెడ నాకాలమునఁగాని యంతకుఁ బూర్వముగాని యాంధ్రకవులయందుఁ గనరాని జంటకవులపద్ధతి వీరికిఁ గలుగఁగారణ ముండదు. మఱియు మల్లనకు “సంగీతనంది” యని యొకవిశేషణము వారిపద్యమునఁ గలదు. దీనినిబట్టి యాకాలమునమల్లన సంగీతముచే రాజసముఖమునఁ గొంతఁబరిచయము సంపాదించి యచట నివసించి యుండి మేనల్లుని దనయొద్దకుఁ బిలిపించుకొని యాతని (మలయమారుతుని) బ్రయోజకునిగావించియుండుననియు, తన సంతవానిగా

నొనర్చిన మేనమామయెడ విధేయఁడై సింగయ, మల్లనకుఁ గీర్తిప్రతిష్ఠలు సమార్జించుతలంపున సాధారణపాండితిగల మేనమామతో జంటకవియై కావ్యరచన మొనర్చెననియుఁ దలంప నవకాశము గలదు. ఇది నిజమైనను కాకున్నను, ఆకాలమున మలయమారుత కవీంద్రుని ప్రజ్ఞావైభవము విశేషించి పండితజనశ్లాఘాపాత్రమై వ్యాప్తిగాంచి యుండవచ్చును. మల్లన మేనల్లునివలె బేరుగాంచనివాఁడై యుండును. కాఁబట్టి తిమ్మనార్యుఁడసాధారణమనీషావిశేషాంచితుఁడగు మేనమామను స్మరించి యాతనిమూలమునఁ గవియను పేరుగాంచినవాఁడు గాన తాతయగు మల్లన నుజ్జగించియుండును. సామాన్యుఁడగు దనతాతను గొప్పకవిగాఁ జెప్పుకున్నచో సమకాలికులు యధార్థ మెఱుంగుదురు గాన లేని గొప్పతనము తనతాతకుఁగూర్చక యుచితజ్ఞుఁడగు తిమ్మన మిన్నకుండెను. కావునఁ బౌరిజాతాపహరణమున మల్లయపేరుండమికిఁ గారణ మీపైన వివరింపఁబడినవాటిలో నేదియేనిఁ గావచ్చును. ఈ కారణము మల్లయ తిమ్మనల తాతమనుమలవరుసను బాధింపజాలదు.

పెనుక చూపు

వేంకటకాళిదాస కవులు (ఆం. గీ. సా. పరిషత్తు)

తిమ్మదుశయ్యమీఁదనె శయించితి వోలలితాంగి, నీకున
శ్యామలకుంతలంబులకుఁ జంద్రికలై వికసించినట్టి మ
ల్లీమనృణప్రసూనముల రేకులువాడిన తీయవాసనల్
నామది నావరించినవి నాటికి నేటికి నొక్కరీతిగా.

నిదురనో రెప్పమూఁతవడు నీ నయనమ్ముల మూగయందముల్,
హృదయపరిభ్రమానుగతలీలనో నీకునుమోవి నల్లన

ల్లడనకు నవ్వుసాంపులు; పరస్పరభిన్నత లభ్యసించు నీ
వదనము నా మనఃపదముఁ బాయదును మృపుడున్నోహరీ!

పరిచితముల్ చిరప్రణయభావమనోజ్ఞము లైన మత్స్యన
స్వరములు సోఁకఁ దత్తరిలి చక్షువు లెత్తుచు నీవు నక విక
స్వరగతిఁ గాంచుచో, వినరఁబారిన మల్లియపూలఘంటిక
బరువిజెనోకదా భ్రమరపంక్తులె చాలఁగ నానతాననా!

ఎత్తిన నెమ్మొగమ్మున బహిర్గతమా మెడసాంపు, మోవి రే
కెత్తిన మందహాసమున నేర్పడు చెక్కులసోయగమ్ము, క
న్నెత్తిన మొగ్గచూపున రహించిన బామ్మల విభ్రమమ్ము, నా
చిత్తియు హత్తుకొన్న వెడసెందని గాటఁపుఁ గూర్చి నెచ్చెలి!

ఈయెడఁబాటు చీకటులనే తలఁపించిన నీదు వేణికా
చ్చాయలలోనో, యీవిరహసంభృతరాగమె జ్ఞప్తి నేయు నీ
చేయి మెరుంగు లోననో, కృశిల్లిన మల్లియ నన్నుఁగొట్టి తే
మో, యపరాధశిక్షయొ, వియోగతపస్వికిఁ బ్రేమభిక్షయో.

నేలకు వాలికలేగొనిన నీ కనునీడలలో, భుజమ్ముపై
ప్రవాలిన నీమెడక మెరుంగువారిన సాంపులలోఁ, కపాలపా
ళీలవనిస్తృతమ్ములగు లేనపుచాయలలో, నెవోసుధా
శాలె నాయెడందకుఁ బ్రసన్నమతీ, వసియింపఁ గోటులై!

నీకనురెప్పయంచునకు నీటుగ దిద్దిన యంజనమ్ము తా
రాకమనీయనీలమణులక బ్రభవించిన యంశురేఖ యే
మో, కడలేని దుర్భరవియోగతమనస్సముదాయ మీయెడక
సోఁకఁగఁజేయునో మలినశోభల చెల్మికలంబునక నభి!

తెలియఁగరాని పూపుటెడఁ దీయని ప్రేమమయమ్ము లోతలం
పులుగొని కేలనూదిన కపాలమొ, నీదు భుజద్వయమ్మునక
గళమున వ్యాప్తమా కబరికాభరమో, యెదురానలేని నీ
పెలితి విలోకనమ్ము తలపించెద విష్ణు వియోగశాలిని!

నీయెడ దొంగిలించి యవినీతికిఁ బాల్పడినట్టి నాకు నీ
వీయెడ నేమిశిక్ష విధియింతువో? శాశ్వతతాపకీనబా
హాయుగశృంఖలార్పణమె యర్హ మొ, నీ నిశితక్షణావధి
సాయకఘాతకల్పనమె చాలునో నవ్యవయోవిలాసిని!

తెలుగు లిపిసంస్కరణవిషయమై యీవఱ కెం దటో మహాశయులు వ్యాసములు వ్రాసి పత్రికా ముఖమునఁ బ్రకటించియున్నారు. అట్టి లిపిసంస్కరణ ప్రయోగములో నేను నొక్కడనుగాన, నాకుఁ దోచిన వాటిని గొన్నింటి నిటఁ దేటపఱచెదఁ.

ఈలిపియందు లోపము లున్నవని పలువురిచేఁ దలంపఁబడుటకుఁ గలకారణములఁ గొన్నింటి నీక్రింద నిచ్చుచున్నాఁడః—

౧. రోమకాక్షరములవలె స్వరవర్ణములను, వ్యంజనవర్ణములను విడివిడిగా నొకదానిప్రక్క నొకటిగా వ్రాయుపద్ధతి లేకపోవుట.

౨. ఒత్తులనెడి ప్రశ్నోచ్ఛిన్నములను హల్లులతోఁ గలిపి సంయుక్తాక్షరములు వ్రాయుట.

౩. సంయుక్తాక్షరము లుచ్చారణానుసారము గాక యక్రమపద్ధతిని వ్రాయఁబడుట.

౪. వర్ణమాలయందధికసంఖ్యాకము లగు నక్షరము లుండుట.

౫. ఆంగ్లేయాద్యన్యభాషావర్ణమాలయందలి య పూర్వవర్ణములు గొన్ని యిందు లేకపోవుట.

౬. ఇతరస్వరముల రూపాంతరములను వ్యంజనాక్షరములతోఁ గలిపి వ్రాయునపుడు పైతము అకార రూపాంతరమున తలకట్టు చేర్చి వ్రాయఁబడుట.

౭. సవర్ణములగు వ్యంజనాక్షరముల యాకారము లొక్కపోలికగా నుండకపోవుట.

౮. ముద్రాక్షరమంజూష (Type Case) యందలి యక్షరములు దాదాపు ౯౦౦ కు పైనున్న యుండుట వలన ముద్రాక్షరసంయోజకుల (Compositors) కు మిక్కిలి శ్రమము గల్గుట.

* సిల్లబిలు అను వాంగ్మళ్యమునకు సరియైన తెలుగుపదము గానరానందున నిందంతటను సిల్లబిలు అనియే వాడియున్నాఁడను.

౯. ముద్రాక్షరలిలేఖనయంత్రము (Typewriter) లినోటైపు(Linotype), మోనోటైపు (Monotype) మున్నగు యంత్రములను నిర్మించుట కనుమారీంపక పోవుట.

ఈకారణముల నిక యథాక్రమముగా విమర్శించి చూతము.

మనభాషయందు స్వరవర్ణములు వ్యంజనవర్ణములతోఁ గలియునప్పుడును, వ్యంజనవర్ణములు వ్యంజనవర్ణములతోఁ గలియునప్పుడును, వాటికిఁ గల రూపాంతరములను వ్యంజనవర్ణములతోఁ గలిపివ్రాయుట యొకపద్ధతి యైయున్నది. ఇట్లు కలిపివ్రాయుట మన తెలుగుభాష యందుమాత్రమే గాక మనదేశమునందుఁ గల యన్ని భాషలలోను నాచార మైయున్నది. మనపూర్వు లొక వేళ వెట్టిలోబడి యిట్టిపద్ధతిని దెచ్చిపెట్టి యుండవచ్చునని మనమనుకొనిన ననుకొనవచ్చును గాని, దేశమందలి యన్ని భాషలవారికిని ఇట్టివెట్టి పట్టినదని చెప్పుటకు వీలు పడదుగదా? కావున, నిట్లు కలిపి వ్రాయుట కేదేని యొక ప్రధానకారణ ముండవలయును. దాని నారయుదము.

మనభాషయందక్షరమునునది ఆంగ్లేయుల *సిల్లబిలుకు (Syllable) సరిపోవుచున్నదని చెప్పవలసియున్నది. ఎట్లనినః— ఉదాహరణముగాఁ దెద్దబాల శిశుయందలి కొన్ని పదములను దీసికొని పరీక్షించి చూతము. రెండక్షరముల పేర్లక్రింద అక్క, కీర్తి, గుడి, భ్రమ, పెండ్లి, వృద్ధి ఇత్యాదులు వ్రాయఁబడియున్నవి. మాండక్షరముల పేర్లక్రింద అన్నము, ఆకులు, ఒప్పట్లు, ఓర్వరి, చంద్రుడు, గొంగడి, ఘృతము - అను నిత్యాదులును, నాల్గక్షరముల పేర్లక్రింద అగసారి, ఉదరము, ఏకాంతము, ఒడ్డాణము, జున్నుపాలు, పిన్నతల్లి, మిక్కి

బొట్టు, సిద్ధాంతము-ఇత్యాదులును వ్రాయఁబడియున్నవి. అక్కఱను రెండొక్కరములపదమున అ అనున దొకయక్షరముగను, క్క అనున దొకయక్షరముగను దీసికొనినట్లులు తెలియుచున్నది. అట్లుగాక, ఆంగ్లేయుల పద్ధతిచొప్పున అ + క్ + క్ + అ అని ఆచ్చులను హల్లులను విడివిడిగా వ్రాసినచో నాల్గొక్కరములపది మనవలసివచ్చును. అన్నము-అను మూడొక్కరములపదమున అ-అనున దొకయక్షరముగను, న్న-అనున దొకయక్షరముగను, ము - అనున దొకయక్షరముగను గ్రహింపఁబడియున్నట్లు తెలియుచున్నది. అట్లుగాక, అ + న్ + న్ + అ + మ్ + ఉ - అని వ్రాసినచో ఆొక్కరముల పదముగను. ఇట్లులే అగసాలి యను నాల్గొక్కరములపదము ఏడొక్కరముల పదముగను, భ్రమ-యను రెండొక్కరములపది మైదొక్కరములపదముగను, పెండ్లి యనునది ఆొక్కరములపదముగను, ఒబ్బట్లు ఏడొక్కరములపదముగను, జున్నుపాలు - తొమ్మిదియొక్కరముల పదముగను, చుక్కబొట్టు పదియొక్కరముల పదముగను బరిఁమిల్లును. ఇట్లచ్చులను హల్లులను విడివిడిగా వ్రాయఁబడక, అచ్చులరూపాంతరములును, ఒత్తులును గలిపి వ్రాయఁబడియుండుట నాలోచింపఁగాఁ బ్రతి సిల్లబిలును ఒక ప్రత్యేకాక్షరముగాఁ బరిగణింపఁబడినట్లులును, వర్ణములసంఖ్య ఁరిగిపోక సంగ్రహించి వ్రాయుట కనుమలముగా నుండునట్లు లీసంయుక్తాక్షర లేఖనపద్ధతి ప్రవేశపెట్టఁబడియుండునట్లులును దెలియవచ్చుచున్నది.

బాలశిశుయందలి పదము లొక ప్రమాణములాయనిన, నానార్థరత్నమాల యను సంస్కృతనిఘంటువు నుండి కొన్ని పదములను దీసి పరిక్షించి చూతము.

“గం గీతే గాతు గాథాయాం గోగంధర్వ గణేశయోః” అను నీయేకాక్షరకాండశ్లోకమునందు గ - గా - గో - అను శబ్దములలో నొక్కొక్కటియు నొక ప్రత్యేకాక్షరముగా గ్రహింపఁబడినట్లులు తెలియుచున్నది.

“వీణా తటిచ్చ ఘోణాతు నాసికా రధకర్ణికా” అను నీశ్లోకమున వీణాఘోణాశబ్దములు ద్వ్యక్షరయుత పదములుగాఁ బఠింపఁబడియున్నవి.

“పినాకోఽస్త్రీ పాంసువస్తే త్రిహారే శివధన్వని, ప్రతీక స్సాస్యదవయవే ప్రతిహారే త్వష్టో త్రిభు. వల్మీకోఽస్త్రీ రోగభేదే ప్యనీకోఽస్త్రీరణే బరే.” అను నీశ్లోకమున పినాక-ప్రతీక-వల్మీక-అనీక - శబ్దములు త్ర్యక్షరయుతపదములుగాఁ బఠింపఁబడి యున్నవి.

“క్రియాసమభిహార సస్యి త్వేనఃపున్య భృశార్థయోః.” అను నీశ్లోకమున ‘క్రియాసమభిహారః’ అను శబ్దము సప్తాక్షరపదముక్రిందఁ బఠింపఁబడియున్నది. మైఁగనిన శబ్దములయందలి యక్షరములనుగమనించి చూచి తిమేని, ప్రతిసిల్లబిలు నొక ప్రత్యేకాక్షరముగా గ్రహింపఁబడి యున్నట్లులు వ్యక్తము గాఁగలదు. ‘క్రియాసమభిహారః’ అను పదమును ఆంగ్లభాషలేఖన పద్ధతి ననుసరించి క్ + ర్ + ఇ + య్ + ఆ + న్ + అ + మ్ + అ + భ్ + ఇ + హ్ + ఆ + ర్ + అ + ః - KRIYASAMABHIHARAH అని వ్రాయుదుమేని పదునాఱొక్కరముల శబ్దముని చెప్పవలసియుండును. శబ్దముగూడ వ్రాతయందుఁజాలదీర్ఘముగాఁ గన్పట్టును.

ఇదియుఁ బ్రమాణము గాచినన, శ్రీమద్వాల్మీకి మహర్షి నదనవినిర్గతమున

“మా నిషాది ప్రతిషాం త్వ మగమ శ్వాశ్వతీస్సమాః, యత్క్రించమిగునా దేక మవధీః కామమోహితమ్.”

అనుశ్లోకమును దీసికొందము. ఇయ్యది అనుష్టుప్ శ్లోకము. ఇందు ప్రతిపాదమునకును ఎనిమిదియొక్కరముల చొప్పున ముప్పది రెండొక్కరము లున్నయవి. ఇందులకుఁ బ్రమాణముగా నామహర్షి యే

“పాదబద్ధోఽక్షరసమస్తంఽత్రీలయసమన్వితః, శ్లోకార్తస్య ప్రవృత్తో మే శ్లోకో భవతు నాన్యథా.”

అని వచించియున్నాఁడు. ఈశ్లోకమునకు గోవిందరాజ వ్యాఖ్యయందు “పాదబద్ధః చతుర్విః పాదైర్దుక్తః.

చీరకొలమునుండి బాధించుచున్న మూత్రవ్యాధులకును శగ
(గనేరియా) వ్యాధికిని క్రొత్తగాకనిపెట్టబడిన
దివ్యోషధము.

గ నో కి ల్ల ర్ (రిజిస్టర్డ్)

ఈ యాషధము శ్రేష్ఠతమము. ఇంగ్లీషు మందులను దేశీయములగునాషధములను
పుచ్చుకొనినను గుణము కలుగనియడలను, యింజక్షనులవలనను వాక్సినులవలననుగూడ లాభము లేకపోయినయడలను
కడపటిప్రయత్నముగా మా గనోకిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొనిచూడుడు. పెక్కుయేండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా
కలిగినను వీరకము శగసంకటమైనను మరెట్టి మూత్రవ్యాధులనైనను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గనోకిల్లరు తప్పక
కుదుర్చును. మూత్రము ఝూరీగా వెడలును. మూత్రముపోవుచున్నపుడును కలుగుమంట తగ్గిపోవును. మూత్రవాళము
నందలి వాపు తీసిపోవును. శగవ్యాధి (గనోకోకసు) వలన మూత్రము బొట్లుగా పడుట, మేహరోగమువలన మూత్ర
ద్వారమునుండిపోవు తెలుపు, యూరెత్రిటిసు, గ్రాస్టాటిటిసు, సిస్టిటిసు, లుకోరియా, మున్నగువ్యాధులన్నియును
స్త్రీలకును పురుషులకునుగూడ గనోకిల్లరువలన కుదురును. వీర్యము (సేమను) పోవుట, స్త్రీలు గర్భవతులుగా
నున్నపుడు కలుగు మూత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన కుదురును. 50 మాత్రలుగల సీసా ఖరీదు రు. 3-0-0
పి. పీ. చార్జీ ప్రత్యేకము. ఒక్కసారి 3 సీసాలు తెప్పించుకొనిన పి. పీ. చార్జీ మేమే భరించెదము.

అడ్రసు:—డాక్టర్ డి. యన్. జసాని, 137 కికావీధి, గులాల్ వాడి, బొంబాయి 4.
Tel. Add. "GONOKILLER" Dr. D. N. JASAN1, 137 Kika Street, Gulalvadi, Bomday, 4.
చుద్రాసు సిటి ఏజెంట్లు దాదా అండు కంపెనీ, 52, నైనియపునాయకవీధి, మదరాసు.

న్యాయధర!

ఫల మధికము!!

పూర్తి తృప్తి!!!

100 కి 100 గురు సంతృప్తిచెందియున్నారు

లోకామయహరకస్తూరిమాత్రలు

పిల్లలుమొదలు ముసలివారివరకు అందరి మందము, మలబద్ధము, పడినెము, దస్య, గూరలు, శీత
లముచే కాళ్ళులగుట, కడుపుబ్బరము, కడుపునొప్పి, పక్కలయందునొప్పి, ఆహారజీర్ణ కాలమంగు తల
నొప్పి, చలిజ్వరము, జ్వరము, ప్లేగు, ఇన్ ఫ్లూయెంజా ఇంకను అనేకవ్యాధులను గుణపరచును.
స్త్రీలు ప్రసవించిననాడు, స్నానమునాడు (కస్తూరికి బదులుగా) ఈ మాత్రలు 4-5 ను, 2-3 తమ
లపాకులలో నమలి మ్రొంగగలెను. సాంక్రామికరోగులతో నుండవలసినవారు, దినము 1-2 మాత్ర
లను నేవించిన ఆరోగ్యదృఢాంగు లగుదురు. ఈమాత్రలసీసాతోగల అనుపానపత్రిమును చూడుడు.
800 మాత్రలు గల సీసా 1 కి 4 అజాలవంతున ప్రతిషాపులోపలను దొరకును. పోస్టుములకముగా
6 సీసాలు రు.1-8-0, 12 సీసాలు రు. 2-12-0, 26 సీసాలు రు. 5-8-0.

సారస్వతానవం :—మొదడుకు బలమును కలిగించి, జ్ఞాపకశక్తిని వృద్ధిచేయును గావున, మొదడు
దుర్బలమువలన గలిగియుండు సమస్తవ్యాధులను పరిహరించి నరములకు మంచిత్రాణను, రక్తవృద్ధిని కలుగజేయును.
సంగీతపాఠశాల కంఠస్వరమునకు మృదుముధురత్వము నిచ్చును. పాడను పాడను ఉత్సాహము నింపును. జలహిసలైన
స్త్రీలకు నెత్తినడును (నెత్తినోరు చాల మెత్తగా వుండుటవలన) మాట్లాడను నడువనుకాని పిల్లలకు సంజీవివంటిది,
6 ఔనులు సీసా 1-కి రు. 1-0-0. పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకము.

శ్రీ సీతారామవ వెదగళాల. మొసూరు.

గర్భాశయవ్యాధులకు ప్రసిద్ధిగాంచిన టూనిక్; మంచి గుణమిచ్చును.

వైబ్రో-అశోక

కుసుమ, ముట్టా, కుట్టా, పంశ్యత్వము, మున్నగు స్త్రీల గర్భాశయవ్యాధులకు
అమూల్యమైన గొప్పటూనిక్.

మన్యపు జ్వరములకు పరమాపదము.

మై రె క్కు

సకలవిషములైన జ్వరములకు పేరెన్నికగన్న సమృద్ధమైనమందు. సవీనమైనది.

రక్తశుద్ధి చేయును.

సా ర్సో ల్

రక్తమును పరిశుభ్రపఱచి, శరీరసౌస్థవమును వృద్ధిచేయును.

అపరిశుభ్రపదార్థములను తొలగించి కాపాడుటకు అద్భుతమైన టూనిక్.

**Bengal Chemical &
Pharmaceutical Works, Ltd.,
CALCUTTA.**

అక్షరసముః ప్రతిపాదం సమాక్షరః" అనియు, తనిష్టోకి వ్యాఖ్యయందు "అక్షరైః ప్రతిపాద మష్టభి రక్షరైః సముః, లేన వర్ణాధిక్యాదిదోషరానిత్యం వ్యంజితం" అని యను వ్యాఖ్యానము చేయఁబడి యున్నది. దీనినిబట్టి చూచినచోఁ తైఁగనిన "మానిషాది" యను శ్లోకము నందలి

"మా-ని-షా-ద-ప్ర-తి-స్థాం-త్య
మ-గ-మ-శ్చ-శ్వ-తీ-స్స-మాః,
య-తై-గ్రిం-చ-మి-గు-వా-దే-క-
మ-న-ధీః-కా-మ-మో-హి-తి-మ్."

అను ప్రతిస్థితిలు నొక ప్రశ్నోక్తాక్షరముగా గ్రహింపఁ బడి యున్నట్లులు స్పష్టమగుచున్నది. దీనినే ఆంగ్లేయుల సద్ధతిచొప్పున అచ్చులను హల్లులను విడివిడిగా నొకటి ప్రక్కన నొకటిగా వ్రాసినచో అటువదివార్లక్షరము లును, గొన్నిసమయముల నింక నధికము నగును. వైశ్వాక మునే రోమకాక్షరములతో నీక్రింద వ్రాసి చూపెట్టె దనుఁ—

"Ma nishada pratishtam tva
Magama ssavatissamah,
Yatkrounchamidhunadeka
Mavadhiih kamamohitam."

ఈసద్ధతిని వ్రాసినచో "ప్రతిపాదం సమాక్షరః" "ప్రతిపాదం అష్టభిరక్షరైః సముః" అను నియమమునకు వ్యతిరేకముగ 23, 20, 22, 19 అక్షరములగును; అనఁగా పాదమున కిన్ని యక్షరములని నిగారణచేసి చెప్పుటకు సాధ్యము గాకుండును. అప్పుడు వర్ణాధిక్యాదిదోషములు తప్పకకల్గును. కాని, ముప్పదిరెండుక్షరములకు మారుగా "అనుష్టుప్ శ్లోకమునకు ముప్పదిరెండు స్థితి బిల్లు అని చెప్పికొనిన సరిపోదా? అప్పుడు ప్రతిపాదమునకు నెనిమిదిస్థితి బిల్లుండునని నిష్కర్షణ గాఁ జెప్పుటకు వీలుగ నుండునుగదా?" అనిన, ఆసద్ధతిని వ్రాయుటగాని చదు వుటగాని చాలకష్టము. హల్వర్ణముతోఁగూడిన ప్రతిస్థితి బిలుకును అధమపక్షము రెండక్షరము లుండితీరవలయును. అట్టులొక యనుష్టుప్ శ్లోకమున వ్రాయుట కెంత లేదన్న ను అటువదివార్లక్షరములు వ్రాసి తీరవలయును. అనఁగా

రెండనుష్టుప్ శ్లోకములకు సరిపోవునన్ని యక్షరము లొక్క యనుష్టుప్ శ్లోకమునకు వ్రాయవలసియుండును. వ్రాయువానికిని జరుపువానికిని తప్పక విసుగుపుట్టును. పైనిఁ బలుగక్షరములతోడను, రోమకాక్షరములతోడను ముద్రింపఁబడిన "మా నిషాద" యనుశ్లోకమును జూచిన, చదువుటకును వ్రాయుటకును అనుపూలమగుపద్ధతి యేది యనుట తెల్లమగును. త్రిలింగభాషాక్షరమునైతే శ్లోక మునకన్నను, రోమకాక్షరమునైతే శ్లోక మెంత పొడవుగాఁ జెరిగిపోయినదో చూడవలెను. ఇవన్నియుఁ బర్యాలోచించి చూడఁగా, అచ్చులును హల్లులును విడివిడిగా ప్రక్కనప్రక్కని నుండునట్లులు వ్రాయుపద్ధతి మన భాషాస్వభావమున కెంతయు విరుద్ధముగా నున్నదనియే చెప్పవలసియున్నది. మఱియు, నీరోమకాక్షరపద్ధతి మన తెలుఁగు ఛందశ్శాస్త్రమునకును విరుద్ధముగా నున్నది. ఉదాహరణము:

మహాస్రగ్ధరావృత్తము

"అని దిగ్దేవండుమండా-యతేప్పగుల భుజో-దగ్ర దం
భోలి కేల్, గొని రోధోమండలిక్ మి-ల్లారులు
గుములుగా - నుప్పసారింది యుచ్చ్య, ధ్వునశక్తిక్
ద్రిప్పఁ గొంపెత్-గడగడవడకం గల్పవిశ్రాంతివేశా,
ఇనితేమహోగ్రకాల సత్తరహారు క్రియవాసాని దిగ్గండు
లేనన్."

అను నీపచ్చ్యమునఁ బ్రతిపాదముండును స-త-త-త-త-స-ర-ర-గ- అనుగణము లున్నందునఁ బాదపాదమువ కును ఇరుదిరెండక్షరము లుండితీరవలయునన్న నియమ మేర్పడియున్నది. ప్రతిపాదమునందును 9-వ, 16 వ యక్షరములు యతిస్థానములని చెప్పఁబడి యున్నది. ఈ యక్షుల నిందుక గమనింతుము.

ఈసద్ధ్యమందలి చతుర్థపాదాద్యక్షరము జ-కార ము. దీనికిఁ దొమ్మిదవదియగు స్కృ-అనునక్షరమును, పదు నావదియగు స్థా-యనునక్షరమును యత్యక్షరములుగా వాడఁబడియున్నవి. దీనినే సంయుక్తాక్షరయతి యందు రు. ఇందుఁ బాదాద్యక్షరమును జ-కును, స్కృ-అను శర యుక్తాక్షరమునందలి స-వర్ణమునకును, స్థా-యను శర

యంత్రాక్షరమునందలి సంస్కరమునకును సాజాత్యము స్వీకరించి యతి సమర్థింపఁబడియున్నది. ఈపద్యమును రోమకాక్షరపద్ధతిని వ్రాసినచో నీపదోనిబంధనలకుఁ దప్పక భంగము గల్గును. ఉదాహరణముగా నీపద్యమందలి పాల్గనపాదమును రోమకాక్షరములతో నీక్రింద వ్రాసి చూపెదను :—

Janitamارشogarakala - smarahaarukriya
nasthani digganchu levan.

(a) Ja ni ta mar sho gra ka la-sma ra
ha ru kri ya na-stha ni dig gan chu le van.

(b) Ja ni ta mar sho gra ka las-ma ra
ha ru kri ya nas-ttha ni dig gan chu le van.

ఈపద్యపాదమును స్లిల్లబిల్లుగా విడదీసి చూపి యున్నాను. అందు 'a' లోఁ జూపినవిధముగా విడదీసినచో 'a'-అనుస్లిల్ల బిలుకును, sma-అనుస్లిల్ల బిలుకును, stha-అనుస్లిల్ల బిలుకును యతి సరిపోవుచున్నది. తలంప వచ్చునుగాని, 'b' లోఁ జూపినట్లు స్లిల్లబిల్లు విడదీసినచో ja-కును, ma-అను స్లిల్ల బిలుకును, tha-అనుస్లిల్ల బిలుకును యతి కుదరకపోవును. కాని, యిదియంత యసాధ్యమైన పనిగాదు; స్లిల్లబిల్లు క్రమముగా విడదీసికొనిన సరిపోదా? దీని కింతయేల యంశరూ? స్లిల్లబిల్లు విధమున విడదీయవలయునని నిర్ధారణచేయుటయే చాల కష్టమైయుండును. ఎవరికిఁ దోచినట్లుల వారు స్లిల్లబిల్లు విడదీయుదురు. అప్పుడు యిచ్చాప్రసాదాంతములఁ జెలిసికొనుటకు సాధ్యము గాక పోవును. పాదమున కిన్నియక్షరములని నియమ మేర్పఱచుటకు వీలు గావించును. ఇట్లెన్నియొచిక్కు లుండఁగా, నీరోమకాక్షరపద్ధతిని వ్రాయుటలోఁ గల మఱొక్క పెద్ద చిక్కును జూడుఁడు. ఉదాహరణముగా Factor అను ఇంగ్లీషుపదమును దీసికొందము. దీనివివరగల or -అను సత్తరముల నిందుక స్థలము వదలి Fact or-అని వ్రాసినఁగాని ముద్రించినఁగాని అప్పుడు Factor-అని యేకపదముగాఁ జదువుటకువారు, Fact or-అని రెండుపదములుగాఁ జదువవలసివచ్చును. ఈశబ్దమునే మనసంయుక్తాక్షరపద్ధతిని షేక్టర్-అని వ్రాసినచో నొకవేళ క్ట-కును,

ర్-కును మధ్య నించుకస్థలము వదలిపెట్టి షేక్టర్-అని యిట్లుండును, షేక్టర్-అనియే చదువుదురుగాని వేఱు విధముగాఁ జదువుటకు వీలుపడదు. షేక్టర్-అను నీ రెండుపదములకును మధ్య స్థలము వదలిపెట్టఁబడక పోయినను, షేక్టర్-అని రెండు ప్రశ్నోకపదములుగాఁ జదువవలయునేకాని, షేక్టర్-అని యేకపదముగాఁ జదువుటకు సాధ్యము గాదు. దీనినిబట్టి యాలోచింపఁగా మనసంయుక్తాక్షరపద్ధతియే చాల మేలయినదని తోచకపోదు.

ఈరోమకాక్షరపద్ధతిని మనభాషాపదముల వ్రాసినను నీచిక్కులు గల్గుచున్నవి. చూడుఁడు :—

సంస్మరణము-అనుపదమును రోమకాక్షరములతో వ్రాసిన Samsmaranam-అని యగునుగదా? దీనిని స్లిల్లబిల్లుగా విడదీసినచో Sam sma ra na mu-అని విడదీయవలయును. కొందఱు Sams ma ra na mu-అనియును స్లిల్లబిల్లు విడదీయవచ్చును. అప్పుడు శబ్దస్వరూప మిట్టిదని యెఱుంగుటయే చాల కష్టమగును. Sam-smaranamu (సం-స్మరణము)- అని చదువవలయునా? లేక Sams-maranamu (సంసమరణము) అని చదువవలయునా? అనుసందియము గల్గును. దీనినే మన సంయుక్తాక్షరములతో సంస్మరణము అని యిట్లు వ్రాసినచో నప్పుడు పైని మొదటి విడదీసినస్లిల్ల బిలువలె సంస్మరణము అనియే చదువుదురు. దానిని గంఢపవిధమున విడదీసిన స్లిల్లబిలువలె తాఱు మాఱుగా విడదీసి చదువుటకుఁగాని, వ్రాయుటకుఁ గాని వీలుండదు. ఒకవేళ వ్రాయునప్పుడుగాని, ముద్రించునప్పుడుగాని యీశబ్దము సంస్మరణము అని యీతీరున స్మ-కును, ర-కును నడుమ నించుక స్థలము వదలిపెట్టఁబడి యున్నదినుకొందము. అప్పుడును నీశబ్దముచ్చారణమునందుఁగాని స్వరూపమునందుఁగాని విరూపముఁ జెందదు. ఒకవేళ యెవ్వరేని యెఱుంగక తప్పుగా నీశబ్దమును జదివినను, సంస్మరణము అని యగునేకాని, పైరోమకాక్షరములందుండునట్లు సంసమరణము మాత్రము గాఁజాలదు. చూడుఁడు, మన సంయుక్తాక్షరపద్ధతియందలివి శేషము! పై శబ్దమందలి స వర్ణము వట్టుతోఁగూడి యొక ప్రశ్నో

కాక్షరముగా నుండుటవలన, దానిని తాఱుమాటుగాఁ జేసి చదువుటకు సాధ్యము గాకున్నది. స్వ అనియే యెల్లరు నాయక్షరమును (స్లిల్ల బిలును) చదువుదురు. తన్మూలమున నాశబ్దోచ్చారణము చెడకుండ రక్షింపఁబడు చున్నది. ఇట్టి యొక ప్రధానముగ శక్తిగల మన సంయుక్తాక్షరపద్ధతి శ్రేష్ఠమో, రోమకాక్షరపద్ధతి శ్రేష్ఠమో చదువరులే యూహింతురుగాక! మఱి కొన్ని యుదాహరణముల నిచ్చుచున్నాఁడను.—

సంస్కర్షము, సంస్థానము అను శబ్దములను దీసి కొందము. ఈశబ్దములయందలి స్ప యను నక్షరమును; స్థా అను నక్షరమును సంయుక్తాక్షరముగా నుండకపోయి నచో, సంస్-పర్షము Sams parsamu, సంస్థానము Sams thanamu అని కొందఱుచ్చరింతురు. అప్పుడు శబ్దములు విరూపములఁ జెందుచున్నవిగాదా? స్పర్షము, స్థానము అని యుచ్చరించిన నేగదా యాశబ్దముల స్వరూపము స్పష్టముగాఁ దెలియును? ఇట్టి పట్టుల నెట్టిసందేహమునకును నెడమియక పామరుఁడు నైతము విస్తప్తముగాఁ జదువుకొనుట కుపకరించున విసంయుక్తాక్షరములే యనవలయును. ఈక్రింది నుదాహరింపఁబడిన శ్లోకమును జూడుఁడు:—

“వర్ణాః పృథ్వీపురఃకృష్ణభృష్టసౌమధిమృగాదిభిః,
నృబ్రహ్మక్షత్రవిట్యాదైః” సాన్సంగోపాంగై రిహోది
[తా.]

ఈశ్లోకమునందలిసమాసఘటితపదములక్రింద గీట్లు గీచియున్నాఁడను. ఈసమాసములందలిశబ్దములు సంయుక్తాక్షరములతో వ్రాయఁబడకపోయినచోఁ జదువునప్పుడుచ్చారణములో ననేకదోషము లేర్పడును. “పృథ్వీపురఃకృష్ణభృష్టసౌమధిమృగాదిభిః” అను నీ సమాసమును దప్పుగాఁ జదువుట యటులుండ, నీ “నృబ్రహ్మక్షత్రవిట్యాదైః” అను సమస్తపదమును జదువునప్పుడుచ్చారణమునందు దప్పక చిక్కు గల్గును. ఎట్లనిన : ఈపదము “Nribrahmakshatravitchudraih” అని యిట్టుల రోమకాక్షరములతోఁగాని, లేక యట్టిపద్ధతిని గల్పింపఁబడిన వేటొక్కలిపితోఁగాని వ్రాయఁబడి యుండునని,

Nrib-rahmak - shat - ravit - chud - raih-(నృబో-రప్తాక్-షత్-రవిత్-ఛూచ్-రైః)అని యిట్లు కొందఱు మహానీయులు చదువుదురు. అప్పుడు వారల నడ్డుపెట్టుటకుఁగాని, శబ్దోచ్చారణమునందలి లోపములను జెప్పి దిద్దుటకుఁగాని బ్రహ్మదేవునికైనను సాధ్యము గాకపోవును. ఈపదమే మనసంయుక్తాక్షరపద్ధతిని వ్రాయఁబడి యుండునని, చదివెడివారఁ డెంతమూఁడుఁ డైనను బ్ర-అనుసంయుక్తాక్షరమును, హ్య-అనుసంయుక్తాక్షరమును, త్ర-అనుసంయుక్తాక్షరమును, ట్ట్య-అనుసంయుక్తాక్షరమును, డై-అనుసంయుక్తాక్షరమును నుండుట వలన, నృ-అనునక్షరము నుచ్చరించినవెంటనే బ్ర-అనుసంయుక్తాక్షరమును, అనంతరము హ్య-అనుసంయుక్తాక్షరమును, అట్లులే యూపెనిగల యితరసంయుక్తాక్షరములను విస్తప్తముగా నుచ్చరించి తీరవలయును. అట్లుచ్చరించుచుండఁగా, వాచకుని కాశబ్దము లర్థముకాకపోయినను, వినువానికైనను నృ బ్రహ్మ-అని స్పష్టముగా వినఁబడి, సమాసమునందలిశబ్దము లీయవి యని చక్కఁగా బోధపడిగలదు. ఇట్లే యితరశబ్దములు నని యెఱుంగవలయును. ఇట్టిసంయుక్తాక్షర లేఖనమునకు ఒత్తులు-అనఁగా పొల్లులరూపాంతరములును, అచ్చులరూపాంతరములును నెంతయు నావశ్యకము లైయున్నవి. అవి, పోయినచో, సంయుక్తాక్షరములను బ్రత్యేకాలుగాఁ బ్రవర్తించుటకు సాధ్యము గాకపోవును, విషయమును గమనింపుడు :—

“తదాకర్ష్య నీహరకరకిరణనికరసః
బోధో మాగధోఽగాధరుధిరచిరత్తః
వాక్యమివ నిశ్చిన్వానస్తన్వాన్యః
శస్తైస్తా మాహ్వాన్యత్.” ౩

ఇట్టిదీర్ఘములను సమాసములను జదువఁటకుఁగాని ప్రతిస్లిల్లబిలు నొక ప్రాసనే సులభముగా నుండును. ఈలనుసరించిన సంయుక్తాక్షరపద్ధతిపద్ధతిని అచ్చులను హల్లులను ప్రక్కన వ్రాయఁబూనినఁ బడినదానిని జదువుటకుఁ దల

యోర్పంతయును మాయమై నిశ్చయముగా తలనొప్పి పుట్టును. ఇట్టి యుదాహరణము లెన్నియోనీ నీయ వచ్చును. విస్తరభీతిచే నింతటితో మానుచున్నాఁడను.

పైనిఁ జెప్పినవిషయము లన్నియును జక్కఁగా విమర్శించి చూచినచో, మనపూర్వులు దీర్ఘ ముగా నాలోచన సత్వి, మనభాషాస్వభావము (Genius of the Language)న కనుమలముగా నుండనట్లులును, లేఖన మనందుఁగాని, పఃనమునందుఁగాని కష్టము గల్గకుండు నట్లులును నుండవలయునని తెలిచియే యిట్టి సంయుక్తాక్షరపద్ధతిని మన తెలుఁగులిపి కేర్పఱచి యున్నారనుట తెల్లము గాకపోదు. ఎన్నివిధముల నాలోచించి చూచినను నీరోమకాక్షరపద్ధతి మనదేశభాషల కంతమాత్రమును బనికిరాచినీరే చెప్పవలసియున్నది. విషయ మిట్లుండ “మనపూర్వు లేర్పఱచిన లిపి చాల చిక్కులను గల్పించుచున్నది; చాల నాగరికముగా నున్నది; సర్వవిధముల మనకన్నను నాగరికతగల గ్రాంథియుల పద్ధతిని మన మేల యనుసరింపరాదు” అని యిట్లు కొందఱు చెప్పుచుండుట మిక్కిలి హాస్యాస్పదముగా నున్నది. పాశ్చాత్యవిద్వాంసు లెండితో మనలిపుల నీ ప్రాశస్త్యమును గొనియాడియున్నారు. చూడుఁడు కానలు (A. A. Macdonnell, M. A., Ph. D.) మన్నాఁడో:—

This complete alphabet, which was worked out by learned Brahmins on principles, must have existed according to the strong argumented by Professor Buhler. It represents all the sounds of the language, but is arranged on a scientific method, the simple (short and long) coming first. Then vowels and lastly the consonants are arranged according to the organs on which they are pronounced. On the other hand, 2,500 characters, a scientific age, still which is not only in-

adequate to represent all the sounds of our languages, but even preserves the random order in which vowels and consonants are jumbled up. From the southern variety of the Brahmi-writing are descended five types of scripts, all in use south of the Vindhya range. Among them are the characters employed in the Canarese and the Telugu Country."

దీనినిబట్టి చూడఁగా ఐరోపాఖండము నందలి యన్నిలిపులకన్నను మన దేశపులిపులే శ్రేష్ఠతములుని లేలుచుండలేదా? ఇట్లు విదేశపు పండితులు సైతము మన దేశపులిపులఁ బ్రశంసించుచున్నను, మనము మాత్రము మన లిపులయందలి విశేషము లెఱుంగఁ జాలక, మన లిపులు చాల నాగరికముగా నున్ననీ చెప్పుచుండుట మన యనాగరికతనే వెలిపుచ్చుచున్నది. ఇట్లుపాశ్చాత్య పండితులు మనలిపులపై నొసంగియుండు నభిప్రాయము లన్నియు నిచ్చిట వ్రాయఁబూనిన కొందఱు బ్రకృత ముద్దేశించినవిషయమును దిద్దుబాటు సాధ్యము గాకపోవును గాన నింతటితో దీనిని మానుచున్నాఁడను.

మొదటి రండుకారణములను విమర్శించి చూచితిమి. స్వరవర్ణముల రూపాంతరములను వ్యంజనవర్ణములతోఁ గలిపి వ్రాయుపద్ధతియును, సంయుక్తాక్షర లేఖన పద్ధతియును దీనివేయుటకు వీలుపడదని లేలినది.

ఇక మూడవకారణమును విచారితము.

సంయుక్తాక్షరము లుచ్చారణానుసారము గాక యక్షమపద్ధతిని వ్రాయఁబడుట తెలుఁగులిపియందొక కొప్పలోప మనియు, అట్టి లోపము నాగరికలిపియందు లేదనియుఁ గొందఱు తలంచుచున్నారు. అయ్యది కేవలము పొరపాటనక తప్పదు. అట్టి లోపము నాగరికలిపియందుగూడఁ గలదు చూడుఁడు:—

ప్రకృతి:—ఈశబ్దమునకు వ + ర్ + అ + క్ + ఋ + త్ + ఇ + ః అని గదా వర్ణక్రమము. లిపిని బరీక్షింపుఁడు. శేషముపై నుండవలసిన యకార చిహ్నమును (తలకట్టుకు సమానమును) అడ్డుగీటు పకార

మనకు గలిపి తెలుగునందునలనే ప్ర-అని వ్రాయబడి
యున్నది. **తి:** (త + ఇ + ా) - అను వక్షరము నందు
ఇ-కారచ్చిన్నము వ్యంజనాక్షరమగు త-కారమునకు
ముందు జేర్చబడియున్నది. **శుక్ర:**, **గడ్డా,** **రాఘ్,**
బ్రాహ్మి, **శ్రీమద్భాగవద్గీతా** - ఈశబ్దములకు గురించి
గీల్లుపెట్టిన క్లః, క్షా, ప్రః, ద్వా, శ్రీ, డ్భ, దీ - అను
సంయుక్తాక్షరములను జూచుడు. ఇందు నాగరముఁ
గూడ తెలుగుపదధితినే యనుసరించుచున్నది. ఇది
యక్రమపదధితాకమకేమనను? ఇట్టియుదాహరణము
లన్నియేని నిచ్చుచుండవచ్చును. విస్తరభీతిచే నింత
టితో వదలెను. కాని, **ఆధ్యయన, చ్యవన, పుస్తక,**
మూల్య - అనునీత్యాదిశబ్దములు నాగరలిపియందు గ్రమ
పదధితినే వ్రాయబడుచున్నవదనరా? దెప్పెదను,
వినుడు:

ఈశ్వరములే బెంగాలి లిపిలో వ్రాయబడినవి

**ଅଧ୍ୟୟନ, ଡ୍ରବନ,
ମୁଦ୍ରକ, ମୂଲ୍ୟ-**

అని యగుచున్నదిదా? పీడితే మాన తెలుగునలిపిలో
వ్రాసినయెడల అభ్యుదయ, స్వయం, పుస్తక, మూర్తి-
అని యగుచున్నది. ఇందు గ్రంథగీట్లు గీచిన సం-
యుక్తాక్షరములను గమనింపుడు. నాగరీలిపియందు
నీసంయుక్తాక్షరము లుచ్చారణానుసారముగా నుండి-
నను, వంగభాషాలిపియందు టిలి తెలుగునందుపలె-
ఁజెట్టులుగా మార్పు జెందియున్నవి. వంగభాషాలిపి యందు
దలి సంయుక్తాక్షరములను, తెలుగునలిపియందుదలి సంయు-
క్తాక్షరములను నిందుక గమనించి చూచితిమేని, తెలుగు
లిపికి -- చిత్తులకును, బెంగాలి లిపికి -- చిత్తులకును
గల పరస్పరసంబంధము తేటపడి గలదు. క్రిఅచి స్త్రీ
కుమారనేనను ప్త అనునామమును వంగలిపిలో వ్రాసినను

అని యనుచున్నది. ఇందలి శ్రీ, స్త్రీ, పు అనుసంయుక్తాక్షరములను జూడుడు. నాగరమునందలి శేషరూపాంతరము బెంగాలీలో నెట్లు మారి తెలుగున క్రారావడిగా నేర్పడినదియు, అట్లులే యుండియును, --వత్తును నేర్పడినదియుఁ దలియఁగలగు. నే-అను బెంగాలీ యక్షరమునందలి ఏకారవిన్నామును, మనప్రాచీనపు తెలుగుశాసనములందలి ఏకారవిన్నాము నొక్కటియ యను విషయము ప్రాచీనశాసనములను బరికిలించిన వారికిఁ గ్రోతగాదు. ఇట్లు తెలుగుక్షరములకుఁ బోలికగల యక్షరములెన్నియో బెంగాలీలిపియందుఁ గలవు. వైయుదాహరణములవలన తెలుగు ఒత్తులకును, బెంగాలీ యొత్తులకును సంబంధము గలదని నేలినది. ఇట్లులే కర్ణాటక-గ్రంథ-కేరళీపులకును, తెలుగులిపికినిఁ బరస్పరసంబంధము గలదు. అలిపులయంగును తెలుగులిపియందువలెనే యొత్తులను తేర్చి సంయుక్తాక్షరములు వ్రాయఁబడుచున్నవి. ఇన్నియుఁ బరికిలించి చూడఁగా, లిపిమాలయని తలంపబడు నాగరియందలి పోలికలు గొన్ని నాగరిలిపికి శ్రేష్ఠపుష్టికాయన బెంగాలీయంగును, బెంగాలీయందలి పోలికలు గొన్ని దాని ముచ్చటెల్లెలను తెలుగునందును, అట్లులే తెలుగునందలి పోలికలు గొన్ని కర్ణాటకకేరళాదిలిపులయందును నేర్పడియున్నవి తెలియుచున్నది. ఒక తల్లిగర్భమున జనించిన యక్క-సెల్లెండ్రకుఁ గుండుకపోవుట యెందైన నగలదా? కావున, నీ పద్ధతి కల్పితముగాక పుట్టుకతోడనే యన్ని దును నేర్పడినట్లుల నీటపడుచున్నది. విషాదముగా, కేవల మొక తెలుగులిపియందుఁ గోమరొపగాము చేయుట యేటివ్యాధి

ఇక స్వాల్పవకారణము వారయ
మనసరమాలయం దధికసంఖ్యా

అన్నవని కొందఱ తాక్షిపిండుమన
కాధారము గానరాదు. మనవర్ణవ
వలయునన్ని యక్షరము అన్నకే
నక్షరములు లేవియే చెప్పు
వర్ణసమామ్నాయమునందు గల
చుటయనగా భాషను త

యగును. అప్పుడు కుట్టు-గుట్టు అనుటకును, కరము-ఖరము-గరము అనుటకును, తిట్ట-దిట్ట అనుటకును, ఆట-అడ అనుటకును, మాట-మాడ అనుటకును, పోటి-పోటీ అనుటకును, సరము-శరము అనుటకును, పాట-బాట అనుటకును, తనము-ఘనము అనుటకును, మతము-మదము అనుటకును, సలము-ఫలము-బలము అనుటకును, అర్థము-అర్ధము అనుటకును భేదము తెలియకపోవును. ఏకబ్రహ్మ నెట్లుచ్చరింపవలయునో తెలియుట కష్టమగును. ప్రతి శబ్దమునకును జనువునప్పుడు, “అయ్యా! ఇ దెట్లుచ్చరింప వలయును?” అని యొకరి నడిగి యాశంకాచూరమును (Pronunciation) చదివినానంతటి దుర్లభ మనభాష కును బట్టును. ఇట్టిమహాభాగ్యము ద్రవిడాంగ్లర్ధ్వ (Tamil, English and Urdu) భాషా లిపులకుఁ గలదు. “ఋ, ౠ, ॠ, ॡ” ఈస్వరవర్ణములును, విసర్గానుస్వారములును తెలుఁగున వాడబడుట లేదనియు, ‘ఛ’ అను వ్యంజనాక్షరముగూడ వాడుకనుండి తొలగి పోవుచున్నదినియు, ఈయక్షరముల నేల తెలుఁగువర్ణ మాలయందుకి తొలగింపరాదనియు నిట్లు మఱికొందఱు వాదించుచున్నారు. ఇందును పొరపాటనక తప్పినది కాదు. మైఁగనిన స్వరములతోఁ గూడిన సంస్కృతశబ్దములు తెలుఁగున వాడబడుచుండుటవలనను, సంస్కృత శబ్దములు తెలుఁగులిపియందు ముద్రింపఁబడుట, ఆస్వరవర్ణము నీతెలుఁగువర్ణమాలయందుండుట శ్రోత మెయ్యున్నది. ఎవ్వరో కొందఱు తెలియక గుఱువు వ్యం, గంధం, రధం, వీధి” అని యీ గాత్రాన క్షరమునకుఁ బనిలేదనియు, హామతల్లి నేనుండి తొలగింపవలయునని నాదిరుచేయుట న్యాయ్యమగునా? ఛ-కా యములు హారాళముగా మనతెలుఁగు బయోగింపఁబడియున్నవి. ఇదానీం కు లెల్లరును నాయక్షరముగలపద యున్నారు. కావున, నదియును లెనే యాంధ్రభాషానేవ కావశ్య దానిని వర్ణమాలనుండి తొలగి య? శబ్దములందలి వర్ణములను

విస్పష్టముగా నుచ్చరింపకపోయినఁ జాల దోషమని మన ప్రాచీనశబ్దకాస్త్రజ్ఞులు కానించియున్నారు. అట్లు లుండుటంబట్టి యీ తెలుఁగులిపిలోని యక్షరములసంఖ్యను తగ్గించుట కంతమాత్రమును వీలుపడదు. అట్లక్షరముల సంఖ్యను తగ్గించుటకుఁ బూనుకొందు మేని, లిపిని సంస్కరించుటకుమాటుగా దానినిఁ జెడిపినవారమే యగుదుము.

ఇక నైదవకారణమును విచారితము.

అంగ్లేయాధ్యన్యభాషావర్ణమాలయందలి యపూర్వవర్ణములు గొన్ని తెలుఁగునందు లేకపోవుట యొక గొప్పలోప మనియు, దెలుఁగువర్ణమాలయందలి యనవసరములగు నక్షరములను దొలగించి యాస్థానమున నాంగ్లేయాధ్యన్యభాషలయందలి యపూర్వాక్షరములను బ్రవేశపెట్టవలయుననియు, నట్లునరించినచో నాంగ్లేయాధ్యన్యభాషాపదములను స్వరూపము చెడకుండ మనభాషలోనికి హారాళముగాఁ జొప్పింపవచ్చుననియు, నప్పుడీ తెలుఁగులిపి సకలభాషా లేఖనక్షమ మగుననియు, దివ్యులమునఁ దెలుఁగుభాషకును, దెలుఁగులిపికిని మహాన్నతపదవి లభింపవలయుననియు నిట్లు కొందఱు అూహించుచున్నారు. ఈవిషయము నించుక విమర్శించి చూతము. భాషాభివృద్ధికి అన్యభాషాపదములను స్వీకరింపవలసినది యావశ్యకమే. ఆపనిని మనపూర్వకవులే యాచరించి మనకు మార్గదర్శకు లైయున్నారు. కాని, అట్లన్యభాషాపదములను మన తెలుఁగునందుఁ బ్రయోగించునపు గాశబ్దములు తెలుఁగువర్ణమాలకు లొంగియుండునట్లులు జూడవలయును. అయ్యదియే యుత్తమ మైనపద్ధతి. వేటికాలమునకుఁ గొన్ని యూర్ధ్వభాషా (Urdu) పదములును, గొన్ని యింగ్లీషుపదములును దెలుఁగునఁ గలిసినవి. ఇట్లులే ప్రేంచి, జెర్మని మున్నగు నితరభాషాపదములును నావశ్యకతనుబట్టి తెలుఁగునఁ గలియవచ్చును. ఇట్లన్యభాషాపదములు చేరడికొలది నూతనాక్షరములను మనవర్ణమాలలోనికి జేర్చుచుండవలసినదేనా? అట్లు చేయఁ దలపెట్టినచో దానికి మితి యొక్కడిది? వర్ణమాల కొక వ్యవస్థ లేకపోవును. ఈవఱకే తెలుఁగునఁ గలిసి యుండెడి యాంగ్లేయాధ్యన్యభాషాపదములు మన వర్ణమాలకు లొంగియుండునట్లులే మార్పుఁజేదియున్నవి.

అమర్లులు స్వభావము ఏర్పడినదేగాని ప్రకృతిపూర్వముగాఁ దెచ్చిపెట్టుకొనినది కావు. చూడుడు.— Road, Park, Rail, Mile, Mail, Factory, Doctor, Motor-ఇత్యాదిశబ్దములు కోడ్లు, పార్కు, రైలు, మైలు, మెయిలు, ఫ్యాక్టరీ, డాక్టరు, మోటారు-అనియే యెల్లరచేతను బ్రయోగింపఁబడుచున్నవి. హలంతులకు నీ యాంగ్లశబ్దము లన్నియును దెలుగులోనికి వచ్చునదికి అజంతములుగాఁ జమంతటనే మారి తెలుగురూపముఁ దాల్చినవి. ఇది స్వభావమునక ర్పగు. ఇక నాంగ్లేయభాష మన భాషాపదములను గైకొనినప్పు డేమిచేసినదో చూడవలసియున్నది. శివా, వేదా, ధర్మా, బుద్ధా, కాస్త్రం-ఇత్యాది శబ్దములను (Siva, Veda, Dharma, Budha, Sastra.) సివా, వేదా, ధర్మా, బుద్ధా, సాస్త్రా-అని యాంగ్లమునఁ బ్రయోగింపఁబడుచున్నవి. ఇవి యాంగ్లవర్ణమాల ననుసరించి స్వాభావికముగా నేర్పడినవార్యగాక మఱేమగును? మఱొక్కవి శేషమును జూడుడు.—Pith అనునాంగ్లశబ్దమును దెనుఁగునఁ బ్రయోగించిన పిత్తు అనుచున్నది. ఆంగ్ల భాషాకోవిదులగు మనవాఁ డెవ్వరైన, “ఏదీ నాపిత్తు టర్చును” అని యిట్లు ప్రయోగించిన వినుట కెంత ఇంపుగా నుండునో యాలోచింపుడు. ఇట్లు కొన్ని యన్యభాషాపదములు మన భాషలోనికి వచ్చునప్పు డిట్టియశ్శిలముల కెడమియగలదు. మనభాషాశబ్దముల నాంగ్లేయులు వాడునప్పుడును గూడ నిట్టి యశ్శిలము లేర్పడుచున్నవి. చూడుడు.—శివ - శబ్దమును సివా-అనుట యటులుండ, వేదశబ్దమును వేదా-అనియును, బుద్ధ-శబ్దమును బుద్ధా-అనియునుచ్చరించునపుడు వినుట కెట్లు లుండునో యోచింపుడు. వేదా-అనునప్పు డెవ్వఁడేని మహారాష్ట్రీఁడు వినిన వెట్టివాఁ డినుకొనును. బుద్ధ-అనునది మనకుఁ దెలిసియే యున్నది. ఇట్టి యశ్శిలశబ్దములు రాకుండునట్లు లాంగ్లేయు లేల తమవర్ణమాలను పంపగొనినరాదు? మీఁదుమిక్కిలి మనవారిలోనే కొందఱు ఆంగ్ల భాషావిదులు, “That is what our Veda says. This is Siva's temple, This is Budha's statue.”

(వేదా, సివా, బుద్ధా) అనియింతుల మెలిమని విట్టివిఁగ్రుచ్చును. మనయొక్క పేళ్లను సైత మాంగ్లేయులు దమవర్ణమాలకు లొంగునట్లులు మార్చివైచెను. చూడుడు.—వికాఖపట్టణము=Vizag, మఝరా=Muttra, తిరుపల్లి క్కేణి=Triplicane అని యిట్లు సంతములగు పేళ్లను సైతము తమయిచ్చ వచ్చి నట్లు లాంగ్లేయులు మార్చుకొనిరి. ఈశబ్దములే చాల రమ్యముగా నున్నవిని తలంచి మనవారును గొంతలు, “Well Mr. Sastry, I am going to Vizag” అని యిట్లు “సాస్ట్రీ”, “వైజాగ్” అని యుచ్చరించుచు నాగరికాగ్రసరు లైనట్లులు మరిసిపోయెనేకాని, యాంగ్ల భాషావర్ణమాలకు సంస్కరించుటకుగాని, సంస్కరింపుడని యాంగ్లేయులఁ గోరుటకుఁగాని యేల తలపెట్టకో తెలియకున్నది. లోపభూయిష్టమును నాంగ్లవర్ణమాలయం దేవోకొన్ని నూతనస్వము లున్నంతమాత్రమున నది మనవర్ణమాలకన్న శ్రేష్ఠమునా? ఆ నూతనస్వములను దెలియఁజేసెడివర్ణములు గొన్ని లేనంతమాత్రమున సర్వలక్షణయుక్తమును మన తెలుగువర్ణమాల కొక లోపము వాటిల్లునా? ఆంగ్లవర్ణమాలలోమాత్ర మాధ్యమలకుఁ బ్రత్యేకచిహ్నములు గలవా? Man, Mat, tail, Oil ఇత్యాదిస్వరములను వ్రాయుటకుఁ దగిన ప్రత్యేకస్వరవర్ణము లందున్నవా? ఆంగ్ల భాషకు వలసిన స్వంజనాక్షరములు లేనందుననే రెండు చండు ములను శేర్చి, ch=చ అనియు, sh=ష అనియే త, డ అనియు నిట్లు లెన్నియోధ్వనులను గట్టపడెదరు. ఆవర్ణమాలయందలి లోపము బూనిన నది యొక చిన్న గ్రంథమును వదలెదను. మనభాషలోఁ దగినశబ్దము లాంగ్లేయాద్యస్వభాషాపదములను స్వీకరమునుగాని, అనవసరముగా “ఏన్నములను దెనుఁగునఁ బ్రయోగించుట పని యేవాఁటికిని గానేరదు. అట్టి భాషాపదములను మన వ్యాకరణమాలకును లొంగి యుండునట్లు ప్రత్యయములను శేర్చి తెనుఁ

భాషనువృద్ధిపఱచుట యగునుగాని, తలచినపుడెల్ల నొక
 త్రొత్తయక్షగమును మనస్థగ్యాలలోనికిఁ జేర్చుచుండుట
 కానేరదు. కావున, తెలుఁగువర్ణసమామ్నాయమునఁ
 గ్రొత్తయక్షరములను జేర్చకయే యన్యభాషాశబ్దప్రయో
 గములకు వలసిననియములను గొన్నిటి చేర్చుటచుకొని
 వాటిని మనము పాఠింపుచుండుటయే యుత్తమ
 మార్గము.

ఇక నాటకకారణమును విచారితము.

ఇతరస్వరవర్ణముననుపాంతరములు వ్యంజనవర్ణములతోఁ గలియునప్పుడు నైతిము అకారవిహీను మన తలకట్టు చేర్చి వ్రాయబడుట తెలుగులిషయం గొక లోపమని తలంపబడుచున్నది. ఇది తెలుగునంద్రాక్షికముగాఁ దెచ్చి పెట్టికొనినది కాదు. ఇదియును పంశపారంపర్యముగా నెచ్చిన యాచారమే. మాకుదు.—
క, క్ష, క్ష, క్ష, క్ష, క్ష, క్ష, క్ష, క్ష, క్ష —
నాగరిలిపియందును బు-కార-లి-కార-ఉ-కారరూపాంతరములు వ్యంజనవర్ణములతోఁ జేరునప్పుడు తలకట్టున (అకారవిహీను) అక్షాగీ టుంచబడుచునే చూస్తుని నాగరియందలి యక్షాగీట్టును, తెలుగునందలి తలకట్టును నొక్కటియే యనుట విశితత్వశాస్త్రజ్ఞు (Paleo-graphists) తెల్పిగినవిషయమేగాని, విశేషించి యిటు ప్రయుక్త యనవచ్చును. ఇట్లులే పంగ-కన్ధాలక-గ్రంథ-

"ది లిపులయందును వ్రాయబడుచున్నది. శిలకట్టు
 శిల్పమైనను, ఇతరస్వరముల రూపాంతరములు
 ములతోఁ జేరునప్పు డది లేనట్లు భావింపఁ
 నాల్గి లిపులయందు నాచారమైయున్నది. ఈ
 హామబ్రాహ్మి వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి
 నాడు శ్లోకరణమునందు స్థిరపఱచియున్నాడు.
 ఏమియుట లోపము గాదా? ఈ యాచార
 ము లొలగింపరాదు?" అందురా?
 ఈ లిపియొక్క స్వభావమును గూడ
 యున్నది. నాగరియందుఁ గాని

రెంటిని చాలకాలముగా శ్రమపడి నిర్మించియే యున్నాను. మన్మిత్రులు పలువురు మాచి దావమువలన నా రెండులిపులను బ్రకటింపనేరకున్నాడను. భాగ్యభిమాను లెవ్వరేని ర? ఎన్నే ప్రచురించుటకు సిద్ధముగా నున్నాడ.

తెలుగునందుగాని, కన్నడమనందుగాని, ప్రతియూర
మును వ్రాయునప్పుడు క్రిందినైపున వారంభించి వైవై
పున ముగింపబడుచున్నది. అందు కనుగుణముగా వాతల
కట్టు లేర్పఱుపబడియున్నవి. అవి లేకున్నచో వ్రా
యుట చాల కష్టమగును. ఉదాహరణముగా గురువు,
పురుషోత్తమఁడు-అను నీరెండుసములను గీసికొంచుము.
శుశబ్దములను వ్రాయునప్పుడు ఉకారచిహ్నమును కొమ్మ
లను ఆయా వ్యంజనాక్షరములతలకట్టుల నంటియే
వ్రాసెదము. అట్లు వ్రాసినచే కలము ధారాళముగా నడ
చును. ఇట్లులే యింక స్వరముల రూపాంతరములును
కలము ధారాళముగా వెల్లుల కనువుగా నేర్పబడియున్న
వి. ఇట్లు తలకట్టులఁ జేర్చి వ్రాయుట బోపమే యై
నను , వ్రాతముం ది యనుపాల్గియునుబట్టియును, లిపి
యొక్క స్వభావమునుబట్టియును, మానుటకు సాగ్యము
గాకున్నది.

ఇకను సేవకారణమును విచారించు.

సవర్ణములను స్వంజనాత్మకముల యాకారము లుక్కపోలికగా నులఁపఁబడిన యెక్కు భోషముగాఁ బరింపఁబడుచున్నది. ఇదియుఁ బరంపరాగతమైన యాచారమే. ఆవిషయమునఁ దెలుఁగో నాగరలిపికన్నఁ జాల మేలనవలసియున్నది. మామఁడు. — చ థ, డ థ, డ థ, ప థ, బ థ. ఈయక్షరములకుఁ దెలుఁగునందే కొంత పోలిక యున్నది. నాగరమునందు పోలిక యంతఁగా నుండదు. ఉదాహరణముగా నీయక్షరములనే నాగరలిపి యందు వ్రాసి మాపెట్టెదను : — చ ఙ్గ, డ ఙ్గ, డ ఙ్గ, ప ఙ్గ, బ ఙ్గ. చూచితిరా? ఇందు స ఙ్గ-లకుఁ గొంత పోలిక యున్నను, ఇతరక్షరములకుఁ బోలిక లేకపోయినది. ఇట్లులే గం-కర-వం-కర్ణాలకాది లిపులయందును సవర్ణములనుస్వంజనాత్మకములకుఁ బోలిక లేకపోయినది. ఈభోషమున కాయాలిపులవా రేమిచేసిరి?

పైగనిన మఁడు, ఆము, ఏడుకారములందుఁ జేర్చినవలెన లోషములు లేకయును, ఆంగ్లేయాది సకలభాషలను నిర్దుష్టముగాను, యధోచ్చారణముగాను లిఖించుట కనువుపడునట్లులును నుండు నొకలిపి కావలయునన్నఁ గ్రాత్రగాఁ గల్పింపఁబడవలసినదే.*

తెలుఁగువణణమాల

అచ్చులు ౧౬

అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఋ ౠ

అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఋ ౠ

ఎ ఏ ఐ ఒ డీ డె

ఎ ఏ ఐ ఒ డీ డె

ఉభయాక్షరములు ౩

ఓ ఐ కి

వాల్లులు ౩౮

క ఖ గ ఘ ఙ చ ఛ ఞ జ ట ఠ డ ఢ ఢ ణ త థ ద ధ న వ ఘ బ భ మ

క ఖ గ ఘ ఙ చ ఛ ఞ జ ట ఠ డ ఢ ఢ ణ త థ ద ధ న వ ఘ బ భ మ

ర డ ఢ ణ త థ ద ధ న వ ఘ బ భ మ

ర డ ఢ ణ త థ ద ధ న వ ఘ బ భ మ

య ర ఱ ల శ వ శ ష న ప

య ర ఱ ల శ వ శ ష న ప

అంకెలు ౧౦

౧ ౨ ౩ ౪ ౫ ౬ ౭ ౮ ౯

BY M.S. VENKAYYA.

३५४

పూత చ బలు, తెలుగునందు వారఁబడ హాయినిను, వాచిగునీతము దెలియబట్టి జందు.

శ్రీమద్భక్తవల్లభానందాచార్యుల వ్రాసిన

[illegible][illegible]

M.S. Venkayya.

చిత్రము ౧

[illegible][illegible][illegible]

చిత్రము ౩

సంస్కృతము

అచ్చు.

శ్రీమద్రామాయణమ్

చతుర్థః సర్గః.

ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య
 వాల్మీకిర్భగవాన్పుషిః,
 చకార చరితం కృత్సం
 విచిత్రపదమాత్మవాన్. ౧
 చతుర్వింశత్సమస్తాని
 శ్లాఘాకానాముక్తవాన్పుషిః,
 తథా సర్గశతాన్ పంచ
 షట్కూండాని తథాత్మరమ్. ౨
 కృత్వాపి తన్మమాప్రాజ్ఞః
 సభవిష్యం సమోత్తరం,
 చింతయామాస కాన్ న్యేతత్
 ప్రయంజీయాదితీ ప్రభుః. ౩
 తస్య చింతయమానస్య
 మమార్యేర్భావితాత్మనః,
 అగృష్ణోతాం తతః పాదా
 మనివేషే శుశీలవః. ౪
 శుశీలవః తు ధర్మజ్ఞా
 రాజపుత్రా యశస్వినః,
 హ్రతరా స్వరసంపన్నా
 దదర్శా శ్రమవాసినః. ౫
 సతు మేధావినాదృష్టౌ
 వేదేషు పరినిష్ఠితా,
 వేదాగ్రపబ్బంపాణాథాయ
 తావగ్రామాయ త ప్రభుః. ౬

చైతన్యత.

శ్రీమద్రామాయణమ్

చతుర్థః సర్గః.

ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య
 వాల్మీకిర్భగవాన్పుషిః,
 చకార చరితం కృత్సం
 విచిత్రపదమాత్మవాన్. ౧
 చతుర్వింశత్సమస్తాని
 శ్లాఘాకానాముక్తవాన్పుషిః,
 తథా సర్గశతాన్ పంచ
 షట్కూండాని తథాత్మరమ్. ౨
 కృత్వాపి తన్మమాప్రాజ్ఞః
 సభవిష్యం సమోత్తరం,
 చింతయామాస కాన్ న్యేతత్
 ప్రయంజీయాదితీ ప్రభుః. ౩
 తస్య చింతయమానస్య
 మమార్యేర్భావితాత్మనః,
 అగృష్ణోతాం తతః పాదా
 మనివేషే శుశీలవః. ౪
 శుశీలవః తు ధర్మజ్ఞా
 రాజపుత్రా యశస్వినః,
 హ్రతరా స్వరసంపన్నా
 దదర్శా శ్రమవాసినః.
 సతు మేధావినాదృష్టౌ
 వేదేషు పరినిష్ఠితా,
 వేదాగ్రపబ్బంపాణాథాయ
 తావగ్రామాయ త ప్రభుః

తెలుగు

అచ్చు.

చెడివ్రాత.

శ్రీకాళహస్తిమామాత్యము

తృతీయాశ్వాసము.

ఈప్రగూడు తన్నెనికే బ్రహ్మ మగుట.
అ. కన్నుదివెయి యును కన్నవృత్తివ్రత
కన్నమున్నుగాఁగ ఖండవరకు
వాసుగంబుఁ జేత నంబంగ బట్టుక
నీలువు నీలువు మనెడ నెలుగుతాడ.

చ. మనీయరపందముక మును
లష్టదిశావతు యదేగా పేయ
చ్చురురు వంకల న్నాలు వ
నత్వరతన్నిజ లింగనిర్మలాం
తరమున నుండి శీతవసు

ధాధరకనళిక ముద్దుఁ గెలులు
మరకడ ప్రేలు వచ్చుకాని

మన్నన దిన్నెనికే బ్రహ్మ మై.

క. శీవగానిచర' యోభక్తుని

యవీరళతరభక్తిమహిమ యాద్యంతముగం

చీవిగద సద్భక్తుం దితం

దవుగద నీమనసు వచ్చునా యిక ననుచున.

'మానము నెరవుచు'దన

మున కాటవికుని బ్రాహ్మణభక్తు

నిల్చుక మీక?

సమరు భుక్తిమనునీతాడన.

శ్రీకాళహస్తిమామాత్యము

ప్రథమాశ్వాసము.

ఈప్రగూడు తన్నెనికే బ్రహ్మ మగుట.

అ. కన్నుదివెయి యును కన్నవృత్తివ్రత

కన్నమున్నుగాఁగ ఖండవరకు

వాసుగంబుఁ జేత నంబంగ బట్టుక

నీలువు నీలువు మనెడ నెలుగుతాడ.

చ. వాళియక కంఠసూత్ర మును

లష్టదిశావ మలాకగా నియ

చ్చురురు వంకల న్నాలు వ

నత్వరకన్నిజ లింగనిర్మలాం

తరమున నుండి శీతవసు

ధాధరకనళిక ముద్దుఁ గెలులు

మరకడ ప్రేలు వచ్చుకాని

మన్నన దిన్నెనికే బ్రహ్మ మై.

క. శీవగానిచర' యోభక్తుని

యవీరళతరభక్తిమహిమ యాద్యంతముగం

చీవిగద సద్భక్తుం దితం

దవుగద నీమనసు వచ్చునా యిక ననుచున.

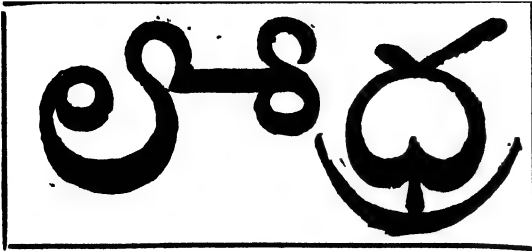
చ. వాళియక కంఠసూత్ర మును

లష్టదిశావ మలాకగా నియ

చ్చురురు వంకల న్నాలు వ

నత్వరకన్నిజ లింగనిర్మలాం

తరమున నుండి శీతవసు

స్త్రీలపాలిటి వర ప్రసాదినీ

అలహీనతను, రక్తహీనతను, అశీర్తిని నమ్మకముగ కుదర్చుగలదు.

వెల పెద్దబుడ్డి రు 3 లు; చిన్నది 1-10-0 అన్ని మందులమెపులలో దొఱకును.

కేసరికుటీరం, ఆయుర్వేద ఔషధశాల, ఎగ్మూర్, మద్రాసు.

గ్రామోద్యోగస్థుల మాన్యములు:—అనగా మునసభ—మణియగారు—

కరణము మాన్యములు. ఇప్పటివరకు సవరింపబడిన క్రొత్తకూర్పు 1-కి రూ. 2—()

గ్రామ మునసభ మణియగార్ల స్పెషల్ టెస్టు పరీక్ష:—

ప్రశ్నోత్తరములు, రెండు భాగములు, క్రొత్తకూర్పు 1-కి రూ. 1—8

ఇండియన్ వినల్ కోడ్:—అనగా ఇండియా దేశపు శిక్షాస్మృతి; 1860-వ

సంవత్సరపు 45-వ ఆక్టు, క్రొత్తకూర్పు 1-కి రూ. 4—0

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

తంజె అద్రెసు: 'వావిళ్ల' మదరాసు.

292, ఎన్.ఎస్. రోడ్, చెన్నై. ఈ.

నేషనల్ ఇన్స్యూరన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

హెడ్ ఆఫీసు, 7, కౌన్సిల్ హౌస్ వీధి, కలకత్తా. (స్థాపితము: 1906)

ఆస్తి మొత్తం రు. 1,65,00,000 లకు పైన

సాంవత్సరిక ప్రీమియముల రాబడి రు. 30,00,000 లు

చెల్లింపబడిన క్లెయిముల మొత్తం రు. 78,00,000 లు

డబ్లియు. ఆర్. రే యస్పర్వయిర్ డైరెక్టర్లు జి. పి. దులియా యస్పర్వయిర్

పి. సి. కార్ ,, యస్. సి. లా ,, ఎగ్జిక్యూటివ్

రాయబహుదార్ తారకనాథ్ సాదు మేనేజర్లు రంజిత్ సింగ్ ,, చువానా

ఆర్. జి. దాస్ & కో.

దీవికముల భీమచేయ్య ఈ కంపెనీలో, ప్రీమియములు చాలతక్కువ నూతనపద్ధతులు, నూతన

ఆకర్షణీయమైన బోనసులు. భారతీయ సరంజర్ విలువ. పాలిసి హోల్డర్లకు చూపుచు

గలిగినట్టియు, సమానమైన ఆదరణ సమాన గౌరవము. లాభమును దెచ్చు కుశితరమైన పుష్కలమున

అందునల్ల భారతీయ బోనసులు. భారతదేశపు మూలధనము—భారతదేశీయుల పాలనీక లోక

యోగ్యము. ఏజన్సీ; ఇన్సూరన్సు; వివరములకు వ్రాయుడు:— షాన్ ట్రె

మద్రాసు బ్రాంచి, టి. అనంతాచారి

118, ఆర్మీనీయ్ వీధి, మద్రాసు

అ శో కా రి ష్ట ము

అన్ని విధము లగు శ్రీ వ్యాధులను, మిగుల గుణవంతముగాను, సంపూర్ణ
గాను కుదుర్చును.

వెల: నీసా 1-కి 12-అణాలు.

మ హా భృంగ రాజ తైలము

ఆయుర్వేదీయముగా తయారుకాబడిన

శ్రేష్ఠమైన తలనూనె

చుండును రాసీయదా, శిరోజబీజములను బలఁజేయును, మెదడుకు చలువ
నిచ్చును, వెంట్రుకలను మృదువుగాను, తళతళ మెఱయునట్లును పెంచును.

వెల: నీసా 1-కి 12 అణాలు.

చ్యవన ప్రాసము }
శీడు 1-కి రు. 3/-

{ మకరధ్వజము
{ తులము 1-కి రు. 4/-

ADHYAKSHA MATHUR BABU'S
DACCA SAKTI OUSHADHALAYA.

అధ్యక్ష మాతుర్ బాబుగారి

శక్తి ఔషధాలయము

..... డ క్క
బ్రాంచీలు:—

కలకత్తా, పాట్నా, బెనారస్, లకోర్నీ, మద్రాసు
యింక నితర ముఖ్య నగరములందును గలవు.

ఇప్పుడు వాడుకలోనుండు తెలుగులిపినిగాని మఱి యేయితరలిపినిగాని వైమాఁడు, ఆట, ఏడుకారణములందుఁ జేర్చిననలోపములు లేక యుండునట్లులును, సకలభాషాలేఖనముముగా నుండునట్లులును సంస్కరింపఁ బూనుట యసాధ్య మైనపని యనకతప్పదు. అం దెన్నియో చిక్కులున్నవి. అట్లు లెవ్వరేని సంస్కరింపఁ దగినచిను, ఉన్నలిపి తాఱుమాఱు విరూపముఁ జెంది నాశమొందుటతప్ప లాభ మేమియు నుండఁబోదు. అట్టి సంస్కరణమునఁ గల లాభనష్టములను నిట వ్రాయఁబూనినచో గ్రంథము పెరిగిపోవునుగాన నింతటితో నిలిపెదను.

“అట్లులైన నీలిపిని సంస్కరింపవలసినపనియే లేదా? ఇంతింత పెద్ద టైపుకేసులతోఁ దమకార్యాలయముల నిండించుకొని ముద్రణాలయాధికారు లెక్కువయింటియందై యిచ్చుచుండవలసినదేనా? కంపొసిటురుపని నేర్చుకొనువా రక్షరములుండవలయును కేసులలోఁ గనిపెట్టి తెలుసుకొనుట కిట్లులే శ్రమపడుచుండవలసినదేనా? టైపురైట రక్తరలేదా? లినో టైపు, మొనో టైపు మున్నగునవి యుండవలదా? సర్వవిధముల మన మాండ్లయులతోఁ దులదూగవలదా?” అని యంగురేని, మనవిచేయుచున్నాఁడను :

సంస్కరణముమాత్ర మత్యాగశక్తికమనియే నేను ననుచున్నాఁడను. అసలు కీలిపిసంస్కరణప్రసక్తి యేర్పడుటకుఁ గల ముఖ్యకారణము మనముద్రణవిధానము నందలి కొన్నిలోపములేగాని, మఱియొండు గాదు. ఆసంస్కరణ మెట్లులుండవలయును? మనము ప్రస్తుతము వాడుచుండులిపిని తాఱుమాఱుగా మార్చి మూలచ్ఛేదము గావింపక యున్నలిపినే ముద్రణమునకును, టైపురైటరు, లినో టైపుమున్నగు యంత్రనిర్మాణమునకును, అనుమలించునట్లుల నూత్నములగు కొద్దిమార్పులతో సర్దుటకుఁ జూడవలయును. అట్లొనరించినచే సంస్కరణ మనిపించుకొనును.

ఈ తెలుగులిపి బ్రాహ్మీనాగరిలిపుల మారుదూప మనువిషయము ప్రాచీనములగు తెలుగుశాసనములను

జూచినవారికిఁ గ్రాత్రగాదు. ఆశాసనలిపి ముద్రాక్షర నిర్మాణమునకును, ముద్రణసౌకర్యమునకును నెంతయు ననుమలించునట్లులే యున్నది. ప్రథమమునఁ దెలుగునకు ముద్రాక్షరములను జేసినవా రాప్రాచీనశాసనములను విమర్శించి చూచి తదనుగుణముగా నక్షరములను జెక్కించుచుండిన, నీవిషయ మింతదూరము విమర్శించు పనియే లేకపోయియుండును. ప్రాచీనశాసనలిపియందు హల్విర్గములపైగల తలకట్లు నాగరిలిపియందుండునట్లు అడ్డుగట్లుగానే యుండి, క్రమక్రమముగాఁ గొంచె మేట వాలుగాఁ జైకెక్కి తాళపత్రములందు వ్రాయునపుటికిప్పుడు మనము వ్రాయునట్టి తలక ట్లేర్పడినట్లులు దెలియుచున్నది. దీర్ఘము, కొమ్ము, కొమ్ముదీర్ఘము, గుడి, గుడిదీర్ఘము, ఎత్వము, ఏత్వము, ఒత్వము, ఓత్వము, ఔత్వము—ఈపదియును హల్విర్గములకుఁ బ్రక్కన నే చేర్చి వ్రాయఁబడుచుండినట్లు తెలియుచున్నది. గుడి, గుడిదీర్ఘము, విత్వము—ఈయూడు మాత్రము హల్విర్గములకుఁ జైనను, క్రిందను జేర్చి వ్రాయఁబడుచుండినట్లులు దెలియుచున్నది. కాలక్రమమున ఎత్వ ఏత్వములునైతము హల్విర్గముల తలపైకి నెక్కినట్లు తెలియుచున్నది. పదిపది యిలిపి తాటియాకులపై వ్రాయఁబడునపుటికి దీర్ఘ - ఒత్వ - ఓత్వ - ఔత్వములు గూడ హల్విర్గముల శిరముల నలంకరించినట్లులు దెలియుచున్నది. ఈలిపియొక్క పుట్టుపూర్వోత్తరములను విచారింపక కేవల మొకతాళపత్రలిపినే యాధారముగాఁ జేసికొని ప్రతిహల్విర్గముతోడను స్వరవర్ణములకుఁ గల రూపాంతరములను గలిపి ముద్రాక్షరములను జెక్కించునందుననే ముద్రాక్షరమంజూషయందలి యక్షరముల సంఖ్య దాదాపు ౯౦౦ వఱకుఁ దెరిగి మాచువాటి భయము గల్గించుచు అనాగరికలిపియని క్షోభపించుకొనునంతటి దుర్బల మన యీ తెలుగులిపి నది. ఇక ఒత్తులున్నవిగదా? వానిమాటలు ముప్పదియేడు హల్విర్గములకును ముప్పదియేడు జేయింపవలసి యుండునేగాని, దానివల్లక

సంఖ్య పెరుగదు. అక్షరములసంఖ్య ప్రత్యేకముగా గారణము స్వరవర్ణములవల్ల

హల్వర్థములతోఁ గలిసి పోయించినదియేకాని మఱి యెందు గాదు. ఇప్పుడును మించిపోయిన దేమియును లేదు. దానిని సంస్కరించి యక్షరములస్వరూప మేమాత్రమును మార్చుకొనినది ముద్రణ (Printing) మునకును, ముద్రాక్షరవిలేఖన (Type writing) మునకును ననుకూలించునట్లులు సర్దుటకు వీలుండుటంబట్టి యట్లునరించుచున్నాఁడు.

మాడుండు ఒకటవ పటము. ఇందు అచ్చులను, హల్లులను ప్రదర్శించి యున్నాఁడు. ఈయచ్చులలో ఔ-అనుస్వరమునందలి యొక చిన్నమార్పుతిప్ప వేకెట్టి మార్పును జేయఁబడలేదు. ఋ, ౠ, ఌ, ౡ, ౢ-అను నీనాలుగక్షరములను బ్రశ్నోకముగాఁ జేయింపవలసిన యావశ్యకత యుండును. ఒ-కు రెండుకొమ్మల నతికించిన ఋ-అగును. ఆ ఋ-కు దీర్ఘము నతికించిన ఋ-అగును. ౡ-కు దీర్ఘము నతికించిన ౡ-అగును. ఒ-కు ఔ-కారచ్చిము నతికించిన ఔ-అగును. ఇందువలన అ ఆ, ఇ ఈ, ఉ ఊ, ఌ, ఎ ఏ, ఐ, ఒ ఓ, -అనునీ ౧౨ అచ్చులును, ఉభయాక్షరములు మాడుండు గలిసి ౧౫ అక్షరములే చేయింపవలసి యుండును.

ఇక హల్వర్థములను జూడుడు: ఇందు ఘ, ఝ, మ, య, హ-అను నీపైదక్షరములను బ్రశ్నోకముగాఁ జేయింపవలసిన యావశ్యకత యుండును. ఘ-కు కొమ్మ అతికించినచో ఘ-అనునక్షర మేర్పడును. అట్లులే ౫-కు కొమ్మల నతికించిన ఝ-అగును. ఐ-కు కొమ్మ చేర్చిన మ-అగును. ౦-కు కొమ్మలను జేర్చిన య-అగును. వ-కు దీర్ఘమును జేర్చిన హ-అగును.

చ జ-లకు పైని వ్రాయుటకన్నను, పటము జూపఁబడియుండునట్లులు కొద్దిమార్పుతో వ్రాసి జాల ననుకూలముగా నుండును.

క్షరములలో ఇ-కుఁ బ్రక్కన శ్యశ్రేణును, ట-కుఁ జైనుండు లంబశ్రేణునై జేయఁబడుస్వరవర్ణములరూపాంకుఁ బ్రతిబంధకములుగా నున్నందున, —య మార్చఁబడినది,

క్ష-అనునక్షరము నిందు బ్రశ్నోకముగాఁ బ్రదర్శించి యున్నాఁడును. కొంతఅనుతిమున నిదియు నొక ప్రశ్నోకాక్షరముగాఁ బరిగణింపఁబడియుండుటంబట్టి యిట్లు లానరించినది. టైపురైటరునందు దీనికిఁ బ్రశ్నోకాక్షరము చేయవలసిన యావశ్యకత యుండును. కాని, యిది ప్రశ్నోకాక్షరముగా నుండునో కొన్నివిషయములం చెంతయు ననుకూలముగా నుండును.

ఇక మిగిలయుండునక్షరము లన్నియును మార్పుకొని యొప్పటివలెనే యున్నవి.

ఈహల్వర్థములందలి తలక ట్టిండుక మార్పునొంది యుండునట్లులు తోచును. కొన్నిశాసనములం దిట్లులే యుండియున్నందువలనను, ఈతలకట్లయందలి పైకిఁ బోవుశ్రేణును మాత్రము ప్రశ్నోకముగాఁ జేయించుకొనినచో దానిని హల్వర్థములకుఁ బ్రక్కన నతికించుకొనుట కనుకూలముగా నున్నందువలనను, తలకట్లయకారము నీతీరున మార్చితిని. ప్రస్తుతము కాగితములమీఁదు వ్రాయఁబడుటకై జాలవలయు తలకట్టు లిట్లుండుటను నేఁ జూచియున్నాఁడు. ఇట్టిమార్పు చేయఁబడినచో, ముద్రణవిధానిమునందు శాకశ్యముగాని, టైపురైటరునుంఁద్రనిర్మాణముగాని, యేనాటికి నీతెలుగున కెర్పడుటకు వీలుండును.

ఈహల్వర్థములలో ఘ, ఝ, మ, య, హ అను నక్షరములు ప్రశ్నోకముగాఁ జేయవలసిన యావశ్యకత లేనందున 33 హల్వర్థములే చెక్కింపవలసి యుండును.

ఇక రెండవపటమును జూడుడు. ఇందు అచ్చులును, వాటికిఁగల రూపాంతరములును ఆరూపాంతరము లేట్లు హల్వర్థములతోఁ జేర్పఁబడునదియుఁ బ్రదర్శింపఁబడియున్నవి. ఇందు మొదటిపరుస (Column)లో స్వరవర్ణములను, వాటికిఁ గల రూపాంతరములను వ్రాసి యున్నాను. దానిని గొంతి గమనింపవలసియున్నది.

హల్వర్థసంజ్ఞ — ఇయ్యది వ్యంజనాక్షరమున ఆ-కారము లేదనియు, కేవలము అక్షరమే యనియు, నూచించుటకై హల్వర్థములకుఁ బ్రక్కన వాని శిరముల

నంటియుండునట్లు చేర్పబడునది. ఇందు నే నాడిన రూపమే చాల ననుమలముగా నున్నది. దీనినే నేటికిని కర్ణాటకులు వాడుచున్నారు. మనము ప్రస్తుతము వాడు రూపమును గుండలీకరణముచేసి చూపియున్నాను.

తలకట్టు — ఇయ్యది ప్రతి హల్వర్ణమునకును బ్రక్కన శిరోభాగము నంటియుండునట్లు చేర్పబడుచున్నది.

దీర్ఘము — ,—, —

గుడి—ఇయ్యది ప్రతిహల్వర్ణమునకును దైని శిరోభాగము నంటునట్లు చేర్పబడుచున్నది.

గుడిదీర్ఘము—ఇందు దీర్ఘమును నల్పైశి చిహ్నము మాత్రము హల్వర్ణమునకుఁ బ్రక్కన జేర్పబడును.

కొమ్మ—ఇయ్యది ప్రతిహల్వర్ణమునకును బ్రక్కన జేర్పబడును.

కొమ్మదీర్ఘము—ఇందు దీర్ఘచిహ్నము మాత్రము కొమ్మనకుఁ బ్రక్కన జేర్పబడును.

వట్టునకుడి—ఇదియును ప్రతి హల్వర్ణమునకును బ్రక్కన జేర్పబడుచున్నది.

సుడిదీర్ఘము— ఇందు దీర్ఘచిహ్నము మాత్రము సుడికిఁ బ్రక్కన నతికింపవలయును.

ఎత్వము—ఇయ్యది హల్వర్ణములకు శిరోభాగమున జేర్పబడుచున్నది.

ఏత్వము—ఇందు దీర్ఘమును నల్పైశి చిహ్నము మాత్రము హల్వర్ణమునకుఁ బ్రక్కన జేర్పబడును.

ఐత్వము—ఇందు ఐ కాచిహ్నము ప్రతిహల్వర్ణమునకును ముందుగాఁ గ్రొంగివై పున నునుపబడును.

ఒత్వము — ఇయ్యది ప్రతి హల్వర్ణమునకును బ్రక్కన జేర్పబడుచున్నది.

ఓత్వము—ఇందుదీర్ఘమును సూచించు చిహ్నము ఒత్వమునకుఁ బ్రక్కన జేర్పబడును.

ఔత్వము— ఇయ్యది ప్రతి హల్వర్ణమునకును బ్రక్కన జేర్పబడును.

ఇంక నీయచ్చులరూపాంతరములందలివి శేషముల నిందుక తెలిసికొనవలసి యున్నది.

ఇందు తలకట్టు, దీర్ఘము, కొమ్మ, కొమ్మదీర్ఘము, సుడి, సుడిదీర్ఘము, ఒత్వము, ఓత్వము, ఔత్వము ఈతొమ్మిదియును ప్రతి హల్వర్ణమునకును బ్రక్కన జేర్చుట కనువుగా నున్నందున ముద్రణమునందుఁ గాని పైపులై టరునందుఁగాని, సులభముగా వాడుకొనవచ్చును.

గుడి-ఎత్వము—ఈరెండును మాత్రము ప్రతిహల్వర్ణమునకును శిరోభాగమున నుండి నీరవలసియే యున్నది. ఈరెండుచిహ్నములునుగూడ హల్వర్ణములకుఁ బ్రక్కల జేర్పబడినచో, ముద్రణమున రెంతయో సౌకర్యమేర్పడెదలదు. కాని, యట్లొనరించినచో నీలిపియొక్క యాకారము చెడిపోవుటవలననీ, ఎల్లరు నీలిపిని బోల్చు కొనుట కష్టముగుటవలనను, ఇట్లు దుందునట్టులే పాల్గులపైభాగమున నుంచవలసియున్నది. ఈరెండు చిహ్నములును హల్వర్ణముల శిరోభాగమున నుండుటవలన నంతగా కష్టముండదు. ఫ్రెంచి, గ్రీకు మున్నగు భాషలయందు పైతము వర్ణములకుఁ బైనను, గ్రొందను గొన్ని చిహ్నములను ముదించుచుండుట మనము చూచుచున్నారము. కొన్ని ఫ్రెంచి శబ్దముల నుదాహరించు చున్నాడను. La mère, La Française, La fenêtre. ప్రతి విషయమునకును ఆంగ్లేయుల నాచిహ్నముగాఁ దీసికొని విమర్శింపఁబూనుట వెట్టిపని. మనభాష గూంగము గాదు గదా. ఎట్టులైన శ్రమమున కొర్పి యాయిత్య యెత్వముల న పటమున జూపినట్టులే మనము వ్రాసికొనవలయును.

ఈగుడినిసఱించి మఱొక్క విశేషము వ్రాయవలసియున్నది. ప్రాచీనకావ్యములయందు దీచిహ్నము ప్రతి హల్వర్ణమునకును శిరోభాగమునఁ బ్రత్యేకముగా నతఃపెట్టినట్టులే వ్రాయబడుచుండెను. ఇప్పటికిని కి-జి-ణి-ఱి-టి ఇత్యాదులకుఁగలముందుఁ బ్రత్యేకముగా పెట్టినట్టులే వ్రాయబడుట మనము చూచుచు ని-లి-వి-బి- ఇత్యాదులయందుఁ బ్రత్యేకముగా వ్రాయబడుటలేదు. ఇయ్యది తాళపత్ర సౌకర్యమునకై చేసినమార్పుగాని వేతా

చిహ్నమును బ్రాచీనపుష్కరినే యన్ని యక్షరములకును శిరోభాగమున నతికించుట కనువుగా మార్చితిని.

ఈ ఇ-కార ఎ-కారములకుఁగల దీర్ఘచిహ్నములు ప్రక్కనవ్రాయుట కనువుగా నున్నవి. అందును నేను పటమున బ్రదికించిన రూపమే మనము ప్రస్తుతము వాడెడిరూపమునకన్న నున్నివిధములఁ జాల ననుమానముగా నున్నది. ఇట్టి రూపమునే యిందుక భేదముతో నేటికిని గ్రంథాలు తమ లిపియందు వాడుచున్నారు. ఈమార్పువలన ముద్రణమునందు గాని, టైపురైటరు నందుఁగాని యెంతయో సౌకర్య మేర్పడుచున్నది.

కొమ్ము—ఇయ్యది మాఁడు విధములుగాఁ బటమునఁ జూపియుండునట్లులఁ జేయింపఁబడి యున్నది. మొదటిరూపము కు-ను-ఘ-రు—అను నిట్టి తలకట్టుతోఁ గూడిన హల్వర్ణములతోఁ జేర్చుట కనువుగా నుండును. రెండవ రూపము ఖు-ఘు-టు-బు-ము-యు—ఇత్యవ్యక్షరములకుఁ జేర్చుట కనువుగా నుండును. మూడవరూపము పు-పు-వు అను నీమాఁడు హల్వర్ణములకుఁ జేర్చుటకనువుగా నుండును. ప-ఫ-చ-లకు మొదటి రూపమునందలి కొమ్ము నతికించినచో ఘ-మ అను వర్ణములుగా మారిపోవునుగాన, నట్లు గాకుండుటకై యీ కొమ్మిట్లు క్రిందికి దింపఁబడియున్నది. దీనిని మార్పుటకు వీలుపడదు గాన, నీమాఁడువిధములగు కొమ్ములుండవలసినది యావశ్యకమై యున్నది.

గి-గి-కారములు—ఈరెండువర్ణముల రూపాంతరములును హల్వర్ణములకుఁ గ్రిందు వ్రాయఁబడునవి. ఇతరములకు ఒప్పు రెట్లు హల్వర్ణములకుఁ గ్రిందఁ జేర్చబడునో యట్లులే వీనిని జేర్చవలయును.

ఐత్వము—ఇయ్యది మనము వాడెడి దానిను గ్రంథాలు వాడెడి చాల ననుమానముగా నుండును. స్థైర్యము అని వ్రాయునప్పుడు ఐలు గ్రిందవ్రాయవలసియున్నది. ఇదియే కర్ణాయనట్టుల “స్థైర్యము” అని యిట్లు ఐత్వములకుఁ బ్రక్కన నుండునట్లుల మార్చికొను, ముద్రణమునందును, టైపురైటరు

నందును జాలవఱకు శ్రమము తగ్గిపోవును. కాని, యీ కర్ణాటక వికారమును గొంపిలు లొంగరగాఁ జదువనప్పుడు వట్లువనుడి యని భావించురు గాన, మనము ప్రస్తుతము వాడెడి వికారమునే ప్రతి యక్షరమునకును ముందుప్రక్కఁ గ్రిందివైపున నుంచుట కనువుగా నుండవలయు మార్చితిని.

ఔత్వము—ఇది విశేషముగా మార్పుఁ జెంది; ట్టులఁ గన్పట్టును. కాని, ఇది నేఁజేసిన క్రొత్తమార్పుగాను. ఇట్లులే ప్రాచీన శాసనములందుఁగల గణబహుచున్నది. ఇది ముద్రణమునకును, టైపురైటరునకునఁ జాల ననుమానముగా నున్నందున గ్రహించితిని. ఇయ్యో యాకాశముననేమి, సౌకర్యముననేమి, మనము ప్రస్తుతము వాడురూపమునకన్న నెన్నియో రెట్లు మేలైనది. ఈక్రొత్త ఔకారమునందును నీవరకుఁ బ్రచారమునందలి ఔకారమునందుగల భావము ద్యోతిత మగుచునే యున్నది. ఈక్రొత్త ఔకారమును స్వీకరింపక పోయినచో, మనకు ముద్రణమున సౌకర్య మేనాటికిని గలుగనేరదు. కాన, నెల్లరు నిందలి సౌకర్యముల నాలోచించి యైన దీని నంగీకరింతురని తలంచెదను.

ఇక గుణితమును గమనింతము. ఇందు ఘ-జ-చ-జ-ఝ-ఇ-ప-ఫ-మ-య-ర-వ-ష-స-హ అను నక్షరములకు గుణితము వ్రాయునపుడు కొన్ని విశేషాంశములు దెలియవలసియున్నందున, నవి సులభముగా బోధపడుటకై వాటికిమాత్రము సంపూర్ణముగా గుణితము వ్రాసితిని. ఈగుణితమును ఓపికతోఁ బరిశీలించిన ఫ.అను వర్ణమెట్టులు ఘ అనువర్ణముగా మార్పబడినదియు, ర ఎట్టులు ఝ గా మార్పబడినదియు, వ ఎట్టులు మ గా మార్పబడినదియు, ం ఎట్టులు య గా మార్పబడినదియు, ష ఎట్టులు ష గా మార్పబడినదియుఁ దేటపడఁగలదు. క-అనునక్షరమునకును గుణితము సంపూర్ణముగా వ్రాసియున్నాఁడను. అం దీక్రొత్తమార్పులు తప్ప విశేషమేమియు లేదు. ఈగుణితమునఁ బ్రవర్తింపఁబడని యక్షరములెల్లను క కారమునకు గుణిత మెట్లు వ్రాయఁబడియున్నదో అట్లులే వ్రాయవలయు నని యెఱుంగవలయును.

ర్షు-ప-ఫ-మ-స-హ అను నీవర్ణములకుఁ బ్రత్యేకముగాఁ జేయింపవలసిన కొన్ని చిహ్నములను నాయావర్ణముల జోకారగుణితముక్రింద ప్రదర్శించి యున్నాఁడను.

ఈపటమునందు రెండువిధములగు హ వర్ణములకును బూర్తిగా గుణితమువ్రాసి చూపియున్నాను. ఇందేది చాల నిమిడికగా నుండునది, ఏని విశేషధ్వను నాక్రమించుకొనుచుండునది, దీనిని జూచినఁ బరిహాసగలదు. మనము ప్రస్తుతము వాడెడి హ వర్ణమున కన్నను గర్జాటకులు వాడెడి యీరెండవ రూపముగల హకారమే సర్వవిధముల నిమిడికగాను, సౌకర్యముగాను నున్నదనుట విమర్శించి చూచెడివారికిఁ దోచకపోదు.

పైని నేను నూచించిన మార్పులన్నియు నాస్వకపోలకల్పితములు గావు. శాసనములం దుండుటం బట్టియే గ్రహించితిని. పాఠకులకు సులభముగా బోధపడుటకై కర్ణాటకులు వాడెడిరూపములని యచ్చటచ్చట వ్రాయుచు వచ్చితినిగాని, యవి యొక్క కర్ణాటకులకుమాత్రమే గాక తెలుగువారికిని సొంతమైయున్నవి. తెలుగువారు వాడెడిరూపములను గర్ణాటకులును, గర్ణాటకులు వాడెడి రూపములను తెలుగువారును వాడుకొనుచుండినటులును, త్రిలింగకర్ణాటకలిపులకు భేదమే లేకుండినటులును గొన్ని కారణములనుబట్టి తెలియుచున్నది. ఈవిషయము లిపి తత్త్వ (Paleography) శాస్త్రమెఱింగినవారికిఁ గ్రాత్ర గాదు. ఈతీరున సంస్కరించినచో నీలిపియాకార మట్టై విశేషముగా మార్పుఁజెందదు. ముద్రణమునం దెన్నియో సౌకర్యము లేర్పడఁగలవు. నే నీ సంస్కృత మనులిపిని బలువురకుఁ జూపితిని. ఎల్లరును సులభముగనే చదివెదరు. కావున నీక్రాత్రలిపిని సామాన్యజనులువైతము సులభముగనే చదువఁగలరని నేను దృఢముగాఁ జెప్పఁగలను. ఈమార్పులన నీవఱ కుండెడిలిపి కెట్టినష్టమును గల్గఁబోదు. వ్రాత్ర యెప్పటియట్లే సాగుచుండ వచ్చును.

ఇక నీక్రాత్రపద్ధతిని ముద్రాక్షరములు చేయించిన నెన్నియక్షరములలో నిమిడునది యీ క్రింది పట్టికలో నూచించుచున్నాఁడను:—

ముద్రాక్షరముల పట్టిక

౧. అచ్చులు (ఉభయాక్షరములతోఁ జేరి)	౧౫
౨. అచ్చులరూపాంశరములు	౧౫
౩. హల్లులు	౩౩
౪. హల్లులకు వలసిన కొన్ని విశేషరూపములు	
౫. ఒత్తులు	౩౮
	వెరసి ౧౦౭
౧. ఇకారయుతముగు హల్లులు	౩౪
౨. ఎకారయుతముగు హల్లులు	౩౪ ౬౮
	వెరసి ౧౭౫ ౧౭౫

ఇందు ఇత్వ ఎత్వములను బ్రత్యేకముగాఁ జేయించుకొని హల్వర్ణముల శిరోభాగములం దతికించుకొనునట్లు చేసినచో ౧౦౭ అక్షరములే చేయింపవలసి యుండును. ఇవియే హల్వర్ణముతోఁ గలిపిపోయించుకొనిన ౬౮ అక్షరము లధికముగచున్నందున మొత్తము ౧౭౫ అక్షరములు చేయింపవలసియున్నది. అచ్చిక్షరములలో పైకా (Pica) అక్షరములకన్నను, చిన్నవిగానుండు నక్షరములన్నియు ని ట్టిత్వ ఎత్వములతోఁ గలిపి పోయించుకొనినచో నక్షరములపైభాగమున క్యాడ్లు (Quads) స్వవలసిన శ్రమముండదుగాన, పని లేలికగాను త్వరగాను జరుగును. పైకా (Pica) కన్నను లెద్దవియగు నక్షరములకు ఇత్వ ఎత్వములఁ గలిపి పోయించవలసినపని యుండదు. అవి ప్రత్యేకముగా పోయించుకొనిన, వైఁ గనినటుల హల్లుల శిరోభాగమునం దతికించుకొనవచ్చును. చూడుఁ డీక్రాత్రమార్పున పూర్వముండిన ౯౦౦ అక్షరము లెట్లు ౧౦౭ అక్షరములకు తగ్గింపఁబడినదో! ఇయ్యది లాభకారి యగుచో కావో పాఠకులే యోచింతురు గాతే! ఇందుఁ గన్నడపుకేసునంపిలి యక్షరములకన్నను నక్షరములసంఖ్య చాలవఱకు తగ్గిపోయినది. కన్నడలిపిమాత్రమే యననేల? నాగరము మున్నటి లిపులకన్ననుగూడ తగ్గిపోయినది. ఇంతకన్న ఇతరతగ్గింప వీలుపడదు. ఒంట్లు, విరతులు ప్రత్యేకము.

ఇక ఒత్తులనుగుఱించి నాలుగువలసియున్నది. ఈఒత్తులలోనుగూడ

లవణకును హల్వర్లములకుఁ బ్రక్కన వ్రాయఁబడునవియే యొనందున నవి యెంతయును మన కార్యమున కనుకూ లించియున్నవి. ఇక ౧౯ ఒత్తులు హల్వర్లములకుఁ గ్రిందిభాగమున నుంచవలసియున్నవి. అవి మార్పుటకు వీలుపడదు. ఈఒత్తులను హల్వర్లములకుఁ గ్రిందిభాగమున నుంచి ఖాళీలమునందు క్వాష్లనుంచి సద్దుకొనవలయును. ఇదియంత శ్రమమైనదిగాదు. హాఫ్ బాడీ(Half body) అను సర్వపరిమాణముగల యక్షరములను జేయింపవలసిన యావశ్యకత లేదు. ఇప్పు డెట్లు సని జరుగుచున్నదో యింతకన్నను వేగముగనే పనిజరుగును. లినో టైపు, మొనో టైపు మున్నగుయంత్రములయం దీయక్షరముల నిమిచ్చు కొనవచ్చును. టైపుటైరును జేయించుకొనవచ్చును. ఈ మన తెలుగులిపియందలి ఒత్తులన్నియు నాగరలిపి లోని **अ-इ-उ-अ-इ-ऊ-ई** గ్ర-ధ-ఁ-శ్చ-ఙ్-ఞ-ఠ-ఢ-అను నిత్యావ్యక్షరములందలి యొత్తులవలె గలిపి పోయిం చవలసిన యావశ్యకత లేక విడివిడిగా నుండుటంబట్టి, మన తెలుగులిపియే సర్వవిధముల శ్రేష్ఠమని చెప్పవలసి యున్నది. ఒకటవ పటమునం దాయా వ్యంజనాక్షరము నకు సంబంధించినయొత్తును దానిదానిక్రిందుఁ బ్రదర్శించి యున్నాడును.

చూపుడు మాండ్రు పటము:— ఇందు మనము ప్రస్తుతము వాడుచుండేది తెలుగు ముద్రాక్షర మంజూ ష (Telugu case) ను బ్రదర్శించి యున్నాడును. నాల్గవపటమునం దీ సంస్కరింపఁబడిన క్రొత్త యక్షర ముల నుండుట కనువుగా నుండునటుల రెండువిధములగు మంజూషలను బ్రదర్శించి యున్నాడును. అందు (A) మంజూష ౧౮౭ అక్షరములను, ఒంటలు, విరతులు మున్నగునవి యిముడుటకును, (B) మంజూష ఇ కార కారయంతములగు వ్యంజనాక్షరములు గలిసిన ౧౭౫ యక్షరములను, ఒంటలు, విరతులు మున్నగునవి యిముడు చునువుగా నుండును. అంత పెద్దదగు కేసు ఇంత మాన్వబడినది. ఇయ్యది కంపోసిటరుల శ్రమ యు తగ్గించును. ఇప్పుడు ఎనిమిదవ తొమ్మి యక్షర సమాధాన మీయఁబడినది. మచ్చ

నకు “క్రికాశహస్తి మాహాత్మ్యము”. అను పదమును పుట ౧౯౭ చూడుడు. దానిని బరిశీలించి చూచిన నీ క్రొత్త యక్షరము లెట్లు కంపోసుచేయఁబడునది బోధ పడఁగలదు.

ఇప్పుడు సేజేసిన మార్పులచోప్పున నీ తెలుగు లిపి ముద్రించినఁ గాని, వ్రాసినగాని యెట్లు లుండునో పాఠకమహాశయులకుఁ దెలియుటకై కొన్ని సంస్కృత శ్లోకములను, గొన్ని తెలుగుపద్యములను నైచి ఆతన పటములందుఁ బ్రదర్శించియున్నాడును. వానిని జూచినఁ దేటపడఁగలదు.

మనము ముద్రాకలయందుఁ జాల నెనుకఁబడి యున్నారము. మనలిపికి సన్నిహితమగు కన్నడలిపి యం దెన్నియొరకములగు ముద్రాక్షరములు చేయింపఁ బడియున్నవి. నాటిని జూచియును మనవారి కీవిషయ మున శ్రద్ధపుట్టకుండుట చాల శోచనీయము. మనము ప్రస్తుతము రెండుమాండ్రుకములగు నక్షరములనే వాడు చున్నారము. అవి చాలపు. ఆంటిక్కులు (Antiques) మున్నగు వివిధములయిన ముద్రాక్షరము లావశ్యకములై యున్నవి. అసన్నియు నుండినఁగాని గ్రంథములను మనో హరముగా నుండునటుల ముద్రించుటకు వీలుపడదు. సంస్కృతగ్రంథములు విశేషముగా ముద్రింపఁబడటం నలన, కర్ణాటకదేశమందేమి, ద్రవిడదేశమందేమి, ఇతర స్థలములందేమి, మన తెలుగులిపియే కన్నడము మున్నగు నితరలిపుల కన్నను, మిక్కిలిప్రచారము గల్గియున్నది. ఇట్లు విశేషవ్యాప్తి జెందియు, ముద్రా విధానమునందు మాత్ర మితరలిపులకన్న వెనుకఁబడి యుండుట యెంత యు నవమానకర మైనవిషయము. పెద్దపెద్ద యక్షర ములు లేనందున వార్తాపత్రికల విషయ సంగ్రహములను బ్రదర్శించేడి పోస్టర్లు ముద్రించుటకు వీలుగాకున్నది. ద్రావిడాద్యవ్యభాషాపత్రికల పోస్టర్లు పెద్ద యక్షరము లతోఁ దద్దయు రమణీయముగా ముద్రింపఁబడుచున్నవి. మనమేల యటుల ముద్రింపఁజాలకున్నారము? మన కీ ముద్రావిషయమునందలి నిర్లక్ష్యభావమే. ఇకనైన నీ విషయమున మనవారు శ్రద్ధపుచ్చుకొనవలెను.

ఇందు నే నూచించిన కొద్దిమార్గులతో సంస్కరణ మొనరించి, ముద్రాక్షరములను జేయించి గ్రంథములను ముద్రించినచో, నితోధికముగాఁ బ్రచారము గల్గి లిఖితలమానికమై యీతెలుగులిపి నెలయఁగల దని చెప్పుచున్నాఁడను. భాషాభిమానులు వెంటనే యీవిషయమున శ్రద్ధవహించి, కార్యరంగమునఁ బ్రవేశింతురు గాత!

ఎవ్వరేని భాషాభిమానులు ముద్రాక్షరనిర్మాణ కార్యాలయమును స్థాపించి యీనూతన ముద్రాక్షరములను జేయింపఁ బూనుకొందురేని, నా వ్యవస్థన శరీర కష్టము పడి యాపనిని పూర్తిగావించుటకు సర్వదా సంసిద్ధుండ నై యున్నాఁడను.
అచిరకాలములోనే టైపురైటరు విషయమై కొన్నివిషయములను వ్రాసి, పత్రికాముఖమునఁ బ్రకటింప నుద్దేశించి యున్నాఁడను.

శ్రీకృష్ణావనిమూర్తితత్త్వము

[సర్వస్వామ్యములు వ్యాసకర్తవి.]

ప్రేమ ప రీ క్ష

శ్రీ శివశంకరశాస్త్రిగారు

(ద్వితీయ ఘట్టము)

త్రస నదనాంతరంబున విశద్ధికపై నుపవిష్టమై ప్రసా

ధని గొని, భిత్తిపై నిమదదర్పణమందు ముఖాంబుజాతముం గనుగొని, వాలియున్న యలకలో నవరించుచు, పార్శ్వకేశముల్ వెనుకకు దువ్వి, రాధ ఘనవేణిని దాల్చె బ్రహ్మసదామమున్.

తిలకము ఫాలభాగమున దీర్చి, కనుంగవ నున్న కాటుకం జేలువుగ దిద్ది, హారములు చిక్కు తెమల్చి, విలోలకర్ణకుం డలముల కాంతి పుంజములు నాట్యము సేయ గహలపాలి, నా కలికి లసత్కుచాంశుకము కట్టుకొనెన్ దరహాసరేఖతోన్.

రచిరము కానిదో నయనరోచన మైనదొ గోపకామినీ ప్రచయ మనోధినాథునకు ప్రస్తుతమండన మంచు నెంతయున్ విచలితచిత్త రాధ నిజవేషము మార్చ దలంచు నంతలో నచటికి నేగుదెంచినది యామె సఖమణి తొట్టుపాటనన్.

సారాంశం.

కనుగొని యామె నెచ్చెలిని కొగిట తేల్చి “వచింపు నందనం
దను డేట నున్నవా డిప్పుడు? తప్పక వత్తు నటంచు దూతికం
బనిచెను జాముక్రింద యమునాతటసాంద్రతమాలవాటికిం
జని నిను బంపలేదు గద చయ్యన న న్నొని పోవగా నభి?

అత డరుదెంచి నీవెనుక సంగణమందలి పొన్నచాటునన్
ద్రుతగతి డాగి నామనసు ధూర్తత బూని షరీక్ష నేయునా?
మతి యొకవేళ మారె ననుమాట చెవిం బడవేయ బంపెనా
కితవుడు నిన్ను నాకడకు కేవలముం గరుణావిహీనుడై?

చెలి, యిది యేమి నీవదననీమ వివర్ణత గాంచె, దీర్ఘమై
వెలువడు నూరుపుల్, తెలుపు వేగమె వార్త” యటంచు శంకమై
బలుకగ రాధికావదనపద్మము జూడగ లేక భూమిపై
నిలిపి విలోకనంబులను నెవ్వగతోడ విశాఖ యిట్లనున్ :-

“అరుగుచునుంటి నందునిగృహంబున కేను, తదీయదాసి న
త్వరగ మనమ్ముతో నెదురు వచ్చుచు నుండగ నేను దానితో
‘బిరబిర బోయె దెచ్చటికి భీతకురంగమువోలె చెప్పమా
వీరజ’ యనంగ ‘కృష్ణకయి వెజ్జను బిల్వగబోదు నెచ్చెలి!’
అనుటయు నాపె, నేను భవదంతికమం దెటో వచ్చి వాలినా
ననుగు నభి, భవత్ప్రియున కంతతటాలున నేమి బాధయో
కను గొనగా దలం పపుడు కల్గిన లేదు విలోలమానసం
బున జనుచున్న నా, కిప్పుడు పోయి కనుగొని వత్తునా చెలి?”

ఇటు వగతోడ నామె వచియింపగ, రాధికామోము వెల్లనై
తటుకున పార్శ్వమందలి వితర్దికమీదనువ్రాలి యుష్ణమై
బొటబొట బాష్పబింశువులు భూమిపయిం దొరగంగ, గుండియల్
తటతట లాడ, శోకరసదైవతమో యన నుండె నత్తరిన్.

“నిలువగ జాల నే నిచట నెచ్చెలి, నందకుమారు జూడ బో
వలయును తల్ యీణం” బనుచు వ్యాకులగద్గదభుగ్నకంఠయై
పలుకగ రాధ, యామెచెలి పాణి యొసంగుచు లేపె వేదికా
తలడ్చుననుండ్లి గోపసామధాముని ధామము తేర్చుకొరికన్.

రాగం అర్దణాకమ్మేశారు! నాజీవితమంతాచిల్లి
గవ్వ కమ్మేశారు! ఎంత పని చేశారు! ఇప్పు
డేం చేస్తారు? ఈరోగం యెలా కుదురుతుంది?
ఏమిచ్చి మం దిప్పించడం? కానిముండా జబ్బు
తో పిల్లవా డిలా బాధపడుతూ ఉంటే గార
కాయల్లాగ మనమిద్దరము తింటూ రోజురోజు
కూ పూతెక్కుతామా? ఎంతపని చేశా

రండి! ఎంతపని చేశారూ! కూలిచేసి అయి
నా మిమ్మల్ని కూర్చోపెట్టి నేను పోషింతునే?
మధుకరంచేసి అయినా మిమ్మల్ని మహారాజు
లాగు పోషింతునే! కన్నులు విప్పని కందు
నాలడ్డాల్లో బిడ్డడు! ఎంత పని చేశారు!”

అవధానులు తెల్లబోయి అలా నిలబడ్డారు.

వె ర వే ల ?

తురగా వేంకటరామయ్య గారు (కవితాసమితి)

౧

కష్టాలువచ్చినా? కాలమేతరిమినా
కన్నీరు రాల్చకే కలుష మెరుగనిచెలీ!

ప్రకృతి రంగస్థల
ప్రళయనాటకములో

నాడుటకు భయమేల?
పాడుటకు జంకేల?

ఆడవే పాడవే
హాయిగానాచెలీ!

౨

నాకు జయమేలనే? నీకు భయమేలనే?
విశించితిమిమహా ప్రేమయోగాలకై

ఏకమై కరుణార
సైకమైన యనంత

జలధిలో మనచూపు

నిలిపి యొకటేపాట

నాలపింతము వీణ
నందుకోవే చెలీ!

౩

మాయలోకమునన్ను-మసిచేసి నిల్చునా?
ఎడబాటుమనప్రేమ-లెడజేసి గెల్చునా?

వెట్టిపిల్లా! ఇంత
వెరవేల మరువేల

ప్రేమలీలాసుధా

స్వామి రాధాకృష్ణు

వేషవే నత్యమై
వెలసె మనకోసమే.

౧

పూర్వం సుధర్మడనే రాజు ఉండేవాడు.

ఆయన మహాకర్మిష్టి. ప్రాద్దున కోడి కుయ్యటంతోనే లేచి ముఖప్రక్షాళనాదిక ములు చేసికొని యోగబలంచేత ఆకాశమా గ్ధాన్ని వారాణసి కెళ్లి అక్కడ మణికర్ణికా ఘట్టంలో స్నానం చేసి మళ్లీ యింటికి వచ్చి ప్రాద్దుతిరిగేవాకా తపస్సు చేసుకుని పాథివం చేసి భోంచేసేవాడు. బిల్వగుడు చెప్పినట్లు ఆయన యింటిలోని అవిచ్ఛిన్నాగ్నిహోత్రం నుండి వచ్చే పొగలకి ఊదరపెట్టినట్లయి ఏదో మల్లెనో వున్న కలి మటుమాయమైపోయింది. కావ్యాలు వ్రాస్తూవున్నవాళ్లు ఆయన రాజ్యంలో కలిలేదని చెప్పటమేకాని ఆశబ్దము యొక్క ఆశ్రవణ వల్లా అస్థితివల్లా తత్పూర్వంలో కలిఅనేదే లేదని.

ఇట్లా ఆరాజు రాజ్యం చేస్తోంటే వర్ణాలూ ఆశ్రమాలూ చక్కగా నడిచినై. వసంత కాలంలో వడగాడ్చులూ లేవు. నడివేసంగిలో వర్షాలూ లేవు. పిచ్చికలు పరిగ వరుకు తిన్నైగాని గుంపులుకట్టి చేలమీదికి దాడివెడలలేదు. ఆరోజుల్లో కాకులు మర్రిపల్లమీదనే పోకివి. వడ్లు ఎండబోసుకుంటే వడన కాకీ గుచ్చక్కలేదు.

రాయమూ ఆసంధ్యమూ అగ్నిహోత్రార్చున్న బ్రాహ్మడు త్రిత్రయిడి

రాజ్యాంగంలోనూ చెయిపెట్టలేదు; శూద్రుడి మేడికోలా లాక్కోలేదు. ఏమగనాలి నవ్వులూ వీధిలో తోరణాలు కట్టలేదు.

వర్షాలకోసం కప్పల్ని ఊరేగించలేదు. గ్రహణాలప్పుడు పశ్యాలల్లో నీల్లోసి రోకళ్లు నిలపెట్టలేదు. ఆరాజ్యంలో వ్యాజ్యాలు లేవు తీర్పులూ లేవు. ఇట్లా రోజులూ, నెలలూ, సంవత్సరాలూ, యుగాలూ గడచిపోయినై. ఒకరోజున ఆరాజు రాజ్యంలో ఒకక్షత్రియుడు గుర్రాన్ని యెక్కి ఒకకాపు పొలం దున్ను కుంటూంటే అట్లా వెళుతున్నాడు. ఆకాపు ఎడ్లని ఆపి ఆయుధధవీరుడివంక చూశాడు. చూసిచూసి తలత్రాళ్లు మేడికోలకు కట్టి త్రిత్రయిడిదగ్గరకు వెళ్లి అన్నాడు—“అబ్బాయీ! నీవు చాలారోజులుగా యీగుర్రాన్ని ఎక్కటూ ఈకత్తి పుచ్చుకోటూ చూస్తున్నాను. నేనెన్నాళ్లని యీదున్నటం. ఇహ యిక్కణ్ణుంచి నువు దున్ను, నేను గుర్రాన్నెక్కుతా—“త్రిత్రయిడికి కోపం వచ్చింది. కోపం ఆపుకుని—“నీవు యుద్ధం చెయ్యలేవు. నేను దున్నా లేను. అట్లా చేసినా బాగా కుదరవు. నీవు పోయి దున్నుకో.” అన్నాడు.

కాపు—“మహా నువ్వే యుద్ధం చేస్తావు లేద్దూ. అలవాటయితే నరి యెనరు పడితే వారే చేస్తారు.

క్షుతి—నిజమే. మరి నాలంత అలవాటు నీకప్పటికీ కాదు. కనుక ఎవరిపని వారు చేస్తే బాగుంటుంది.

ఈతగాదా తెలిందికాదు. పదమంటే పదమని యిద్దరూ రాజదగ్గరకు బయలుదేరారు.

రాజుగారు ఆరోజున యెవ్వోవిఘ్నాలు వచ్చి కాళీకి వెళ్లలేదు. దూరంగా వీల్చిద్దరూ గంటుపెట్టిన మొగాలతో గుండెల్లోనూ కళ్లల్లోనూ రోషాలు పెట్టుకుని వస్తోంటే చూశాడు. చూట్టంతోనే సంగతి తెలిసింది.

ఆయన వాల్చిద్దరికీ యెదురుంగా పోయి 'అబ్బాయీ! మీతగాదా నాకు తెలుసు. నేను చాలారోజులు రాజ్యం చేశాను. ఇంక నేను అశివికి వెళుతున్నాను. మీతగాదా మీ క్రొత్తరాజుతో చెప్పకోండి అని వెనక్కితిరిగి చూడకుండా అశివికి వెళ్లాడు.

౨

ఆయన కొడుకు ధర్మదు రాజ్యానికి వచ్చాడు. ఈతగాదా ఆయనదగ్గరికి వచ్చింది. ఆయన కేమీ పాలుపోక వేదవేదాంగ పారంగతులూ, నిత్యాగ్నిహోత్రులూ అయిన బ్రాహ్మల్ని పిలిపించి వారికి నివేదించాడు. వారు తపోదృష్టితో చూచి—“అబ్బయీ! అట్లా వీలులేదు. ఎవరిపని వాళ్లు చెయ్యాలి శిందే. మీరు పోట్లాడకూడదు.—”అన్నారు. రాజు వారిమాటలతో తనకు కూడా దివ్య దృష్టి కలిగి వారన్నట్లే అన్నాడు. వాళ్లు ఎవరిదారిని వారు వెళ్లారు.

ధర్మదు రాజ్యం చెయ్యటం మొదలు పెట్టాడు. ఆయనకు రోజూ కాళీవేటానికి యోగశక్తి చాలక తన రాజధాని తీసికెళ్లి సీత్రానది వొడ్డున కట్టించుకుని అక్కడే స్నానం చెయ్యటం, అగ్నిహోత్రం చేసుకోటం, రాజ్యం పాలించుకోటం మొదలుపెట్టాడు.

ఇట్లాగే మళ్లీ అప్పడప్పడు తగాదాలు రావటం మొదలుపెట్టినై. ఆ బ్రాహ్మణుల్నే పిలిపించి రాజు వాళ్ల చేత తీర్పు చెప్పించుకూ వచ్చాడు. రాజ్యం మొత్తంమీద సుసర్మూడిరాజ్యమల్లేనే నడిచింది. బ్రాహ్మణులకిమట్టుకి అగ్నిహోత్రాలమధ్యా, రాచకార్యాలమధ్యా తిరగట మయ్యింది. ఇట్లా చాలాయేళ్లు గడచినై.

ఒకానొకరోజున నొక బ్రాహ్మడు యూపదారువు తెచ్చుకుందామని కొడుకుని వెంట తీసుకుని అతనికి వేదం చెప్పకుంటూ పూర్వ పుషాలంకాపు దున్నుతున్న పొలంగట్టునే పోతున్నాడు. అప్పటికి ప్రొద్దువాటారుతోంది. కాపు దున్నిదున్ని అలసిపోయినాడు. చెమట పట్టి చెయ్యి మేడికోలమీంచి జారిపోతోంది. కాపు బ్రాహ్మణ్ణి చూశాడు. ఇట్లా అనుకున్నాడు. “ఆ బ్రాహ్మడు చూడు ఎంత ఎర్రగా వున్నాడో. నావాళ్లు సూర్యుడి వేడికి నల్ల పడ్డది. ఆయన సుఖంగా ఇంట్లో కూర్చుంటోంటే దబ్బపండులా వున్నాడు. దున్నిదళి నారెక్కలు విరిగిపోతున్నై. ఇక నేను లేనబ్బ! ఎల్లకాలం వక్కడుదున్న గేమిటి.” అనుకుని ఆయనదగ్గరకు వెళ్లిపోయి.

“ఏమండీ! నే నీపాలం చాలానాళ్లుగా దున్ను తున్నాను. ఇంక నాకు శక్తిలేదు. నేను మీకు మల్లే వేదాలు చదువుతాను. మీ రీపాలం దున్నండి.” అన్నాడు. బ్రాహ్మణుడు నివ్వెఱ పోయినాడు. “అబ్బయి! దానికేమి! నేను ఏదైనా చేస్తాను. నీవైనా, నేనైనా రాజు చెయ్యమన్నదికదా చెయ్యాలి. అతనిదగ్గరకు పోయి ఆసంగతి కనుక్కుందాంరా” అన్నాడు. ఇద్దరూ కదలి రాజాంతః పురండుక్కునడిచారు. రాజు ధర్మమూర్తి కొలువీర్పి కూర్చున్నాడు. ప్రక్కనే ప్రాడ్వీవాకులూ కూర్చున్నారు.

ఈ బ్రాహ్మణుడూ, కాపు వెల్లారు. బ్రాహ్మణుడు రాజును చూచి—“మేమిందు కొచ్చాము. ఇవీసందర్భం” అన్నాడు. రాజు ప్రాడ్వీవాకులవంక తిరిగి చూచాడు. యోగ దృష్టి పెడతిరిగిందా అన్నట్లు వారి కళ్లచివరలు చెక్కిళ్లమీదికి వ్రాలినై. ప్రయత్నం మీద దృష్టి భుకుటికి లగించి వారు “అట్లా కాదు. ఎవరిపని వారు చేయవలసినదే”నన్నారు. రాజుకూడా అట్లాగే నన్నాడు. బ్రాహ్మణుడు కాపుని చూసి “నరేనా” అన్నాడు. కాపు అన్నాడు. “అయ్యా! నాకు స్వాయం జరుగలేదు. ఈయనా బ్రాహ్మణ్ణి వాయో బ్రాహ్మణ్ణి. అందుచేత వారి తీర్పు ‘క్షణ పసికరా’దన్నాడు.

రాజు—అట్లా కాదు. వారి తీర్పు తీర్పు అట్లా చెప్పింది నేనేను. నాబుద్ధికి ది. ఇంక వెళ్లు. అన్నాడు.

కాపు—మహారాజా! మీ అచ్చమైన బుద్ధి వారిబుద్ధిమూలంగా కలుపితమైంది. మీరు మల్లే విచారించాలి—అన్నాడు.

రాజు తటాలున లేచి నిల్చుని “నేను అడివికి వెళ్లేవే శయింది. ఈ సంగతి తరవాత రాజుతో చెప్పకొండి.” అని కిరీటం భుజ కీర్తులూ, ఖడ్గం సింహాసనంమీద పెట్టి అడివికి నడచి వెళ్లాడు.

3

ఆయనకొడుకు ధర్మరాజు రాజ్యానికి వచ్చాడు. మల్లా ఆయనదగ్గరికి ఈ తగాదా వచ్చింది. ఆయనా ప్రాడ్వీవాకులని అడిగాడు. వాళ్లు పూర్వపుతీర్పు చెప్పారు. కాపు మల్లే ఆపూర్వపు అభ్యంతరం చెప్పాడు. రాజు కాపుని ఒప్పుకోమన్నాడు. కాపు ఒప్పుకో నన్నాడు. రాజు ఖడ్గము చూపించి ఒప్పుకోకతప్పదన్నాడు. కాపు వెళ్లిపోయినాడు. మల్లే రోజులు ఇట్లా గడచినై. ప్రతిదానికీ రాజు ఖడ్గం చూపించాలిసివచ్చింది. క్రమంగా రాజ్యంలో వ్యాజ్యాలూ ఎక్కువయినై. రాజుకూడా విసుగు పుట్టి ఎన్నిసార్లని ఖడ్గం చూపిస్తామని ఒక్కొక్కప్పుడు ఖడ్గాన్ని చూపించటం మానివేశాడు. ఎప్పుడూ రాజు ఖడ్గం చూపించలేదో అప్పుడు రాజు తమ వేపు నున్నాడని లోకం మారిపోవటం మొదలెట్టింది.

ఈరాజుకి ముగ్గురుకొడుకు లున్నారు. పెద్దవాడిపేరు సుధర్మడు ; రెండవవాడిపేరు

ధర్మము; మూడవవాడిపేరు ధర్మరాజు; తండ్రి పేరూ కొడుకుపేరూ ఒకటేమిటని యితన్ని 'రాజు' అన్నారు.

తన పెద్దకొడుకైన సుధర్మము తాత గారల్లే రాజ్యం బాగుచేస్తాడని యీధర్మరాజుకి ఆశ. రోజులు గడుస్తున్నై.

రాజుకి కొన్ని తెలిసీ కొన్ని తెలియకుండా రాజ్యంలో మార్పులు జరుగుతున్నై. బ్రాహ్మణులు కొందరు పొలాలు దున్నుతున్నారు. కాపులు కొందరు వేదాలూ చదువుతున్నారు. శ్రుతియులు యధాలు మానేరు. వైశ్యులు పేరుమాత్రం మిగిలారు.

వ్యాజ్యాలు, తగాదాలు, పితూరీలు రోజుకురోజు పెరిగిపోయినై. ఎప్పటివప్పుడు లెక్కలు వ్రాయించి వాటి వయినమంతా తాటాకుల్లో నిలవచేయించారు. కొత్త వేషయినా వస్తే రాజు విచారిస్తాడు కాని ప్రాతమోస్తరు తగాదాలయితే ఆతాటాకులు తిరగెక్కుటం. తీర్పు అందులోకిమల్లే చెప్పటం. రాజు కీకష్టం ఎక్కువై యిందుకు కొందరిని నియమించాడు. వారు తాటాకుల్లో ఒకమోస్తరుగా వుంటే వీరు ఇంకోమోస్తరుగా చెప్పటం మొదలుపెట్టారు. దేశంలో మరి కొంత ధర్మం ఈప్రకారంగా బయలుదేరింది.

రోజుకురోజు పోను రాజుదగ్గరికి విషమ వ్యాజ్యాలు రావటం మొదలు పెట్టినై. రాజు కావ్యాజ్యాలు అర్థంకాలేదు సరికదా అటువంటి వ్యాజ్యాలు వచ్చేందుకు అల్లాంటి పరి

స్థితులు ఎట్లా కలిగినయ్యాకూడ తెలియలేదు. చివరకి కనుక్కుంటే తన ధర్మాధికారులు తాటాకుపుస్తకాల వ్యాఖ్యానాలవల్ల అని తేలింది.

రాజు దీర్ఘంగా విచారించాడు. మల్లి రాజ్యం పూర్వంమోస్తరుగా చెయ్యటం అనంభవం అని తెలిసింది. తన తాతతండ్రులకిమల్లే అడివికి పోదామా అనుకున్నాడు. ఇంతలో రాజుకి పెద్దరుగ్మత వకటి సంభవించి దానితో కొన్నాళ్లు మంచంపట్టి మరికొన్నాళ్లకి గతిం చాడు. తండ్రికి నిత్యకర్మ చేసిన పదునాలుగు రోజులూ సుధర్ముడిదగ్గరకు రోజుకు వందా, వెయ్యి వ్యాజ్యాలు తయారయినై. ఆయన అన్నీ నిలవచేసి కర్మలయినతరవాత చూస్తానన్నాడు.

కర్మలయినతరవాత ఒకరోజున కొలువు తీర్చాడు. మొదటి వ్యాజ్య మిది:

ఒక బ్రాహ్మణస్త్రీ యందు బ్రాహ్మణుడొకడు శూద్రుడొకడు ఇద్దరు కొడుకులను కన్నారు. ఆ బ్రాహ్మణికి ఊరి పొరోహిత్యం వుంది. ఈ శూద్రుడికి రెండే కరాలు కొండ వుంది. వాల్లిద్దరూ పొరోహిత్యం కొండ రెండూ దానికిచ్చి చచ్చిపోయినారు. ఈకుర్రవాళ్లు పెద్దవాళ్లయ్యారు. బ్రాహ్మణికి పుట్టినవాడికి పొలముదున్నూ శూద్రుడికి పుట్టినవాడికి పొలముదున్నూ పొలము చీల్చి పొలముని వుంది. కాని యీ శూద్రుడు తనపొలం పుటా వదిలిపెట్టారంటి.

అబ్రాహ్మడు వ్యాజ్యం తెచ్చాడు. వాడికి పొలమూ పొరోహిత్యమూ ఎల్లా వస్తే అని.

సుధర్మ డీవ్యాజ్యము విని తెల్లపోయినాడు. చుట్టుపట్లనందరూ 'అయ్యా! ధర్మం చెప్పాలి' అన్నారు. సుధర్మడు "ఈనంగతి ధర్మానికి అతీతమయిన విషయం. ఈధర్మం నాతరువాతరాజు చెపుతాడు. మానాయన గారు అడివికిపోదామనుకున్నాడు. కాని వెళ్లలేకపోయాడు. ఆయనబదులు నేను వెళ్లాలి" అని ధర్మాసనం వదిలిపెట్టి అడివి కేసి వెళ్లాడు. ఆయనతరువాత ఆయనతమ్ముడు ధర్మడు రాజ్యానికి వచ్చాడు. ఈవ్యాజ్యము యథా ప్రకారముగా ధర్మడిదగ్గరకు తీర్చుకొని వచ్చింది. ధర్మడికి దానిలోని ధర్మాధర్మాలు తెలియలేదు. సరే, రేపు చెపుతానని వాయిదా వేశాడు.

ఆరాత్రి యిట్లా ఆలోచించాడు. "ఇందు ధర్మమేమిటి? వీడిపొలం వాడి కెల్లా వస్తుంది. వాడి పొరోహిత్యం వీడి కెల్లా వస్తుంది. ఈ అబ్రాహ్మడు పొలం దున్నటం ఏమిధర్మం. ఈశూద్రుడికి పొరోహిత్యం ఎల్లా చెల్లుతుంది. వీళ్లతండ్రులు నిజంగా అబ్రాహ్మణశూద్రులేనా? అయితే వీళ్లకిల్లా వివరీతబుద్ధు లెల్లా కలిగినై. ఒకస్త్రీయందు వీరిద్దరికి సంతాన మేమిటి? వీరిసర్వవృత్తాంతమూ అధర్మమయంగా వుంది.

రి తల్లితండ్రుల యధర్మం అట్లా పెట్టి వీరికి భాగం చెద్దామా అంటే వీళ్లు ఎవలైన పొరో నిర్ణయ మెట్లాగా? సాక్షుల చేద్దామా సాక్షులు నిజము చెప్పదు

రని విశ్వాసమెట్లాగా?" అని ఆలోచించి ఆలోచించి ఏమీ తెగక, "ఏనంగతీ నాబుద్ధి నిర్ణయించలేనప్పుడు నాకు ధర్మము ఇదీ అని గట్టిగా తెలియనప్పుడు నేను రాజ్యం చెయ్యటం ఎందుకు? నేను రాజుగా వుంటానికే తగను. మహాలపశ్చక్తివల్ల ఏమహానుభావునకు నిజం తెలుస్తుందో, ఎవడిబుద్ధి ధర్మనిర్ణయంలో నిస్సందేహంగా వుంటుందో రాజు వాడు." అని నిర్ణయించుకుని అర్ధరాత్రివేళ లేచి యెవరికి చెప్పకుండా యెక్కడికో లేచి ధర్మడు వెళ్లిపోయాడు.

మరునాడు ప్రొద్దున రాజుకోసం అందరూ వెదికారు. వారం వదిరోజులు తిరిగినచోటు తిరక్కండా, వెతికినచోటు వెతక్కండా చూశారు. రాజు లేడు సరే; రాజు పోయినాడంటే పోయినాడనుకుని ఆయన తమ్ముడు 'ధర్మరాజు'ని (అనగా 'రాజు' అన్నవానిని) రాజుగా చేశారు.

'రాజు' రాజవటంతోటే దేశమంతా చక్కగా మారిపోయింది.

ఆవ్యాజ్యం 'రాజు' వద్దకి వచ్చింది. అందరూ అన్నారు. "అయ్యా! ఈ ధర్మం నిర్ణయించలేక మీపెద్దన్నగారు అడివికి లేచిపోయినారు. చిన్నన్నగారు ఎవరితో చెప్పకుండా పరారి అయినాడు, తమరు చెప్పాలి. లేకపోతే దేశంలో ధర్మం వుండదు." అని

రాజు పగలపడి నవ్వాడు. అన్నాడు కదా "భీభీ! ఈ మూత్రానికా! వాడొక

పెద్దన్నా వీజొక దద్దన్నానూ. మీరు నన్నే మొదట రాజునిచేస్తే ఈగోల వుండేదా! ఇదుగో చూడండి. ఈ ధర్మం రెండువిధాలగా వుంది. చూసుకోండి. ఈ బ్రాహ్మడు పొలం చెయ్యటం, ఆశూద్రుడు పొరోహిత్యం చేయించటం. వీడు పొలంచేస్తే వచ్చే ధాన్యమూ అవ్వీ ఆశూద్రుడి కిచ్చేయ్యటం; వీడు పొరోహిత్యం చేస్తే వచ్చే బియ్యమూ, కాస్తూ ఈ బ్రాహ్మడికి యిచ్చేయ్యటం—ఇది ఒకమోస్తరుతీర్పు. రెండవతీర్పు—ఎట్లాగంటే—వినండి: వీడు సగం పొరోహిత్య, వాడు సగం పొరోహిత్యం—వీడు సగం పొలంవాడు సగం పొలం చేసుకోటం—ఇది తేలిక—”అని—“ఈమాత్రం తేలికపని? ఇంతపాడవడా? దానమ్మకడు పుకాల!” అన్నాడు. సభంతా జయజయధ్వానాలు చేశారు. వాల్లిద్దరూ రెండోతీర్పు ప్రకారం నడుచుకుంటామన్నారు.

తరవాత ‘రాజు’డున్న వ్యాజ్యాలన్నీ సులువుగా తీర్పులు చెప్పాడు. సూత్రం ఇల్లాగోయి అనిచెప్పి తన ధర్మాధికారులకి అప్పచెప్పాడు.

వారూ ‘రాజు’ చెప్పినట్లు చేస్తున్నారు. ఎవడు ఎన్ని ఎక్కువవ్యాజ్యాలలో తొందరగా తీర్పులు చెప్పిపంపేస్తే వాడూ మొగాడూ ఆరాజ్యంలో. వాడికి ‘రాజు’త్వత్వ బాగా తెలిసినట్లు.

‘రాజు’రాజ్యం ఆ దేశంలో ఇల్లా అవ్యాహతంగా సాగుతోంది.

ఎవడైనా ఎప్పుడన్నా రాజుతో “మీ ముత్తాతగారు సుధర్మశుని వుండేవారట. వారి కాలంలో వ్యాజ్యమంటూ లేదట” అని చెప్పితే—రాజు—అవి అన్నీ బొల్లిబొల్లిమాట లోయి, మాముత్తాత అనేవాడు అనలులేడు. ప్రపంచమంతా మానాన్నతో మొదలెట్టి వుండాలి. నేనెరిగివున్నప్పటినుంచే ఈప్రపంచం అసలు కన్ను తెరిచింది. ఆనంగతి నాకు తెలుసు” అంటాడు. అందరూ చూచుకుంటారు. వాళ్లూ నిజమే అనుకుంటున్నారు. ఒక రోజున యెవడో కాదంటే రాజు వాణ్ణి పురితీయించాడు.

అ న సూ య

జి. జామువగారు

విజయవిలాసుని వినుతింపఁదలఁచిన జక్కన్న కోరమీసాలుదువ్వె జక్కన్నకవనంబు చక్కనిదనిపల్క పినవీరకవినాల్క పెళ్లఁబెట్టె పినవీరకవి పల్కవెలఁదికిఁ బ్రియుఁ డన్న గండమెడారంబు గల్లుమనియె పెద్దన్నయాంధ్రకవి పితామహుం డన్న రామభూషణుఁ డంబరంబు సూచె భట్టమూర్తికిఁ గవిరాజపట్టమీయఁదిట్టి లింగఁడు చేపలబుట్ట సూపె అందఱందఱు మహానీయు లని తలంచి-యొకనమస్కార మర్పించి యూరళింటి.

౨

నన్నయ తిక్కనాది కవినాథుల పంచమవేద మంతలో
పిన్నని నవ్వుదోచ నగుపించి, “మహాత్ముల విస్మరింతురే
పిన్నలు, మంచి” దంచు నుగిమె దలవాంచితి, నంత “వారి దే
మున్నది మమ్ముఁ జూడు” మనుచుండిరి భోజనభాకవిప్రభాల్.

౩

పదలాలిత్య మెనంగ దండివచియింపజొచ్చె, “సర్థంబు సం
పద కావ్యేంద్రిర కంగపుష్టి గలిగింపం జాలు” నంచు నభా
నదులం దుండి వచించె భారవి, స్వహస్తస్యస్తకాదంబరీ
మద మేపారగ భుక్తశేష మని సంభాషించె, బాణాఖ్యుడు.

౪

ఉపమానంబుల నిగ్గుదోచ బహుకావ్యోత్పత్తిఁ గావించి, వా
ర్ధిపరీతాఖిలధారుణీతలనుతశ్రీ నందికొన్నట్టి, నే
రుపరిం గాండితిఁ గాళిదానకవివర్యుఁ జెంత నక్కాళికా
చపలాక్షిఁ జపలాలతాంచితవపుస్సందర్యలీలావతిఁ.

౫

అలకాపట్టణమార్గమధ్యమున మేఘాకారతఱ దాల్చి, “నీ
పలు కన్యన్మదభంజనంబు నొనరింప నాగె, దిజ్ఞాగుండఁ
విలనత్కావ్యకళావికారద, కృపాభిక్షార్థి”నం చొక్కఁ డం
జలియొగ్గం జని కాళిదానకవి కీచత్కంతగాద్యద్యతఁ. (?)

౬

“ఋషిపూర్ణప్రతిభావిభాసియగు విద్వాంసుం డసూయామతిఁ
బరికింపండు, పరాయికబృములు, దిజ్ఞాగాభిధానా దిగం
తరదంత్రప్రతిమానపండితమహేంద్రా! నీక్షమాదృష్టి, సం
స్మరణీయం”బని మ్రొక్క భూమిపతి మెచ్చఁ గాళిదాసాఖ్యుడు.

౭

ఆపలుకు లచటి గర్వోద్దీప్తితులగు కవులమది గుదించె నసూయా
తాపములు దీరఁ గాళి-భూపతుల మొగాన ననురె ముసిముసినగవుల్.

గుడ్డి గుట్టు

శిష్టా రాధాకృష్ణయ్యగారు

అనంగానంగా ఒకనూళ్లో ఒక కాపువాడున్నాడు. ఆతని కొక గుట్టు వుంది. దాన్నెక్కి రోజు పి కారుకు పోతువుండేవాడు. ఒకరోజున ఆతను ప్రక్కవూరికి గుట్టాన్నెక్కి పోయాడు. ఒక యింటిముందర ఆగి గుట్టాన్ని బయట వుంచి లోపలికి పోయాడు. ఇంటి యజమానుడితో 'ఆమామా'లు మాట్లాడుతూ వున్నాడు కాపు. గుట్టు బయట ఉన్నంతటి ఒక షాపుకారు కనిపెట్టాడు. దాన్ని దొంగలిద్దామని ఉద్దేశం కలిగింది ఆతగాళ్ళి. వెంటనే గుట్టుదగ్గర కొచ్చాడు. దానిమీద ఎక్కి కళ్ళెలాగి "ఫలో ఘోషా" అన్నాడు. గుట్టు పరుగెత్తింది.

ఇంతలో కాపు బయటి కొచ్చాడు. గుట్టాన్ని ఎక్కుదామని ఆతడి ఉద్దేశం. గుట్టు మాయమైపోయింది. అటూఇటూ చూశాడు. దూరంగా యెవడో తనగుట్టాన్ని ఎక్కిపోతున్నట్టుగా గ్రహించాడు. వాణ్ణి పట్టుకుందామని పరిగెత్తాడు. ఎంతసేపటికీ వాడు చిక్కలే. అంచేత కాపువాడు బాగా అలిసిపోయాడు.

ఎట్టాగయితేనేం చివరకు వాణ్ణి పట్టుకున్నాడు. "ఎందుకు ఆపరావు? గుట్టు నాది" అన్నాడు షాపుకారు. "అయ్యో! దేవుడా! ఈ గుట్టు నాది" అన్నాడు కాపు. ఇద్దరు ఈ విధంగా పోట్లాడుకోటం మొదలెట్టారు.

చివర కిద్దరు మునసబుదగ్గరకు పోయారు. మునసబ్ ఎదుటకూడా యిదే మాదిరిగా "గుట్టు నాదంటే నాది" అని తగాదాలాడారు. మునసబుకు ఏ తోచలేదు. ఇంతలో కాపు వాడు తన వుత్తరియంతిసి గుట్టు మొఖాన వేసి "ఈ గుట్టానికి ఏకన్ను గుడ్డిని" అన్నాడు. షాపుకారు వెంటనే "ఎవంకన్ను" అన్నాడు. కాపువాడు గుట్టు మొఖంమీదనుంచి గుడ్డ తీశాడు. "అయ్యో! చూడండి! ఈ గుట్టు అసలు గుడ్డిదేకాదు. ఏమీ దీనికి ఎడమ కన్ను గుడ్డి అటూడు. న్యాయం ఆలోచించండి" అని మునసబుతోనూ, అక్కడికొచ్చిన వాళ్ల తోనూ చెప్పాడు. అందరు ఆశ్చర్యపోయారు. గుట్టాన్ని కాపుకు ఇచ్చారు. షాపుకారికి బుద్ధి చెప్పాడు. కథ కంచికి-మనం మామూలుపని

మూ ధ భ క్తి

బొమ్మ చాపిరాజుగారు

అనగా అనగా ఓ ఊరిలో ఓ గొల్లా కిచ్చాడు. బ్రాహ్మడు కూడా ఆ పాలు త్రాగి తున్నాడు. వాడు రోహిణి ఉదయమే సంతోషించాడు. అప్పుడు గొల్లాడు చేతులు మేకల మందను తీసుకొని దగ్గర ఉండే ఒక కట్టుకొని “అయ్యా! బగవంతుడు పెత్తైతం అరణ్యంలోకి వెళ్లి సాయంత్రం కావడంతోటే అయ్యేటట్టు ఏదేనా ఒహ మాంచి మంత్రం ఇంటికి తోలుకొని వచ్చేవాడు. ఇట్లా ఉంకగా చెప్పండి!” అని పీడించాడు. బ్రాహ్మడు వాడి ఒకనాడు దయం గొల్లవాడున్న అరణ్యంలో తేలివితక్కువకు నవ్వుకొని ‘చెప్పకపోతే నుంచే ఒక బ్రాహ్మడు పొరుగుారికి వెళ్లు బాగుండ’దని ఇట్లా చెప్పాడు. —“బాల్లి గద్ద నున్నాడు. గొల్లాడికి బ్రాహ్మల్ని చూస్తే నెక్కిన నల్లనయ్యా! భోంచేసి పోదుగాని చాలా భక్తిగా ఉండేది. అంచేత సాక్షాత్తు రావయ్యా!” —ఈ మంత్రం చెప్పి వాడితో మహేశ్వరుడిలా ఉన్న ఆ బ్రాహ్మణ్ణి చూసి అయిదారుసార్లు అనిపించి బ్రాహ్మడు తన దారిని తాను చక్కాపోయాడు.

గొల్లా డారోజుననే తాను తెచ్చు కున్న అన్నం మూట విప్పి బ్రాహ్మడు చెప్పినట్టు — “బాల్లిగద్ద నెక్కిన నల్ల నయ్యా! భోంచేసిపోదుగాని రావయ్యా!” అని అన్నాడు. ఎవరూ రాలేదు. అట్లాగే రెండు, మూడు, పది, వంద, వేయి, లక్ష, కోటిసార్లు అన్నాడు. కానీ, ఎవరూ రాలేదు. “ఆయనాండే నే భోంచేయను. సస్తే సచ్చాను.” అలాగే సాయంత్రం వరకూ దీక్షపట్టి “బాల్లిగద్ద నెక్కిన నల్లనయ్యా! భోంచేసి పోదుగాని రావయ్యా!” అంటూ అంటూనే ఉన్నాడు. అనగా అనగా దేవుడి

“అయ్యా! అయ్యా! దండాలు.” అని చెప్పి కూడా “పాపం! గొల్లాడు చనిపోతా న్నకొనివచ్చి మంచి మేకపాలు చెంబుడు పితి దేమా”నని దయగలిగి తన బాల్లిగద్ద నెక్కి

వచ్చాడు. రావలంతోనే గొల్లాడుప్పొంగి పోయి తనదగ్గిం కూర్చోపెట్టుకొని తెచ్చుకున్న అన్నంలో సగం ఆయనకు పెట్టి మిగతా సగం తాను తిన్నాడు.

ఇట్లా రోజూ భోంచేసే సమయానికి దేవుణ్ణి పిలవటం ఆయనా తనూ కలసి తింటూ ఉండడం జరిగేది. ఇట్లా ఉండగా కొన్నాళ్లుపోయింతరువాత తిరిగి ఓరోజున ఆ వెనుకటిబ్రాహ్మడు తనూనికి పోతూ అట్లావచ్చాడు. బ్రాహ్మణ్ణిదూరాన్నుంచి చూచిచూడడంతోనే పరుగెత్తుకొని వెళ్లి కాలిమీద నడి సమస్కారం చేసాడు గొల్లాడు బ్రాహ్మడు నవ్వుతూ “గొల్లా! ఆమంత్రిం పారాయణచేస్తున్నావా?” అని అడిగాడు. గొల్లాడు చేతులుకట్టుకొని నిలవబడి “మామల మంత్రం పెబూ! రోజూ

నల్లనిసామి బొల్లిగడ్డ నెక్కిచచ్చి భోంచేసి పోతున్నాడు తప్పకుండా” అని అన్నాడు. బ్రాహ్మడు ఆమాటలు విని మొదట నమ్మలేదుగాని చివరకునమ్మి నిర్ణాతపాయ్యాడు. “ఒరే! ఒరే! గొల్లా! ఈరోజున నీరూ ఆయనా కలసి భోజనంచేస్తూ ఉన్నప్పుడు నే నా రావిచెట్టువెనుక దాగుంటాను” అనిచెప్పాడు బ్రాహ్మడు. గొల్లాడు కూడా సరేనని తల ఉపాఘ.

ఎప్పటి ప్రకారం మధ్యాహ్నం గొల్లాడు — “బొల్లిగడ్డ నెక్కిన నల్లనయ్యా! భోంచేసిపోదుగాని రావయ్యా!” — అని ముమ్మారు పిలిచాడు. గరుడవాహనారూఢుడై శంఖచక్రగదాద్యాయుధములతో సీలమేఘ శ్యాముడై శ్రీ విష్ణుమూర్తి చక్కావచ్చి ఆ

వెట్టిగొల్లాడి సహపంక్తిని చదిదికూడు కుడి చాడు. ఆ మితంతా చూసి బ్రాహ్మడు ఆశ్చర్యపడి ఆరోజున భగవంతుణ్ణి చూచి నందుకు 'ధన్యోస్మి' అనుకున్నాడు. భోజనంచేసి విష్ణుమూర్తి తనవాహనా నైక్కి ఆకాశమార్గాన ఎగిరిపోయాడు.

తరువాత గొల్లాడు బ్రాహ్మడి దగ్గరకువచ్చి 'చూచారా?' అని అడిగాడు. బ్రాహ్మడు చూచా నని తాత్రిప్పి ఇట్లా అన్నాడు. "ఒరే! గొల్లా! గొల్లా! రేపు నీతో భోంచేసి ఆయన వెళ్లబోయే సమయానికి ఆయన కాళ్లు గట్టిగా పట్టుకో; నీవు కూడా ఆయనతోపాటు స్వర్గానికి వెళతావు" అని నొక్కినొక్కి చెప్పాడు. గొల్లా 'డబ్బనే' అన్నాడు.

మర్నాడు కూడా బ్రాహ్మడు ఆ చెట్టుచాటునే దాగున్నాడు. శ్రీమహావిష్ణు మూర్తి యథాప్రకారం వచ్చి భోంచేసి తన లోకానికి పోయే సమయాన చటుక్కున గొల్లాడు ఆయన కాళ్లు గట్టిగా పట్టుకొని పైకి లేచి పోతున్నాడు. ఇది చూచి మరుగున నున్న బ్రాహ్మడుకూడా తత్క్షణం పరుగెత్తు వచ్చాం!

కొనివచ్చి గొల్లాడి రెండుకాళ్లు పుచ్చుకున్నాడు. ఆపశంగానే వారిద్దరితోపాటు బొల్లి గడ్డ నెక్కిన నల్లనయ్య తన లోకానికి వేంచేశాడు.

కథ కంచికి వెళ్లింది; మనం మన ఇంటికి

వచ్చాం!

కోమటి యుక్తి

శ్రీమతి బొడ్డు సీతామహాలక్ష్మిగారు

అనంగా అనంగా ఒకరా జున్నాడు. ఆ రాజు దగ్గర ఓమంత్రి ఉన్నాడు. ఆ మంత్రి మంచి తెలివైనవాడు. ఒకరోజున 'రాజు మంత్రిని చూచి "మంత్రి! మంత్రి! రాజ్యంలో అందరికంటే మోసగాం

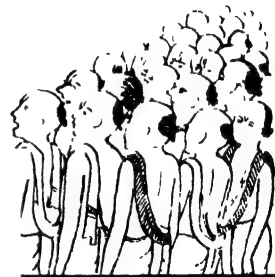
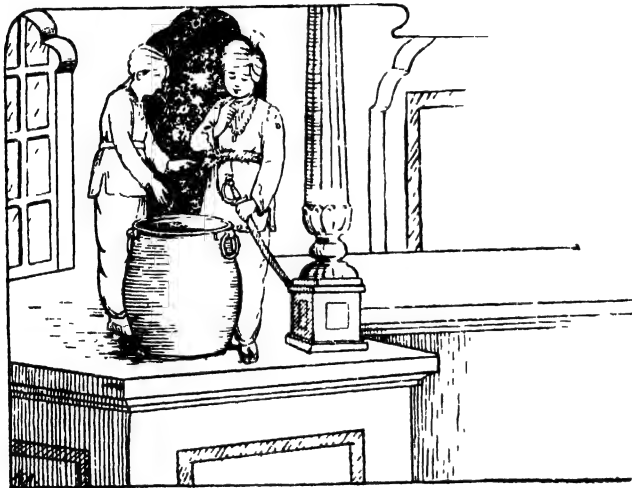
డ్రేవరు?" అనిప్రశ్నించాడు. అది విని మంత్రి ఏమన్నాడంటే- "ఓమహారాజా! మన ఈరాజ్యంలో అందరికంటే కోమట్లమోసగాండు." అని జబాబుచెప్పాడు. ఆమాటలు సమ్యక్ రాజ్యంలో అందరికంటే మోసగాం రాజు "గేటి లోగా నాకు గిన నిదర్శనం

చూపిస్తేనే చూపించావ్! లేకపోతే నీపనుది” అన్నాడు మంత్రితో. మంత్రి ‘సరే’ నని వెళ్లి పోయాడు.

ఆనాడే మంత్రి ఆ రాజ్యంలో ఇలాదండోరా వేయించాడు. ఏమనంటే “ఈ రాజ్యంలో ఉన్న ప్రతికోమటిన్నీ ఇంటికి ఒక శేరుచొప్పున మంచి చిక్కనిపాలు తీసుకొనివచ్చి రాజు గారి కోటగుమ్మంవద్ద పెట్టేపెద్ద గంగాళంలో

రూ ఈ విధంగానే ఆలోచించుకొని ఎవరి మట్టుకు వారు ‘నేనొక్కణ్ణేగదా!’ అనుకొని ఒకరికి తెలియకుండా వేరొకరు నీళ్లుతీసుకొని వెళ్లి గంగాళంలో పోనీసీ సడీ చప్పుడులేకుండా చక్కా వచ్చారు.

ఇట్లా జరుగుతుందని ముందే అనుకున్న మంత్రి మరునాడుదయమే రాజుగారితో జరిగిన సంగతి సందర్భాలన్నీ చెప్పి తీసుకొనివచ్చి

పోయ్యూలి. ఆలా పోయ్యనివాళ్లను దండిస్తారు” అని.

ఆ చాటింపు విని ప్రతికోమటిన్నీ తనలో తాను ఈలా ఆలోచించుకున్నాడు. — ‘ఎటు లేదన్నా ఈ రాజు రాజ్యంలో పదివేల కోమటి గడప ఉంది. నేను ఒక్కణ్ణి పాలు తీసుకొని వెళ్లక నీళ్లుతీసుక వెళ్లినా ఘరవాలేదు. తొమ్మిదివేల తొమ్మిదివందల తొంబైతొమ్మిండుగురిలో నా అజ ఉండనే ఉండదు. నానీళ్లు వాళ్లు తెచ్చిన పాలల్లో కలిసేపోతాయ్!’ అని అంద

మూతతీసి రాజుకు చూపించాడు. ఆపెద్ద గంగాళంనిండా నీళ్లేకాని పాలచుక్క ఒక్కటైతాలేదు. రాజు కోమట్ల నందరిని పిలవనంపి వారిని చూచి నవ్వుతూ “కోమట్లెంత మోసగాండ్రూ!” అన్నాడు. తన మంత్రియొక్క కుశాగ్రబుద్ధికి చాలాచాలా సంతోషించాడు. అప్పట్నుంచీ కోమట్లే అందరికంటేనూ మోసగాం డ్రన్నమాట ఖాయంగా నిల్చిపోయింది.

అంతే. కథ కంచికిపోతే మనం మనింటికి వచ్చాం.

పాత పాటలు

సంపాదకుడు: శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు

ఈపాటలు ద్వితీయ భాగమున వున్నవి. వీధిభాగవతులు పాడే పాటలు తెక్కలు, స్త్రీలపాటలు, జోల, ఉయ్యాల, పాటలు—ద్వితీయ భాగమున వున్నవి. ఆంధ్ర భాష పదధంసము ద్వితీయ భాగము.

వాఙ్మయ మొదలగు గృహవిజ్ఞానము ఇంద్రునిపడి యుండును. తల్లి పిల్ల, అన్న చెల్లెలు, అత్త మేనల్లుడు సోదరులు, వీరవారికి ఒకరియొకరి మరల యొకరి కుండు లలిత ప్రేమానుభవము అవి మరలవలెనే నాగరికుల మనుకొను వాఙ్మయకావల దృష్టి నాకర్షింపదు. సాధు జీవనము గృహవిజ్ఞానములకు, తమవలెనే మంద గామి యగు భావతో చేర్చి అంతఃపురగర్భములలో పాడుకొందును. చిన్నచెన్నెల, వైరుగాలి, లేతపరిపంట, చెందుయొకవలపాటలవలె నీపాటలు చిన్నయనంద మిచ్చును.

సిరిని కల్గించిన కవులెందరో యున్నారు. కాని సంపద వర్ణించినవారరుదు. పాడి, పంట, నిండుకుటుంబము, సాభాగ్యోగ్యములు వీటివలన భోక్తల కట్టి వింకయానంద ముద్భవించునో అట్టి వారికే తెలియును న్నది కాని పెరవా రెండుగురు కవితాకళములు లేవు. ఈ పాట లట్టి యవకాశమును కలుగజేయుగలవు.

గ్రంథములను బట్టి గృహస్థాశ్రమ సౌఖ్యము విషయ సౌఖ్యమే. కావ్యములను పఠించిన విద్యార్థిని పెండ్లి యేలనని యడిగినచో వేరుజవాబు నియ్యజాలదు. “కుటుంబవర్ధన సౌఖ్యముతోపొల్చి మాచినచో గృహస్థాశ్రమమునున్న పొందగల సౌఖ్య మేపాటి” యని ఈ పాట లనిపించ గలవు. విరాగినికూడ “సంసారమున నింత సౌఖ్యము కలదా” యనిపించగల పాట లిందు గలవు. “కాటుకకన్నుల్ని కట్టావుపడ్డ”, “విరెంత వెనుపమ్మ యిసుకపన్నము”, “చిన్ననా అమ్మన్న చీర కేడుస్తే”, “అడుగో అమ్మన్న వచ్చెగాబోలు” మొదలైన పాటలు అను చూడండి.

ఇవి స్త్రీలపాటలు కాబట్టి ఇంగులలో స్త్రీలగుణములే ధ్వనించుచుండును. పురుషుల గుణములగు ప్రజ్ఞా ప్రకటనము, జొన్నత్యాగిరామము, మాటనీలి, దీనితో మచ్చునకైవ కానరావు. ఆత్మస్తుతి, పరనింది అసలే పూజ్యము. అలంకారము, అల్పసంతోషము, సదానందము ఇందు ప్రతిఫలించును.

అతిశయోక్తి, ఉన్నేక్ష, రూపకము మొదలైన యలంకారము లిందుండివు. అలంకారములు సత్కవిత్వమును జేయజాలవు. సదాశోభనతీర్థాచార్యులే సత్కవిత్వమునకు ముడివెట్టువులు. ఆముడివెట్టువు ఉన్నదున్నట్లు గనే ఇం గుండును.

“అట మాటలయ్యులో ఆడిన్న నెమలి”, “పూస పాటివారిలోగల్గిలోను”, “కాటుకపెట్టితే కన్నెంత తీరు” మొదలైనవి చూడండి.

చరిత్రకారుని కింగు దొరకునది చాల తక్కువ; బొత్తిగా లేదనవచ్చు. ప్రాచీనకాలపు ప్రసిద్ధనగరములు కొన్ని తెలియవచ్చును. ప్రస్తుతము రాణింపులేని యీ నగరము లొక నాడు “నిత్యకల్యాణము పచ్చతోరణము” నైయుండెనని మాత్ర మెరుంగనగును.

ఈ పలుకుల యద్వైత్య వివాదాలనుకూడ “ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్రమున” నెక్కించవలెనని కాగు. ప్రధమ దర్శనమున గానబడునంత నీరసములు కావని చదువరు లకు తెట్టినచో ధన్యుడను.

○

సింహాద్రి అప్పన్న గుల్ల ముందట చిన్నవాడు సన్యాసి చిలకల్లు వ్రాసు చిలకల్లు వ్రాయంగ చిట్టి కరణమ్మ మెచ్చి దీవనలిచ్చి లక్ష వెయ్యేళ్లు ఒక్క చదుగున పెళ్లి ఎక్కితిని కొంత

మొక్కితిని సింహాద్రి నారసింహులను
నారసింహుడవయ్య నాదాతవయ్య
నావార్ని రక్షించ నీభారమయ్య
నావార్ని రక్షించ నీభారమయ్య
నీకు నేవలుచేయ నా భారమయ్య.

౨

నడిచీది నరసన్న పేట
పొడిచీది బాబ్బిల్లి కోట
కోటక్రిందనే ముత్యాలపీట
పీట కిందనే వరహాలమూట
ఆమూట నాకిస్తే మహా మందిమాట.

౩

పూసపాటివారి లోగిల్లలోను
పులివిప్పి ఆడింది పుణ్యంపు నెమలి
భాగ్యపాటివారి లోగిల్లలోను
పాల్కాగి ఆడింది పట్టి అమ్మన్న.

౪

ఆటమాణిక్యమే పాట మాణిక్యం
నట్టింట అమ్మన్న రత్నమాణిక్యం
రత్న మాణిక్యమ్ము ఎవ్వారి పట్టి
రాజుల్ల చెలికాడు రామన్నపట్టి

౫

చేరతో చేరాడు ముత్యాలు పోసి
చెలువుడు అన్నయ్య చెలువు త్రవ్వించె
చెలువు తవ్విన ఉప్పరి ఇంటికి రాగ
ఏమోయి ఉప్పరి మనచెరువు మహిమ
ఎక్కలేనిగట్టు దిగలేని లోతు

చూలింత దొస్తేను చుక్కల పొడుగు
బాలింత దొస్తేను పర్వతాల పొడుగు
నాయన్న పోయెస్తే మాకల్ల పొడుగు
అన్నయ్య పోయెస్తే అమరిందిగట్టు.

౬

చల్లాచేసి కుండల్లో పోసి
రామగిరి వెద్దాము రావె చెల్లెమ్మ
రామగిరి పట్నాన ఎవ్వరున్నారు
మన అమ్మ తమ్ములు మనకు మామల్లు.

౭

కాటుక్క పెట్టితే కన్నెంత తీరు
కలవల్లు పూచితే చెరువెంత నిడు
కాటుక్క పెట్టింది కన్ను తిప్పింది
కలవారి అమ్మన్న ఎవరాడ పడుచు.

౮

వాసాల మీదదే మీసాల యెలక
అమ్మన్న చేతిదే ముత్యాల గిలక
ముత్యాలగిలకక్కి మూడువంకల్లు
వజ్రాలు తాపింతు వారి మామల్లు.

౯

పదేళ్లనాటిదే పాత దూలమ్ము
పడిపోయె మాబావ పల్వరునమీద
పల్లెన్ని పిప్పాయె నోరెరనాయె
వీధిలో బావ గారికి వినసిగ్గులాయె
రచ్చలో మాబావకు రాసిగ్గులాయె
నభలోను బావకు తలవంపులాయె.

౧౦

మేనత్తకొడుకమ్మ నామేన ముది
నన్ను చూడా వచ్చి పాతర్లపడెను
పాతర్ల బడ్డవాణ్ణి రోకళ్ల కుమ్మి
మూలమంచము వేసి ముంతపొగబెడుదు
కంద కడిగిననీళ్లు కాళ్ల కందించి
చేమకడిగిన నీళ్లు చేతికందించి
దవ్వ కడిగిన నీళ్లు దాహన కిచ్చె.

౧౧

కాకమ్మ కుయ్యదే కట్టి కుమ్మూదె
కుయ్యవే మావారి గుమ్మిల్లలోను
పెళ్లవే మావారి అంటి చెట్లక్కు-
మెసలవే మావారి మల్లెసాలల్ల.

౧౨

ఆటకూటించిలో ఆడిన్న నమలి
వేటకా డొచ్చాడు ఆటచాలించు
నారాచ పుట్టింట నవ్విన్న ఒదిన
నాలన్న లొచ్చారు నవ్వు చాలించు.

౧౩

కాటుక కన్నుల్ని కట్టావు పడ్డ
చెరువు నీళ్లు తాగి చెంగలి మేసె
గుంటనీళ్లుతాగి గుడ్డెన్నమేసె
వచ్చినే మనవీధి వాడ వాడలకు
కట్టురా అన్నయ్య గాజుకంబాల
ముడివేయర తమ్మయ్య ముత్యాల కొలికి
పితుకురా అన్నయ్య బిందెల్లలోను

అందుకోవేపిల్ల ఆపాలచెంబు
కాగబాయ్యే వదిన కాగుల్ల తోను.

౧౪

ఆవేటికి సంక్రాంతి ఆర్నెల్లు ఉంది
అల్లుళ్లు గలమామ వెళ్లె నెల్లూరు.

౧౫

చీట్టిబొమ్మలపెళ్లి చేయవేడుక
శ్రీరెండు వాకిళ్ల సిరితోరణాలు
గాజు కంబాలనే బూజుగుండల్లు
అరటి స్తంబాలనే అమరె పెళ్లిళ్లు
చీన్నన్న పెట్టాడు చింతాకు తీగ
పెద్దన్న పెట్టాడు పెట్టెలో సొమ్ము
నాలక్క పెట్టింది నానుతోపుస్తె.

౧౬

చిట్టడుగు పొట్టడుగు పెట్టవలెనన్న
శివుడు మాకిచ్చాడు చిన్నబావల్ని
బాలలకే పాలెయ్యి కలగవలెనన్న
పరమాత్ము డిచ్చాడు పాలాపుమంద.

౧౭

ఊచక్క ఊగదే ఉయ్యాల చేరు
ఊరవక్క కురవదే జవ్వల్లవాస
జవ్వల తనబిడ్డ లున్నారు అన్ని
తలవక భోంచెయడు తల్లిడి నాయన్న

౧౮

తోటక్కు కాచారు దొంగలిద్దరు
తొలకరిస్తే పువ్వులు కోశేదమని

కృష్ణయ్య కాచాడు మామయ్య యిల్లు
కానకుండా పుస్తై కట్టెదమని
ఎరక్కుండ తలంబాలు పోనేదమని.

౧౯

పచ్చిపసుపు రాశితే పట్టడే చాయ
పక్షములు పరపితే పొందడే మనసు
ఇసుక దిబ్బలుగాని యికడే నీరు
కన్నతల్లికిగాని కరగడే మనసు.

౨౦

ఏరంత వెళుపమ్మ ఇసుక సన్నమ్మ
ఏరుదాటి వెళ్లింది ఎవరాడ పడుచు
మూటనున్నది పసుపు పొట్టాన కూకం
వడినిండ పోకల్లు పండుటాకుల్లు
భమిడి శ్రీ పిల్లమ్మ సారెవెళ్లింది.

౨౧

తోటక్కి తోడెవరు నీకు తుమ్మెద
దొంగల్ల కన్నుల రెప్పల్లు తోడు
ఆటక్కు తోడెవరు నీకు అమ్మన్న
అందెల్ల మువ్వల్ల మహేశ్వరం తోడు
చదువుక్కి తోడెవరు నీకు రామన్న
సన్నంపు పుస్తకాల సరస్వతి తోడు
పాన్సుకి తోడెవరు నీకు భీమన్న
పద్మాల కనులున్న రామమ్మ తోడు.

౨౨

ఊరిక్కి ఉయ్యాల లమ్మ వచ్చాయి
కొమాళ్లు గలవారు కొనరె ఉయ్యాల

కొమాళ్లు కలవాడు తాను లక్ష్మన్న
కొంగు మాడలు పోసి కొనెను ఉయ్యాల.

౨౩

సింహాద్రి అప్పన్న చిటురిళ్ల వాడు
లంచమిస్తేగాని సంతాన మియ్యడు
లంచాలు ఇయ్యవే నువ్వు అమ్మన్న
సంతాన మిస్తాడు సర్వేశ్వరుండు
ఇక్కడికి సింహాద్రి ఎంతదూరమ్మ
అల్లవిగో నేరేళ్లు తెల్లన్ని గుళ్లు
తెల్లన్ని గుళ్లలో దేవు డప్పన్న
నల్లన్ని గుళ్లలో ఆదిలక్ష్మమ్మ.

౨౪

పుట్టిల్లు పుట్టిల్లు అందురేగాని
పుట్టిల్లు కంటెను పురుషుడే మేలు
కాశి కెళదామంటె కదలవే కాళ్లు
ధిల్లి వెళదామంటె తిరగడే మనసు
మారాన పుట్టింటి కెళదాము అంటె
నాకాళ్లు పన్నిన్న రథములై నడచు
నాకాళ్లు పన్నిన్న రథములై నడచు
నాచేతు లుయ్యాల చేరులై యాగు.

౨౫

అన్నల్లు వచ్చేరు కూరేమిలేదు
అరటి కాకరకాయ అరచందపప్పు
మరుదుల్లు వచ్చేరు కూరేమిలేదు
మంచాన నల్లుల్లు గోడబల్లులు
రమ్ములు వచ్చేరు కూరేమిలేదు
గుత్తి చిక్కుడుకాయ గుమ్మడికాయ

బావల్లు వచ్చేరు కూరేమిలేదు
వెలుగుల్లా తొండల్ని వేటాడి తెండి.

౨౬

ఆయమ్మ ఆయి ఓయమ్మ మంది
ఓయమ్మ దొడ్డరాజు దండు దిగెనమ్మ
దండు దండనగానె తల్లడించేరు
దండుకాదు దాతూరము భీమన్నమూక.

౨౭

ఊరికే కుంకమ్ము అమ్మపచ్చింది
కొంగు మాడలు పోసి కొనరె కుంకమ్ము
చేతిమాడలు పోసి చేయింతు బరిణె
గోలకొండ తీసికెల్లి గొలుసు వేయించి
పాలకొండ తీసికెల్లి బందులేయించి
ఆబరిణె తీసికెల్లి అప్పకీయ్యండి.

౨౮

చిన్ననా అమ్మన్న చీరకేడుస్తే
నెయ్యివోయి సాలెవాడ నేత్రంపుపట్టు
నెయ్యివోయి సాలెవాడ నేత్రంపు పట్టు
వెయ్యివోయి కంసాలి వెండి జల్తారు
మూలుగుతూ సాలెవాడు మూణ్ణెలునేసె
ఆరుస్తు చాకిత ఆర్నెల్లువుతికె
వేడుకతో అమ్మన్న వెయ్యేళ్లుకట్టె.

౨౯

ఆడుకో అమ్మన్న వచ్చెగాబోలు
అందెల్లు చప్పడామె పందిళ్లలోను
చదువుకో అబ్బాయి వచ్చె గాబోలు

దస్త్రమ్ము చప్పడామె సావిళ్లలోను
పెల్లాడి అబ్బాయి వచ్చెగాబోలు
పెద్ద చావడిపద్ద భేరి వాగింది
పెద్దవాడి వయ్యాపు పెల్లాడినాపు
పెద్దలకు దండమ్ము పెట్టర అబ్బాయి
పెద్దలు దీన్నిత్రు పెళ్లికొడుకని
నేనమ్మ దీనింతు నెలబాలుడని.

౩౦

ఉత్తరము మెరిసింది ఉరిమి కురిసింది
ఊరివారిచేను ఊటలూరింది
దక్షిణము మెరసింది తరిమి కురిసింది
తమ్మయ్య మనచేను లక్ష్మి పండింది.

౩౧

గొడ్డుదాని పెరట్లోను గోరింట చెట్టు
కొయ్యకుర అన్నయ్య గోళ్లు కందీని
ముట్టకుర తమ్మయ్య ముద్దు తమ్ముడివి.

౩౨

ఇల్లలికి ముగ్గెట్టి ఇంతపనిచేసె
ఈయింటి యిల్లాలు యెటువెళ్లెనమ్మ
అప్పక్కు రాగిడీ వెయ్యవెల్లింది
చెల్లెలకు చేమంతి ముడవ వెల్లింది
అన్నతో వియ్యమ్ము లందవెల్లింది.

౩౩

చింతపూవు చింతపువ్వు విశ్వమందేయి
చింతపూ రాలింది సిరిగడపలోను
నేనున్న తమ్మయ్య వియ్యమందితె
మల్లెపువ్వురాలింది మాగడపలోను.

౩౪

వోకపండు లాగు ఎత్తింది మబ్బు
ఓయమ్మ ఈమబ్బు ఏమి కోరిని
చెలమూడు వాసలు కురవగోరిని
నేడు మాపెద్దచెరువు నిండ గోరిని
అందులో తామరలు పుయ్యగోరిని
బంగారు బుట్టల్లు పుణకగోరిని
అవి తెచ్చి యీశ్వరుల పూజగోరిని.

౩౫

గోరింట పువువంటి కొడుకు నెత్తుకుని
బాలింత వచ్చింది బావినీళ్ల క్కు-
వదేది బాలింత ఎంత చక్కంది
మాసింది పట్టుచీరె మణవలిదిపసుపు
నేడునా అన్నయ్య వదిన కాబోలు.

౩౬

చింత చెట్టాకింద చిటిబొమ్మరిల్లు
దానిక్కి వాళ్ల భోరుతలుపుల్లు
భోరుతలుపుల క్రింద పొందైన మేడ
మేడలో ఉన్నారు ఇద్దరు హంసలు
ఆ ఇద్దరు హంసలు పేరేమి పేరు
రాచిలక అమ్మన్న రంభమహేశం.

౩౭

తూరుపిళ్లు వంక దూలాలువంక
దున్నేటి మాయెడ్ల కొమ్ములువంక
దక్షిణపిళ్లువంక దర్వాజివంక
ధర్మరాజు నాయన్న తలపాగ వంక

పడమటిల్లు వంక పట్టిలు వంక
బాలుడు అన్నయ్య పల్లకివంక
ఉత్తరపిళ్లువంక ఊళ్లువంక
ఉత్తముడు తమ్మన్న ఉంగ్రాలు వంక.

౩౮

వియ్యప రాలన్న విజ్ఞప్తిగితి
కయ్యాల కచ్చన్ని కలలోను ఎరగ
నాకు వియ్యపరాలు నాగమ్మతల్లి
నాలిముచ్చని నేను నిండెరుగనైతి.

౩౯

కూతుళ్లు గలవారి యిళ్ల ముందర
కూర్చిన ముత్యాలదండ లమ్మేయి
కూతుళ్లు గలవాడు తాను రామన్న
కూర్చిన ముత్యాలదండ మహేశం
కొడుకుల్లు గలవారి యిళ్ల ముందర
కొమ్మ అరటిపళ్ల గెలలు వచ్చాయి
కొడుకుల్లు కలవాడు తాను అన్నయ్య
కొమ్మ అరటిపళ్ల గెలలు అబ్బాయి
కోడళ్లు గలవారి యిళ్ల ముందర
కొట్టిన చాయపసుపు గుండలమ్మేయి
కోడలు గలవాడు తాను అన్నయ్య
కొట్టిన చాయపసుపు గుండ సీతమ్మ
అల్లుళ్లు గలవారి యిళ్ల ముందర
అంగైన జల్తారు పాగలమ్మేయి
అల్లుళ్లుగలవాడు తానుబాబయ్య
అంగైన జల్తారు పాగ సూరన్న.

౪౦

ఏరొచ్చె ఏరొచ్చె ఏటిగట్టుక్కి
 ఏటవతల అన్నలు కట్టించె కలవ
 పారవా పిట్టలు పంచటరుగులు
 నాయన్నదివాణం నేపుట్టినిల్లు
 కరక్కాయి పొత్తులు కంచు దివిటీలు
 కాంత నా శ్రీప్రియ కన్నవారిల్లు
 మెత్తని పొత్తులు మేలందనాలు
 మెప్పులకు బరంపురం మేనమామలు
 ఏరొచ్చె ఏరొచ్చె ఏటిగట్టుక్కు
 ఏటవతలన్నలు కట్టండి కలవ
 ఇంటిపేరు చెప్పంగ ఇంకదే కలవ
 దొడ్డి పేరు చెప్పంగ దొరకదే కలవ
 ఇంటిపేరు బూర్లారు రాజు కూతుర్ని
 దొడ్డిపేరు శ్రీపాదారు దొరల కోడల్ని.

౪౧

ఉప్పమ్మవచ్చింది ఊరి వాడలకి
 కర్పూరమనివిందు కాంతనాచెవుల

ఉసుపమ్మవచ్చింది పగిలివాడలకు
 బంగార మని విందు పగిలి నాచెవుల

౪౨

నీళ్ల పాయసము నిరు చప్పిడాయె
 నీచెలులతో చెలిమి నిక్కశంభాయె
 పాలపాయసము తియ్యన్ననాయె
 బంధువులతో చెలిమి వేడుకలాయె.

౪౩

చల్లచేసిన చేడే చక్కని చేడే
 మీయన్న లొచ్చేగు చల్ల చాలించు
 ఏదేది అన్నలు ఎంత దూరాన
 ఏటవతలున్నారు ఏడు అడుగులు
 ముత్తాము బియ్యమ్ము మూడువాయలు
 ముద్దరాలు పుట్టిలు మూడు అడుగులు
 నలుతూము బియ్యమ్ము నాలుగవాయలు
 నాకు నాపుట్టిలు నాలుగడుగులు.

ఖ ద్ద రు

మద్దులపల్లి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు (కవితాసామ్రాజ్యము)

బురు వైనన్ ముదురైనన్ బ్రాతదయినన్ బాగుండకే యున్న న
 స్థిరమైనన్ మలినంబు నైనను శతచ్ఛిద్రంబు నై యున్న ఖ
 ద్దరు వస్త్రంబు స్వదేశమాత ప్రియభక్త శ్రేణికిన్ భాస్వరా
 చరణాలంకృత మాదుకూల మగుచున్ భాసిల్లు నెల్లప్పుడున్,

కీ. శే. భిడారం కృష్ణప్పగారు
మైసూరు సంస్థానపు ట్యాప్టాన సంగీతవిద్వాంసులు.

శి—పరస్పరసంగులు స్థానిక యిష్టనాశన పద్ధతులని తొరిక బహుశంక నీక్షించు ప్రయత్నములు చేయుచున్నారు కాబోలులే!

గు—అది యింట్లో, కొంత దూరమున కేరళలో, పూర్వము గాఢబోయియున్నది. దానివలన గత కాలమున మొదలైన పద్ధతులు పన్నులను రద్దీంచుచు ముగియబడినవి. ఇక నీపద్ధతులు పరిశీలించి కట్టించునట్లు చేయవలసిన ప్రయత్నములే చేయు సంకల్పముగలవారు కనిపించును.

శి—వినియోగములపై పన్నులేమా?

గు—లేదు మిత్ర! మనము కాబోలు! అది మునిషాశాసనము—నరునిది దురునిది పన్నులతో—చేరిపోయినది. ఆశాసనము ఇంగ్లీషులో Customs అందున; ఫ్రెంచి Excise అందున.

శి—ప్రస్తుతదేశములో కొంత దూరమున కేరళను పన్నులే.

గు—కొంతదూరదేశ ప్రభుత్వములలో ప్రభావము కొంతమీదను, ముఖ్యముగా నున్నది. ఇందులకు గురైనది మునిషాశాసనము నివేదికలను పన్నులే.

శి—ఎందుచేత?

గు—పూర్వము అదేమియునుగా కనిపించినది. ఇందు చేసినదిగాని, దానిని పాటించుచు చేయుట. ఇందులకు లేక గా నూనికలను ముగించుట. ఆంగ్లేయులను, బుద్ధవాళను, నీతినిష్ఠులను, ఇతర పాపకర్త ప్రవృత్తి ఇట్లొన్నియు ముద్దిపానములనక గలుగును. ఇనుక, పని మహాసాధకములలో నొకటిగాఁ బరిగణింపబడుచున్నది. తాత్కాలిక ప్రమత్తతాసమయముచే మానవులు ముద్దిపానమును వదిలలేకున్నారు.

శి—వారు వదిలలేకున్నది బ్రభుత్వమువారు తమ శాసనబలముచే మానిపింపరాదా?

గు—ధనత్వముచే మానిపింపజాల కున్నారు. తాము మానిపింపకపోవుమయే కాక, దాని నివారణ ప్రజానాయకులు చేయు ప్రయత్నములకు విఘ్నములు

కలిగించుచున్నారు. పన్నులను పాటించు నానాయకులలో నీది పదమనికష్టమైన యాదాయము.

శి—నాయకుల బాతాక్రమముచే బరిపాలకులు కొన్ని పనుల ప్రానులు తగ్గించు శక్తులు చేయుచున్నారని వినుచున్నావే!

గు—అవును; మనదేశపు కట్టత్రాసున గర్జన విశేషముగలది. హెచ్చులు కపకాశములు లభించుచున్నారు. “వియ్యోగమును పరిదేశములము ప్రజలు త్రాగుచు పెట్టెను. ముందుగా మోపుచున్నది.” అని 1927-28 సం. బెంగాలయినా ముప్పాళాలపు విభాగ్యలో నా— ప్రాంత యొక్క కొనుచున్నారు.

శి—గీతిగ్రంథకేరళమున, ఇదియుఁ బ్రజాపదా నోతాపదా శక్తి రద్దీంచుచున్నది. ఇక నడవి పన్నులగూర్చి చెప్పెదము.

గు—అవిపులు సందర్శించి వెంచుచున్న, అనా వృత్తివా, కొంతదూరమున ప్రభువులు దేశక్షేమము కాకంచుచున్నారు. అందులకు వారి కంతయు మనము కృత్రిమమై యుండులకినది కాని “పరిపాలన విధానము ప్రజలకు ప్రభావముగా నున్నది; అట్లంటి ఇక్కడ లేదు..... దేవులనుగా పూర్వ మెరిగినా జనులు పయోగించుచున్నందు, వారి కిప్పు దానికలు పుచ్చి కను. పని వులుపేయు పచ్చికపట్టిపున రద్దీపోయినవి. అందుచే మేంలేక పనులు పెచ్చిపోవుచున్నవి. ప్రజలకుఁ బూర్వము కలప యుచున్నగా కొనుమండెడిది. మోపున కింతి మూల్య మీ విలువయును యిప్పుడేర్పాటులు చేసినారు” అని బలముగారు చెప్పినారు.

శి—కనుక నీవ్యవస్థలుమాడ జనులను సత్వ మీనులను కేసి వారి విస్తృతమైన శక్తి రద్దీంచుచున్న వన్నమాట. ఇక కేయిత్వలను నడచి మాటలను కొనియు.

గు—అవియుఁ ప్రజల యధునికమైన శక్తి కట్టు వచ్చుచున్నవి. పాతీకపు వాతావిలు కనిపించి విచేశవర్తకుల కుపకారమును, మనదేశపు విత్తికుల కపకారమును,

గావించుచున్నారని వెనుకఁ జెప్పితిని; అది జ్ఞప్తిలో నున్నదా?

శి—ఉన్నది. వ్యయములనుగూర్చి ప్రసంగించుచుఁ జెప్పినారు.

గు—రెయిల్వేలు కేవలము అనర్థకారులని యెవరును జెప్పనాహసింపరు. మితముగా వాణిజ్యవత్సకతను బట్టి వేసికొను అయోమార్గములు దేశమునకు లాభకారులగును. అమితముగా అనావశ్యకముగా వేయఁబడి దుర్వినియోగము చేయఁబడు రెయిలుబాటలు దేశానర్థకములు గాకమానవు.

శి—నిజమే, మితముగా జాగ్రత్తగాఁ జేసిపెట్టుకొన్న నిప్పు చలిగాఁచుకొనుటకును వండుకొనుటకును ఉపయోగించి ఇంటివారిని సుఖపెట్టును. అదియే యనర్హతలములం దుంచినఁగాని అమితముగాఁ గూర్చినఁగాని, అజాగ్రత్తగా వాడినఁగాని, ఇంటికిని ఇంటివారికినిగూడ ముప్పుచెచ్చును.

గు—నీవుచెప్పినది నిజము. మనదేశమునకు రెయిల్వేలవలనఁ గలుగుకీడులు కొన్ని యితఃపూర్వము చెప్పితిని; అవి నీకు జ్ఞప్తిలో నున్నవా?

శి—ఉన్నవి. జీవనాధారములగు మనదేశపు ముడి సరకులు పరదేశములకుఁ గొనిపోవుట యొకటి. అనావశ్యకములయిన విదేశభోగపదార్థములను దేశములోఁ బ్రవేశపెట్టి ప్రజలను దురిద్రులఁజేసి, వారి పరాపేక్ష మొక్కవచేయుట యొకటి.

గు—సరియే. అదిగాక పూర్వపుట్టల క్షీణింపఁ కియుట మూడవవిషయము.

శి—అది నాకుఁ దిన్నగా బోధపడుట లేదు.

గు—బండ్లప్రయాణములు తగ్గినవి; కావడిమోతలు తగ్గినవి.

శి—రెయిలుకడకును, రెయిలునొడ్డ నడియును, సామానులమోసి జీవించుకూలివాండ్రు లేరా? బండ్లు తోలుకొని బ్రతుకువారు లేరా?

గు—“తగ్గినవి” అంటినిగాని, ఇప్పుడు “లేవు” అని చెప్పలేదు.

పూర్వము వ్యవసాయము చేసికొని జీవించువాని, కతని యెడ్లు వర్షాకాలమునందుఁ బోలమునున్నట్లగుప యోగించెడివి; వ్యవసాయము లేని తోలులలో సవారి బండ్లులాగి, యజమానున కుపజీవికను గల్పించి, డబ్బు సంపాదించిపెట్టెడివి. పోలముపను లయిపోయినకాలమందిప్పుడు రెయిలుకు తారక మారుచుందురు.

శి—కనుక ఏఁడాదిలోఁ గొంతభాగము రెయిలుకును అతనియెడ్లునుగూడ, దేశభాగ్యాభివృద్ధికరములగు పనులేమియుఁ జేయక సోమరులైపడి యుందురన్నమాట. దేశానర్థకమేతువులలో నిదియొకటి. ఇంకఁ గృత్యుపకారములగు నీటివసతులనుగూర్చి చెప్పఁడు.

గు—కృషివృత్తి జలాపేక్షకమైన వ్యాపారము. భూమి యెంతసారవంతమైనను, యుక్తకాలములోఁ గావలయు నీరు రాకున్నఁ బంటలు చెడిపోవక మానవు. అనాదిగా హిందూప్రభువులు తమ యన్నివిహితకృత్యములలోను ఇది ప్రధానతమమైన కృత్యముగా భావించుకొనెడువారు. ధర్మాశ్రమములు, పుణ్యసంపాదనముకొఱకు నూతులు చెఱువులు త్రవ్వించెడువారు; ప్రభుత్వమువారు నదుల కానకట్టులుగట్టి కాలువలుత్రవ్వించి, పోలములకు నీళ్లు పాఱించి, నేద్యకాండ్రుకొ దోడ్పడెడువారు.

శి—ఇప్పుడు బ్రిటిషువారును అట్లు చేయుచున్నట్లున్నారే పాపము!

గు—కొంతవఱకుఁ జేయుచున్నారు. చేయవలయునంత, చేయఁగలిగినంత—చేయుచుండుట లేదు. అంతసొమ్మును రెయిల్వేలే మ్రింగివేయుచున్నవి. అవి పరిపాలకుల కనేకకారణములచేఁ బ్రియతమములైనవి. వానికే తోఁగా మిగిలిన యల్పమూల్యము నీటివసతులకు వినియోగించుచున్నారు. దేశాభ్యుదయమున కది చాలదు. దేశములో సగముభూమి యింకను కేవలము ప్రజల స్వప్రయత్నమువలననే సాగుచేయఁబడుచున్నదని “షా” గారు వ్రాయుచున్నారు.

శి—ఇక వడ్డివలన ఏవ్వు నాదాయమునుగూర్చి చెప్పడు.

గు—ఈక్రిందిపట్టిక పరిశీలింపుము:—

హిందూదేశములో నిచ్చిన యప్పులమీఁది
నడ్డిమొత్తము (లక్షలలో)

మృనిసిపల్లంపుములు సంస్థానములు	
మున్నగువానికిచ్చిన యప్పులపైని	227
రెయిల్వేలు, ప్రావిడెంటుఫండు మొ. వానిపైని	42
చేసుల యప్పులపైని	31
చెల్లగయప్పులపైని	29
	<hr/> 329

ఇంగ్లండులోనిచ్చిన యప్పులపైని	327
నెరసి	<hr/> 656

ఎచ్చుటెచ్చట నెంతెంత వడ్డికి ఋణము లిచ్చి నాగో, ఆవై నము పట్టినబట్టి ప్రప్తముగాఁ దలియడు. ఒక సంగతిమాత్రము మన మాహించి గ్రహించుకొనవచ్చును.

శి—అది నేనును జెప్పకొనఁగలను. హిందూదేశములో నిచ్చినఋణములకు దాదాపుగా సమానమైనమొత్తమును పరదేశస్థులకు అప్పిచ్చినారని తెలియవచ్చుచున్నది.

గు—దానివలన నప్తమేమో చెప్పఁగలవా?

శి—చెప్పలేకేమి? డబ్బులేక, ఋణము దొరకు మార్గములేక యంతకంతకు క్షీణింప నొందుచున్న వ్యాపారములనేకములు మనదేశములోఁ గన్పట్టుచున్నవి. వాని పోషణమున కుపయోగింపఁబడవలయు సామ్య అన్యథా వినియోగింపఁబడినది.

గు—బాగుగానే గ్రహించినావు. సుప్రసిద్ధవాస్తు విద్యావిశారదుఁడును, అగ్రశాస్త్రవేత్తయు నగు సర్ విశ్వేశ్వరయ్యగారు పూనాపట్టన మండ్లి కళాశాలలో యువజనసంఘమున కుపన్యాస మిచ్చుచుఁ జెప్పిన యీ మాట లాలింపుము.

శి—చిత్తము.

గు—“మనదేశమందలి యీభాగములోనిపడుచు వారు కొందఱు విద్యాసంగ్రహార్థము విదేశములకుఁబోయి

కృతకృత్యులై ఏచ్చి యిటు లాభకరములగు వ్యాపారములు బయలుదేరి దీయుటకుఁ బ్రయత్నించి పెక్కు పట్ల పాపము! విఫలమనోరఘు లైనారు. ఎందుచేత? పరిపాలకుల యవలంబనము లేదుగనుకను, దేశస్థులనుండి ధనముఁ గూర్చుకొని దానిని జక్కఁగా వినియోగించు నేర్పాటులు చేసికొను సామర్థ్యము ప్రజలకు లేదుగనుకను. ప్రభుత్వమువా రిట్టి యుద్ధముములఁ బోతాహ పెట్టుటకుఁ దగినశ్రద్ధ వహించుచున్నట్లు కానింపదు; వారి నట్టి శ్రద్ధవహించునట్లు చేయుకొని ప్రజాభిప్రాయమునకు లేదు.”

శి—అనుభవశాలిగనుక నున్న పరిశీతులు గనిపట్టి యథార్థము చెప్పినాఁడు.

గు— ఆయన మన నల్ల యాయన యగుటచేఁ బక్షపాతబుద్ధితో నట్లుచెప్పినాఁ డని కొంచె ఐనుకొన వచ్చును. తెల్లవారిలోనే గొప్పవాఁ డగు “సర్ డాని యల్ హామిట్టా”గారి నుండి వచ్చిన యీ మాటలు వినుము—

“పెచ్చుగానున్న సంఘముల పైకి లాగివేయుటకు మనము వారికి రెయిల్వేల ననుగ్రహించినాము; కాని వాని మూల్యములను రాబట్టుకొని చక్కఁగా వ్యవహరించుకొనుటకుఁజాలని కొశీలకు (Banks) ప్రసాదింప లేదు. ప్రజలసస్యము సర్వోత్తమప్రపంచమునకును బోవుచున్నది; డబ్బు సాహుకారుచేతులలోను వర్తకుని చేతులలోను బడుచున్నది; వాపము! ప్రజలు సైతానుపాలగుచున్నారు.”

శి—ఈయనయును, ఉన్నగున్నట్లే పలికినాఁడు. ఆయమాలములన్నియును అస్యదేశముల కుపయోగపడుచున్నప్పుడును, దేశక్షేమమునకుఁబ్రతిపాలములైన సంకల్పములు ప్రభుత్వమువారి హృదయముల నాక్రమించుకొని యున్నప్పుడును, దేశప్రజలు ఏరిదులు గాక ధివంతులెట్లు కాఁగలరు?

గు—నేటి కీసంభావణము గట్టిపెట్టుకొందము.

శి—అట్లైన సెలవు; నమస్కారము!

గు—శుభము!

ఆతపఃశున్నలై పలువు రధ్యగు లొక్కమహావటక్షమా
జాతము నేరి రందొకడు చల్లని నీడకు మెచ్చె నొక్కరుం
డాతతశాఖలం దునిమి యప్పినమూహ మొనర్ప నెంచె దు
ష్టాతుఁ యొకండు మ్రానుగొని చక్కని చెక్కలు గోయఁ దార్కొనె.

గ్రామవరాహశాబకజిహ్వాంసువులై చను శుష్కకుర్కుర
స్తోమము లుర్విఁ బుట్టి వెనఁ ద్రుంగిన భంగ మొకండు గల్గునే
శ్యామలశైలసానువుల సైవరవిహారము నల్పఁగావలె
భీమమదేభకుంభముల ప్రీల్పవలె మృగరాజు గావలె.

స్వజనుల వీడి దుస్తరవిశాలజబూర్ణవమృత్ దరించి దు
స్త్ర్యజనిజడీవముల్ తృణవిధంబున నెంచి పటిరలోలత
బ్రజ లరుదెంచి నీదు విషవహ్నుల బెగ్గిలిపోయి రింక నో
భుజగమ! స్వస్థచిత్తమునఁ బొందుము చందనగంధసౌఖ్యముల్.

కకుబంతంబులదాఁకఁ గ్రుమ్మరి మహాకాంతారమున్ జేరి దై
వికలభ్రంబగు భూరుహాగ్రముపయిన్ విశ్రాంతికై ముక్కునన్
ఒకఁడొక్కండుగఁ బుల్ల లేరికొని గూడొక్కండు నిర్మించి యం
దిక కాకంబు వసింపఁగోర వనవహ్నిం గాలె నక్కానయున్.

తీరమునందు గాల్చిలిపి దీర్ఘకరాగ్రము సాఁచి యిచ్చమై
వారిఁ గొనంగరాదె గజవల్లభ, కూలముఁ గూలఁద్రోచి యం
భోరుహపండముల్ వెఱికి పుష్కరిణీజలముల్ గలంచె దె
వ్వారల కెగు మత్తుడ పిపాస జనించిన నీకుఁ గాదొకో.

కాకమ! యెంతకాల మిటు గ్రామకుటీరటులన్ వసింప నీ
యాఁకలి దీరు హంసవయి యంబుజనాళములన్ సరోవరా
నీకములన్ భుజింపు తను నీలిమ తెల్పొనరించుకొమ్ము నీ
కాకలహంస కాపయిన సంతర ముండిన నేన దంద్యుడన్.

ఘాతుకసత్వదంష్ట్రీకలఁ గాసిలకుండ మృగాళిఁ బ్రోతువో
నీతిఁధంబుఁ దప్పక వినీతులఁ గాతువో మిథ్యసర్వమున్
లాతిమృగంబులెల్ల వనులం దనువోమి మృగేంద్రనామవి
ఖ్యాతికి మెచ్చి వచ్చె హరిగాధిప! దర్శన మీయ భారమా ?

సలిలావాస మొకింత సొచ్చితిని సుస్వాదూదకం బానితిన్
జలముల్ పైఁ జలికిందికొంటి మరలన్ స్వస్థానమున్ గంటి నా
తలఁ దప్పేమని యేనుఁగుండెను; సముత్థాతాబ్జినీపండమై
కలుషాంభోనివహంబునై చదిసె తత్కాసార ముత్కూలమై.

నదులకు నాయకుండ వచినశ్వరమూర్తిని సర్వదిగ్విభూ
పదముల నంటు నీయలఘువారితరంగము లింత నిక్కువం
బుదధివరేణ్య! డప్పిగొనియున్న మనుష్యు నుదన్య దీర్ఘవే
నది ఫల; మద్భి వైన గ్రహణావసరంబులఁ గ్రూక నేకదా.

అంబుధి దాఁటి చండపవనాహతి కోర్చి జరత్తృణంబు గా
యంబని తెంపునేసి చన నాత్మవిషాదము నొంద నేలొకో
అంబరచుంబిసాధముల హాయిగ నిద్దరవోయి లేవ హ
స్తాంబుజసీమ నిల్చును మహాధనరాసు లటంచు నెంచెదో.

తొలకరి వానకారులును దోయజపైరి సముద్రమంబులున్
బలుమరు వోయెఁ గాని జడవారిధిచేల సత్క్రమించఁగాఁ
దలఁ కెడు నంచు నెంచకుము దైవవిధి విడివడ్డ మేదినీ
వలయము శూన్య మద్రు లను వార్తలు మిథ్య దిశల్ ఖపుష్యముల్.

వచ్చు వసంతలక్ష్మి వనపంక్తుల నంపద లింక హెచ్చునం
చిచ్చకముల్ వినంబడియె నెల్లెడలన్ దెలియంగరా దహా
యెచ్చటఁ జూచినన్ దరువు లెండిన రీతిని దోచె మ్రోడులై
వచ్చనియాకు లేదు సుమవారము దూర మిదేమి చిత్రమో.

ఇమ్మడి అరికేసరి భూపాలుని వే(లే)ములవాడ శిలాశాసనము

భావరాజు వేంకటకృష్ణరావుగారు, బి. యే., బి. యల్.

శాసన ప్రతిబింబములను నేను హైదరాబాదు ఆంధ్రపరిశోధకసంఘమువారి వద్దనుండి సంపాదించి శాసనమును చదివి ప్రకటించుచున్నాను*. వారి శాసనముల (అముద్రిత) పట్టికయం దిది ౧౧ వదిగా గుర్తు పెట్టబడియున్నది. ఈ శాసనమును శ్రీమదాపాటి వేంకటరమణాచార్యులవారు వే (లే) ములవాడలో సంపాదించినట్లు ఆంధ్రపరిశోధక సంఘమువారి ౧౯౨౩-౨౪ సంవత్సరపరిశోధకనివేదికయందు తెలిపియున్నారు†. ఆ నివేదికయం దీ శాసనము దొరకిన తావును గురించి చదువగా ఇట్లున్నది:

“వేములవాడ దర్శనీయప్రదేశము. చరిత్ర మీ గ్రామమున నిమిడి యున్నది. ఆంధ్రరాజన్యాల త్యాగముచే నీ గ్రామము నిత్యము నైశ్వర్యముతో తులతూగుచున్నది. దీనిని వేములవాడయని, లేములవాడ యని నాగరికులు వ్యవహరించుచున్నారు. ఇట భీమేశ్వరాలయము మిగుల గొప్పది. అందలిలింగము, పానవట్టము మిక్కిలి యున్నతముగా బురుష

ప్రమాణమును మించి యున్నవి. ఆలయము ముందు ముఖమండపనిర్మాణ మత్యాశ్చర్యకరముగానున్నది. పలకలు పలకలుగా బైని శిలలనుగూర్చి ఎత్తు శిలలతో దీర్చబడిన యీ మండపప్రశస్తిని చెలుపుటకు జాలపుటలు పట్టును. ఈయాలయమున కెదురుగా బహిరంగస్థలములో నొక శాసనము గలదు. ఇది చాళుక్యరాజులది. శిల యంత ప్రశస్తమైనదిగాదు. వర్ణములు సహితము స్ఫుటముగ లేవు. ప్రత్యంతరము దీసితిమి. ఈ గ్రామము సుప్రసిద్ధుడగు వేములవాడ భీమకవి నివాసస్థానము. దక్షుడు యజ్ఞముగావించిన స్థలమగుటచేత షేత్రమహాత్మ్యమునుబట్టి యీస్థలము ద్రాక్షారము. భీమకవికి వరప్రదాత యిచటి భీమేశ్వరమహాదైవతమే. ఈకవినిగూర్చి మేము సంపాదించిన చరిత్రాంశములు ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారు ప్రకటించిన కవిజనాశ్రయమున జర్చితములై యున్నవి. ఇపు డేమియు నూతనాంశములు తెలియలేదు. రాజేశ్వరాలయమునకు తరువాత బేర్కొనదగినది షేత్రరా

* ప్రతిబింబముల నడిగినవెంటనే ఒకరిని సంఘమువారికి నా కృతజ్ఞతావందనము లర్పించుచున్నాను. ప్రతిబింబములను సంపాదించి చాలకాలమయినను, నే నింతవఱకు శాసనమును అనివార్యములయిన కారణములవలన ప్రకటింపలేకపోతిని. చారిత్రకప్రియుల కీవిధముగా ఎన్న సలిపితినిని విచారించుచున్నాను.

† బహుప్రయాసల కొద్ది త్రిలింగదేశము పర్యటనము గావించి శాసనములు సంపాదించిన శేషాద్రిరమణకవులు వందనీయులు.

జము గ్రామమున కానుకొని గొప్ప తటాకము. దాని కట్టపై నొకవిశాల స్థల మేర్పరిచి యం దీయాలయమును గట్టిరి. తటాకము మధ్య నొక గుండము గలదు. దాని ధర్మగుండమందురు. దీని సోపానములకు శాసనశిలలను నెలకొల్పిరనియు, ఎండలు బాగుగా గాసినచో నీ రింకి శాసనములు బయల్పడు నని చెప్పిరి. గుండమునిండ నీ రుంటచే శాసన సందర్శనమునకు వీలుకాదయ్యె. తటాకము లలో నన్నివైపుల జైనవిగ్రహములుగలవు. ఎన్నియో విగ్రహములు పూడిపోవుచున్నవి. ఇట నున్నవిగ్రహములు కొన్ని పాము పడగక్రింద నున్నట్లును, మరికొన్ని ధ్యానదృష్టితో నున్నట్లును గాననచ్చును. ముఖద్వారమువద్దను ప్రాకారమునకు లోపలతట్టును గర్భాలయములోనికి బోవుచోటనుగూడ జైన విగ్రహములు వివిధములు వివిధాకృతులు గలవి పెక్కులుగలవు. వీనిని బట్టిజూడ నీ దేవళము జైనాలయమేమో యను తలంపున కవకాశము గలుగుచున్నది. ఆలయములోనికి బోవుచుండ బ్రాకారములో నెడమచేయివైపుక మహమ్మదీయుని సమాధి కలదు. మహమ్మదీయులంతవఱకు వచ్చి పూజాదు లొనర్చుట కలదు. ఇందే విష్ణ్వాలయము కలదు. ఈరాజేశ్వరాలయములో శూద్రాదులకుశివపాదములకు బదులు పెద్దపాదరక్షలు తలపై నుంతురు. ఇట్టి యాచార మిచట నేల మేర్పడినో కారణము విచార్యము.

గర్భాలయమున కెడమవైపు రెండు శాసనములు గలవు. ఒక విశాలమగు శిలపై నొకవైపే వ్రాయబడినది. అక్షరములు మిగుల గుంటలుగ జెక్కలేదు. పైగ తీర్థ సేవకులు తమ నూనెచేతులచే దాకుటచే శిలపై మట్టి పట్టినది. చెంత మరియొక శాసనము చాళుక్యరాజునాటిది సంస్కృతశ్లోకమయమగునదికలదు. నాలుగువైపుల వ్రాయబడినది. శివుమచాళుక్యులలో నొకనిచే నిది స్థాపింపబడినది. ఈశాసనశిలపై దీపారాధనచేయుటచే నక్షరములు పూడిపోవుటగాక మయినము పైన పేరుకొని శాసన శిలయని సైతము గుర్తింప వీలులేక పోయినది. చాలశ్రమచేసి తొలిని బాగుగగీకి గుంటలజెక్కి ప్రతిదీసితిని. ప్రతి చాల బాగుగ వచ్చెను.”

పరిశోధకనివేదిక, పుటలు ౬, ౭.

ఇంకగల చర్చనీయాంశములయిన వేములవాడ, భీమకవిజన్మస్థానము, దక్షవాటికా నిర్ణయము, భీమేశ్వరుడు, మున్నగువాటితో నిపుడు నాకు ప్రసక్తి లేకపోయినను రెండు మాటలు మాత్రము దెలుపవలసి యున్నది. ఇక్కడశివాలయములనున్న దేవరకు భీమేశ్వరనామము ప్రాచీన కాలమునుండియు నున్నట్లు గాన్పించదు. ఇటీవలివా రెవరో ముడిపెట్టి యుందు రని నా యాహ. ఇందులకు మన మిపుడు ప్రకటించు శాసనమే ప్రమాణము. ఒకచోట శివుడు రాజేశ్వరనామమున బరగుచున్నాడు. మరియొకచోట బద్దేశ్వరుడని పరగుచున్నాడు. బద్దేశ్వరపాలుని పేరట

ప్రతిష్ఠింపబడిన శివాలయ మగుటచే నా పేరు వచ్చి యుండవచ్చును. ఇచ్చటి శివదేవరలకు రాజేశ్వరు డనియు (రాజాదిత్యేశ్వరుడు), బద్దె గీశ్వరు డనియు నీ శాసనమువలననే దెలియుచున్నది. స్వవిషయాభిమానముగల పండితులు బద్దెగీశ్వరుని, రాజేశ్వరుని తమ ఇచ్చవచ్చి నట్లు భీమేశ్వరుని జేసి యిది దక్షవాటిక యని కల్పించి వేములవాడ భీమకవి జన్మస్థాన మిది యని ఋజువుచేయ బాల్పడిరి. వేములవాడ భీమకవి తెలుగునాడు (తెలింగాణము) వాస్తవ్యుడైనట్లు తోచదు. ఈ గ్రామమునకు ప్రాచీన కాలమున నెప్పడును వేములవాడయని పేరు న్నట్లును గాన్పించదు. కావున, ఈవిషయ మింతటితో వదలి శాసనాంశములకు మరలుదును.

రాజేశ్వరాలయమున గల రెండుశాసనములలో నొకశిలకు నాలుగు వైపులను అక్షరములు చెక్కబడిన శాసన మిది. శ్రీవేంకటరమణాచార్యులుగా రిది పశ్చిమచాళుక్యులలో నొకరిదై యుండవచ్చు నని వ్రాసినారు. ఈ శాసనప్రతిబింబమును మిక్కిలి శ్రద్ధతో దీసిన శ్రీఆచార్యులవాడికిని, అంత యుత్సాహము గలవారికి సహాయముచేసిన హైదరాబాదు ఆంధ్రపరిశోధకసంఘమువారికిని ఆంధ్ర చారిత్రకలోకము సర్వదా కృతజ్ఞతతో నుండవలసియున్నది.

శాసనమునందు మొత్తము నాల్గువైపులును కలిపి నూటయెనిమిది పంక్తు లున్నవి.

మొదటివైపున ౨౮ పంక్తులును, రెండవవైపున ౨౭, పంక్తులును, మూడవవైపున ౨౯ పంక్తులును, నాల్గవవైపున ౨౪ పంక్తులును గలవు. శాసనము, శిలయొక్క పశ్చిమముఖమున ప్రారంభింపబడి, ఉత్తరపువైపున ముగింపబడినది. శాసనమంతయు నొకతీరు కత్తులో వ్రాయబడి యుండలేదు. ఇద్దరో, లేక ముగ్గురో ఈ శాసనమును చెక్కినట్లున్నది. అట్లు గాకపోయిన అక్షరముల పోలికయందు విచరితభేద ముండుటకు కారణము గాన్పింపదు. శాసనపు శిల మొదటివైపున అడుగుభాగమునకు పైభాగమునకు వ్రాతయందు వ్యత్యాసము స్పష్టముగా కన్పట్టును. అట్లే దక్షిణపువైపునను, తూర్పువైపునను గూడ అడుగుననున్న వ్రాతకు పైనున్న వ్రాతకు భేదము కనబడును.

శాసనలిపి

ప్రాచీన కాలమునాటి తెలుగు-కన్నడముల లిపియూ దీ శాసనము వ్రాయబడియున్నది. ఇందలి కొన్నియక్షరములు సౌష్ఠవముచు చెంది సుందరముగ నున్నవి. మరి కొన్నిచోట్ల నవి రూపముచెడి ఎడమవైపున కో కుడివైపునకో వ్రాలియున్నవి. అక్షరములు రమారమి అరంగుళముకంటె కొంచెము పెద్దవిగా నున్నవి. ద్విత్వము చెందినచోట నవి అంగుళప్రమాణమును గల్గియున్నవి. శాసనము చెక్కిన శిల పడునాలుగు అంగుళములు వెడల్పును సుమారు అంతే మందమును గలిగి నాలుగడుగులు పొడవుగల్గినదై యుండ

వలయును. శాసనమంతయు నక్కడక్కడ తప్ప మొత్తముమీద చెడక మంచినీతీయం దున్నట్లు గాన్పించును. ఈ శాసనపు వ్రాతకత్తు చాళుక్య రాజుల శాసనములలో మూడవవిజయాదిత్యుడు, చాళుక్యభీముడు, విష్ణువర్ధన అమ్మరాజు, యుద్ధమల్లుడు మొదలగు తొమ్మిది పది శతాబ్దములవారి శాసనాక్షరములను బోలియున్నది. అందువలన నీ శాసనము పదియవశతాబ్దారంభ కాలమునాటి దని యూహింపవచ్చును. అక్షరముల పోలిక యటుంచినను శాసనాంశముల బట్టి కూడ నీ శాసనము కాలము పైరీతిగానే నిరారణ చేయవచ్చును. శాసనమందు “అ” “ఆ” “ఇ” “ఈ” అను అచ్చులు మాత్రము వచ్చినవి. “ఇ” అనునది రెండు రూపములందు కానబడుచున్నది. దీనిరూపము ఒకచోట (౨౩ వ పంక్తి) మిక్కిలి ప్రాచీనమయినది. ౪౩ వ పంక్తిలోనిది తరువాతి కాలమునాటిది. సంయుక్తవర్గములో వచ్చిన వర్గాక్షరములు సగర్వసంప్రదాయము ననుసరించి వర్గానునాసికముతో కలిసియున్నవి. అయినను అందుకు భిన్నరూపములు గూడ అక్కడక్కడ గానబడుచున్నవి. రేఖమునకు బూర్వమందు హల్లు సాధారణముగా నిచ్చట ద్విత్వముగా వ్రాయబడియున్నది. లేకరి ‘ళ’ ‘ల’ అను రెండును వ్రాయగల్గినను ఎందుచేతనోగాని తరచుగా ‘ల’ వ్రాయవలసిన చోట్ల నెల్ల ‘ళ’ యే వ్రాసియున్నాడు. నేను దానిని దిద్దక ప్రక్కను కుండలీకరణమున ‘ల’ వ్రాసియున్నాను. ‘ళ’ ‘ల’ లకును రెండు రూపములును చదువరి ౯, ౧౦ పంక్తులందు ‘తిళకః’, ‘యుద్ధమల్లో’ అనుమాటలయం దుదాహరణమునకై చూడగలడు. ఉపధ్యానీయమును లేకరి బండి ‘ఱ’ గుర్తుతో సూచించియున్నాడు.

శాసనమందలి భాష సంస్కృతము, గద్యపద్యాత్మకము. చివర కొన్ని కన్నడభాషలో నున్న బిరుదులు గలవు. కట్టకడపట వ్యాస గీతములకు బదులుగా మామూలు చాటుశ్లోకములు గలవు. శాసనమందచ్చటచ్చట భాషాదోషములు నున్నవి. కవిత్వమంత మనోజ్ఞమైనది కాదు. ఉపజాతి, ఇంద్రవజ్ర, శార్దూలవిక్రీడితము, నగధర, అనుష్టుప్ మొదలయినవృత్తములను కవి వాడినాడు. శాసనము రచించిన కవిపేరుగాని, శిలపై చెక్కిన అక్షర లిఖితాచార్యుని పేరుగాని యిందు తెలుపబడి యుండలేదు.

శాసనవిషయము

ఇందు రాజయొక్క విజయరాజ్యవర్షములు గాని, శకవర్షములు గాని తెలుపబడి యుండలేదు. ఈ శాసనములోని దానము ఒకానొక ఉత్తరాయణసంక్రాంతి పుణ్యదివసమున చేయబడినట్లు చెప్పబడినది. ఈ శాసనము చాళుక్యన్వయమునకు జెందిన రెండవ అరికేసరి మహారాజు కాలమునాటిది. ఇందు ఆ రాజువంశక్రమ విట్లు వర్ణింపబడినది. చాళుక్యకులతిలకుడైన యుద్ధమల్లుడను రాజొకడు నపాదలక్ష్మిపరిమితమైన భూమండలమును బరి

పాలించెను. అతనికి వినయాదిత్యుడని రెండవ పేరు గలదు. అతడు చిత్రకూటదుర్గమును పట్టుకొనెను. అతడు అనేకసామంతమండలేశ్వరులచే పరివృత్తుడై కొలువబడిన పాదపద్మములుగలవాడు. అతని కుమారుడు అరికేసరిమహారాజు. అతడు అనేకమంది శత్రువులను తన నిశితమైన ఖడ్గధారచే పరిమార్చిన వేటివీరుడు. వేంగీ దేశ మఖిలమును బలాత్కారముగా జయించినాడు. అతనికి నరసింహభూపతియను కొడుకువుట్టెను. అతడు రాజాదిత్యావరనామముతో నీక్షితిని పరిపాలించెను. అతని వెనుక (శాసనభాగము స్పష్టముగాలేదు) అనేకయుద్ధములందు జయముగాంచిన (శ్రీ) యుద్ధమల్లుడు జన్మించెను. యుద్ధమల్లనామాంకితులలో నితడు రెండవవాడు. తరువాత రెండవ నరసింహదేవుడు జన్మించి భూమిని మహాపరాక్రమముతో పరిపాలించెను. అతడు దుస్సాధతరులయిన ఏడ్గురు నృపాలురను సమరాంగణమునందు నిర్జించి వారి రాజ్యభూములను చీకట్లుక్రమ్మిన మహారణ్యములుగా చేసివైచెను. ఎదుర్కొనిన ఘూర్జరరాజునను ఒక్కడే స్వయముగా ప్రతిఘటించి పోరాడి పారద్రోలెను. భీతులైన శత్రురాజుకోటిచేత వినతులందియ్యుండెను. అతనివెనుక సాక్షాద్వీరుడైన (రెండవ) అరికేసరి తేజస్వియైన ఉదయభానునివలె వుట్టెను. అతడు, సమస్తసామంతరుండలాధిపతుల సేనాసమూహములతో కోపావేశమున బిజ్జని (విజయాదిత్యుని) శిక్షించి

యాతనిరాజ్యమును హరించుటకు గోవిందరాజు దండెత్తిరాగా, శరణాగతుడైన బిజ్జని రక్షించుటకు యుద్ధరంగమున నెదుర్కొని యోడించి తరిమివైచెను. అతడు పౌలోమివలె సుందరియైన రేవక్కను భూమికిసవతిగానుండునట్లు పరిణయమాడెను. ఈమె ఇంద్రరాజు కూతురన్నట్లు తెలుపబడినది. ఇతడు అనేకసామంతమండలేశ్వరులచే కొలువబడినవాడనియు, శరణాయాతక్షీతిపాల ప్రాణరక్షణ దక్షుడనియు, బంధురక్షణపరాయణుడనియు యశము సంపాదించెను. ఈ అరికేసరిమహారాజునకుసన్నిధిగ్రహియు, నాతని సమస్తరాజ్యభారనిర్వహణ దక్షుడును, సమస్తశాస్త్రపారగుడును, సమధిగతపంచమహాశబ్ద మహాసామంతాధిపతియు, చాళుక్యవంశోద్భవుడును త్రిభువనమల్లుసామస్తమాడామణియు నగు గుణకరసు(గుణ్డయ)అను మహామంత్రిశేఖరుడు గలడు. అతనిని, బద్దిగ భూమిపాలునిచే నెలకొల్పబడిన సత్రమున కధికారియు, సాగమార్పుని కుమారుడును అగు పెద్దణార్కుడు అభ్యర్థించి, తన్మూలమున తనచే నిర్మింపబడిన ఆదిత్యగృహమను సత్రశాలకు నిత్యముస్వామి నేవకై ఏతెంచు ఆగతాభ్యాగతతైర్ధికులకు భోజన మొసగుటకై శ్రీమ దరికేసరిమహారాజువలన గుణకునికో, లేక మహారాజునకో (లేంబుళవాటికపత్రనము) లేములవాడయందు శతనివర్తనసంఖ్యాతపరిమితమైన భూమిని, మంచినీటి చెఱువునకై అప్పనివర్తన

ముల భూమిని దానముగా బడసెను. ఈ రాజేశ్వరాదిత్య (సత్ర) గృహమునకు బద్దె గీశ్వరుడు, నగరీశ్వరుడు, మల్లికార్జునవ్యక్త లింగము, విద్యాధరాదులు సాక్షులు. నగర శ్రేష్ఠు లయిన చస్త్రీశేష్ఠి ప్రభృతులు కూడ సాక్షులు. ఈ దానము ధర్మసిద్ధికొరకు చేయ బడినట్లు తెలుపబడిది.

ఈ శాసనము దీయబడిన రెండవ అరి కేసరిమహారాజుయొక్క వంశక్రమము మనకు చాలా ముఖ్యమయినది. స్థీటు పండితుడు * పంపకవికి పోషకుడైన రెండవ అరికేసరివంశ మును ప్రకటించి, యాచాళుక్య రాజవంశము, వేంగీ, బాదామీచాళుక్యవంశములలో నెద్దా నికి సంబంధించినదా యని వితర్కించి, ఏవిధ ముగనుకూడ నిర్ణయింపజాలక విడిచిపెట్టినాడు. ఈ శాసన మప్పటికి ప్రకటింపబడకపోవుటచే ప్రథమ-అరికేసరిమహారాజుయొక్క కొల్లిపర తామ్రశాసనమును బ్రకటించిన మన్మథ్య మిత్రులు శ్రీయుత మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ గారును, తమశాసనములోని అరికేసరిమహారా జేవంశమువారితో సంబంధము గలవాడో నిర్ణ యింపజాలకపోయితి మనిరి. స్థీటువ్రాసిన అంశ ముల నన్నింటిని మరియొకసారి విమర్శించి పంప కవి వర్ణించిన రెండవ అరికేసరివంశమును “ఇటు పూర్వచాళుక్యవంశముతోగాని, అటు బాదా మి చాళుక్యవంశముతో గాని నమన్వయించి

సంబంధము కలుపుదమన్న వీలుపడుట లేదు” అని వ్రాసి నిస్పృహజేది విరమించిరి.

శ్రీశర్మగారు తమ తామ్రశాసనదాత యైన అరికేసరికిని, కర్నూలుప్రాంతమున దొరకిన చాళుక్య ఆదిత్యవర్మయొక్క తామ్ర శాసనములో దెలుపబడిన ఆదిత్యవర్మయొక్క వంశమునకును సంబంధ ముండునేమో యని సంశయించి, సమాధానము చేసుకొని, “అట్ల యిన మనశాసనదాత (అరికేసరి) బాదామి చాళుక్యులలోని ఆదిత్యవర్మవంశమునకు చెందినవాడు కావలెను” అని నిర్ధారించిరి. పిమ్మట, “నదియే సరియైనచో సీఅరికేసరి క్రీ.శ. ఎనిమిదవ శతాబ్ది మొదటిపాదములోనివాడు అనగా క్రీ. శ. ౭౧౫-౭౨౦ నాటి వాడగును” అని కాలనిర్ణయము చేసిరి. ఇపుడు మనకు పంపకవి యిచ్చిన వంశావళియు, ఆదిత్యవర్మ ఇచ్చిన వంశక్రమమును, కొల్లిపరశాసనము లోని వంశమును, యీశాసనములోని వంశ చరిత్రమును, ఒకదానితోనొకటి సమన్వయించి స్థీటుగారును శర్మగారును చేసిన యూహలును, కాలనిర్ణయములును విమర్శించి వాటినన్నిటిని సమన్వయించి సరియైనవంశక్రమ మొకటి ఏర్ప రుపగలమేమో ప్రయత్నించి చూచెదము.

మనశాసనము దుదాహృతమైన వంశ క్రమ మీతరున నున్నది:—

* Dynasties of the Canarese Districts (Bom. Gazetteer, Vol. 1, Part 1), p. 381.

† భారతి, శ్రమదూతసంపత్కర శ్రావణమాసము సంచిక.

వినయాది త్యాగపరనాముడైన
మొదటి యుద్ధమల్లుడు
|
మొదటి అరికేసరి
|
మొదటి నరసింహభూపతి
×
రెండవ యుద్ధమల్లుడు
×
రెండవ నరసింహదేవుడు
×
రెండవ అరికేసరి మహారాజు.

ఈ వంశవృక్షమున మొదటి యుద్ధమల్లు నకు అరికేసరియు, నతనికి నరసింహభూపతియు పుట్టిరని చెప్పినవెనుక వరుసగా మూడు తరముల రాజుల పేర్లను రెండవ యుద్ధమల్లుడు-రెండవ నరసింహదేవుడు-రెండవ అరికేసరి యని, ఒక రాజు తరువాత మరియొక రాజు పుట్టి నట్లు చెప్పబడియున్నది. ఇట్లు సంగ్రహముగా చెప్పటకు గారణము ఈదానశాసనము శ్రీ మదరికేసరి మహారాజు స్వయముగా వ్రాయించినది గాకపోవుటచేత కావచ్చును. ఇందు దానము చేయించినవాడు ఆతని సన్నివిగ్రహి. రాజే స్వయముగా దాన మిచ్చినయెడల ఆతని వంశక్రమ మింతకంటె సౌష్ఠవమును, నిర్దుష్టము నైన భాషయం దుండుటయే గాక

నవిస్తరముగా దెలుపబడి దానమివ్వబడిన విషయము అజ్ఞగా తెలుపబడియుండును. ఇందట్లు కాకపోయినది. కావుననే వంశక్రమము లోని కడపటి మువ్వరకును నొకరితో నొకరి కెట్టి సంబంధబాంధవ్యములు గలవో వివరింపబడియుండలేదు. పరిపాలించిన రాజన్యుల పేరులే వరుసగా మొదటినుండియు తెలుపబడి యున్నవి. ఈవంశక్రమమునకును పంపకవిని పోషించి కృతిభర్తయైన రెండవ అరికేసరి మహారాజువంశమునకు నేమైన సంబంధ మున్నదేమో పరికింతము.

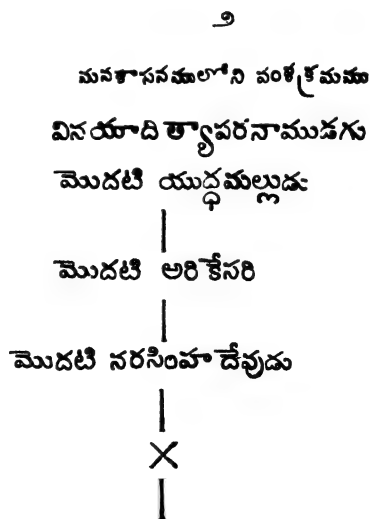
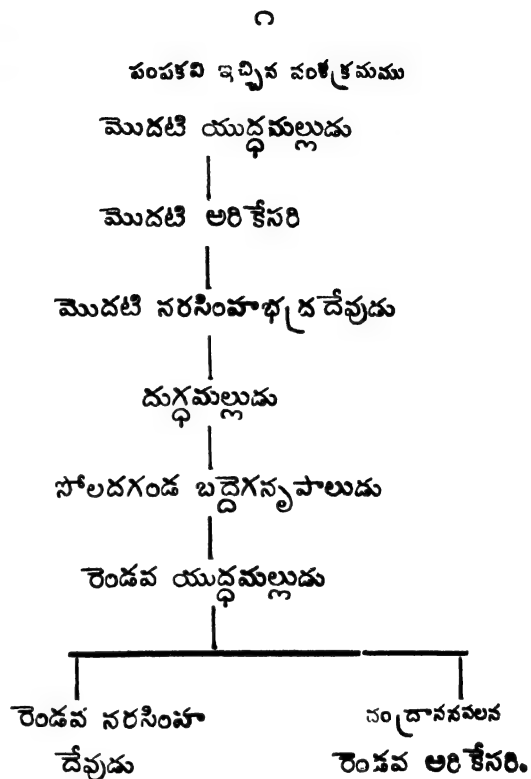
విక్రమార్జునవిజయము రచించిన జైన బ్రాహ్మణకవి పంపడు తా నాగ్రంథమునుక్రీ.శ. ౯౪౧-౪౨ ప్రాంతమున వ్రాసినట్లందే చెప్పకొన్నాడు. కావున నాతనిరాజగు రెండవ అరికేసరియు నాకాలమునందే రాజ్యము చేయుచుండవలయును. అతడు మహారాజయొక్క వంశక్రమ మిట్లు వర్ణించినాడు*. చాళుక్యస్వయమున యుద్ధమల్లుడను రాజు పుట్టెను. అతడు సపాదలతఃపరిమిత మగు ధరామండలమును పరిపాలించెను. అతనికి (మొదటి) అరికేసరి మహారాజుజన్మించెను. అతడు బంగెరిపయ (పేంగీ విషయా)ధీశుని దండనాయకులతో కలిసి నిరుపమదేవుని రాజ్యముపై దండెత్తిపోయెను. అతని కుమారుడు నరసింహభద్రదేవుడు. అతనికి దుగ్గ

* Dynasties of the Canarese Districts (Bomb. Gaz. Vol. I, Part II), p. 381. ఇందు ప్లేటు ఇచ్చిన విక్రమార్జున విజయోదాహృతవంశ కథాసారమునుండియే యీవిషయమును గైకొనుచున్నాను. శ్రీ కర్మగారును అద్దానినుండియే తామిచ్చిన వంశావళిని ఎత్తివ్రాసినని ఊహించును. కాని వారిచ్చిన వంశక్రమమునందు కొన్ని ప్రమాదకరములయిన తప్పులు దొరలినవి. అవి ఎట్లు సంభవించినో ఊహింపజాలకున్నాను.

మల్లుడును, దుగ్గమల్లునికి బద్దెగ నృపాలుడును జనించిరి. బద్దెగ నృపాలుడు 'ఓటమిలేని మేటి జోడు' అని అర్థమువచ్చు 'సోలద గండ'డని బిరుదము ధరించెను. ఇత డొకప్పుడు నీటను జొచ్చి మొసలిని బట్టుకొనెనో యన్నట్లు కొల నుజొచ్చి భీము డనువానిని బట్టుకొనెను. ఇత నికి రెండవయుద్ధమల్లుడును, అతనికి నరసింహ దేవుడును, రెండవఅరికేసరియు ఉదయించిరి. ఇమ్మడి నరసింహదేవునకు సుభద్రమునీంద్రు డను జైనయతి గురువు. ఇతడు సత్సమాళియ ముల నేలు అధిపతులను ఓడించి వశపఱచు కొనెను. ఎఱప అనునాతనికి రాజ్యమిచ్చి పద స్థుని జేసెను. ఘూర్జరరాజు నోడించి జయ లక్ష్మిని వశపఱచుకొనెను. ఉత్తరదేశాధీశు డగు మహీపాలుని ఓడించి తన యశ్వరా జములను గంగానంగమమున కడిగించెను. అతని కనిష్ఠసోదరుడు రెండవ అరికేసరి. ఇతడు రెండవయుద్ధమల్లునికి చంద్రాననాదేవియందు జన్మించినాడు. అత డేలిన రాజ్యమునకు 'జోళ' రాజ్యమని పేరు. జోళమనగా జొన్నలు. జొ న్నలువందు దేశ మగుటచే నా పేరు వచ్చి యుండనోవు. రెండవఅరికేసరి తన్ను శరణు జొచ్చిన విజయాదిత్యుని రక్షించుటకై గొజ్జగ లేక గుజ్జగ (గోవింద) రాజుతో నెదుర్కొని పోరాడి జయము గొని శరణాగతుడైన వాని ప్రాణమును, రాజ్యమును గాపాడెను.

మన శాసనములోని వంశక్రమమును, పంపకవి యిచ్చిన వంశావళిని నొకదానిప్రక్క నొకటి ఉంచి పరిశీలించినచో నుభయవంశము

లకును నేమయిన సమన్వయము కుదురు నేమో చూడవలసి యున్నది.—

×
|
రెండవ యుద్ధమల్లుడు
×
రెండవ నరసింహ దేవుడు
×
రెండవ అరికేసరి మహారాజు

పంపకవి ఇచ్చిన పంశమును శ్రీశర్మ గారు కొద్దిపాటి తప్పలతో తమవ్యాసమున బ్రమాదపశమున బ్రకటించినట్లున్నది. వారు మొదటి అరికేసరి కిరువురు తనయుల నిచ్చి నరసింహభద్రదేవ నామమును రెండుచేసి నరసింహుడని, భద్రదేవుడని పేరులు ఇచ్చిరి. ఇది యొకటి. బద్దెగనృపతి యుద్ధమల్లుడనుకొడుకుండగా నాతనిపేరు దుగ్ధమల్లుడని మార్చిరి; ఇది రెండవది. సోలదగండని కుమారుడు యుద్ధమల్లుడుగాని దుగ్ధమల్లుడుగాడు. రెండవ యుద్ధమల్లునికి చంద్రాననాదేవియందు రెండవ అరికేసరి పుట్టినట్లుండగా వారు రెండవ అరికేసరిని, అన్నగారగు నరసింహరాజునకు నాతనిభార్య జాతవ్యకును తనయుని జేసిరి. ఇది మూడవది. మన మీ ప్రమాదజనితములయిన అంశములను సవరించుకొని యుభయపంశములకు సంబంధముగలదేమోచూతము. మొదటి పంపకవియిచ్చిన పంశములోని కడపటివాడగు రెండవ అరికేసరియు, మన శాసనములోని మహాసామంతాధిపతి రెండవ అరికేసరియు నొక్కరే యని ఒక్కమారు రెండింటిని పరికించినవారికి తోచక మానదు. ఇరువురును శరణాగతుడైన బిజ్జని

(విజయాదిత్యుని) రక్షించి గోవింద (గొజ్జగ) రాజు నోడించినవార మని చెప్పకొనుచున్నారు. ఈగోవింద, లేక గొజ్జగరాజు రాష్ట్రకూట వల్లభుడైన నాల్గవగోవిందరాజు గావలయునని తోచుచున్నది. స్థీటుకూడ నట్లే ఊహించినాడు. ఇతని శాసనములు, ఇతనిరాజ్యకాలము ఇంచుమించుగా క్రీ. శ. ౯౧౮—౯౩౩-౩౪ సంవత్సరములనడుమ యని తెలియుచున్నది. కావున నితడు రెండవఅరికేసరికి సమకాలికుడగుచున్నాడు. శరణార్థియైన బిజ్జ, లేక విజయాదిత్యుడు వేంగీచాళుక్యులలో కొల్లభిగండ దని అపరనామము గల నాల్గవ విజయాదిత్యుడని స్థీటు అభిప్రాయపడినాడు. ఆయాహ విశ్వసనీయమైనదికా దని నా మతము. విరజాపురి యుద్ధమున క్రీ. శ. ౯౧౭-వ ప్రాంతమున కొల్లభిగండవిజయాదిత్యుడు రాష్ట్రకూటరాజుయిన మూడవ ఇంద్రవల్లభునితో బోరి జయముగాంచి విజయచిహ్నముగ జయస్తంభమును నాటి ఇంటికి మరలిన వెనుక స్వర్గస్థుడైనాడు. ఇంద్రవల్లభుడు యుద్ధరంగమున మరణించి యుండవలయును. రాష్ట్రకూట రాజధానియందునాల్గవ గోవిందరాజును, వేంగీదేశమున విష్ణువర్ధనఅమృరాజు రాజమహేంద్రుడును క్రీ. శ. ౯౧౮ సం॥ న ఇంచుమించుగా నేక కాలమందే రాజ్యాభిషిక్తులయిరి. కావున నాల్గవ గోవిందరాజు, అమృరాజు తండ్రియైన కొల్లభిగండ విజయాదిత్యునిపై దండెత్తిపోయెననుటకు సావకాశము కన్పడదు. ఇక నెవరిపై దండెత్తిపోయెనాయని విచారించిన

అమ్మరాజేంద్రుని అగ్రసూతియగు బేత విజయాదిత్యుడు అగపడుచున్నాడు. అమ్మరాజు ౯౨౧లో మరణించినాడు. అంతట బేతరాజు పట్టాభిషిక్తుడయ్యెను. ఆతడు పట్టాభిషిక్తుడయ్యెనో లేదో, నాల్గవ గోవిందరాజు పంపిన సైన్యసమూహముల సాహాయ్యమున నాతని రాజ్యముప్రతిపక్షుడును దాయాదియునగు తాడపరాజు వశపఱచుకొనెను. అంతట వేంగీరాజ్యము అంతఃకలహములకు లోనై విస్లవార్ణవమున పశ్చినుభానునివలె గ్రుంకిపోయెను. నాల్గవ గోవిందరాజుయొక్క సైన్యములు వేంగీ రాజ్యముపై దండెత్తివచ్చిన కాలము క్రీ. శ. ౯౨౧-౯౨౬ కావలయును. ఇక నాల్గవగోవిందరాజునకు గొఱ్ఱగయనిపేరున్నట్లు నాతని సొంగ్గీ తామ్రశాసనము తెలుపుచున్నది గావున ఇరువురు నొక్కరగునా కాదాయని సంశయింపబనిలేదు. అయినను నాల్గవ గోవిందరాజు శిశింపదలచినది తూర్పుచాళుక్యరాజు కంఠికావిజయాదిత్యు డెట్లగును. ఈతడు రాష్ట్రకూటులకు సామంతుడు గాడు. పైగా నితడు బేతరాజుని మారుపేరున్నవాడు గాని బిజ్జడిని పేరున్నవాడుగాడు. అదియును గాక, నీ బిజ్జడి మూలమున ఇమ్మడి అరికేసరి, ప్రభువును, చక్రవర్తియు నగు నాల్గవ గోవిందుని సమరమున

నోడించి మడియింపజేసినాడు. గోవిందరాజు క్రీ. శ. ౯౩౪ ప్రాంతమున మరణించిన ట్లున్నదిగాన, నీయుద్ధ మాకాలముననే జరిగియుండును. అప్పటికి కంఠికా విజయాదిత్యుడు వేంగీ సింహాసనముపై లేనేలేదు. ఆతడు అంతకు ముందే తాళరాజుచే కారాగృహముం దుంచబడి, పిమ్మట తప్పించుకొని వేంగీభూమియందే రెండవచాళుక్యభీము నాశ్రయించి సామంతుడై యుండిపోయినాడు.*

కంపకవిప్రకారము రెండవ నరసింహరాజును, మనశాసనములోని రెండవ నరసింహరాజును నొక్కరే యగుదురనుటకుకూడ నేమియు సందేహములేదు. ఇరువురు ఘూర్జర రాజుసేనను ఎదుర్కొని జయశ్రీని హరించి నట్లు గర్వోక్తిగా జెప్పకొనిరి. అంతియేకాక దుస్సాన్యులయిన సప్తమాళయాధిపతుల నిర్జించినట్లు చెప్పకొనియున్నారు. ఈ సప్తమాళములు శ్రీనాథుడు వర్ణించిన సప్తమాడియములను తలవునకు దెచ్చుచున్నది.† ప్రాయశఃనీ సప్తమాడియములు గోదావరి కుత్తరమున నున్న బస్తరుజయపురసంస్థానములున్న నీమలు గావచ్చును. ఇక రెండవ నరసింహదేవుడు రెండవయుద్ధమల్లుని తనయుడైనట్లు మనశాసనము సూచించుచున్నది. ఇది యిట్లుబుండ రెండవ

* చూడుము రెండవ అమ్మరాజుయొక్క గుండుగొలను తామ్రశాసనము, ఇండియను అంటిక్వరీ, పం|| ౧౩, పుట ౨౮౮; తదగ్రహునుబ్ధాలో విజయ దిక్ష్విః పత్త మేకం. తమాక్రవ్యకారా గారేనిధాయ చాళుక్యభీమ పితృవ్యో యుద్ధమల్లాత్మజ స్తాల నృపామాసమేకం. పంక్తులు ౧౫-౧౬. మరియు Indian Antiquary, Vol.XII,p.247.

† అల్లాడవేమారెడ్డి ఆటోపము నభివర్ణనము నేయుచు శ్రీనాథుడు “సప్తమాడియరాయ చంద్రబింబాసనా చికురవల్లరులపైఁ జిన్ని పువ్వు” అని పొగడినాడు.

యుద్ధమల్లుని పైతరమువారిద్దరిని పంపకవి యిచ్చినవంశక్రమము ననుసరించి—బద్దెగ నరపాలుని, ఆతని జనకుడు దుగ్ధమల్లుని కూడ మన శాసనము పేర్కొనకున్నది. ఇట్లు పేర్కొనకుండుటకు కారణము, కవియే శాసనము రచించునెడ వదలియుండుటయో, లేక లేకరి దానిని శిలపై నెక్కించునపుడు ప్రమాదవశమునవిడిచియుండుటయో తటస్థించియుండును. ఏలన, దుగ్ధమల్లునికి పూర్వులు పంపకవి వర్ణించిన మూడుతరములవారును మన శాసనములోని మొదటి మూడుతరములవారితో సరిపోవుచున్నారు. ఇన్ని కారణములవలన, పంపకవిని పోషించిన రెండవ అరికేసరియు, మన శాసనములోని రెండవ అరికేసరియు నొక్కరేయని నిశ్చయమగుచున్నది. పంపకవివాసినవన్నియు చరిత్రాంశములనియు నొప్పుకొనక తప్పదు.

ఇక శ్రీశర్మగారు ప్రకటించిన కొల్లిపర శాసనకర్తయగు అరికేసరిమహారాజునకును, మన రెండవ అరికేసరివంశమునకు ఏమయిన సంబంధ మున్నదాయను ప్రశ్నకు సమాధానముకావలయును. కొల్లిపర శాసనమందు వంశక్రమ మిట్లున్నది.

(చంద్రవంశమున)

సత్యాశ్రయుడు

పృథివీ పతి

మహారాజు

రాజాదిత్యుడు

వినయాదిత్యుడు

అరికేసరి

ఇందు కడపటివాడగు అరికేసరి వినయాదిత్యుని కుమారు డని తెలియవచ్చుచున్నది. శాసనమందు మూలపురుషుడైన యుద్ధమల్లునికి వినయాదిత్యు డని అపరనామము గలదు. అవినయాదిత్య యుద్ధమల్లుడే యీ కొల్లిపర శాసనపు అరికేసరితండ్రియగువినయాదిత్యుడు కావలయును. మన శాసనపు వంశములోని మొదటి రెండుతరములును కొల్లిపర శాసనములోని కడపటి రెండుతరములును సరిపోవుచున్నవి. కావున మన శాసనములోని మూలపురుషు డగు వినయాదిత్యాపరనాము డగు మొదటి యుద్ధమల్లుడును కొల్లిపర శాసనములోని దానపతియొక్క తండ్రియు నొక్కరేయని నిర్ధారంపవచ్చును. ఈ యిరువురకును అరికేసరియను తనయులున్నారు. కావున ఇక వారిద్దరు నొక్కరే యగుదురుకదా!

ఇక శ్రీశర్మగారు ప్రకటించిన కొల్లిపర శాసనపతియగు మొదటి అరికేసరి మహారాజు వేంగీచాళుక్యరాజవంశములో నాల్గవ విష్ణువర్ధనుని కాలమువాడని నిర్ణయింపవచ్చును. ఏలన పంపభారతమున మొదటి అరికేసరి వేంగీశుని దండనాథులతో కలసి నిరుపమ రాజేంద్రుని రాజ్యముపై దండెత్తిపోయినట్లు వర్ణింపబడినాడు. నిరుపమరాజు రాష్ట్రకూట

రాజవంశములో నిరుపమధ్రువరాజుగా కన్పట్టుచున్నాడు. నిరుపమధ్రువరాజు మొదటి కృష్ణవల్లభుని కుమారుడు. రాష్ట్రకూటులలో “సరుపమ” బిరుద మీధ్రువరాజునకు తప్ప తత్సరుల కెవరికిని లేదు. ఈధ్రువరాజు యొక్క రాజ్యారంభకాలమెపుడో నిశ్చయముగా తెలియరాదుగాని యిండుమించుగా నితడు క్రీ.శ. 2౬౯ మొదలుకొని ౨౮౪-౮౫ సంవత్సరముల నడుమ రాజ్యము చేసియుండినట్లు ఊహింపవచ్చును¹. ఇతడు తన తండ్రి మరణానంతరము రాజ్యము అగ్రసోదరుడును యువరాజును అగు (రెండవ) గోవిందరాజునకు రావలసియుండగా, నాతడు సింహాసనమెక్కికొంత కాలము పరిపాలించినతరువాత ఆతని పరిక్రమించి (“జ్యేష్ఠోల్లంఘనము”గావించి) రాజ్యము సంపాదించుకొన్నాడు². ఆనమయమున రెండవ గోవిందరాజు తనకురాజ్యము నిలువబెట్టుకొనుటకై శత్రురాజు లయిన మాళవ, వేంగీ, కాంచీ, గంగనృపతుల పెక్కుండ్రున సహాయము తీసుకొని తమ్ముడగు నిరుపమధ్రువరాజుపై దండెత్తి పోయెను. కానిజయము మాత్రము చివరకు ధ్రువరాజునకే కైవస

మయ్యెను³. ఆనమయమున రెండవ గోవిందరాజునకు సాయమరిగి నిరుపమధ్రువరాజు రాజ్యముపై దండెత్తినవారిలో నొక డీమొదటి అరికేసరి నృపాలుడు కావున, నితడును ఇంచుమించుగా క్రీ. శ. 2౨౦-౨౮౦ నాటివాడు కావలయును. శ్రీశర్మ గారిఅరికేసరిని ఆదిత్యవర్మవంశముతో ముడివెట్టి యితడు క్రీ. శ. 2౧౫ - 2౨౦ నాటివాడగునని యూహించిరి. వారి యూహ సరియైనది కావచ్చును. ప్రత్యక్ష ప్రమాణములు కాలనిర్ణయమునకు లభించ నపుడును, ఇతరాధారముల బట్టి కాలనిర్ణయము చేసినపుడును ఏబది సంవత్సరములకాలము వ్యత్యస్తముండుటత దోషములోనిదికాదు. ఈ సంగతి వారే యొప్పుకొన్నారు. ఇంతకును వారుకూడ నావలెగాక తరమునకు ఇరువదియైదు సంవత్సరములు చొప్పున లెక్కించి కాలనిర్ణయము చేసినారు. అదియే యధార్థమని ఎవరు సిద్ధాంతముచేయగలరు? ఇదిగాక, శ్రీశర్మగారు ప్రకటించిన శాసనముయొక్క లిపిగూడ నావాదమునకే బలమిచ్చుచున్నది. అరికేసరి కొల్లిపరశాసన లిపి వేంగీరాజులలో నాకాలపు రెండవ

1. ఇందు క్రీ. శ. 2౬౯ సంవత్సరము నిరుపమధ్రువరాజు అగ్రసోదరుడైన యువరాజు గోవిందల్ల భుజుమూసినదియొద్దన తన విజయ స్మంధావారమునం¹ తప పాలితవిషయములోని గ్రామ మొకదానిని బ్రాహ్మణునికి దానము చేసెను. ఇక రెండవరిమితి సంవత్సరముగు 2౮౪-౮౫ సంవత్సరములో నిరుపమధ్రువరాజు సుతుడగు మూడవ గోవిందుడు, జననేనునిజైన హరివింశమున, యువరాజుగా దక్షిణరాజ్యమును పరిపాలించు చున్నట్లు తెలుపబడినాడు. కావున యీరెండుసంవత్సరముల నడుమ నితడు పాలించి యుండవలయు నని ఊహించిరి. Epigraphia Indica, Vol. VI, p. 208 ను, Dynasties of Canarese Districts, p. 394ను చూడవలెను.

2. Indian Antiquary, Vol. VI, pp. 62, 69.

3. Dynasties of the Canarese Districts, p. 393.

విజయాదిత్యుని ఈడేరు¹ శాసనలిపిని బోలి యున్నదని వ్రాసినారు. నాకును అట్లే తోచుచున్నది. సరేంద్రమృగరాజాపరనాము డగు రెండవ విజయాదిత్యుడు క్రీ. శ. తొమ్మిదవ శతాబ్దాదిని రాజ్యమేలియున్నాడు. మొదటి విజయాదిత్యుని తామ్ర శాసనముల లిపికిని యీ కొల్లిపర తామ్ర శాసన లిపికిని కావలసినన్ని పోలిక లగపడుచున్నది. కావున మొదటి విజయాదిత్యునికిని రెండవ విజయాదిత్యునికిని నడిమికాలపులిపిలో వ్రాయబడిన కొల్లిపరశాసనపతి యాకాలపువాడే యగుట నిశ్చయముగదా !

² ఈకాలనిర్ణయ మింకొకవిషయము వలన కూడ స్థిరపడుచున్నది. రెండవఅరికేసరికి అగ్ర జుడైన నరసింహదేవుడు మూడవ ఇంద్రునికి సైన్యాధీశుడైనట్లు గాన్పించుచున్నది. అతడు మహిపాలుడను ఉత్తర హిందూస్థానములోని యొకరాజును జయించినట్లు పంపకవి తెలుపుచున్నాడు. ఆ మహిపాల నామాంకితుడు కన్యాకుబ్జాధీశు డను, గూర్జరవంశజు డను ప్రథమ మహిపాలుడు. అతడు క్రీ. శ. ౯౦౮ సంవత్సరమునాటివాడు.

ఇంకొక విషయమున్నది. కొల్లిపర శాసనములోని పూర్వుల వంశక్రమము యథార్థమైనదియూ, లేక కల్పితమైనదాయని చర్చింపవచ్చును. మొదటి అరికేసరికాలము క్రీ. శ.

2౬౦-2౭౦ అగుచో, నతనికి అయిదు తరములు వెనుక వాడగు సత్యాశ్రయుడు-తరము నకు సాధారణముగా నందరు అంగీకరించినతెజగున ఇరువదియైదుసంవత్సరములు చొప్పున లెక్కపెట్టినను, అప్పటినుండి నూట యిరువదియైదుసంవత్సరములు వెనుకకుబోవలెను. అట్లయినచో నరికేసరికి మూలపురుషుడైన సత్యాశ్రయుడు క్రీ. శ. ౬౪౫-౬౫౦ ప్రాంతమువాడగును. అత డప్పుడు పాతాపి చాళుక్యులలో మహాతేజశ్శాలి యగు సత్యాశ్రయ రెండవ పులకేశివల్లభమహారాజు కావచ్చును. అతనికి తనయుడు కావచ్చును, పృథివీపతి పరనాముడైన ఆదిత్యవర్మ. కావున మన అరికేసరికి మూలపురుషుడు సత్యాశ్రయ నామాంకితుడగు రెండవ పులకేశి యని నిర్ధారణ చేయవచ్చును. అట్లయినచో నీ అరికేసరియొక్క వంశముకూడ బాదామిచాళుక్య మూలవంశమునుండి, వేంగీచాళుక్యుల వలెనే విడిపోయి ప్రత్యేకరాజ్యము సంపాదించుకొని స్వతంత్రముగా నేలిన చాళుక్యవంశ మని ఏర్పడుచున్నది.

ఇక నీ చాళుక్యవంశమునకు రాజధాని యెక్కడ నిర్ణయింపవలయునను ప్రశ్నకు సమాధానము కావలయును. శ్రీశర్మగారు మొదటి అరికేసరి రాజ్యము ధార్వాడ ప్రాంతమున నుండజాలదనియు, నిజాంమండలమునందే యుం

1. Epigraphia Indica, Vol. V, p. 118.

2. జర్నల్ ఆఫ్ ది ఆంధ్ర హిస్టారికలు రిసర్చ్ సొసైటీ, ఐదవ సంపుటము, పుటలు 51-52; Ep. Ind. Vol. VIII, Appendix II, Table no. 1.

డవలయుననియు అభిప్రాయపడిరి. ఇది మిక్కిలి సమంజసముగా నున్నది. ఇందులకు వారు చూపిన కారణము లన్నిటికంటె మరియొక కారణము బలవత్తరమైనది కలదు. స్త్రీలు పండితుడు, బౌద్ధులు రాజధానిలో నున్న ధార్వాడ జిల్లాకు జేరి ఆగ్నేయ దిశగా నున్న మిరజ్ సంస్థానములోని లక్ష్మీశ్వరమే పులిగెరయనియు, నది బహుళః పంపకవి పోషకుడైన రెండవ అరికేసరి వంశమువారికి రాజధాని గావచ్చుననియు సూచించినాడు. ఇందులకు వారిని భ్రమియింపజేసిన కారణము, పంపకవి తాను 'మధురమైన పులిగెరకన్నడము'లో విక్రమార్జునవిజయము రచియింతునని చెప్పకొన్న గర్వోక్తిగా కన్నడుచున్నది. కాని యీనిర్ణయము సరియైనది కాదు. పంపకవి తాను ప్రశస్తమైన కన్నడమందు గ్రంథము వ్రాయుడు ననినాడు గాని, తనరాజున కా పులిగెరయే రాజధాని యని ఎక్కడను ధ్వనియింపజేయలేదు. లక్ష్మీశ్వరము వా రనుకొన్న పులిగెర శావచ్చునేమోగాని, యా పులిగెరయే మన మొదటి రెండవ అరికేసరి వంశమువారికి రాజధానియై యుండెననుట పొసగియుండదు. ధార్వాడజిల్లాలోని పులిగెర, మన రెండవ అరికేసరి కాలమునాడును, తత్పూర్వమును గూడ రాష్ట్రకూట రాజ్యములో చేరియుండెను. రెండవ సరసింహ దేవుడు రాజ్యము నేయుచున్న కాలము నాటికి

రాష్ట్రకూట భూపతియగు మూడవ ఇంద్రవల్లి భుసకు సామంతుడైన మహాసామంతాధిపతి లెండెయరసు, "పులిగెర మున్నూరు విషయమును" పరిపాలించుచున్నట్లు ధార్వాడజిల్లాలోని హత్తిమత్తూరు శిలాశాసనమువలన స్పష్టపడుచున్నది. ఇది శాలివాహన శకవర్షములు ౮౩౮ అగు ధాతునంపత్సరమునకు సరిపోయిన క్రీ. శ. ౯౧౬-౧౭ నాటిది. కావున యీ పులిగెర ఎన్నటికిని మన చాళుక్య రాజవంశమునకు రాజధాని కానేరదు. ఇక వీరి రాజధాని యెక్కడనో త్రిలింగమండే (త్రిలింగాణము) యుండవలయును. మొదటి అరికేసరి తామ్రశాసనము కర్నూలుమండలములో దొరికినది; రెండవ అరికేసరి శిలాశాసనము నిజాంమండలములో జేరిన కరీంనగరుజిల్లాలో నున్న లేములవాడ గ్రామమున దొరకినది. కరీంనగరు గోదావరికి ఉపనదియైన మన్నేరు ఒడ్డున నున్నది. ఆ సమీపముననే చరిత్రప్రసిద్ధమై గోదావరికి కొంచెము దూరముగా దుర్గమస్థలమున రామగిరి దుర్గమున్నది. ఈ రామగిరి నగరమే పూర్వ మీవంశమువారికి రాజధానియైయుండునేమో యని యాహ కలుగుచున్నది. ఇది వేంగీదేశమునకు సమీపమున నున్నది. సమీపరాజ్యము కావుననే వేంగీవాస్తవ్యుడైన యా జైన బ్రాహ్మణపండితవి రెండవ అరికేసరిని ఆశ్రయించబోయినాడు. మరియు, ఈ శాసనము దొరికిన లేములవాడయు, శాసనమున లేంబుళ

† Dynasties of the Canarese Districts, p. 381.

* Indian Antiquary, Vol. XII, p. 224.

వాటకపత్తనమని యుదాహరింపబడుటచేతను, పట్టణమని చెప్పబడి యుండుటచేతను లేముల వాడయే రాజధానియూ యని సంశయము కలుగుచున్నది. ఇచ్చట రెండవ అరికేసరికిని, మొదటి అరికేసరికినిపూర్వలయిన బద్దెగేశ్వర, రాజాదిత్య (రాజేశ్వర) నగరేశ్వరభట్టారకుల పేరట పట్టబడిన రెండుశివాలయము లుండుట నాయూహకు ప్రబలకారణమగుచున్నది. ఒక వేళ రామగిరి రాజధానిగా నున్నను రాజ వంశమునకు కులదైవతముల ఆలయములు లేముల వాడయం దుండేనేమో. అయినను ఈ విషయ మింకను విచారింపవలసి యున్నది.

పైన వ్రాసిన దానిని బట్టి పాగులకు రెండవ అరికేసరి మహారాజునియు, రాజాధిశు డనియు పరమభట్టారకుడని సందేహము కలుగవచ్చును. కాని యీశాసనమందు అతనికి పనియోగింపబడిన బిరుదావళిసంతయు పరిశీలించిన నాతడు పరమభట్టారకుడును, రాజపరమేశ్వరుడును, మహారాజాధిరాజును గాడని నిస్సంశయముగా తోచగలదు. ఎచ్చటను పైని చెప్పిన పరమభట్టారకాదిబిరుదావళి అతనికి శాసనమం దుపయోగింపబడ లేదు. మీదు మిక్కిలి యొకచోట (పంక్తులు ౭౨, ౭౩, ౭౪) “మహాసామంతాధిపతి” “త్రిభువనమల్లచూడామణి” మొదలగు బిరుదనామకము లుపయోగింపబడినవి కావున నితడు మహాసామంతులతో నొకడని యూహింపవలసి వచ్చుచున్నది.

ఇతని బిరుదములన్నియు కన్నడమందు గలవు. మరియు నితడు కన్నడ దేశీయుడు. కన్నడభాషను, మాతృభాష యగుటచే అభిమానముజూపి, పోషించినాడు. ఇతని యాస్థానమునందు వేంగీపురవాస్తవ్యుడయిన పంపకవి పోషింపబడి “ఆదిపురాణము”, “పంపభారతము” అను నామాంతరము గల “విక్రమార్జునవిజయము” అను రెండు పద్యకావ్యములను గన్నడభాషలో రచించినాడు. మరియు పులిగెఱ కన్నడమందు వ్రాసినాడు. కావున అరికేసరి భూపాలుడు కర్ణాటాధీశులయిన రాష్ట్రకూటులకు మహాసామంతాధిపతులలో నొకడు గావలయును. రాష్ట్రకూటులు రాజపరమేశ్వర పరమభట్టారకాది సామ్రాజ్యచిహ్నములయిన బిరుదములు గలవారు. ఇతని కాలమున రాష్ట్రకూటులలో నాల్గవ గోవిందరాజు పరిపాలించుచుండెను. ఈతని రాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౯౦౮ మొదలుకొని ౯౩౩ వఱకునని గూడ నిర్ణీతమైనది. కావున రెండవ అరికేసరి మహారాజు నాల్గవ గోవిందునకు మహాసామంతుడనుమాట నిశ్చితమైనది. అయినను ఇది ఎంతవఱకు సత్యమో పరిశీలించుము.

పంపకవియొక్క విక్రమార్జునవిజయమందలి తొమ్మిదవ ఆశ్వాసమున ౫౨ పద్యాసంతరిమున వచన మిట్లున్నది. చూడుడు.—

“చతుర్భుజశతభుజశత్రు విజయాదిత్యంగై గోవిందరాజం ముళియె తళరదె పెఱ గిక్కిరాడ శరణాగత జళనిధియ పెంపుమం గొజ్జె

గనెంబ సకలచక్రవర్తి బెససి దందు వంద మహాసామంతరం మరలి తిగు గెల్ల సామంత చూడామణియు వీర్యమును నతివర్తి యాగి మార్మలెవ చక్రవర్తియం కిడిసి తన్నం నంబిబంద బద్దెగ దేవంగె సకలసామ్రాజ్య మనోరంతుచూడి నిజిసి దరికేసరియ తోవ్వల ముమ నమదగజఘటాటోపంబెరసు నెలనది రెవందు తాగిద కక్కలన తమృనప్ప బప్పు నం కాఱణనొందె మదాంధగంధ సింధుర దోళోడిసిగ వైరిగజఘటావిఘట్టాన నదటు మం పరచక్రంగళనంజిసిద పరసైన్య శైరవన మేగిల్లద బల్లాళ్లనముమం కండుం కెట్టం సనగ సెణస శెంతు బగెబందపును”.....

ఈ వచనతాత్పర్య మిట్లుండును :— ‘శరణాగతులకు సముద్రచూపంటి దయారస ము గలవాడును, చాళుక్యులతిలకుడైన విజ యాదిత్యునిపై కోపించి సకలచక్రవర్తియగు గోవిందరాజు ఆతనిశిక్షించుటకు సైన్యములంప గా శరణాగతుడైనవిజయాదిత్యునిరక్షింప దలచి ప్రభువుతో వైరమని జంకక, గొజ్జగ రాజును ఆతని సైన్యములను బరిమార్చిన వాడును, సకల ధరామండలమును బద్దిగ దేవునికి విశ్వాసముంచి కోరగా చక్రవర్తి పట్టము గట్టినవాడును, తన మదాంధగంధసింధు రముపై నెక్కి కక్కరాజున కనుజుడైన బప్పు వును, ఆతని గజసైన్యములను చీకాకుగావించి పాఱద్రోలినవాడును, తుదకు బప్పుచే మన్న

న లంది గౌరవింపబడినవాడును, పట్టుకొనబడిన పరచక్రముడతేశ్వరులయొక్క గజఘటావిఘట్ట నముచే భూమి కంపింపచేసినవాడును, సామంత చూడామణియు నగు శ్రీ మదరికేసరి మహా రాజుపై నెవరికి ద్రోహబుద్ధి కలుగును ? ’

విక్రమార్జునవిజయమందు మరియొక చోట ౧౮-వ ఆశ్వాసమున ౩౭-వ పద్యానం తరమున వచనభాగము దిట్లున్నది :—

“గొజ్జగనెంబ సకలచక్రవర్తిమలెయె తనగె శరణాగతనాద విజయాదిత్యునంకాద బల్లాళ్ల నదొల్ శరణాగత జళనిధియు.....”

(అరికేసరి) శరణాగతులకు జలనిధివంటి మహాబలశాలి గావున, శరణాగతుడైన విజ యాదిత్యుని, సకలచక్రవర్తియైన గొజ్జగ చక్రవర్తినైన యెదుర్కొని యోడించి, రక్షించినాడు. *

డాక్టరు లయొనల్ డి బార్నెట్టుగారు ఈ రెండవ అరికేసరి స్వతంత్రరాజుగాడనియు, రాష్ట్రకూట నాల్గవ గోవిందరాజు సామంత కోటిలోనివాడనియు, మహా తేజశ్శాలియు, బలశాలియునగు మహాసామంతాధిపతియనియు వ్రాయుచున్నారు.† ఇది సమంజసముగా గన్ప డుచున్నది. మరియు నితడురక్షించిన చాళుక్య విజ్ఞాన విజయాదిత్యుడును తూర్పు చాళుక్య వంశజుడుగాడనియు గొజ్జగ దేవుని సామంతు లలో నొకడు గావలయుననియు నిర్ణయించి

* ఇది భాషాంతరీకరణము కాదు, తాత్పర్యము.

† ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా, ౧౩ వ సంపుటము ౩౨౮, పుట.

నాగు. ఈ చాళుక్యబిజ్జడు లేక విజయాది త్వడు వేంగీచాళుక్యడు గాడని యీవటకే చర్చించినారము. ఇతడు వేంగీచాళుక్య డైన బేతరాజు కా డనుటకు కన్పడు మరియు కారణ మిది. అరికేసరి విజయాదిత్యుని సంరక్షించుటకై చక్రవర్తితో బోరాడి గెల్చిననియు నాసమరమున గొట్టిగచక్రవర్తి హతు డైనట్లును, పిమ్మట రాష్ట్రకూట సామ్రాజ్యమును సమస్త సామంతచూడా మణి యైన శ్రీమదరికేసరి మహారాజు ముమ్మడి అమోఘవర్షుడను పేరుతో రాజ్య మేలిన ముమ్మడి ఇంద్రరాజు సోదరుడైన బద్దెగ దేవునికి పట్టము గట్టిననియు తెలియు చున్నది. మరియు నికొకసారి కక్కలుడను వాని తమ్ముడు బస్సుపు అనువాడు గజనై ముతో రాగా నానిని నోడించి వశపఱచి కొనెననియు పైదానినిబట్టి గ్రహింపగలుగుదుము. ఈ కక్కలుడు మాన్యఫీటపు రాష్ట్ర కూటరాజులలో కడపటివాడగు రెండవ కక్కరాజుని తోచుచున్నది. లేదా నాల్గవ గోవిందరాజునకు సన్నిహితబంధువులలో నొకడైన గావచ్చును. ఇన్ని సూతనవిషయములను పంపకవి పూర్వోదాహృతమైన తన విక్రమార్జునవిజయవచనభాగమున చెప్పుచున్నాడు. కావున ఇమ్మడి అరికేసరి మహారాజును శరణువేడినవాడు వేంగీచాళుక్య విజయాదిత్యుడు కాజాలడు.

శాసనము (మూలము¹)

పదుమర

౧. శ్రీ²మా న్భాను స్తమోహంతా దైత్యదప్పహరి^౩ పరం
౨. లోకైకలోచన^౪ పాయా దపాయా ద్భువన త్రయం^౫॥ (౧)
౩. స్వస్తి(1*)నమస్త విబుధా (ధ) జనసంస్తాయమాన సక
౪. శ(ల)కళాకమలై (లై)కరాజహంసః (1*) కంసమథనై^౬
౫. కమళా(లా)కరీకృత వక్షస్థశ(ల)(*) స్థాణురివ భ(ధ)న్మ
౬. సాత్కృత సమస్తారిపురః (1*) ప్రచణ్డప్రవృత్నాలయ ప్రబోధితా
౭. శేష ప్రవాహంభోజాన్వతీకృత వినయాదిత్య
౮. నామధేయ^౭ ప్రసాధితాశేషదిగ్మణ్డశ (ల)^౮శ్చ (1*) ప (ర*)
౯. మణ్డలై (లై)కరామ శ్శాళుక్యకుశ (ల) తిశ (ల) కః (1*) శ్రీయుద్ధ
౧౦. మల్లోనామ రాజా బభూవ॥ సోయం^౯ కిళా(లా) శాసద

1. నాదగర్ నుండిన శాసనప్రతిబింబములనుండి చదివినపాఠము. 2. శ్లోకము అనుష్టుప్. 3. మధనఇం అ. 4. ఇది సంస్కరించుటకు సాధ్యపడిలేదు. 5. దిబ్బజ్జులశ్చం అని. 6. శ్లోకము ఉపనాతి. 7. నామధేయం అని.

౧౧. నన్యశాన్యసపాదలతుం ఓతి మక్షతాజ్ఞః (1*) న
 ౧౨. మస్తరాజేంద్రోకిరిటకోటిమాణిక్యరా(౮)శ్శ్మిక ప్రక
 ౧౩. ర (రా*)చ్చితాంఘ్రిః (౨*) య⁷ [పాదనే సాధమయూ గజానాం]⁸ వి
 ౧౪. ధాయ వాపీమపి తైలపూరై స్స సర్వలోకం న
 ౧౫. తతం వితేనే భాసైః కుచానా మరిసుద్ధరీణాం (౩*)
 ౧౬. సచిత్రకూటం⁹ బహుచిత్రకూటం శక్త్యా సురేంద్రై రపి
 ౧౭. నోపయా తుం త్రివర్గయుక్తః ప్రణతారివర్గః
 ౧౮. స్వభావదుర్గం కీళ(ల) తం జహార (౪*) తస్యాత్మజో¹⁰ ద
 ౧౯. ఓణబాహుదణ్డ చణ్డాసిధారా హతవైరి
 ౨౦. మణ్డః | బాళా(బలా) ద్ధృహీతాఖిళ (ల) వేగోదేశసా
 ౨౧. తిన్మ పృథ్వీ మరికేసరీశః (౫*) భూ¹¹యోస్మన్న¹²
 ౨౨. రసింహధర్మ్య నృపతి భూమిం సతాం పాలయ
 ౨౩. న్రాజాదిత్య ఇతి తుమాపతి రతోశ్రీయుద్ధ మ
 ౨౪. ల్లోన్మః త్యక్తాయేన దరివివణ్డ¹³ విభవ్యాధ్యః ఓతి
 ౨౫. భూభుజఃపద్మాదధేశ రక్షిదాశర¹⁴ పరశ్రీయుద్ధ
 ౨౬. మల్లీశ్వరః (౬*) తత¹⁵ స్సరాజన్య శిరోమణీనా మ్పదా (౮*)
 ౨౭. విదేన మౌదోహరద్యః (1*) బభూవనామ్నా సరసింహ దేవ
 ౨౮. ధాత్ర్యా మభూ ద్భూ ధృతాధిపాద్యః¹⁶ (౭*)య¹⁷ సప్తదుస్సాధతరన్య

ద ఓ ణ ము

౨౯. పాణాన్నిజిత్యసద్యస్సమరాంగ
 ౩౦. నేమవిన్యస్య కే హస్త మతోనతానాం
 ౩౧. తాన్మూళ (ల) వన్యః కరటీ చకార (౮*) ప్రత్యు¹⁸గ్గతాం
 ౩౨. గూ (ఘూ) ర్జరరాజసేనాం నిజ్జిత్య రాజా స్వయమేక
 ౩౩. వర¹⁹ కాళప్రియేరాజకద (౦*) బకస్యస్త²⁰ భాస్వతౌ

7. శ్లోకము ఉపబాధి. 8. కుండిలీకరణము గావింపబడిన భాగ మర్థమగుటలేదు. 9. శ్లోకము ఉపబాధి.
 10. శ్లోకము ఉపబాధి. 11. శ్లోకము శాస్త్రాలవిశ్రీతియ. 12. ంధూయోస్మిన్నం అని. 13. విషణ్డం అని.
 14. కుండిలీకరణమయిన యీభాగము సరిగా తెలియవచ్చుటలేదు. 15. శ్లోకము ఉపబాధి. 16. ంధూతాధిపత్యం
 అని. 17. శ్లోకము ఇంద్రవజ్రావృత్తము; యస్సప్తం అని. 18. శ్లోకము ఉపబాధి. 19. ంహిరః అని. 20. ంకస్యస్తుం.

3౪. య్యవీలిశేఖైశ్చే (లే) || (౯*) తస్యో¹దపాది బలవ
 3౫. త్వరచక్ర కుంభికుంభస్థో (లో) ధృవన దక్షకృపా
 3౬. గపాణిః (1*) భీతానతారిసరపాళ (౧) కి²
 3౭. టకోటిసంఘట్టితాంఘ్రిసరసీజవిరాజితా
 3౮. సః || (౧౦*) శ్రీమా²నృహీపతి స్సామౌ న్నామ్నావీరో
 3౯. రిక్తేసరీ | ప్రాదుర్బృభూవతేజస్వీ ప్రాత
 ౪౦. భాను రివోదయూం || (౧౧*) సమస్త³ సామస్తశిఖా
 ౪౧. మణీనాం ప్రభా ప్రపాతాయిత శావ్వరాం స్వ
 ౪౨. సంచారనారీ నయనాంబుజానాం లక్ష్మీం హి
 ౪౩. మాసార ఇవా హరద్యః || (౧౨*)⁴ సామస్తా స్థణ్డము
 ౪౪. ఖ్యాన్నిజభుజపరిఘాః ప్రస్ఫురద్ధగ్ధారాః
 ౪౫. నీరాంభోరాసిమగ్నాం స్తురగ కరి ఘటాపత్తిసం
 ౪౬. శత్రైముక్తా శ్మతాశ్చధాయ్యమాయ్యః స్వజనపరి
 ౪౭. జనై (*:) సన్నిహంత్యాజరంగే కృద్ధేగోవిష్ట రాజ్యహరణ
 ౪౮. ముఁగతో రక్షితోయేనవిజ్ఞగి || (౧౩) దేవీంరేవకనిష్ఠుః
 ౪౯. డిప్రితిపతేరిస్త్రస్యపుత్రీ న్సుతాం పౌలోమీమివ
 ౫౦. వాసవప్రియమివ శ్రీమన్మరధ్వంసకః స్త్రీరత్నం
 ౫౧. పరిణీయ యేన నితరం తస్యాస్పృహీకృతా నూ
 ౫౨. నాం సత్తనముద్రముద్రిత (త) మహీమ్నానోన్నతే నాథు
 ౫౩. నా || (౧౪) తేనభీతానతాళళ (ల) బళ (ల) వదిళా (లా) పాళ (ల) మా
 ౫౪. భిమాణిక్యరశ్మిమాళా (లా) లాళి (లి) తచరణకమ
 ౫౫. శ (ల) యుగళేన శరణాయాతక్షితిపాళ (ల) ప్రాణి

తూర్పు

౫౬. రక్షణ దక్షశ్రియాకోపలతీత్యుణ దక్షిణ
 ౫౭. భుజాగ్గళేన కాన్త్యా కాన్తకాన్తాజనమనోనయ
 ౫౮. ((న*) వల్లభేన కరేణుపుత్రాహవ స్సకళ (ల) గజవి

1. శ్లోకము ఉపబా. 2. శ్లోకము అనుష్టుప్. 3. శ్లోకము ఉపబా. 4. శ్లోకము ప్రగృహ్యుత్తము.
 5. శ్లోకము కావ్యాలంకారికము.

- గి. శా. రేవతేన, గేశమునే వైకన్తి తరళావ)¹
 ౬౦. దవిధి రుద్రశేన రాజాత్మజేనేవ పరి (ర*) తు
 ౬౧. విధాన దక్షిణబాహు (బ*) శే (లే) నచ బద్ధురక్షణే (న*)
 ౬౨. సన్యః । బద్ధపరాయణేన ఈశ్వరేణ చ
 ౬౩. విజితమనో (భ*) వేనోమప్రియేణ చ
 ౬౪. నారాయణేన చ గోవద్ధనాగధరేణ చ
 ౬౫. చతురాననేన చ చతురాననేన చ సక
 ౬౬. శ (ల) కళానిశ (ల) యేన తరళాధిర (క?) మధు
 ౬౭. ముదాగస్థిరేణ శాన్తిమతాచ వనజే (న*)
 ౬౮. బద్ధనేవప్రబోధిత బశుర బశు వ
 ౬౯. దనవనశేన నిరిస్తారతి తిమిరేణ
 ౭౦. చ సహస్ర కిరణవ దతుశ (ల) తేజసా
 ౭౧. శ్రీమదరికేసరి మహారాజేన ॥
 ౭౨. స్వస్తి (1*) సమధిగతశ్చమహాశబ్ద మహా
 ౭౩. సామంతాధిపతి సమస్తభువనసంస్తూయమా
 ౭౪. న చాళుక్యవంశోద్భవం పాంబరాంకుశసమ్మన గ
 ౭౫. స్థవారణం గన్ధేభవిద్యాధర నారూఢసవ్వజ్ఞ
 ౭౬. నుదాత్తినా రాణం² గెందుత్తిగెల్దొం గుణంనిధిగుణా
 ౭౭. ణ్ణవం శరణాగతవజ్రపంజరం ప్రియగళ్యం
 ౭౮. త్రిభువనమల్లసామస్తచూడామణి శ్రీ
 ౭౯. మదరికేసరియరసర తత్పాదపద్మోప
 ౮౦. జీవి సమస్తరాజ్యభారనిరూపిత మహా
 ౮౧. సద్భివిగ్రహపదవీప్రతిష్ఠితం సమస్త
 ౮౨. శాస్త్రపారగం శ్రీమత్సద్భివిగ్రహిగుణిక (ర)
 ౮౩. శేన ॥ తత్పాదాంభోజ.....య ప
 ౮౪. త . వి

1. ఈ కుండలికృతిభాగము స్పష్టము కాలేదు. దీనితరువాత గద్యయు అర్థము కాకున్నది.

2. సారాక్ష్యం అని కాబోలును.

ఉ త్త ర ము

౮౫. శ్రీమాన్మనసి (దీ)బృహదైగ¹భూమి భత్తు=స్స
 ౮౬. త్రాధిపాలో జని నాగమాయ్యః² గుణాణ్³
 ౮౭. వోష్వి⁴ఽతి తంత్రపాళ (ల)స్తస్యాత్మజో జాయ
 ౮౮. తే పెద్దణాయ్యః⁵॥ (౧౫*) తేనాధ్యత్థితో దేవతాం వద్ద
 ౮౯. న నిమిత్తమాగత స్వనిమ్మా⁶ప తాదిత్యగృహ⁷
 ౯౦. మాగతాభ్యాగతజన సత్ర నిమిత్త ముత్తరా
 ౯౧. యణపుణ్య సంక్రాంతిదివసే శతనివర్తన సం
 ౯౨. భ్యుతభూమిక్షేత్ర మప్తనివర్తన సంభ్యుత
 ౯౩. దాసీయ⁸భూమిక్షేత్రం చ లేంబుళవాట
 ౯౪. కసత్తనే⁹లానకేన⁴శ్రీమదరి కేసరిక్షితి
 ౯౫. పతి రదాత్ ॥ తత్ర రాజేశ్వరాదిత్యగృహ బద్ధ
 ౯౬. గీశ్వర నగ రేశ్వరప్రభృతి చతుస్థానాది వా
 ౯౭. సంస్సాహీ మల్లికార్జునవ్యక్తలింగి విద్యా (ధ*) రాధి (ది*)
 ౯౮. వ్యాఖ్యని భట్టారకాశ్చ సాక్షిణః॥ చష్ఠి¹⁰శ్రేష్ఠిప్రభృ
 ౯౯. తయో న చ శ్రేష్ఠినశ్చ సాక్షిణః॥
 ౧౦౦. నిస్పృహైకాగ్రణీ సూరిస్థానాదిష్టో యశా స్వయం
 ౧౦౧. భాతవియాస్వయేజాతః పణ్డితమునీశ్వరః ॥ (౧౬*)
 ౧౦౨. స్వధర్మవదయంధర్మః పాళ(ల)సీయో ధరాధిపై (ః*) ।
 ౧౦౩. స్వధర్మాయ¹¹స్థితేస్సస్తః ప్రద్యు⁷దస్త కదాచన ॥ (౧౭)
 ౧౦౪. కాలక్షేపానకత్తవ్యం ఆయుక్షేణే దినేదిసే
 ౧౦౫. సమస్తకరుణాన్నాస్తి ధర్మరై త్వరితాగతే ॥ (౧౮)
 ౧౦౬. అనిత్యాని శరీరాణి విభవోనయ్యో శాశ్వతః ।
 ౧౦౭. నిత్యసన్నిహితోమృత్యుకత్తవ్యోధర్మసంగ్రహ (ః*) (౧౯*)
 ౧౦౮. అన్య క్షేత్రస్య ద్వాదశ ద్రమ్మ¹² సిద్ధాయః ॥

1. శ్రీకము ఉపజాతి. 2. 'హనీయ' అని చదువవచ్చును. 3. పట్టణే అని. 4. ఇది అర్థమగుట లేదు. 5. 'సుస్సాహీ' అని చదువవచ్చును. 6. 'ధర్మయోగం' అని. 7. 'ప్రత్యుదస్తం' అని. 8. 'స్థైర్యం' అని. 9. 'ధర్మయోగం' అని. ఇందు ఉపధ్యాయమును ౫ అను గుర్తులమున నూచించినాడను. కాసన తాత్పర్యము ముందే చర్చించినాడను గావున ఫలవిస్తర భీతిచే మరల వర్ణ విచ్చట నొసగనైతిని.

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28

1	అనామికామృతమున	29
2	నామికామృతమున	30
3	అనామికామృతమున	31
4	నామికామృతమున	32
5	అనామికామృతమున	33
6	నామికామృతమున	34
7	అనామికామృతమున	35
8	నామికామృతమున	36
9	అనామికామృతమున	37
10	నామికామృతమున	38
11	అనామికామృతమున	39
12	నామికామృతమున	40
13	అనామికామృతమున	41
14	నామికామృతమున	42
15	అనామికామృతమున	43
16	నామికామృతమున	44
17	అనామికామృతమున	45
18	నామికామృతమున	46
19	అనామికామృతమున	47
20	నామికామృతమున	48
21	అనామికామృతమున	49
22	నామికామృతమున	50
23	అనామికామృతమున	51
24	నామికామృతమున	52
25	అనామికామృతమున	53
26	నామికామృతమున	54
27	అనామికామృతమున	55

1		56
2		57
3		58
4		59
5		60
6		61
7		62
8		63
9		64
10		65
11		66
12		67
13		68
14		69
15		70
16		71
17		72
18		73
19		74
20		75
21		76
22		77
23		78
24		79
25		80
26		81
27		82
28		83
29		84

1	...	85
2	...	86
3	...	87
4	...	88
5	...	89
6	...	90
7	...	91
8	...	92
9	...	93
10	...	94
11	...	95
12	...	96
13	...	97
14	...	98
15	...	99
16	...	100
17	...	101
18	...	102
19	...	103
20	...	104
21	...	105
22	...	106
23	...	107
24	...	108

సచరాచరప్రపంచప్రాణుండగు సూర్యభగవానుఁ డాదిమవంశకర్త
 త్రిజగతీధానుష్కదీపకుండయిన రాముని సుతుండు లవుండు మూలపురుషుఁ
 డల యగస్త్యాశ్రమఖ్యాత 'మాబూగిరి' నేకలింగేశ్వరుం డిష్టదైవ
 మతిపావనము లయోధ్యావల్ల భీమీయ లాదికాలమునాఁటి యాటపట్టు
 లాశిలాదిత్యకనక సేనాదిరాజ - రాజపరమేశ్వరణవిహారస్రతిష్ఠ
 ఖండఖండంతనగరవిఖ్యాతిహేతు; - వట్టి మేవాణ్మృపుల నెన్న నలవియగునె?

* * * *

“తతరమాఖండభారతఖండగగనంబుఁ దవులు మధ్యాహ్నమార్తాండమూర్తి!
 బప్పురాయాస్వయాధరణపట్టింశ న్నృపాలకకులభూరివజ్రమకుట!
 కగ్గోన్ నీతీర కదనాంగణమున మద్భాత పృథ్వీసార్వభౌముఁ బాసి
 పదుమూఁడుజేల్ దొరల్ గదలఁ గల్యాణుండు పుష్పాస్త్రసముండు నాముద్దుకొడుకు
 తన స్వయంవరమున కట్లు తరలిపోవ - నను, ననాథ, నపుత్రగా నునిచి పోతె?”
 యని పృథ్వాదేవి వగచి, నిన్ననుగమింప - సమసితే శత్రుగజసింహ, సమరసింహ!

‘ప్రార్థింతు’వలన దీపని యంచు సంయుక్త కొనకాళ్లఁ బడి మొత్తుకొనిన వినక
 ఘోరీని బిలిపించి, కొంప కగ్గి ఘటించి స్మృపచంద్ర సమరసింహేంద్రుఁ డ్రుంచి
 పృథ్వీశు నట్టేట నిడి కుంకుమూడ్చి సంయుక్త వైధవ్యసంయుక్తఁ జేసి
 యుర్వి యున్నంతకు నుగ్రాహకీర్తిమై రాజ్యంబు పారతంత్ర్యమున నిడితె?
 కటకటా! కోటియుగములు గడచుఁగాక - పృథ్వివిభవంతి రాజరా జెచటఁ గలుగు?
 ముగిసె సర్వంబు! భరతాంబ ముండమోసె! - జెనఁటిజయచంద్ర! నిబిడదుష్కీర్తిరుండ!

* * * *

‘జాకానిగిరిసు’ శ్రేష్ఠతమందె, కాని, జాహ్నునియొ లోకైకపూజ్యతకు తావు;
 ఓరీ, ప్రశస్తమండలహాను గాని, యార్యావర్త మమృతరసాత్మకంబు;
 నమరఖండ మతియోగ్యమ కాని, ఢిల్లీపురము స్వర్గమునకు సర్గమగుతావు;
 తురకలు స్వజను తొదురె కాని భారతప్రజలు లోకోత్తరప్రాభవాంకు;
 లింట నుండిన విశ్రాంతి యెనఁగుఁ గాని-రామ మాంధాత లేలిన భూమిగెలువ
 ఘనతరైత్వర్యములు గల్గి గణన గల్గు-ననుచు, బేబరు దండెత్తి యరుగుదెంచె!

* * * *

కౌద్రకేసరి కేసరముల నుయ్యెలలూఁగు నతిబలాఘ్యులు దేవరాధిపతులు;
 కులపర్వతముల డీకొని పిండిగాఁజేసి యంబుధిఁ గలుపు ఝాలావనీంద్రు;

* “రాజాద్రతాపసింహ” ప్రబంధమునండి.

లుంకించి తాకిన నుర్వీతలంబు పై కెగిరించు సోనెగుఱ్ఱేశ్వరులును;
 ఛాలాక్షుతో మెడపట్టులు పట్టి గెల్వంగజాలిన హరవంశ్యమణులు;
 జగము సర్వసంహారము నలువంగలుగు ననమశౌర్యులు చోండావదన్వయులును;
 నడచు సంద్రంబు లనంగ పైవ్యములు గొనుచు-వచ్చి చేరిరి చిత్తూరు పట్టణంబు.
 * * * *

ఉదయాస్తాచలమధ్యగంబగు జగం బుట్టూత లూగించె బె
 ట్టిదుఁడౌ పుత్రుఁడు! శత్రుజిద్దలికిరిటిప్రాయుఁడై కీర్తి సం
 పద నార్జించెను దండీ, యె ట్లితఁడు మేవాడ్ ప్రాజ్యసామ్రాజ్య శా
 ఖం దినం జొచ్చిన పుష్పియట్లు పొడమెక్ గీర్తి గళంకించుచుఁ!
 * * * *

ముద్దుమోమున నాణిముత్యాలబాసికం, బద్దంపుఁ జెక్కిళ్లయందు ననుగం
 గాటుక మక్కయుఁ, గాళ్లఁ బారాణియుఁ, బసుపు వన్నియ పెండ్లివస్త్రములును,
 సర్వసంగళహాస సంపదతోఁ దనుత్రాణంబు దొడిగి, హస్తమున ఖడ్గ
 మూర, బ్రాణేశ్వరు నండ నిల్చుచు, సత్య సరకుసేనలనట్లు నటికె రిపుల!
 వెన్నముద్ద పిరింగియై వెడలివచ్చె!-భీతహరిణశాబము వేడిపిడుగె యయ్యె!
 సబ్బనాళము బ్రహ్మాస్త్రమగుచు వెడలె నన, రణమొనర్చె నాపుష్తయనుగంబవఁతి.
 * * * *

అకటా! సింధుకు బ్రహ్మపుత్రకును మధ్య గల్లు నీసర్వధా
 త్రికి రారాజపు, యుద్ధ మాఁపుతటి, రాత్రి, గార్యనిర్మగ్నుఁ, శా
 ర్యకృత్తిక జుపితి వెచ్చరింపకయె వీరవ్రాతశాస్త్రాలు! నే
 టికి నీగొప్పతనంబు ధర్మమును బాటంపంగ లేకున్నచో?
 * * * *

చిగురైనఁ జిదమ నొచ్చెడుచోట, ముప్పదికేల పౌరులఁగూర్చు జాలి తెట్లు ?
 కఱవె భేరులు నీకు? గడుపు నిండెనె? ప్రాతతోల్ముక్కలే కాని దొరకఁగలదె?
 దివ్వెకంబముఁ గొంట ? తీరనే నీదర్శిత ? కటా! భూరిసామ్రాజ్యపతివె?
 కోట గెల్పితి గాక, కుంభుజయస్తంభ మేల కూల్చితి? లాభ మేమి నీకు?
 గుడుల దివ్వె లార్చెడు పచ్చికూళలైనఁ - జేకొనరె! యెట్లు చేయాడె యెత్తురుపురి
 ద్వారబంధముల్ గొన ? చల్లపడెనె కనలు! - సరసగుణధామ, యక్కరుసార్వభౌమ!
 * * * *

కులతైలోపమధైర్యభూధనశిరఃకోటిరకోటిమణి
 జ్వలదారక్తరుచుల్ పదంబులు వహింప జూచి యున్నట్టి క
 న్నులతో, దారుణసంగరాంగణమునందు గత్తుల జీల్చగా
 పెలికా దూకెడు క్రొత్తనెత్తురులను వీక్షింప నా నేమొకో!

[పి. బి. షెల్లియను ఆంగ్లేయమహాకవి 1792 వ సం. మన జన్మించెను. 1822 లో చనిపోయెను. ఆంగ్లవాఙ్మయము విడిచినవారు ఈ మహాకవియొక్క వాగవ్యుత్సాహము, భావనాప్రాధిక్యము, రచనాచాతుర్యమును తప్పక గ్రహించియే యుండురు.]

ఇంగ్లాండుదేశమందు ఆక్స్ఫర్డు విశ్వవిద్యాలయము పేరెన్నిక గన్నది. పదొమ్మిదవ శతాబ్దారంభమగుదు 1811 వ సంవత్సరమున ఆవిశ్వవిద్యాలయము వారు “నాస్తిక మతముయొక్క ఆంశ్యకత” అను చిన్న గ్రంథమును వ్రాసి ప్రకటించినదికయ్యెనునని, విద్యాలయమునుండి చెడబొగ్గిరి. ఆయూహనని పేరు పర్వ బిషి షెల్లి ఇతడు ససెక్సుప్రభువునకు కుమారుడు; మిక్కుట మగు ధనమునకు వారసుడు; చిత్తతేజ్విగల మహాకవి కానున్నవాడు. మహా అదమైనవాడు; సాధుగైన ఉంగరముల జాట్టు; కళల నెలియగ్రమ్ము నీఁములొంటి కన్నులు; గుండ్రని భుజంబు; స్త్రీలాలిశ్యమైన కంఠము. అతని అందము, ఆకర్షణశక్తిగల ఆకారము మగవారయెడల నైనను నిరంకుశమైనవి, స్త్రీలూట చెప్పనేల! ముఖము స్త్రీతూము గలవనికొంద రందురుగాని, అందులోనిజము లేదు. ఆకాలమునందు అశాస్త్రీయమైన అభిప్రాయము లను ఎక్కువగ అతను చెడలబుచ్చెడువాడు; నాస్తికుడు; ‘స్వేచ్ఛప్రేమ’వాఁడు—ఇంకేమి కావలెను; విశ్వవిద్యాలయమువారు వీని నవతలకు తీరుమగొట్టి వారన్న ఆశ్చర్యమేమి? మీద చెప్పిన గ్రంథము వ్రాయకపోయినను తత్తుల్యమైన కార్యము నేరొకటి చేసి, సాంఘికరాద్రిము నకు పాల్గొనినవాడే.

ఇటువంటిగుణములు గల్గిన యువకునకు పలురకములయిన ప్రేమవిహారములు సంభవించుటలో వింతలేదు. అయితే, షెల్లియొక్క ప్రేమసంబంధములన్నియు గూడ ఏవోవిధముగ దుష్ప్రభిపరిపాలితములై పరిణమించెను. అతనికథ నవరసభరితమై యొప్పెను. అతనియొక్క భావము మిగుల అందమైనదియ, అత్యాదర్శనా

లోలమునై యుండెను. చెడుగనుకని ఆసత్యవాదిమనసు నందు వెతకుటైనను లేదు. స్త్రీజాతీయందు అతనికి అపారమైన గౌరవ ముండెను. పనితాసహాయభిలాషి; అత్యధార్యులగుడు.

చదువుకొనుచున్నప్పుడు నాడు బడియందు అందరు తన్ను “పెచ్చిషెల్లి” అని పిల్చేవాడు. ఆక్స్ఫర్డు విశ్వవిద్యాలయమునుండి వెడలునాటికి, హోరీయటు గ్రొవు అను యువలియొడ అతను బహుమంగుడై యుండెను. ఆయన అతనితో అసలుచుట్టెను. ససెక్సులో ఇంటకు, అతను, అతనిసోదరి ఎలిజబేతు, హోరీయటును ఒకరి నొకరిని విహుతుండ నుండెడివారు. షెల్లి సాధారణంగా చిర్చితోటలో కాలక్షేపం చేస్తుండేవాడు. అక్కడనే వీరిద్దరుహూడ అతనితో విహరించేవారు. ఇద్దరినడుములను తన రెండుచేతులతో బట్టి చేరతీసి తీవజ్ఞాన, తత్త్వము, మఖ్యముగ తనకుగల స్వేచ్ఛప్రేమతత్త్వము గురించి వారలకు చెప్పుచుండెడివాడు. వారును అత్యాదరముతో అతను చెప్పునంతయు వినుచుండెడివారు.

కాని, షెల్లి రూరమైనకొలదిని, హోరీయట్టుకు అతనియందుగల అనురాగమును తగ్గదు పెచ్చెను. అతనియొక్క భావములందు గురి ఆమెకు నానాటికి తగ్గను. విశ్వవిద్యాలయమునుండి వెడలి, తనతోపాటు వెడలగొట్టి బడి తనమిత్రుడగుహోరీయటు నగరము చేరునరికి, ఇంకను అతను విఫలప్రేమనిషి ననుగ్నుడైయుండెను. తండ్రియూ తగిలివేసెను; ధనమూ లేదు. తనసోదరి పంపెడి ఏకొలదిమాత్రపు నైకముతోనోకాలము గడుపవలసివచ్చెను. ఆసమయములో తన యిద్దగు అక్కచెల్లెం

ద్రును క్షాపహమువిద్యాలయమునకు వచ్చియుండిరి. అక్కడ వారితో ఉండిగా తన విధులవిషయము నిర్దుల మగుటకు అవకాశము కలిగెను. అక్కడ హరియలు బెట్టుబ్రూకు అను యువతిని చూచెను. ఆమెయస్సు పరునారేండ్లు; ఊమలాంగి; చూమటకు ఇంపైన తల జాట్లు; మనోహరమగుమైవాయ. ఇంట నామెకు సౌఖ్యము లేదు; విద్యాలయముందు ఆమెగౌరవముగలబమునకు జేసినదని ఒక అగౌరవము. ప్రభువుయొక్కకుమారుడైన షెల్లితో సంబంధముగలుగునని ఆమెకండ్రి ఆశలుగుచుండెను. ఏమైనను, ఒకరాత్రి ఆమెదేవామం దస్వస్థతయని పరున్నపుడు ఆమెవద్దగ షెల్లిని ఒక్కడిని విడిచి పెట్టి పోయెను.

తరువాత షెల్లి వేల్పుదేశమునకు వచ్చెను. అతడక్కడ మండిగా, బలవన్మరణము చేసికొనెదనని, హరియలు తనకు ఉత్తరము వ్రాసెను. షెల్లి నాస్తికత్వము మొదలుగాగల తత్త్వముల నుపదేశించిన యాతడే గాని, ప్రస్తుతము భయాభిభూతుడయ్యెను. ఆమెయొక్క మేలుకీళ్లకు తనయొక్క ఉపన్యాసములు కారణములని గ్రహించెను. దీని పశ్యవసానముగ తిరిగి తాను లండనునగరము వెంటనే జేరెను. పరస్పరానురాగము నిద్దరు బతులుచేసికొనిరి; ఆమెను లేవదీసికొని తత్క్షణము అతను ఎడింబరో పోయెను. షెల్లికి ఎయస్సు పందొమ్మిది; హరియలు ఐయస్సు పదునారు. ఆమెరు చేరువరికి యిద్దరిచేత దమ్మిడియు లేదు. అయితే ఈతని సంప్రదాయము, కుటుంబపు గౌరవము విని యొక పురుషుడు వీరుండుటకు బస యిచ్చి ఖర్చునకు కొంత ధనము నొసంగెను.

స్వేచ్ఛకేమిగా నగుటకువివాహమున్న అసహ్యము. అయినను అతని మిత్రుడగు హను “నాయనా, నీవా హరియెట్టును వివాహమాడుదువు” అని అంతకు ముందు వంతము లాడుచుండెడివాడు. వివాహము చేసికొనక పోయిన హరియెట్టునకు పరువునష్టము, దుఃఖము సంభవించునని అతనియూహ. ఆకారణముచేత, షెల్లి వివాహమున కంగీకరించెను. అతనిమిత్రులు వివాహప్రయత్నములు గావించిరి. వివాహము చాల కోర్కెగ జరిగెను.

వింకు హోరియ్యెను. ఎడింబరో వర్తకస్నేహితుల యానందము మితిగూరెను. వారి సంభాషణయు మర్యాదల నతిక్రమించెను; స్నిచ్చే షెల్లి యున్న భార్యయున్న వేరొకగిరినిగిరి పోయిరి. అంతలో ఎడింబరో తలుపు తట్టిరి. షెల్లి తలుపు తీసెను; తీయువరికి యింటియజమాని నివాగా “సగమురాత్రివేళ, పల్లి పంతురుకు విస్కీతో తలంటుట మాదేశాచార”మని కేకలువేసెను. తోడున్న సిస్టోలు చూపించి, షెల్లి తత్క్షణము వానిని తరిమివేసెను.

హరియెట్టును లేవదీసికొని పోవుట ఆమెచేసినదని చేసినదని కానిమోహంబునుచేలికాదని, షెల్లి పదిమారులు అనుచుండెడివాడు. అయినను కొలదికాలములో ఆమె యందు మోహము ముప్పురించుచు పెరిగెను. హరియెట్టు హుడ ఇంతగా అంతయో తెలివైనదే; నడుపుకొన్నదికూడెను. సంభాషణసరసతయు కొంత గలదు. అయినప్పటి ఇతరసమనాసాభిలాష అతనికి కొంత యుండెను. తి.మిత్రుడగు హను అంటు లేడు. మిస్సు హిచిరు అని పొడుపుముకు గల బకిమిప్రైసు ఒక ఆతనికి స్నేహితురా లుండెను; ఆమెవ్యాధయము అతనియందు లగ్నమై యుండెను. ఆంగ్లత అతనికి తెలియదు కాని, తనయొక్కయు,తనభాగ్యయు! యు కాలక్షేపముకొరకు ఆమెను రమ్మని వ్రాసెను. “కుడవైన నేనువివాహము చేసికొనుటకు ఎట్లు అంగీకరించితిని నీ పడినపు కాబోలు; రమ్మ, నేచెప్పెదను”అని వ్రాసెను. కాని ఆమె అంగీకరింపలేదు.

ఇంతలో హను వచ్చెను. ఇంగ్లండునకు పోయి తండ్రిదగ్గర ధనము కొంత లాల్పించి పుచ్చుకొనుటకు కోరికగల్గి, హనును హరియెట్టును ఎడింబరో వదిలి, షెల్లి తండ్రికడకు పోయెను. హనునకు హరియెట్టు నందు మోహము కల్గెను. కాని ప్రమాదముమాత్రము జరుగలేదు. షెల్లి యొక్క సోదరియగు ఎలిజా అక్కడకు అంతటిలో వచ్చెను; హరియెట్టుయొక్క కీలము భంగపడుటకు అనకాశము మరి కలుగలేదు. ఉదారమనస్కుడగు షెల్లి ఈవార్త విన్నప్పుడు హనును మన్నించెను.

‘పెల్లీతండ్రి, కొంతమంది మిత్రులు చెప్పినవై
శాంతివైపును సుతున కచ్చెను.

వివాహమయిన కొంతకాలములో గాడ్విను అను
ఒక మహారాజనీతివేత్తకును ‘పెల్లీకిని పరిచయము కలి
గెను. గాడ్వినుకు ఇద్దరు భార్యలు; అందు మొదటిభా
ర్యకు మేరీ యను ఒక మారు కలదు. ఆమేరీ మిగుల
అందకత్తై.

మేరీని చూచిపరిచయము కలుగజేసికొనునాటికి
‘పెల్లీకి హరియటువలన ఒకలిడ్డ గలిగెను. ఇప్పటికి వివా
హమోహము కగ్గెను. హరియటునందుఅనురాగము అతనికి
తగ్గెను; అతనియొక ఆమెయొక్క అనురాగమును గల్గ
బడెను రానురాను ఎవరో, మేజరుల యను అను
నాతనికి ఆమెకును స్నేహము ముదురుచున్నట్లు పుకారు
బయలుదేరెను. ఇక్కడ ‘పెల్లీకి గాడ్విను కుమార్తెల
కున్న మిత్రత్వము హెచ్చాయెను. ఘాని, జేను ఇద్దరు
యువకులు ఈతనిని దైవముగా చూచుచుండెను. అంతలో,
అప్పటివరకు స్కూట్లాండులో ఉన్న మేరీ
కూడ సచ్చెను: మేరీని చూచి భాగ్య బుబ్బునని ‘పెల్లీ
యొక్క మనసును ఉప్పొంగెను. ఏ మాధ్యమము?
తెలుపుగల బంగారపు మైదాయ; పల్పనై అందముల
రాశియగు ముఖము; కన్నలమిరుమిట్లు గొలుపు శిరోజు
ములు; చేపకన్నులు. పదువారు పదియేడువత్సరముల
వయసు గల యీమధ్యాంశిని చూచునదికి కవితారసము
‘పెల్లీయొక్క హృత్సాగరమునందు పొంగి పొరల
జొచ్చెను. తనభార్యయగు హరియటునకును, ఈమె
కును ఎంతవృత్తాసము కలదు? పైపై మాటలసాంపు,
అలోచన కూన్యము, తనయొక అనురాగదీప్తియు అగు
భార్య ఎక్కడ? నిగూఢభావనాయంతయును మనసు,
పరమవికేకపూరితమైనపలుకులతీరును, తనహృదయమందు
లీనమగు వ్యాయమును గల మేరీయొక్కడ? తాను ఆరా
భావమందు ఎన్నుకొన్న పెన్నిధి చివర కగపడినదని
‘పెల్లీ నిశ్చయించుకొనెను. ఈతమను కందర్పదని
‘మేరీయు నిశ్చయించుకొనెను. ఎంతవర్ణించినను అతని
యందమునకు వర్ణన తీసికట్టగును.

అత్ర దానందహృదయము గాడని ఆమె వెంటనే
పోల్చుకొనెను. ఆమెకును, ఇంట సవతితల్లి యగుటచే,
సౌఖ్యము తక్కువ. ప్రతిదినము ఆమె పోయి చర్చివెనుక
తనతల్లి గోరికడ కూర్చుండి మనశ్శాంతి చేసికొనేది.
అక్కడ కూర్చొని చదువుకొనేది.

ఒకదినమున కవియు ఆమె ప్రక్క నుండెను.
తనప్రేమ బాకడల పోనిచ్చెను. తనహృదయనురాగము
వెల్లి విరియజేసెను. మేరీయు అతనికరములందు తన
మెత్తనికరముల నిమిడ్చెను. కవి “వేయరాణి” అని తాను
రచించిన గ్రంథరాజము నామకు ఇచ్చెను; ఆగ్రంథము
ఆమెపేరట సప్రస్థతీదానము చేసెను. ఆగ్రంథము తీసి,
చివరపుటయందు ఆమె యిట్లు వ్రాసెను:—

‘ఈపుస్తకము మహాపవిత్రమైనది. మరెవరు దీని
జూడెను కావ నాకుతోచినది? నేనువ్రాసెదను. ఏమి వ్రా
యుదును? ఏమనా? ఎవరెవ నాతీతమగు ప్రేమతో నేని
గ్రంథకర్తను ప్రేమించుచున్నాను. అయినను విశ్వాసము
సంభవించుచున్నది. ముద్రియేత్వరా, అన్యోన్యాయురాగ
బంధనముల మరము పరస్పరముగ చేసికొన్న పరాశ్రుతి
బలవలన, నేను నీదానను కాబాలకపోయినను, నే
రొకరిదానముమాత్రము ఎన్నటికిని కానిని యేరుంగుము’.

‘పెల్లీతో సంయోగము కలుగునో, లేదో, అని
ఆమెకు కొంత సంశయము గలదు. కాని కొన్నిదినము
లలో ఆసంశయము నివారణము అయ్యెను. హరియటుక
డకు పోయి‘పెల్లీ కడసారి “నెలవు” అని చెప్పెను. అయితే
ఆమె అప్పటికి పూర్ణ గర్భవతి; ఈమాట వినునదికి
ఆమెకు జబ్బుచేసెను. అటునంటి దుష్పరిస్థితులలో
ఆమెనుదలి ఎట్లుపోవుట? ఆమెయొక్క జబ్బు కదురు
వరకు అతడు ఆమెపక్కనుండి ఏపురుపుడును పడని
శ్రమతో ఆమెకు సేవ చేసెను. కాని ఇద్దరికి పొత్తు కలి
యుటమాత్రము గున్న. ఆమె జబ్బు కుదిరెను; అతని
మనసుమాత్రము ఆమెయొడ కుదుర లేదు. “ఏకపక్షి
వ్రతమా—అందేమి సద్దురము గలదు; ఒకప్పుడు అది
దుర్దురప్రధానము” అని ఆమెతోఅతడే చెప్పెను. వివాదము
చేయుటకు హరియటుకు శక్తి లేదు. తప్పఅంత మేరీపై

వేసెను. 'మామలమారియగు మేరి, గోరిలమధ్యను జేరి, బూటకపు కుంగులతో తనలయందు పెట్టిని వేసికొన్నది' అని ఆమె తలచెను. మేరిపై క్రోధము జేసికొనెను.

తనరాబడిలో కొంతభాగము హరియెటునకు ఇవ్వనిలననని బ్యాంకుకు వ్రాసి, భార్యయు పిల్లలు సుఖముగ ఉండురని మనసు గట్టిచేసికొని, పెట్టి మేరిని తీసికొని దోవకనకు గుర్రపుబగ్గిమీద పారిపోయెను. దోవరునుండి యూరపునకు ఎకాయెకి ప్రయాణముట. తెల్ల వారుబామున నాలుగుగంటల బయిది. మేరియొక్క సోదరి స్త్రీరూపవారివెంటబడినది. మేరి తననెప్పుడుపోవునపుడు, ఆమెయొక్క సోదరిగర్భంబునందుకు అని అతనికి తోచలేదు; ఆమెకు తోచలేదు. సాయంకాల మయింది. దోవకలో చిన్న పడవ చేరమాడి కలేట ప్రయాణము. రాత్రిఅంత మేరికి సమద్రపుజెబ్బు; పెట్టి తొడలపై తల నిడుకొనే పరున్నది. సగమురాత్రిసరికి బ్రహ్మాండమైన ఉరుములు, మెరుపులు, గుఱును. ఎలాగో తెల్లవారినది; సమద్రము శాంతిని పొందినది. నాడు కలే జేరిరి. సామానుపడవకొరకు వేచియుండిరి. సామానుపడవయు వచ్చినది. కాని అందులో మేరియొక్క సవతి తల్లియు వచ్చినది; ఎలాగైనా, మేరి చేయునది తననపరి కాదని మరలించి తీసికొనిపోదనుని ఆమెయూహ. అబ్బో! ఆమె మరలునా? పోనీ, ఆమెసోదరి జేనుమాట ఏమి? ఆమెయు తిరిగిపోదు. ఈయిద్దరను ఒకేతీరున, పెట్టియొక్క పుకలతీయదనమున చిక్కికొన్నవారు. సవతి తల్లి నెత్తిమీద గుడ్డవైచుకొని తిరిగిపోయినది. వీరు పారీసు జేరిరి. సరి, చేతిలో దమ్మడి లేదు. గడియారము, గొలుసు తాకట్టుపెట్టి కొంతసామ్మె, తెలిసిన మరియొక ఆసామిదగ్గర అరవైపానులు అప్పు ఏలాగో సంపాదించెడు.

పారీసునుండి కాలీప్రయాణము; సామాను మోయుటకు ఒకగాడిద. సగంతోలలో గాడిదకాళ్లు లేలవేసింది. గాడిదను అప్పుడు అమ్మి ఒకకంచరగాడిదను కొన్నారు. తోవలో ఉండుటకు బసలు ఏమి? ఆసమయముయందు నంతరసమయము. బసలు మంచిది లేవు. గదులు చీకటి కొట్టు. అందుచేత రాత్రిసమయముల పెట్టి, మేరి, జేని

ముగ్గురున్న నంటపొయ్యిలకడ కూర్చొని, కాలక్షేతము చేసెడివారు. హరియెటునుమాత్రము పెట్టి మరిచిపోలేదు. ఆమెమాట తలచుకొని విచారించేవాడు. ఇంతే కాదు, వీనినెరిపూల, ఆమెకు తననగ్గరకు రావలసిందనిన్ని, తన పంటిమిత్రుడు వేరొకడు దొరకడనిన్ని, ఆమెయొక్క మనసుకు నొప్పి కలుగజేయుకుండా ఉంటాననిన్ని, తన యొక్కయు మేరియొక్కయు శోభను చూడవలసిననని ఉత్తరంకూడ వ్రాసేడు. హరియెట్టుమాత్రం జవాబు ఇవ్వలేదు. ఏస్త్రీ అయితేమాత్రం జవాబు వ్రాయును?

స్వీష్టంబు చేరినారు. కాని వారెద్దకు పుచ్చుకొన్న గదులు వాతవి. ఏమీ సౌఖ్యము లేదు. జేబు తడిమి చూచుకుంటే ఎసిమిది పానులుమాత్రము తమ యావదాస్తి. ఏమి చేయుట? తిరిగి ఇంటికి అనగా లండనునగరమునకు? స్ట్రెయిట్టి పలాయనేఅని తోచింది. ఎలాగో బండ్ల గాళ్లును బ్రతిమాలి, పడవవాళ్లుకు బాక పెట్టి లండనునగరం జేరిరి. చేరగానే, బాగా ఎలాగైన నివారణచేసికో నిశ్చయించి, పెట్టి తిన్నగా తనభార్యయును హరియెట్టు ఇంటికి పోయి కొంతపైకము అప్పు పుచ్చుకొనెను.

మేరియెడ విసుగు జెందినా, తిరిగి నాయెడకు రాదాయని హరియెటు మనసులో తలచుకొనుచుండెను. కాని పృథాతలపుకదాయది. ఇంతలో ఆమెకు రెండవ బిడ్డ (కొడుకు) ఉదయించెను; కుమారజననమైనకు భార్యాభర్తలను గలుపలేకపోయెను. పెట్టియు మేరియు, ఎన్నికష్టములైన ఓర్పి మొత్తముపైని సౌఖ్యముగానే ఉండిరి. జేనికూడ, క్లేరాఅని పేరు మార్చుకొని వారికి తోడునీడగ వెంబడించియుండెను. ఆమె ఉండుట వారిద్దరికి కొంచెకొంచెము కష్టముగా తోచుచుండెను. ఆమెకు ఏదోబాగా అప్పుడప్పుకు కలుగుచుండెను. అసలురహస్యం, కవియందు ఆమెకును పూర్తియైన మోహ ముదయించెను.

ఇంతట పెట్టికి ఎక్కడ చూచినను అప్పు; వారంటలు పాచ్చయ్యెను. కొంతకాల మందుచేత అతను పరారీఅయిపోయి రహస్యముగా మేరిని కలిసికొనుచుండెను.

ఇంతలో షెల్లీయొక్క పితామహుడు మరణించెను. అతనిమరణము ఈతని భాగ్యము. ఈతనికి సంవత్సరమునకు వెయ్యిపాండ్లు వ్రాసియిచ్చెను. షెల్లీ తత్క్షణము హరియటునకు ధారాళమైన మనోవృత్తి వ్రాసియిచ్చెను. నూచుగారికిమాడ ఏదో కొంత సహాయము చేసెను.

అంతట మేరీకి గర్భవృత్తి, శిశువయము, శిశుమరణము సంభవించెను. ఇంటను జాని (సోదరి) యుంటయు ఆమెకు కష్టముగ తోచెను. మాతృర్యమే ముఖ్యకారణము. జాని తెలివైనది; ఒకవిధమైన ప్రచండభోరణి గల్గినది. అయినను, యువలిగదా. ఏమో! షెల్లీమనసు ఏలాగు పరువులెత్తుకో అని ఆమెయొక్క అనుమానము. ఎలాగయితేనేమి జానీ పంపించివేసినది. అనురాగ హృదయముగ జాని, షెల్లీయొక్క హృదయము నాకర్షించలేనందుకు చింతిల్లి, మరేయొకరునియొక్క హృదయమైన నాకర్షించి ప్రేమఫలముల పంపింప నెంచి, బైరనుప్రభువును ఇంకొక కవిశ్రేష్ఠుని సాంగత్యము పొందెను—అది వేరే కథ.

స్విడ్జర్లండులో షెల్లీమేరీల కలిసికొనుటకు బైరను ప్రభువు వెళ్లెను. అతనన్న జానీయు కొంతకాలము కలిసియుండిరి. ఆమెపై తరువాత ఆతనికి అభిరుచి తగ్గెను. వారిద్దరికి కలిగిన ఏలీగ్రా అను పిల్ల అయిదున్నర సంవత్సరము లుండిచనిపోయెను.

షెల్లీ స్విడ్జర్లండులో ఉండగానే అతని శివనాటకము విషాదాంతమును నేమోయను నూచనలు పాడగట్టెను. గాడ్విను మాడనహతురగు ఫానీమత్రము ఇంటికడ ఉండవలసిన అభాగ్య ముల్మైనని వగచుచుండెను. తన అక్కచెల్లెండ్రొద్దరు సాంఘికనిబంధనల నతిక్రమించి సౌఖ్యలోలము యుండిరిగదా అని తలచుచుండెను. ఆమెకుమాడ షెల్లీపై అనురాగ ముంకురించెనని వేరే చెప్పవలెనా!

ఇంగ్లాండుదేశమునకు షెల్లీ, మేరీ, క్లేరాలు వచ్చేసరికి, లండనునగరమందు ఫాని వారిని కలిసికొనెను. షెల్లీదగ్గర నెలపు పుచ్చుకొన్నప్పుడు ఆమెఅనురాగము

యొక్క ఆకారమై కన్పట్టెను. బ్రష్టులునగరమునుండి షెల్లీకి ఆమె యొక్కలేఖ తిరిగి రావలయునంటి యొక్కచోటునకు తా నేగుచున్నానని వ్రాసెను. షెల్లీ ఆలేఖ నందుకొని వెంటనే బ్రష్టులునకు వెళ్లెను. ఆమె అప్పటికి స్వాస్థ్యపట్నము చేరుకొనెను. మరునాడు ఆమెయొక్క శవమే మిగిలెను. తనదీనిద మోహము అపుకొనలేక ఆమె బలవన్మరణము పొందెనని షెల్లీకి తెలిసింది. ఆతడు నిస్పృహుడయ్యెను. తనకు స్నేహితుడున్ను, మహావ్యాపకర్తయు నగు లే హాంసు ఇంట కొంతమటుకు నేడనేరెను గాని, అంతకన్నను మౌచ్చయిన విషాదవార్త యొకటి అతనికై వేచుకొనియుండెను. హరియటు మాయమైపోయెను. హాకుహాము అను స్నేహితుని ఆమెను వెతకవలసినదని ప్రార్థించగా ఆస్నేహితుడు ఇట్లు జవాబు వ్రాసెను: “మిత్రమా! నీదగ్గరనుండి జాబు వచ్చి నెలదినములయినది. నేన్నజవాబుఇచ్చలేదని నీవార్చర్యము చెందియుండవచ్చును. హరియటును, ఆమెబిడ్డలను గురించి కొంతభోగట్టా తెలిసికొంటిని. ఆమె—పాపము— మరణించెను. బలవన్మరణము చేసికొనెనట. అట్టివార్త మొదటను నే నమ్మలేదు. గతమంగళవారమునాడు సర్పెంట్లను నదిలో ఆమెశవము దొరికినదట. పిల్లలు లండనునగరములో ఉన్నారట.” మరునాడు మైమ్మనత్రిక యందు, “గర్భవతియై ఆరువారములు అదినర కగపడకయుండి, ఏదో మాననప్రయత్నము కాగ్యసంబంధమైన రహస్యము కప్పిపుచ్చుటకై నదిలో పడి ఒకస్త్రీ బలవన్మరణము గాంచెను. ఆమెవ్రేలిన ఒక ఉంగరము గలదు” అని ప్రకటన పడినది.

హరియటు ఇట్లు విషాదాంతము గాంచుటకు హేతువులు, ఆపరిస్థితులు ప్రస్తుతము అనవసరము. ఆమె యొక్కబంధువులు ఆమెపిల్లల తమ యింటికి తీసుకపోయిరి.

దుఃఖిమిగున్న షెల్లీ జరిగినదానికి తా నెట్లు పూచీయని ధైర్యము లేచికొనుచుండెను. తా నామెను ఎన్నడును ఇబ్బందియైన పట్టలేదే! తాను చేసినయాన త్యాగములు ఒప్పేయని ఎంచుకొనెను.

హరియటు మరణించిన పడునైదు దినములలో, మేరీయు పెల్లియు వివాహము శాస్త్రోక్తముగ చేసి కొనిరి. తనయొక్క ప్రళయవివాహమునలన కలిగిన సంతానమును తనకు అప్ప చెప్పునురని అనుకొనెను. కాని చేన్సరీ కోర్టువారు న్యతిరేకతీర్మానము చెప్పిరి. హరియటు బంధువులు కాని, పెల్లి కాని ఆకిల్ల పోషణకు పనికిరాదని వారిని వేరొక వైనికవైద్యునిపోషణక్రింద ఉంచుమిరి. పెల్లి నెల కొకసారి వారిని చూచుటకు అనుజ్ఞ యిచ్చిరి.

పెల్లి శివయూత్రయందు తిన్న దెబ్బలవలన క్రుంగ సాగెను. భావానాప్రపంచము- అందు గల దివ్యసౌధములు- కవిత్వరహస్యమగు దివ్యజేజుము అన్నియు అతనికి వింతలై తోచెను. ప్రాపంచికకాతివ్యము, శివకాతివ్యము, మానవకాతివ్యము కన్నెదురు కట్టినట్టయ్యెను.

గ్రేటు మాస్టో యను పట్టుమన, పెల్లి ఒకభవనము కొనెను. అందు తాను, ఇద్దరుపిల్లలు, వైరను ప్రభువునకు క్లేరాకు పుట్టిన వీరిగ్రాయను ఒప్పులకుప్పయగు పిల్లయు కలిసియుండిరి.

నదీతీరమందే హెచ్చుగ కాలతేషము చేయుచుండెడివాడు. నదీప్రాంతముల నిరుపమానసౌందర్యముగల లోపల యందముల భావానాప్రపంచమందు పున్నోర్మాణము గావించుకొనుచుండెను.

ఇటుండగా, చుట్టములు, స్నేహితులు, ఇంటి కర్బును గోజుగోజునకు ఎక్కువగుచుండెను. తాను, భార్య, మరదలు, పీరిపిల్లలు, లే హంటు, అతని భార్య అయిదుగురుపిల్లలు, ఒకొక్కప్పుడు మామగారి కుటుంబము. చెప్పజేల కర్బుమాట?

క్లేరాయున్ను, ఆమెదినప్పూకురు వీరిగ్రాయను తనయింట నుంట నగరమందు ఒకతప్పుగ అనుకొనుచుండిరి. వీరిగ్రా పెల్లికి పుట్టినదేయని అనుట ఆరంభించిరి. ఇదంతయు పడలేక, ఇటలీ పోగుచూ యని పెల్లి నిశ్చయించెను.

పెల్లియొక్క శివసము ఇటలీలో ఎట్లు వెల్లడని హెచ్చుగ గ్రాయనక్కలేదు. క్లేరాయొక్కపిల్ల వీరిగ్రా వెనిసులో చనిపోయెను. క్లేరాతో పెల్లియూ, భార్యయు రోమునగరమునకు పోయిరి. అక్కడనుండి నేపిల్లునకు వెల్లిరి. అక్కడ పెల్లి రెండవ కుమారుడు జబ్బు చేసి చనిపోయెను. స్థారెన్సులో నుండగా మేరీకి మరియొక్క పిల్ల కలిగెను. ఆమెకు పెర్సీ ఫ్లారెన్సు అని నామకరణము జేసిరి. అక్కడుండగా ఎడ్వర్డు విలియం, అతని భార్య జాని, అతీలావ్యాసులందరంగియు పేల్లికి పరిచితులైరి. తనకు తెలియకుండనే పెల్లి ఆ జానిపై మకను నిలిపెను. అయితే చూపులతోనే ఆమెహబంధనము ఆగిపోయెను.

ఆశోజులలో ఎమిలియా యని యొక సుందర యువతిని పెల్లి అక్కడ కాన్వంటులో జూచెను. చూచుటే తడవుగ ఆమెపై మోహము నిల్చెను. ఆమెపై అత్యనురాగపూరితమైన పద్యము వ్రాయ నారంభించెను. పెల్లి ఆమెకు కలిసికోవలెనని మేరిని బాధింప నారంభించెను. మేరీకి ఇదంతయు తలకొప్పగా నుండెను. అయితే పెల్లియొక్క పద్యధార పూర్తికాక మునుపే, ఆ ఎమిలియా ఎవరికో ఒకశిషుని వివాహము చేసికొని పెల్లియొక్క ఆశావాద్యుడముల చెడగొట్టెను.

ఆసమయమున పెల్లిపైని వేరొక అపవాదున్ను వించెను. క్లేరాకు అతనికి ఒకశిషువు కల్గినట్టును, ఆశిషువు ఎక్కడనో ఉన్నట్టు ఒక అపవాదు. క్లేరాను, మేరిని అతను బాధించుతూయున్నట్టు ఇంకొక అపవాదు. వైవారలకింత మహాక్రొర్యము మీయని అతడు చింతించుచుండెను. రానురాను అపవాదులు అడుగంటెను.

తరువాత కొన్ని దినములకు పడవపై సముద్రమందు వెళ్లుచుండగ, కుపానువచ్చి అందు పేల్లి యున్ను, విలియమును చిక్కు వడి ప్రాణముల గోల్పోయిన సంగతి అందికిని తెలియెను.

౧. జాన్ ఆల్ స్టో-స్టోను రాజ్యాభిప్రాయం
ఈతనిని మరల రాజ్యముచేపరచినని యింకనుకలెంపొచ్చును.

౨. మనోఅలు-పోచ్చిలు ప్రాతరాజు
ఈ ప్రాతరాజు యింకనుకలెంపొచ్చును.

౩. గ్రీను రాజ్యాభిప్రాయం జూజి
భిలానీ, సహిలా పచీన్, చిదానంపరచుడు.

౪. బగ్గేరియా ప్రాతప్రభువు పెద్దినాన్డు
నిశితమతియైన రాజ్యప్రతిష్ఠాదు;
ఈయన అంచన ఒక్కసారిమాత్రమే తప్పినదట.

౧. బాంబేలోని డెవెలప్మెంట్ సెంటర్
సెక్రటరీగా ఉన్న కే.బి.ఎ. కిరీటమ్మగారు.

౨. ప్రాంత కే.బి.ఎ. కిరీటమ్మగారు
ఈ కే.బి.ఎ. కిరీటమ్మగారు
ప్రస్తుతం వారి.

౩. కే.బి.ఎ. కిరీటమ్మ

ఈ కే.బి.ఎ. కిరీటమ్మగారు
సామాజిక కార్యకర్తగా ఉండిపోయి
అనేక పాఠశాలలు, గృహములు,
ప్రాంత పాఠశాలలు గానూ
కే.బి.ఎ. కిరీటమ్మగారు.

౪. ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రవాసములు

ఆంధ్రప్రదేశ్, ముఖ్యమంత్రిగారు
సామాజిక కార్యకర్తగా ఉండిపోయి
సామాజిక కార్యకర్తగా ఉండిపోయి
సామాజిక కార్యకర్తగా ఉండిపోయి.

రాజ్యభ్రష్టులు

పోర్చుగలుప్రభువు 'మనోఅల్', గ్రీసు ప్రభువు 'జార్జ్', బల్గేరియాప్రభువు 'ఫెర్డినాండ్', ఆస్ట్రియాప్రభువు 'జిటా', హంగరీ ప్రభువు 'ఆటో', జెర్మనీప్రభువు 'విల్హెల్మ్', అఫ్గానిస్తాను ప్రభువు 'అమాన్-ఉల్లా', హెడ్జాజ్ ప్రభువు 'హుస్సేన్' — అను వీరికి తోడు, రుమేనియాప్రభువు 'కార్లో' వీడి పోయిన లోటు లేకుండ, స్పేన్ ప్రభువు 'ఆల్ఫోన్సో' చేరినాడు.

రుమేనియాప్రభువు కార్లోలు తిరుగు సింహాసనము బహయుటచే ఈ నిండైన మకుటవర్జితరాజకులమున రిక్తమైన స్థానముఆబక్కిపలుచని పొడిచరి, స్పేసు ప్రభువు, పదునూడవ అల్ఫోన్సో పుణ్యమా యని నిండినది (ఈ పదునూడన్న అంకలో కీడేమియు లేదని యింకను కొంది అనుచునే యున్నారు!).

ఇది ఒక వింతరకము కుటుంబము. ఇందు అన్ని ఆక్యతులు, అన్ని పరిమాణములు, అన్ని ఛాయలు కలవు, — వేదాంతములో ముద్రింపఁబడిన నీయాయులకుడు మొదలు, మనకవైఖరిలో చియ్యబట్టిన అఫ్గానీయుని మీదుగ, మనసులో మలుగువాలు హంగరీవనితవఱకు, చిటునగవులో బూరిబంగ్లలు మెలుగువారు బుడతకీచుని వఱకు పరగినవి వన్నెచిన్నెలు.

ఏసాంత్యన మెలుగక, తనరాచిగుండెను కొఱికి కైచు బెంగయందే మునిగి కూర్చుండ దీరాచికోవ, మాట వరుసకు, ఆల్ఫోన్సోను తీసికొందుము : అతడు ఏగారి కాచాప యెత్తెడు నైజము గలవాడు ; మనసు సరిపెట్టు కోగలవాడు. ఖగోరమును మొట్టమొదటి రాజకీయ పరాజయమును దాటిన యీతడు అంత కుందువడియుండక,

చీకుచింతలు లేక యేవో న్యాపృథులు పెట్టుకొని కాలక్షేపము చేసికొను జమిందారునివలె ఇంగ్లండున కుదురుకొన్నాడు. ఇంగ్లండు ఆతని బంధునగు బుడతకీచున కాశ్రయ మిచ్చుచునేయున్నది. నిజమున కీదేశము మకుటము లాడిన ప్రభువులకు పరంపరాగత వాస ఆశ్రయ సీమగా నున్నది.

మఱియు నాతడు తనప్రభుత్వమునకు చెందిన విషయములనే కాక, నీవితమున నింకను ఇతరము లగు ఆస్థలు మనకుపడి పెంచుకొన్నాడు. ఇంగ్లండునందును, ఫ్రాన్సునందును న్యాయామప్రియులగు సంపన్నులు పెక్కుర నాతడు చినవుచేసికొన్నాడు. వేట, చేపలు పట్టుట, పోలోఆట, మోటారునడుపుట, బాండువాద్యము మున్నగువానియం దాతడు నేర్పరి.

చిమత్కరసంభాషణ మన్నను, యుక్తము లగు చిన్నచిన్నవిందు లన్నను ఆతని కిష్టము : ఈరెండును దొరకుతావు లేవో అరడజను రాజధానులం దాతని కెఱుకయే ; త్వరలో ఈసంఖ్య పెరుగవచ్చును. పశుపాలనము, వ్యవసాయము, గుఱ్ఱములు, ఇష్టాదు తీరుబడి కావున మాడగల కొన్ని యితరవిషయములు, ఆంగ్ల దేశపు పల్లెనీమల యింపైన వాతావరణము, ఇట్టివాని యం దాతనికి మెండును తాత్పర్యము.

ఆల్ఫోన్సోకు ఇతరులగు రాజ్యభ్రష్టులు సాహచర్యమునకు కావలయుచో, ఇంగ్లండున సిద్ధముగ నుండనే యున్నారు, పోర్చుగలు ప్రాతరాజు మనోఅలు, అండుకత్తెయగు నాతనిరాణీయు, గ్రీసుదేశపు ప్రాతరాజు జార్జియును. కావురము వచ్చిన యిరుదియెండ్లలోను మనోఅలు ఆంగ్ల సంఘచిత్రమున కుళువుగ హత్తుకొన్నాడు. లేమ్మనది సమీపమున ట్విక్ హోముకడ అతి విశాలముగ మైదానమున ఈతని కొక కన్నుల పండువగు సౌధ మున్నది. ఈతడును, ఈతని భార్యయుగూడ

టెన్ని సుఆబకు వాడుకపడిపోయినారు; పెద్దబతుకులు బతుకువారిలో ఏళ్లబట్టను, ఏప్రైవేటు టెన్ని సుపార్టీ యును వాగు లేక పూర్తికాదు. ఇక వింటిల్ డనుపందెము లంగు ఈతగు టిల్ డనువలెను, హెలెన్ విల్సన్ వలెను అతిపరిచితమైన వ్యక్తి.

పెద్దపెద్ద విందులు, తీర్థములు, పెద్దరకము ఆహార కాలలు, నాటకకాలలు, వేటలు, మున్నగు విలాసములకు పోవక, వారు సంసారపక్షమైన పూర్వోత్తరపు ఇంగ్లీషు దొరలలా కాలక్షేపము చేయుదురు. ఎప్పుడైన బార్జి చక్రవర్తితోడను, మేరీమహారాజ్జితోడను విందు గుడు తురు. అప్పుడప్పుడు తామే యొక సామాన్యముగు విందు సలుపుదురు.

ఎందున, ప్రవాసము మనోఅలును క్రుంగదీసిన ట్టున్నది. లీ బహువగరమున ఒకరహస్యసంఘము రా జ్యాంగసంఘం బ్రవేశించి, వానికి వేరుపురుషుడైనది; తన గూఢచారులను రాజనగరులంగు సహా పరిచారకులగా చొనిపినది; 1910 సం.రపు విప్లవము లేవదీసినది. ఈసంఘ మువారు ఒక నిరాపనిచయ మనోఅలుపై మోపినారు; అదియు ఆతనిపతనమునకు కారణము కాకపోలేదు.

గ్రీసు ప్రభువు బార్జి ఇంతికంటే చాల మట్టివాడు. 1928 మొదల లితహ ప్రవాస మనగిలించుచున్నాడు. ఇతడు మాత్రము లండను, పారిసునగరముల విభాసన నమునెడ మక్కువగలవాడు. లండనునందు తలుచుగ మోజైన ఆహారకాలలకును, నృత్యప్రదేశములకును యాత్రలు కొట్టుమిండును. 'చారిటీ బాత్స్' అని జరుగు విందులందు ఈతనిపర్వనము చాలగ దొరకును. ఆ విందు లలో ఏడాది కొక్కటైన తాము జరుపకున్న పరుపు తక్కువయని భావించు యువతీమణులు అవయవసౌఖ్య వముతోడి అంగ యువకునిలా కనవచ్చు ఈ రాచరిక తమకత్తెనముల కొక నిండైనకళయని భావించి ముచ్చటలు సలుపుచుందురు. ఈతడు గుమేనియా దేశపు మేరీ మహారాణి యల్లుడు.

ఈత డింకను ఇంగ్లండునందు లోగిలి సంపాదించ లేదు. ఒక కారణము కావచ్చును; గ్రీసుదేశపు రాజ

కీయప్రవాహమున ఏ మలకో వచ్చి, తా నంతకొలదిలో వీడవలసివచ్చిన గద్దెకు ఏక్షణమున తన్నావ్వనించిన నావోనింపరాదటనుచు ఈతనికి గట్టివిశ్వాసము. నూతన రాజ్యాంగమునుండి ఉచితవేతనమును నిరాకరించి తన కొలదిసంతరాబడిపయినే ఆధారపడి యుండురాజ్య భ్రష్టునికి బ్రటనుదేశపుపన్ను ఎట్లు కిట్టును గనుక? ఈతడు కొంతసంస్కృతి గలవాడు.

ప్రాకారముతోడి తన అండుమైన భవనమున, పూలతోటల నడుమ, తెల్లనిగడ్డముతో, కొట్టినచ్చినట్టు కన్నడు నిడుపైనముక్కుతో, బగ్గేరియాదేశపు నృధ ప్రభువు ప్రకాంతముగ పసియించుచుండును. టర్కీ దేశపు అబ్దుల్ (Abdul the Damned of Turkey) అను ఆయన నిష్క్రమించిననెనుక ఈయనయే ఐరోపా ఘండమునెల్ల నిశితబుద్ధిగల తంత్రజ్ఞుడు.

తనరాజ్యమున సంపూర్ణప్రాభుసము నెఱపుచు నాతడు తనగూడు నింపుకొనెను. ఆతడు పలాయితు డగునపుడు తననెంట దాదాపు 1,00,00,000 పానుల విలువగల సొత్తు కొనిపోయినట్టు లిప్పటికి నంచించుచుం దురు. కాని అతడు చాల మితముగా భోగించును; షరక యేదియు వ్యయింపడు; తనవసుక గద్దెకు వచ్చిన యువకునికి రాజకీకపు హోదా నిలుపుకొనుటకు సాలీనా 7,000 పానులకంటే గతి లేకున్నదని తెలిసి యేమియు సాయమునేయ నొల్లరాదునట. ఆతనియెడ నెప్పుడు నొకవిధముగ పిచ్చికళలు కన్నడుచువచ్చెను. ఈనడుమ కొలదిమాసములుమాత్రము ఆతని కళలను గూర్చిన క్రొత్తకథ యేమియు రాకుండ గడచినవి. ఒకప్పు డాతనికి పూర్తిగనే పిచ్చియై తినదల కూడ.

'విటైల్స్ బామ్' కులస్వామియైన 'రుప్రెట్టే' అనునాతనిని బవేరియాదేశపు కృషికులును, ఆతని అనుచరులును ఆదేశపురాజైననాడనియు, విరాజకస్వామ్య (రిపబ్లికు) రోగము కుదిరినవెనుక జెర్మనీదేశమునకు చక్రవర్తి కాగలుగువాడనియు పరిగణింతురు. ఆతడు తన మేనత్తయగు బవేరియా యువరాజ్జి 'ఆర్నల్ఫ్' తోడను, తనపిల్లలతోడను 'బెర్టిస్ కేడెన్' అనుభాట

తన దుర్గమున నుండును. అతడు ఎత్తరి. పాపిడి విడిగిన నరసింహ వెండుకలతో, నరసింహ మీసకట్టుతో చక్కనివా డాతడు. అతనికండ్లు తీక్షణమైనవి; అతని మనసు చుట్టుకైనది. ఐరోపాపరిస్థితుల గూర్చి కొన్ని భావములుగల వాతనికి; అప్పటప్పట వినపెచ్చినవారికిని, ముద్రింపపెచ్చినవారికినిగాను, అతి డివి పటిష్ఠముగ ప్రతిపాదించుచుండును.

అతడు గడుసరి. యుద్ధవేషములను వర్జించి నాగరకవేషమునే తాల్చును. తానే న్యాయ్యముగ రాజునని చెప్పుకొనుటకు మాటు, రెండుడజనుల జెర్మనుసంహాసనములను దొర్లించిపుచ్చినవిప్లవసమయమున నున్న డేర, తాను 'యవరాజు' (Crown Prince) ననియే చెప్పుకొనును. గణరాజ్యధర్మము చేపట్టిన (federalised) జెర్మనీవిషయమున కాకున్నను, బనేరియానుకూల వశమున పునస్సంక్రామణము (రాజును తిరిగి సంహాసనమున బెట్టుట — restoration) జరుగకపోవడిని యాతని కొకవిధమగు విశ్వాస మున్నది.

అధిరాజస్వామ్యము (monarchy) పక్షమున నాతనిగట్టివాడు మేమనగా: రాజకీయధర్మి (politician) రాజోపు ఎన్నికనుగూర్చి తలపోయును; రాజ్యాంగధర్మియో (statesman) రాజోపు పురుషాంశమును గూర్చి తలపోయును; రాజకీయధర్మిలు నడపు విరాజకస్వామ్యము (republic) కంటే, అధిరాజస్వామ్యము ఎక్కువ రాజ్యాంగధర్మపరముగా నుండగలదు; ఈ కారణముచే ఐరోపాకు మరల అధిరాజులు కావలయును—అని.

పెద్దకెయిజరు తనకొడుకులు, ముఖ్యముగ బుల్లి విల్లీ (Little Willie), తనకంటే నెక్కువ వేచుకొని తిరుగుగల్గుటకు కొంత మచ్చరముతో నుండకమానడు. విల్లీ విప్లవపు మొట్టమొదటి యుబ్బున తనతండ్రి యంతటి గర్వితుడయ్యు, ఇప్పుడు బెర్లిను నగరమున విచ్చలవిడిగ తిరుగుచు, నైరీషియానుండు తనకోటలో తనభార్యతోడను, సంతానము మువ్వరితోడను, అంగరక్షకులు లేకుండ, హాయిగ నివసించుచున్నాడు మఱి.

విల్లెల్మ (పెద్దకెయిజరు) 'డూర్న్' అను (హాలెండుదేశపు) గ్రామమున ప్రహ్వ ఆస్థానపు ఆచారములు యథావిధిగ పాటించును. అవమానమునకు, తలవంపులకు పాల్పడినవాడై, తనకు తోడుగ నుండ రెండవ భార్యను చేపట్టక ప్రవాసభేదముల తాగుకోజాలకపోయె నలిడు. తన ఉదాత్త మగు స్వభావమున కొంతవఱకు — జెర్మను న్యాయస్థానముల కెక్కికుండ కాకపోయిన పోయె—కాపాడుకొగిరి నాడు; అతని భాగ్యతాలూకు నైరీషియాదేశపు జమీలపై పన్నురాబడులు వేన్నీళ్లకు వన్నీళ్లు తోడుగ, సాంతరాబడి అతనికి దారిద్ర్యభాధ లేకుండ రక్షించినది.

ఈతని కెట్లు తోచునో!—అంత అస్తిమిత మైన చుట్టుకుండునముతో నుండెడివాడు; భవనము లేమి, కోట లేమి, యిరువదిటి నెడును మహావైభవముతో బ్రదికినవాడు; ప్రతిదానితోను శోకము పెట్టుకొనుచు, ప్రతిదానియందును చేతులు కాలిచ్చుకొనుచుండువాడు;—అట్టిది, తన యిరువదియేకరాలపాలాన, పాతికగదుల భవంతిలో, — కాకున్న వైగా ఒకపావురాయిల్లు, సాంతదేవళ మున్నవి,—ఎట్లు కాలక్షేపము చేయుచున్నాడు?

అతడు తనచిన్నక్రీడావనమున తిరుగును. చదువు కొనును. తనకోసమై కూర్చి పంపిన ప్రతికాశకలములు క్షుణ్ణముగ పఠించును. 'ప్రహ్వరాష్ట్ర'తోను, ఎడనెడ వచ్చెడు తనరాచటికపు టలిగులతోను, తనశాశ్వతోద్యోగులను అశ్వశాలాధ్యక్షుల నిర్దేశితోను ప్రశ్నించున అశ్వశాలాధ్యక్షులు రాజసభలో చరచగా ప్రవర్తింపగలరు] అయితేనేపు హర్షుండి స్పష్టకృతుగా నారగించును. తనభార్యసంతానము—అతని రెండవభార్య ఐదుగురు పిల్లలతో వచ్చినదిలే — పంతులమయ్యుద్ధ చదువు కొనుచుండ మాడ సేసచుండు నతడు. ప్రత్యేక మొక బల్లకడ, వైద్యునిసలహా చొప్పున చాలవఱకు నిలిచియే, వ్రాసికొనును. మొత్త పెరుగకుండుటకుగా నొక వ్యాయము — చెట్టు పడకొట్టి అంపాన గోయుచుండును. అతనినాట్టును, గడ్డమును ఇప్పుడు తెల్లబడిపోయినవి.

మైచాయ బాగుండును. కాని మనిషిలో మాత్రము ముదిమి, నలుగురు బాగుగ కన్పించును. ఆ నీడలుగట్టి దిందుకపోయిన కలెక్టుచూచిన పర్వతరాధకములు పని గొనుచు పొడగట్టును.

రాజ్యభ్రష్టులైన వారందఱలోను రాజ్యము వీడి వచ్చినది మొదలు ఆశ్రయస్థానమును వీడుటకు సాహసించిన దీతి డొక్కడే.

ప్రాసన్నదేశపు సునునప్పని మైదానమున ఒక చిన్నభవనమున కనింతురు ఒకప్పుడు రాణియయిన ఒక శాంతచిత్తయన కనితయను, ఇప్పటికిని ఆతనిదే రాజ్యావృత్తియని కొలదిమంది పాక్షికులు నాటుచుండు నొక బాలుడును, ఆమె మాన్వినీగ్రోదేశపు మహారాజు. ఈ మాన్వినీగ్రోచిన్నరాజ్యము. యుద్ధానంతరము పారిసు సంధకర్తలు దీనిని పెర్బుల (పెర్బియాదేశమువారి) యొక్కయు, క్రోటులయొక్కయు, స్థావరుల యొక్కయు రాజ్యమున (యుగస్థావర్యా) చేర్చిరి.

కాని ప్రద్యోకపక్ష ముకటి నీలివిభావించి, రాజకీయమున మరల స్థానిని హక్కుదారుడగు రాజును పాటించవలయు ననునవాన్లలో ఆపక్షమువారు అప్పటప్పట ప్రతికలను, విదేశాంగకార్యాలయములను బాగుపెట్టి వైతురు. ఒకప్పుడు మహారాజు, ఇటలీదేశ మేమైన బ్రామణుని నేనాయని; ఏమంటే, ఇటలీరాణి మాన్వినీగ్రోయింటి ఆపబడుచు; మఱి మహారాజునీ అడ్రియాటిక్ సముద్రము దాటగనే తన యిరుగుదేశ మైన దానికి నడుము విలుచుటన్న మార్కొగము చట్టబోవడుగా యని. కాని నేటికొక కాళోననుండి యేమియు జరుగరా లేదు. రాజమాతయు నేమంటి గండరగోళము చేయవలెనని లేదు; తలెగ్రేడు ప్రభుత్వమునుండి యామె పించు స్వీకరించినది; తనకు, 'రాజునకు, అతని చిన్ని తమ్ములకు క; నడుచుటకు ఆనందమునమునే క్రియకు నమ్ముకున్న డన్నమాట.

ఆస్ట్రీయాదేశపు ప్రాంతరాజి 'ఆల్బా' ఇంత నిస్సహాయస్థితియందు బ్రుంకుడుపడి యిటుకునడుట లేదు. కాని యామె మితముగా గడపుకోవలెను. తన

కొడుకు ఆన్చూయ్క 'ఆల్బా'ను హంగరీదేశపు భావి రాజుగను, — ఆస్ట్రీయాదేశమున 'సీవత్' గారియు, ఆయన అనుచరులయు యత్నములు, స్వప్నములు ఎప్పటికైన కొనసాగిన,—ఉత్తమశ్రేణికి జెందు ప్రాభవముగల ఒక 'డాన్యూబియా రాజ్యము' (a Danubian federation of States) నకు కాలక్రమమున చక్రవర్తిగను కాచునునానిగా చేసికోవలెనుగదా!

హంగరీ రాజ్యాధ్యక్షుడగు ఆబాలుడు సన్ననివాడు. విద్యాధినిశ్చయం దున్నాడు. క్షించివారివలె దుస్తులు దాల్చును. హోగ్స్బర్గ్ వంశమునకు తుట్టెను ఆశాకిరణ మాత్రమే. ఆతనితల్లి ఒక దారుణవ్యక్తి. ఆమె తనభర్త బ్రదికియున్నపు డాతనిపై ఆజ్ఞ చలాయించెడిది. ఆతనిలో ఆమె చాల గడ్డురోజులు గడపినది. వియెన్నా, బుడపెస్టు నగరములందు ప్రభుత్వము హాలింపుచుండి, రాజభక్తిగల తుట్టెనుదేశములను తమ్ము వీడిపోవ, తుడకు తమ అంతిపురములకునహా కానలి లేకపోగా, ఆమె ఆతనితో పాటిపోయి డాన్యూబి మైదానమునలి వేటయింటిలో పడినది వ్రేటాడబోయినపుడు. మకాము చేయు ఇల్లు వేయిల్లు.

సామ్రాజ్యమంతయు కండ్లయెగుట బ్రద్దలయి పోవుచుండ రాజ్యసరిత్యగమున కడ్డుపెట్టిన దామె. 'నేనును మీతోపాటి క్లిష్టమే మడిచెను. పోనీ, ఆల్బా రాజ్యమునకు వచ్చును. అంచితమును హాలిన—ఇంకను ఉన్నారు హోగ్స్బర్గ్ వంశమువారు' అని ఆమె తనభర్త కార్లుతో పలికిన పల్కు లొకరు విని వ్రాపిపెట్టినారు.

చివరకు, నీతి మర్యాదలు దాటరాదుగదాయని నచ్చజెప్పినమాటలు ఆమె కార్లును సంతకము చేయనిచ్చినది; జెండాలు మాటులు చూచినది.

పంపతులు కుమారునితో ఇటలీమకాము చేర్చిరి. కాని తొందరమనిషియగు కార్లు ఎవ్వరో సింహాసనమున కాసగొలుపుటచే, 'రెండుసార్లు తిరిగి యేగెను. రెండు సార్లును భంగపడెను. కార్లు చనిపోయెను. జిటాను మొదలు ఒకలోగిటను, పిదప ఒకమతమునను కైదీగా నుంచిరి. పిదప నామెకు ప్రవాసము వేసిరి.

ఆమె స్వీట్జర్లాండులో నుండుచును పోయినది. ఆమెకు చాల నిక్కచ్చి వచ్చినది. పోవు ప్రధానమత చార్జులుగారి ప్రభుత్వము తెరచుకనుండి నాటకము నడివినది; ఆమెను పిల్లలతో పారిషునగరము వల్ల నిచ్చిరి; ఐటోపాయంబలి యితర రాజాస్థానములకు జోలి వెళ్లి నది; మఱి, పాపము, చేత ఒక్క కానియన్న కాని లేదు ఆ నిర్భాగ్యకుటుంబమునకు. అట్లా ఒక చరిత్రప్రసిద్ధమైన 'స్టారన్సు' నిజమును అమ్ముకో నెంచినది. కాని 'సేంటు జెర్మను' సంధి ననుసరించి ఆస్ట్రీయా దేశము కొన్ని ఆస్థానపురములను తనకు ఇచ్చుకోవలసియున్న పని ఇట్లు అడ్డుపడినది.

జిటా కింక గతి లేచునుమాటయే. కాని యీ బెచిరింపు హంగరీ ప్రభుత్వముపై కొంత పనిచేసినది: ఆ ప్రభుత్వమువారు హంగరీయంబలివి ఆమె తాలూకు జప్తుపడిన జమీలమీద ఆమెకు కొంత రొబడి నెచ్చిరి. ఆమె ఇంగ్లండునందు స్థిరపడుచు మనుకున్నది. కాని ఆమె కాశ్రయ మిచ్చుటకు ఇంగ్లండు ఒప్పుకోలేదు. కావున ఆల్బర్టుమహారాజు ఆమె 'లూవేను'కడ స్థిరపడుట కనుమరించినాడు. ఆమె యిప్పు డక్కడనే యున్నది: ఎప్పుడో హంగరీ ప్రజలు హాబ్స్బర్గ్ నంశము వానిని రాజుగా చేయగారి, తనకొడుకును ఆమెను అడుగో ఆ సేంటు స్ట్రీ వెను బంగారుకిరీముద్రుని వ్రాన్య రాజభవనమున నభిషిక్తుని చేయగలగోనని నాదురుదూచుచు వుచ్చుచున్నది.

రాజులేని రాజ్యము హంగరీ ఏ విరాజకరాష్ట్ర మో (republic) కాగోరుట సంభవము; లేదా, వేటొక యింటివానిని రాజును చేసికోవచ్చు. జిటామాత్ర మిట్టి దేమియు జరుగఁజనియే ఆశతోడను, ఉత్కంఠతోడను మెలగుచున్నది.

తమరాజ్యమున గగ్గోలు లేచి, నాదిగ్ మో ప్రభుత్వము వహించిన పిమ్మట అమానుజ్ఞాయును, పరదా వీడిన ఆతనిపత్ని సౌరియాయును ఇట్లందేశము చేరుకొనిరి. ఎంతయు మనసు విటిగి, విధివిలాసముల తలపోయుచు పూరుచుండిన అమానుజ్ఞకు రష్యా ప్రభుత్వము

(Kremlin) కావించిన వ్యాఖ్యానము ఒంటపట్టినది: అది యేమనగా, ఈవిష్ట నమునకు బ్రిటిషువారికుట్రలు మూలకారణము లని; ఆతంత్రవేత్తలగు గాథసామ్రాజ్యవాదులకు ఆఫ్ గానిస్తానము దుగ్భలమై, జర్జర్లమై యుండుట యిష్టమగును గాని, ఆధునికములగు ఆయుధములతోడను, విజ్ఞానముతోడను విలసిల్లుచు, శక్తిమంతమై ఐకమత్యము గల ఆసియాజాతిగ వలయును, భారతదేశమునకు వాయవ్యప్రాంతమున తివ్వచె చికినియుండుట కిట్లునా? — అని.

ఆమెని కిట్టిభావము లుండుటలననే, అధికార వేళ నాతని నంత గౌరవించినవారయ్యు, అవసరము వచ్చు సరికి ఆహ్వానించుటకు బ్రిటిషువారికి నోరు వచ్చినది కాదు.

ఏమైన నేమి? ఇట్లీ అమానుజ్ఞుంటివానికి సరిపడు యేడు కాదు; త్వరిత ఆతడు 'స్మర్నా'కు ఎత్తి కట్టినాడు. ఇప్పు డాతడు తనప్రాలరాజ్యము పాలిమేగిలందు, అక్కడి గుంపులవాండ్రను లేవొట్టి వేసముమీద నునకు సాగుముగ చేశాని, రాజ్యము తిరిగి సంపాదించు నెట్లుపై తిరుగుచున్నాడని ఇటీవల పశ్చిమము చేరినవార్తలు.

'ఇక్స్ నాఉద్' తాలూకు 'హోరీ' సేవజాతుల వారు తనరాజ్యముపై ఉపైసగా విలుమకపడ్డప్పుడు, 1925 సం. న రాజ్యపరిత్యాగము గావించిన 'హెడ్డాజు' ప్రభువు 'హుస్సేన్ ఇబ్న్ అలీ' తనదుర్భాగ్యమును నేదాంతివలె సహించినాడు.

ఈతడు అరబ్బీచరిత్రయం దాద్యచారిత్రిక పురుషులైనవారి వరుససంతతివాడు. ఈతని రాజ్యము చూచిన, ఎట్టుసముద్రమునకును పారసీకదేశమునకును నడుమ క్రుక్కుకొనియున్నది; 'అరబ్బీరాత్రుల' కథల యందు చెప్పిన తరువాయిగ, నమ్మరానంత బంగారు సొత్తు. తానేమా తెల్లవాగుకు విరాజునొక్కొడుకు ఇరాకుదేశము పాలించినాడు; ఇరాకుకు బ్రిటన్ జార్జినియా పాలించినాడు.

ఆతిథుని గుర్తుయ్యడై, యుద్ధమున విజ్ఞాపార్యము కాచినవాడు యెట్లుచే గర్వితుడై యుండెను; భారతమున కును, హైద్యభూములకును జలస్థలమాధ్యమల రెంటికీని రాజాదానీయుల పట్టయిన అచోట హస్తేనుకుటుంబమువారు బ్రహ్మవారి కనుమాలురై హరుచుండుట మంచిని యెంచిన బ్రతునుసామ్రాజ్యవిక్రమము ఆతినికి బాసట.

అంతట అవతరించినాడు ఇబ్న్ సాఉదు, ఎవారి విడిది; బ్రతును ఎవరికి ఓక యున్నవారిని నెక్కుకోనిమ్మన్నది. ఆస్పదసూరును సహాధికత్తులధాటి తప్పించుకొని యెఱుఁగముద్రము చోటవలసినిచ్చినది. స్రుజ్జిలో మెల్ల, అద్భుతవశాస్త్ర కుటుంబాస్తి ప్రధానముగ బంగారము, నగలు అటుచే నాదాపు ముప్పదిలక్షలకాసులు(పానులు) వేసుకపోయినాడు. ఒక బ్రహ్మయుద్ధసాక అతినిని,

[“స్థియరు పత్రికయందు సి. పాట్రీక్ తాంస్సుగుగారు వ్రాసిన వ్యాసమునుండి.]

అతనిసాతును ‘వైప్రసు’ ద్వీపము చేర్చినది. ధ్యానము చేసికొనుచు, నిఖిలమున నవిగంగమో ఆడుకొనుచు పైకి తొప్పి కనబడుచుచు అచి డిపు డిక్కడినే సుఖముగా కాలక్షేపము చేయుచున్నాడు.

* * * *

కాని ఒకచిత్రము : ఇంతిం రాజ్యములు పోయిన వారు, ఆరాచకార్యములు, ఆనలుగుడు అంతయు వదలి, ఇదే బాగున్నది, తేజవినిబడ్డామని సరిపెట్టుకొచ్చిన విషయమా యిది? రాజ్యము లేకుటకు పుట్టి పెరిగిన రాచబిడ్డలకు, బ్రదుకా అధికారమా యని ఆడిన ఆట మీదట, యుక్తిపైని, నొసటివ్రాచిపైని నడచు ఆటలన్ని చాల వేలముగ తోపక మానవు. ఈ రాజులు వట్టి ‘ఇన్నేటురాజులు’ కారు మఱి, ఏమ ధర్మవిధు లేకగిన పరిపాలకు లైరి.

బౌద్ధ తేజస్సు

శ్రీ. శ్రీనివాసరావుగారు

ప్రాతరాకాశమున పరంజ్యోతి యొకటి వేనవేలు కిధితు లీని వెల్లిపోయె; ఆర్పరాని ఆతేజోదవానలమ్ము కొముదీ శీతలము, దెసల్ కారు కొనియె;

ఒక్క కరుణార్ద్ర నయనకనోష్ఠధార గగననది కెరటా లుడుకడ దహించు; ఒక్కఎద ప్రేమచే మ్రోయునో, చరాచ రాత్మకము విశ్వహృదియే విహ్వలతకాంచు.

౨

౪

అది మహాంభోనిధానమైనది, తరంగ నాట్యములలో ప్రశాంతి విన్నాణమెలికె; దాన సంభూతమైన రత్నత్రయమ్ము నేరుకున్నారు ముగ్ధమహీజనాలు.

ఆహృదంతిక మానయనాశ్రువృష్టి సృష్టినండి ప్రతిధ్వనుల్ చేదికానియె! ప్రాణులు విముక్తికాంచు నిర్వాణపదవి జగ మెరింగెను “బౌద్ధతేజస్సు” వలన !

హిందూదేశచరిత్ర పఠనగ్రంథములందు ప్రాచీన ప్రాకారగోపురదేవాలయాదిపటములు లభించును గాని, ప్రాచీనగ్రామజీవనమును, గృహములను గనబరచు చిత్రము లేవియు గానరావు ఇట్టివి యూరోపీయ దేశచరిత్రములందు గాంతుము. చరిత్రద్రస్థియు లగు నయోధ్య, పాటలీపుత్రము, ఉజ్జయిని, కన్యాకుబ్జము మున్నగు పురములలోననుబట్టి సామాన్యగృహనిర్మాణ పద్ధతి యెట్లుండెడిదియు నిర్ణయింపజాలము. గ్రామపట్టణ గృహనిర్మాణవిషయములను గురించి శిల్పసూత్రము లందును, వాస్తుశాస్త్రమునందును నేమి చెప్పబడి యున్నదో రెత్పరిచయము నాకు లేకను కలుగమి, పూర్వ కాలమున గృహనిర్మాణపద్ధతి యెట్లుండెడిది చెప్ప జాలను. అయినను భారతీయనాగరకత సాంప్రదాయ పరంపరానుగతమై పూర్వాచారమును సన్మానించినప్పు చున్నది గాన, ఇప్పటికి నుండందు గన్నట్లు పురాతన గ్రామగృహముల నిర్మాణపద్ధతులను బరీక్షించినచో కొన్ని గమనీయములను నేర్చుకొందుము.

ప్రాచీనార్థ్యంధులు ప్రకృతి నారాధించుచు, ప్రకృతితో గలసి మెలసి ప్రకృతిప్రతిబోధితులగుట జేసి, నిరాడంబరమును, వైసర్గిమనోహరమును, ధర్మయుతమును నగు నొక గొప్పచియిన దీవితదృష్టిని గృహనిర్మాణమునందును, గృహస్థజీవనమునందును బ్రసరింపజేసి యుండుట గాననగును. అది క్రమేణ నాగరికము బలినన కొలది నగరములందు లోపించుటయు, జనపదములందు నిలిచియుండుటయు గూడ గాననగును. ఆ ప్రాచీన ధర్మము, ప్రాచీనదృష్టి దేవాలయాదిగృహనిర్మాణమునం

డట్లు వ్యక్తమయినదియు నొకింత విచారించుట, మార్పు చెందుచున్న యిక్కాలమున కప్రస్తుతము కాదని యెంచెదను.

దేవాలయములనుగాని, మనుష్యులు కాపురము చేయు గృహములుగాని, సత్రములనుగాని కట్టుటయందు ప్రాచీను లొకేదృష్టిని ప్రయోగించి గన్నచో మొదట వింతగ నుండకపోదు. దేవగృహములకును మనుజుగృహములకును పోలి కేమి గలదని వెంటనే ప్రశ్న రానచ్చును గాని అది రూపసామ్యమునందు లేదు. ఆదృష్టి కితో స్థాదిపరిశీతులను, కట్టడముల ప్రయోజనమును, ఆరోగ్య లాభములను గమనించి నిర్మాణక్రమము నెట్లాక్రమించి నది చూడవలెను.

ముందు దేవాలయ నిర్మాణ విధానమును గనుగొందము. వైదికయుగమునాటి యాచార్యులకు విగ్రహారాధనము లేదు.* వారికి “దేవతార్చన” విధి లేదు. వారన్య మతిస్థులాలె నొక దేవాలయమున గుమిగూడి బిగ్గరగ వైవప్రాధనము చేయువారు గారు. వారికి నుత్తిలోపల నుండివలసిన పనిలేదు. వాగు తపస్వ్యాధ్యాయజప హోమతత్పరులు. ఇట్టివారిమధ్య విగ్రహారాధన మొక నూతనసంప్రదాయము నెలసినది. ఈనూతన సంప్రదాయమున, పూజావిధానమున, అగ్నిముఖమున హవిర్భాగములు గొను నిండ్రాదిదేవత లంతరించి రాలిబొమ్మలందు మూర్తీభవించు క్రొత్తదేవత లంతరించిరి. కావున నీ రాలిదేవుళ్ల కెటువంటియిండ్లను గట్టవలెను? వానిప్రయోజన మేమి? ఎవ్వధమున వానిని నిర్మింపవలెను? ఈరాలి దేవుళ్లు వై తిన్యరహితములుగాన, నెలుతురు వాయువు

* ఇందుకు వైదికవాద్యయమే బలమయిన సాక్ష్యము. వైదికదేవతలను నిండ్రాగ్ని యమవరుణులకు దేవాలయములు లేకుండ పోవుటయే యొక గొప్ప నిదర్శనము. ఇంకను ప్రాచీనశిల్పచరిత్రము మాడ నీవిషయమును స్పష్టపరచును. అంతవరకు పోనక్కరలేదు. నేటికి వేదవిహితముగు వివాహము పవిత్రస్థానము లగు దేవాలయములందు జరుపబడకుండుటయే, దేవాలయము వైదికమతమునకు చెందినది కాదని గట్టిగ తెలియుచున్నది.

లేని చిన్న “గర్భగృహములను” నిర్మించి యందు ప్రతి స్త్రీంచి, నాని యాయు రాగోగ్య భాగ్యము లర్చకునికి కుదిరిపెట్టిరి. ఇది సర్వసామాన్యముయిన హిందూదేవాలయముయొక్క లోపలిసంగతి. ఇం దంతకంటె విశేష మేమియు లేదు. ఇక, ఉన్నంతయు దేవాలయము బయటనే యున్నది. ఆలయముయొక్క పైభాగమున కైలాసశిఖరము ననుకరించు గోపురములు; ముండుల ధారాళమైన వెలుతురు వాయుప్రచారము గల విశాల మండపములు. దేవాలయము వెలుపలను క్రిందనుండి పై వరకు చేపతావిగ్రహములు, పౌరాణికగాథలు చెక్కబడి జనుల మనోబుద్ధుల వాక్కించినవి. ఇందు శిల్పసౌందర్యము ప్రకాశించుచుండ, దేవాలయముచుట్టును ప్రకృతి సౌందర్యము సృత్యము చేయుచుండును. ఎట్లన, దేవాలయములు సమీపములందు లేనిచో నీటివసతి లోపము లేకుండ తటాకము లుండును. దేవాలయములచుట్టు చుట్టి దినమునూ, సారభ్యమును వెడలెల్లు నుద్యాసనము లుండును. అందుచే రేవునిర్మయము చేయవచ్చిన జనుల చిత్తములకు శాంతి, స్రుతి, యుగ్లాసము కలుగును. ఇట్లువిశాల దృష్టితో హిందూదేవాలయము నిర్మింపబడుట విశేషమగును. అది దేవుని నిమిత్తము, దేవుని మాడవచ్చిన వారి యుపయోగాధ్యము మాత్రమే యుద్దేశింపబడి యుండలేను. సత్రపులకులలో వీడసాదులకును, మార్గ శ్రాంతులకును విశ్రాంతి నొసగు పుణ్యారామస్థలములు కూడను. అన్యమతిములవారి దేవాలయములు, ప్రార్థన మందిరము లిన్ని విధముల జనుల కుపకరించునట్లు నిర్మింపబడినవి కావు. అవి దైనిప్రార్థనముకొఱచే ప్రార్థనచేయు వారి తాత్కాలికలోపయోగాధ్యమే ముఖ్యముగ గట్టబడి యున్నవి. అంతకు మించి వారి దృష్టి వ్యాపింపలేదు.

ఇట్లు సర్వజనోపయోగముగ నిర్మింపబడిన హిందూదేవాలయము జాతీయజీవనమునం దొక యున్న స్థానము నాక్రమించినది. దేవాలయమే గ్రామముల కొక న్యాయస్థానము, విద్యాభవనము, నాటకరంగస్థలము; సత్కాలక్షేపమునకు దగినచోట. ఇట్లెన్నో విధముల పౌరసమాజేశములకు, సభలకు కేంద్రస్థానముగా బరిమించినది. గుడిలో విగ్రహము సర్పింపుడు, అర్చింప

కుడు; దేవాలయముమాత్రము హిందూజాతమునం దొక గొప్పదైన ధర్మసంస్థగా బరిమించి, ప్రజాజీవనము మీది విశేషప్రభావమును గలిగియుండెను. అట్టి దాని ప్రభావ మిప్పటికే మూలబడుచుండుటచే, దేవాలయ భావనీతి యెట్లు పరిమించునో తెలియబోదు గాని, దేవాలయమున కొక నూతనస్థితి ముందు రానున్నట్లు తోచెడని. నవీనసరిస్థితులనుబట్టి యిక్కుముందు వివాహములు సర్వసర్వత్ర దేవాలయములలోనే జరుపుట సామాన్యము కానుచ్చును. ఇట్లు బహుభంగుల నుపయోగపడు దేవాలయము నవీన “గ్రామ పునర్నిర్మాణము” నంగు పూర్వప్రభావముతో పునరుద్ధరింపబడునో, లేక దాని గతి కది విడిచిపెట్టబడునో కాలప్రభావము ననుసరించి యున్నది.

మన దేవాలయముల యొక్క భావ్యభ్యంతర నిర్మాణవిధానమును బరిశీలింప, ప్రకృతిశినినోపబంబయిన తమ విజ్ఞానమును ప్రాచీన లేవిధముగ జీవిత సాభాగ్యముకొనకు వినియోగించినది తెలియుచున్నది. ఇవి దేవాలయనిర్మాణ విధానము. ఇక మనజులు నివసించు గృహనిర్మాణమునం దావిజ్ఞానము నెట్లు సార్థక పరచికో చూతము. ఇచ్చటను జీవితసాభాగ్యమును మది నెంచిన నావిశాలమృష్టియే వ్యక్త మగును. ఇందు నివసించువారు వైతిన్యము లేని విగ్రహారూపమున నెలసిన చేపతామూర్తులు గారు. శరీరధారులు; మానవమూర్తులు; గృహస్థులు; గృహస్థగర్భములను నెగవేర్చవలసినవారు. కావున ధర్మసాధనమునకు మూలమును నీశరీరమునకు, దేవుళ్ళకువలె గర్భగృహములు, చీకటికొట్లు కట్టుటా? లేక ఆత్మసత్కారము మొదలతిశిసత్కారమువరకు నుపయోగించునట్లు బహిరంగగృహములను నిర్మించుటా? వరదేవులకు, సతిక్రి—అభ్యాగతులకు నాశ్రయము నొసంగవలెను. ఇంటిలోనివారి కాగోగ్యప్రదముగను, హాయిగను నుండవలెను. బాలరు, స్త్రీలు, వృద్ధులు, రోగులు మున్నగువారి సౌకర్యములను జూడవలెను. కావున మన జాలకు వాసయోగ్యములగు గృహము లెట్లు కట్టవలెను? ఈవిషయమున బ్రయత్నమయిన ప్రాచీనార్ష దృష్టి సంప్రసనీయమేగాక, యమోఘమును, నిరతిశయమును నై

యున్నది. బయట భారాళముగ వాయువు వెలుతురు లభ్యమగునట్లే ఇంటిలోను వానిపూర్తిలాభములను పొందవలెను. గృహవిన్యాసము దేశముయొక్క శీతోష్ణస్థితిని, ఋతుపవనములను ననుసరించి యుండువలెను. ఇంటి మట్టును విశాలమైన పేర డుండువలెను. సంచనవనమువలె గన్నుల పండువుగ జేయబడు నావిశాలమణియప్రదేశము మధ్యను గృహ ముండువలెను. అదంతయు నొకగా శ్రమమును దిలపింపవలెను. అట్టి గృహనిర్మాణపద్ధతి యెట్లుండునను? హిందూదేశమున సంవత్సరములో తొమ్మిదికాలలు కొంచె మెచ్చుతక్కువగ ఉత్తరమునుండి గాలి వీచుచుండును. కావున పడకగదులు ఉత్తరభాగమునం దుంచబడినవి. వంటిల్లు, నట్టిల్లు, పడమరవైపున. తక్కినలోపలిభాగ మంతయు గానడి. ఇంగు మధ్యస్థముగ, లోపలికంతకు వెలుతురు పర్వటకుగాను విశాలమయిన మండువా.¹ మైనుండి సూర్యచంద్రులు, నక్షత్రములు తిన్నగా ఇంటిలోనికి ప్రకాశించుచుండురు. ఇది గాక ఇంటికి నలువైపుల నాలుగు ద్వారములు. ఇంకను సౌకర్యములు: ఇంటికి నాలుగువైపుల నాలుగు వసారాలు. నాలుగువైపుల విశాలమయిన అరుగులు. ప్రాద్దులెండ, సాయంత్రపులెండ, వర్షపుజల్లు లోపల పడుకుండ నివారించుటకు వసారాలవలె నుపయోగించు సాధనములు మఱివియులేవు. (వసారాలకు బదులు కిటికీల నెత్తిమీది 'టోపీలు' కప్పెడి నేటి రాబాయిండ్ల స్థితిని పరికింపుడు. పూర్వము కట్టబడిన గవర్నమెంటు కచ్చేరీలకు పాఠశాలలకు వసారాలున్నవి. ఇప్పుడు క్రొత్తగా కట్టించేవి వసారాలులేని యాపై 'టోపీ' పద్ధతినే! దీని

కంతయు కారణము ఆరికశాస్త్రవేత్తల ప్రభావము. ఆరికభావము హెచ్చినకొలది భావదారిద్ర్యము పెరుగుచుండును.) ఇక నరుగులవలని లాభమును గాంచుదు; చిన్న పిల్ల లాటపాటలగు దివిల్లి విశాలముగ దిరుగుటకును బయట హోగున వర్షము కురియుచున్నను నాడుకొనుటకు స్త్రీలు వెలువలనున్నపుడు (ఇప్పటివలె నూపిరాడని చీకటికొట్లలో నేనులనో యొదిగియుండునట్లుగాక) నిర్మలవాయువును బీల్చుచు సుఖముగా కూర్చుండుటకు బరుండుటకు, రోగులు, వృద్ధులు స్వేచ్ఛగా బయట నుండుటకు, పరదేశులు, చుట్టలు స్వేచ్ఛగా విశ్రమించుటకు ఇట్టియరుగుల యుపయోగ మెన్న మిన్నగ నుండును. మనదేశమునకు వచ్చిన యొకానొక కాలేజిప్రిన్సిపాలు దొరగా రరుగులొసగు నాతివ్యమును జూచి, 'మీ దేశమున తిలుపుతట్ట నక్కఱలేకుండగనే యాతివ్యము (Hospitality) దొరకు'నని తమ యాశ్చర్యమును వెల్లడించిరి. ఇది ప్రాచీనగృహనిర్మాణ సంప్రదాయము. ² ఎన్నియో నిర్మాణసౌకర్యము లున్నను నేడట్టి సంప్రదాయము లోపించుచున్నది. విశాలమైన మండువయిల్లు పోయి యొక్కడ జూనినను గర్భగృహములు గల 'రాబాయిండ్లు' లేచుచున్నవి. (వీనినిబోడియిల్లంటే బాగుంటుంది). "గర్భగృహములు", మేడలు మిద్దలు గల పట్టనముల నాగరికతను దెలిపెడివి. మండువేసవిని గర్భగృహములు, "నిద్రా గర్భగృహం ప్రవిశతి క్లాం లేవ కాంతాజన్తైః సహ"³ అన్నట్లు నేవ్యములగునని వాని నభిమానింపవచ్చుగాని, చేత విసనకర పుచ్చకొని యా చీకటి గర్భాలయములందు సుఖములేని నిద్రనుజెందుటో,

1. ఉష్ణదేశముగలబలీయందును, రోమనులయిండ్లు ఎత్తయినవిశాలమగు మండువాలను గలిగియుండెడివి. అది రోమనులు సామ్రాజ్యధురంధరులు కాకమున్న మండువాకు లాటికాలో 'Impluvium' అందురు.

2. ఈసంప్రదాయము యొక్క మూలము లెందున్నవో వెదికిచూచిన నవి మనిషివలెలందును, ఋతు శ్రమములందును గన్పట్టును. మనిషివలెలే 'యగ్రహారములు'గ గాలక్రమమున పరిణమించినవి. ఆక్రమముల నుదడియబహిరంగమగు మండువాయిండ్లు వెలువడినవి.

3. ఇది మండువేసవి మధ్యాహ్న మెట్లుండునో వర్ణించు నొకానొక శ్లోకములోనిది. ఆశ్లోక మిది:—
ఛాయా సంక్రయతే తలం విభిషీనాం శ్రాంతేవ పాంధ్రైః సహం, మూలం యాతి సరోజలస్య జడతాగ్లానేవమీనైః సహ,
అచామ త్యహిమాంకుదీధితి రపస్తప్తే లోకైః సహం, నిద్రా గర్భగృహం సహ ప్రవిశతి క్లాం లేవ కాంతాజన్తైః.

అటుగాక వృక్షవాటికలమీదుగ బరతెంచు దక్షిణానిల ములయొక్క దాక్షిణ్యమునకు జొక్కి బయటకు నుండు గడులందు సుఖనిద్రను జెందుటో — ఏది కమనీయమో, ఆరోగ్యప్రపమో విచారించదగినది.

ఈమిద్దెలవలన మేడలవలన శరీరమునకుగాని, మన కునకుగాని యేవిధముయిన సుఖము ఆరోగ్యము లేదు. ఈడాబాలమట్టు నెన్నేని కిటికీలుండునుగాని, ఇంటిమధ్య భాగమున సరియైన వెలుతురు పడదు; వాయుప్రచారము మొదలేయుండును. ఏకీణభాగముననుండువారికి మాత్రము కొద్దో గొప్పో తగులుచుండును. గట్టిగా ఎండవానలు కొట్టితే కిటికీలు మూసికొని కూర్చుండునలసినదేగాని మరేమి లేదు. నుయ్యిగొయ్యి వైరాలు వంటింటివాపు ననే. అరుగు లసలే యుండుపు. ఉంటే ప్రాదేశపరి మితము. పెరడు, వాకిలి యెంత తక్కువగా నుంటే యంత లాభము. అసలే లేకుండా ఉంటే అంతా లాభ ము. పైగ, ఆకొంచెము గాలియైనను రాకుండు చుట్టు కోటగోడలవలె యెత్తయిన ప్రహరీగోడలు. ఇప్పటి నవీనగృహముల పద్ధతి యిది. ఈపద్ధతి బాగుగ నాలో చించినచో నేమి తెల్పును? గృహస్థుల (లేక గృహయాజ మానుల) హృదయసంకోచమును, భౌనశూన్యతను, ధనా శను, స్వార్థపరత్వమును తెలియజేయును. పూర్వ లెన్ని యో సౌకర్యముల నాలోచించి, “పాఠమార్థిక” దృష్టి తో గృహములను గట్టిరి. ఇప్పటివారి జీవితపరమార్థము అర్థమేగాన, ఆర్థికదృష్టితప్ప వేరొండు గానము. ఇక నీబోడియిళ్లకు చిక్కదినము తక్కు వగునేమో యని పైమెరుగులకు, రంగురంగుల పూతలకు లోటులేదు. రేఖాసౌష్ఠవములేని నానారకముల లాజులు (arches). త్రిభుజములు మొదలు ద్వాదశభుజములవరకు గల క్షేత్ర గణితానుసారములగు నాకారముల ననుకరించుపీఠిగదులు.

ఇక లోపలిసౌభాగ్యమునకా, లోటు లేదు. గోడలందు చిత్రములప్రభ ప్రకాశించుచుండును. ఆమధ్య, మధ్య మధ్యను గ్రామఫోనుహోమ్మనియముల సంగీతపు వెలుగు కూడాను. కాని సర్వవిధముల ప్రకృతిశోభతో లయ కలియు నిజమయిన “హార్మనీ” మాత్ర మీ మేడలందును, మిద్దెలందును లభింపదు.

విచారకరమగు సంగతి యేమనగా నేడు విద్యా వంతులును, కళాకోవిదులును నగు ధనికులు, ‘అగ్రహార ములు’, పల్లెలు విడిచివచ్చి పట్టణములందు క్రొత్తపంపిణిని (After the fashion of the day) డాబాయిల్లు మేడలు కట్టుకొనియుండుట నేటిది. అంతకంటె విచార కరమగునది యేమి టంటే, పల్లెటూరిలో నుండువారు గూడ పట్టణములోనివారి ననుకరించుచుండుట నేటిది. ఆశ్చర్య మేమున్నది? శ్రేష్ఠు లానిరించుదానినే యితరులు ననుసరించుచుందురు.

నేడు ‘గ్రామపునర్నిర్మాణము’ను సూరించి చాల చాల వింటున్నాముగాన, ఇకముందు నిర్మింపబోయేవి యెట్లుండిన వాగుండును? మనిపల్లెలవంటి అగ్రహారముల మాదిరిగానా? లేక పాశ్చాత్యగ్రామపద్ధతిగా? గృహములు (‘ఆరోగ్యవార’ ప్రదర్శనములందు నమోనాగా చాపింపబడి పాశ్చాత్యగృహము లట్లు) క్రిక్కిరిసియుండు పట్టణములందలి డాబాల ననుకరింపనలెనా? అటుగాక విశాలరమ్యునోద్దేశములందు కుర్రీరము లయినను మేలుగా నుండునా?

కావున గ్రామపునర్నిర్మాణమునకు ముంగుగ నెక్కు డావశ్యకమయినది జీవితపునర్నిర్మాణవిచారము. అట్టి విచారము నేయకుండు, అర్థలాభము నపేక్షించియో, ఆడంబరమునకో, విలాసార్థమో నిర్మింపబడు “నిర్మాణములు” కల్యాణాస్పదిములు కానోపవు.

౧

లో కగ్రంథకథాసక్రమము గాలోకించిన జక్రనే
మీకల్పంబయి క్రిందుమీదులను నమ్మేరల్ సమంజౌచు నా
యాకాలాను గుణంబులైనను సత్యం బొప్పినన్—బ్రాభవ
ప్రాకట్యభ్రమ వీడ దిష్టముగ! దేవా! భక్తమూర్తి! శివా!

౨

గ్రీకుల్, రోమను, లింకనెంద అధిక శ్రీమించినన్ వారల
ట్లాకల్పంబుగ నిచ్చిరే! ప్రభువు నేడన్యండెమహాఁ గాక! మా
ర్యాకాలంబున నెంతలో మరల నార్యావర్త మాఽస్థాన మం
దే కాలాను! సచ్చితదృశ్యమిది నీదే! భక్తమూర్తి! శివా!

౩

గతిమందాకిని, లోతెఱుంగకయె దూకబూను దత్వాఽనభి
జ్ఞతి, మూలంబున కెల్ల ముప్పగుట—నాచార్యత్వ మావశ్యకం,
బతిసూఁసెనుభవైకమంత్రవిధు లభ్యాసంబునన్ గూర్చి, న
గ్గతిసౌఖ్యక్రమ సిద్ధులన్ నడుపఁగల్గన్! భక్తమూర్తి! శివా!

౪

మతమో—రాచటిక మ్మొ—శాస్త్రవిధమో—మార్పించు నైమిత్తిక
క్రతు వారంభమునేయు కాలపరివర్తంబైన నధ్వర్య దీ
క్షీతుఁడౌ ఓవె మహాత్మతన్! తెలియ కాక్షేపించు సైతాను సం
తతులం దాహుతులౌ తెఱుంగఁదగుఁగాదా! భక్తమూర్తి! శివా!

౫

స్థితిమా ర్పయ్యెడి సంఘలో—స్వగతులందే మూర్ఖపుం బట్టుఁ బ
ట్టి, తెగన్ లాగుట రాజయత్నము వృథా 'డీ'కొట్ట, కీ విశ్వవి
స్మృతి నేకోదర భావనన్ గనుట శాంతిప్రేమ సత్వప్రథాఽ
కృతి యోగ్యం బిట 'భారతం'బెఱుంగఁగల్గెన్! భక్తమూర్తి! శివా!

రెండు ప్రశ్నలున్నాయి. కవులు పెళ్లాడొచ్చునా? ఒకనేళ్ల పెళ్లాడితే వారి భార్యలు కూడా కించి తక్కువయ్యిత్రులో, లేకపోతే, కనీసం కవితా కోమలహృదయలో, కావలెనా? ఈరెండు ప్రశ్నల గురించి తరచగా తేలిన నాఅభిప్రాయం యేమిటంటే, కవులు పెళ్లాడ కూడ దని—కారణం మనవిచేస్తా.

కవులు సామాన్యమైన యితరమనుషుల్లాంటివారు కాదు. అప్రత్యేకత లేంది వారు కవులేకారు. కవుల్నీ, కాముకుల్నీ, పెరివాళ్లనీ ఒక కొట్లో పెట్టడు మహాకవి షేక్స్పియరు. మతిభ్రమణులకి దగ్గరసంబంధి కవియే అని లోకంలో వాడు. కవికుటుంబాల్లో కవులెందరో, పెరివాళ్లందరుండడం నేనెరుగుదును. అందుచేత కవికి మరోమనిషి (అందులో ముఖ్యంగా పెళ్లాం) సంపర్కంవల్ల సదుపాయం లేదేమో అని నా అభిప్రాయం.

సామాన్యమైన మనిషి తన భార్యకు ఉపజ్ఞ (Originality) ఉంటేగాని వీలేదని కోరడు. తనతోపాటు ఏదో నిరతిశయంగా, మనోవ్యాపక మేమీ లేకుండా సంసారం తట్టతగలేస్తే చాలు. కవికో వ్యవహారం అట్లా కాదు. కవియొక్క జీవితరథాని కెన్నడూ నిలకడలేదు; వాయువేగంగా అన్నిదిక్కులకూ అన్ని దారులనూ పోతూవుంటుంది. అతని హృదయపిపాసకు శాంతి లేదు. ఆకర్షణీయం

గావుండే ప్రతివస్తువూ అతనికాళ్లకు బందం. నూతనత్వంలేనిప్రతినిమిషం అతనికోక నరకం. ఆచారపు కట్టుబాట్లు కవి లక్షించడు. అతని Fancy కి అదుపాజ్ఞలు లేవు. సామాన్య జీవమైన తనభార్యకందని ఊహ ప్రపంచాల్లో అతని బ్రతు కంతాను. దృష్టిపథాన్ని మీరిపోయే భవనాంతరాళమంతా అతనికి “అసి వారుగా నేగునట్టి బయలు.” తనకావ్యాల్లో సృష్టించే ప్రతిపాత్రమూ తానే జీవింప చూస్తాడు. అవ్యవధిగా, అప్రయత్నంగా మారిపోతూండే అతనికి అశాంతి కారణాలకి అవధి అంటూ వుండదు. అలాంటి, రెక్కలు కట్టుగునే మనిషిని పెళ్లాడమని యెల్లా చెప్పను?

శృంగారశ్రీనాథుడు వివాహితుడే అయితే, అతనిభార్య, తనయందు భర్త వ్యామోహం నిలుపుకొనేటందుకు, ఆకవి సార్వభౌముడు సృష్టించిన ప్రతి మోహనమూర్తిని దిన మొక అవతారంగా ప్రదర్శించి వుండాలి. లేకుంటే “తిత్రిశీప్రతివిశాల విలోచనం” అని వర్ణింపబడ్డ యిల్లాలులాగ అర్థంతెలియకుండా ఆనందించే అమాయకపు ముద్దరా లేనా అయి వుండాలి. అలాంటి అమాయకత్వంవల్ల భార్యకు భర్తసాహచర్యం యోగ్యంగానే వుంటుందిగాని, కవికే నూతనత్వాభావం సిద్ధిస్తుంది. బ్రౌనింగు దంపతుల్లాంటి అనుకూలకవి తాదాంపత్యం లోకంలో తరుచుగా చూడం.

అయితే కవులందరూ బ్రహ్మచారులుగా వుండాలిందేనా అంటారేమో? అక్కర్లేదు. కవులుకి అనువైన భార్యలు లేకపోలేదు.

షెలీ కీట్స్ యుగం ప్రారంభించుకుని తదనుయాయులైన కవులందరిలోను, గృహిణి అంటే ఒకవిధమైన ఆశాంతి, అత్తప్రీతి ప్రబలి పోయేయి. అందుమీద, పే.కె.స్పియరుకి కూడా కట్టుకున్న భార్యవల్ల అట్టే సుఖం లభించలేదనీ, అందుచేతనే Avon విడిచిపెట్టి అతడు ఏకాకిగా లండను దొమ్మిలో కలిసి పోయేడనీ, అతని విల్లులో (మరణశాసనం సుమండీ, ధనుస్సుకాదు) భార్యవిషయం నామ కాగా యెత్తేడనీ, చరిత్రలు పుట్టిపోయేయి. వాస్తవంచేత, యివన్నీ అనాధారమైన ఉజ్జాయింపులని తెల్పాన్నాయి. “నూనూగుమీసాల నూత్న యూననం”లో అతడు వ్రాసిన సా నెట్టులో:—

“Let me not to the marriage of true minds
Admit impediments, Love is not love
Which alters when it alteration finds ;

* * *

If this be error, and upon me prov'd,
I never writ, nor no man ever lov'd !”

(Sonnet, 116).

ఈరీతిగా దాంపత్యప్రేమను ఆరాధించిన కవిరాజు Hathaway వంటి పల్లెటూరి యిల్లాలీని నిరసించి వుంటాడంటే, నమ్మరాని విషయం.

ఇక అడిదం సూరకవిగారిని గురించి ఒక మనోజ్ఞమైన ఇతిహాసం వుంది. ఆయనభార్య

విద్యావతి అనికాని, కవయిత్రి అనికాని చెప్పడానికి వీలేదు. ఒకనాడు, కొడుకైన భాస్కరుడి (బాచన్న అని ముద్దుపేరు)మీద కవిత్వం చెప్పమని భర్తని ఆమెడ కోరింది. అప్పుడు సూరకవి

“బాచాబూచులు లోపల

బాచన్నే పెద్దబూచి పట్లం దానునె”

అని మహారసవంతంగా వర్ణించారు ప్రియసుతుణ్ణి. అయితే, అది కొడుకు అందాన్ని వెక్కిరించేటందుకు కాదు. తన భార్య యెంతో గర్వపడుతూ చూచుకుంటూన్న ముద్దు బిడ్డని అల్లగానర్పించడం ఆమెతో పరిహాసానికి. అప్పుడు తనభార్యముఖంలో ఒకవిధమైన నూతన వైభవం స్ఫురింపకమానదు. అదిచాలదూ, కవిహృదయాన్ని ఆకర్షించడానికి? భగవంతుని ప్రత్యక్షస్పృష్టియొక్క అపుగాములను అక్కర చెయ్యకుండా, nothingness లో పునఃసృష్టిచేసే, శిశులైనకవికి, ఎంత స్తబ్ధమైన మొద్దు భార్యవైనా metamorphose చేసుకోడం అశక్యంకాదు.

ఇంతకూ, ఫలశ్రుతి:—

కవి, లోకంవల్ల కోరేది పొగడ్తమాత్రమే అర్హమైన స్తుతి, దానివలన కీర్తి దొరక్కపోయినా, కట్టువైన ప్రతివిమర్శలేకుండా అలక్ష్యమైన అంగీకారం లభిస్తే చాలు; అతడు ధన్యుడు. ఏమందులుపత్రికలోనో ప్రతిపిమర్శ పడ్డాడంటే, దట్టంగా యెర్రపెన్నిలుతో మార్కుచేసి జాగ్రత్తగా అతనికి అందజేసే

మిత్రులు ఉండనే ఉంటారు. అతడి ప్రాణం విసగడానికి యివికాక, యిట్లో భార్యకూడా చదువరిగినదై, సుచిత్రేంద్రకొద్దీ ఖండనం మొదలెడితే, అడిగేరా అతనిబతుకు? అనుభవ సిద్ధమైన నా అభీప్రాయ మేమంటే, కవి తన కలానికి అనుకూలమైన వాతావరణం నిర్మించే భార్యను కలిగివుంటే, అతని రచన లమోఘంగా వుంటాయి. ఇందుకై భార్య కవయిత్రి

కానక్కర్లేదు. అతనియందు ప్రేమ, అతని ఆశయములం దనురాగము, అతని వ్రాతల నర్థము చేసుకొనుటకు కుతూహలము - ఈ మాత్రమున్న భార్యగల కవిదే భాగ్యము. తోడివారికి తన భర్త రచనములను చదివి వినిపించుచు మురిసిపోవు ముద్దరాలు, కవి హృదయమున కలెఖ్యమగు యోగ్యతా పత్రము.

మేఘుఁడు

సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు

ప్రస్థాపింపఁబడి కలునీర్లు తప్పకదాగి
యొడలుమైకంబుఁగొనఁ దొట్టువడఁగ నెఱుగు
చదలివీధుఁ బడి నుండి సాగిపోవు
మఱచిమేఘుండు తనదు గమ్యస్థలంబు.

గుట్టుమట్టును గాంచక బట్టబయలు
బగులు వీక్షింతు రను కొంకుపాటుగొనక
పైఁబడిను రాచుకొనిపోవుఁ బట్టుకొనును
గాఁగిలించును దారకాభోగినును

ఎన్నఁడుంబోవఁ డిల్లాలి సన్నిధికిని
నేగు నేఁడాది కెప్పుడో! యాదృచ్ఛికముగ
మెలఁత మేల్పఁతి యంత నామెఱుంగుఁగన్నె
తఱిసి కూర్చులు నెఱప గ్రుడ్లుజిమి కసరు.

బంటిపాటున విహరించుచుండ మింట
మవ్వపుంగను లచ్చరపువ్వఁబోండ్లు
తుంటరితనంబుఁ జూప నింద్రునకుఁ దెలిసి
నినుఁ గొఱఁతవేసి మేఘు, దండింపఁగలఁడు.

హిందూదేశపు ప్రభుత్వ ఋణము

చావలి వెంకటహనుమంతరావుగారు, M. A.

హిందూదేశపు ప్రభుత్వ ఋణమునుగూర్చి విచారించి దానిలో ఎంతభాగము హిందూదేశపు లాభముకొరకై చేయబడినదో, ఎంత ఇంగ్లండుదేశము లాభముకొరకు చేయబడినదో విచారించి నిర్ణయించుట కొక సంఘమును కాంగ్రెసుసభనా రేర్పాటుచేసిన సంగతి ఎల్లరకును తెలిసినదే. ఈ సందర్భములో ఆఋణమును గూర్చి కొన్ని ముఖ్యాంశములు ప్రజా సామాన్యులకు తెలుపునద్దేశముతో ఈవ్యాసము వ్రాయబడినది.

మనదేశపు ప్రభుత్వఋణము ఈప్రస్తుత ఇండియా కంపెనీ (East India Company) పేరు మనదేశమును పరిపాలించుకాలములో మొట్టమొదట మొదలు పెట్టబడినది. అంతకుపూర్వము ప్రభువులు, ప్రభుత్వములు ఋణములు చేసినప్పటికిని అవి ఆయా రాజుల స్వంతజనాభా దారిపెననే చేయబడినవే కాని ప్రజలయొక్క కాని, దేశముయొక్క కాని పరపతి నాధారము చేసుకొని చేసినవి కావు. కాని కంపెనీవారు వాస్త్రము దేశమును జయించునిమిత్తమును, వారి సర్దుకపు హక్కులను, రాజకీయహక్కులను నిలుపుట్టుకొని నిమిత్తమును ఎక్కువ యుద్ధములు చేయవలసియుండి, ఆయుధపు ఖర్చులను భరించుటకై విరివిగ అప్పులుచేయవలసిన అవసరము కల్గిన వారైరి. మనదేశమును జయించునిమిత్తము మనదేశము నందే అప్పుచేయుటయు, దానిని తీర్చుభారము మరల దేశముపైననే పడవేయుటయు చాల అన్యాయమును విషయమని నేరుగ చెప్పవలయునా? ఇంగ్లండుదేశములో ప్రభుత్వఋణమునునది 17 వ శతాబ్దము చివరను మాడవ విలియం కాలములో మొదలు పెట్టబడి, చాలఉపయోగ కారియగు సంస్థగా నుండుట కనిపెట్టి, కంపెనీవారు ఆ పద్ధతిని ఇచ్చటమాడ ప్రవేశపెట్టిరి. అట్లు మొదలుపెట్టబడిన ఈ జాతీయఋణము క్రమక్రమముగాను, ఒక్కొక్కప్పుడు చాల భౌతికరగాను పెరుగుచువచ్చి చివరకు ఒక

గొప్ప బరువుగా దేశస్థులమెడలకు చుట్టుకొనినది. ఈ ఋణమును గురించిన ముఖ్యాంశమును దానిలోని ప్రబల మగులోటునుమాడ ఈసంగతియే. ఏమన అప్పు ఎప్పుడును తీరుట కవకాశము లేకపోగా, వడ్డీమాడ ఏసంవత్సరమున కాసంవత్సరము తీరక కొంతభాగము మాత్రము ఆదాయ ములోనుండి తీరుటయు మిగిలినదానికి మరల అప్పుచేయుటయు జరుగుచుండును.

ప్రభుత్వమువారు దేశపు పరపతిపై అప్పుచేయుటకు పూనుకొనినపుడు అట్లు చేయబడిన అప్పువలన దేశమునకు లాభమును, ప్రయోజనమును ఉపయోగమును ఉండునని తోచినప్పుడే చేయబడెననియు, ప్రభుత్వపు ఖర్చు సామాన్యపు ఆదాయమునుండి సరిపోవు సమయములలో అప్పుచేయుట న్యాయ పిరుద్ధమనియు ప్రప్రథమమున జాపకమంచుకొవలసియున్నది. మరియు అప్పుచేసిన సామర్థ్యతో చేసినపనులుకాని, కట్టబడిన కట్టడములుకాని కొంతకాలము పోయినతరువాతపై నను ఫలప్రదుములుగా నుండునని నిశ్చయముండినపుడే వాటినికట్టుట కప్పుచేయు విధానమును సుమరించుటకు వీలందును. అట్టి నిశ్చయము లేనప్పుడు వాటికొరకై దేశీయుల పరపతిపై అప్పు చేయుట చాల అరిష్టదాయకమున పని. ఆ కట్టడములు ప్రజల ఆదాయము నభివృద్ధిపరచి వారిసౌఖ్యకింపనమునకు తోడ్పడునప్పుడు కాని వాటియం దేవిధమైన న్యాయమును లేదనియే చెప్పవచ్చును. ప్రభుత్వమువారు రెప్పుడు ప్రజలసామర్థ్యము న్యాయము లేకుండ, ఆలోచన లేకుండ ఖర్చు పెట్టుటకు మొదలిడుదురో అప్పుడు ఆప్రభుత్వము ప్రజాహితమునకు వ్యతిరేకముగ ప్రవర్తించుచున్నదని గ్రహింపవలెను. ఈవిషయములను మనస్సునందుంచుకొని మన జాతీయఋణము విషయమునుగూర్చి ఆలోచించిన లేలు పర్యవసాన మేమన: మనప్రభుత్వమువారు ప్రజాహితమును పాటించిచేసిన అప్పు కొంతయుండినప్పటికిని విస్తారభాగముఇంగ్లండుదేశపు లాభముకొరకును, ఇంగ్లీషు

వారి రాజ్యవిస్తీర్ణముకొరకు చేసిన యుద్ధములకొరకును చేయబడినదని తేలును. పైన గూచించిన ప్రధానమూత్రముల ప్రకారము మన జాతీయముగా ము చేయబడియుండు లేదనిమాడ విశదమగును.

మనదేశపు ప్రభుత్వముగామును గురించి కొన్ని అంకెలను ఇచ్చుట ఈసందర్భములో సమంజసము. 1792 సంవత్సరములో అది పా. 70 లక్షలకు కొంచె మెక్కువగ నుండెడిది. క్రమముగ 1830 సంవత్సరము నాటికి 833 లక్షల పానులవరకును పెరిగెను. ఆప్పును శిఖయుద్ధముల సందర్భములో యీ అప్పు 435 లక్షల పానులవరకును హెచ్చయ్యెను. వెలిస్టీ డావ్లాన్ ప్రభువుల పరిపాలనక్రింద వారి రాజ్యకాంక్షవలనను, ఇతర కారణములవలనను సిపాయి తిరుగుబాటుకాలమునాటికి 550 లక్షలపానులవరకు ఈ అప్పు పెరిగెను. ఆతిరుగుబాటు నగచుటకు ప్రభుత్వమువారు చేసిన ప్రయత్నముల కారణముగ వారికి ఖర్చు పెరుగుటచే కంపెనీవా రాభారము నంతను మనదేశముపైననే దుద్ది వారిదివరలో రాజ్యము కొరకై చేసిన అప్పులను, ఇందుకొరకై చేసిన అప్పును కూడ దేశస్థులపైననే కట్టిరి. విక్టోరియారాణికి కంపెనీ వారు ప్రభుత్వమును ఒప్పజెప్పునప్పుడు కంపెనీవారికి వడ్డపరిహారముగా 120 లక్షలపానులను చెల్లించి ఆ ఖర్చునుకూడ మనదేశముమీదనే పడవైచిరి. సిపాయిల కలహపునందడి తగ్గిపోయిన తరువాత అనగా 1862 సంవత్సరమునాటికి హిందూదేశపు అప్పు 1000 లక్షల పానులవరకును అనగా 20 సంవత్సరములలో సంవత్సరమునకు 190 లక్షలవొప్పున పెరిగెను. న్యాయముగ ఆలోచించిచూచిన, రమేశచంద్రదత్తు మహాశయుడు చెప్పినట్లు ప్రభుత్వమువారు దేశమునందు శాంతిపరిపాలనను స్థాపించుటకై చేసిన అప్పున, ఇతరదేశములలోని యుద్ధములు చేయుటకు, రాజ్యమును విస్తీర్ణము చేసి కొనుటకొరకు చేసిన అప్పులో తీసివేసి మిగిలినదానిని మాత్రమే హిందూదేశపు ప్రభుత్వముగాముగ స్థిరపరుచుట చాల ముఖ్యవిషయము. ఈపద్ధతి ప్రకారము చేసిన హిందూదేశమునకు జాతీయముగా మనునదియే యుండ నక్కిర లేకుండపోవును. * * *

1860 సంవత్సరమునాటికి హిందూదేశముయొక్క మొత్తము రికేప్టర్లు అప్పు 835 లక్షలపానులు. దానిలో సుమారు 285 లక్షలపానులు ఇంగ్లండుదేశమునందును, మిగిలినది హిందూదేశమునందును చేయబడినది. 1876లో విక్టోరియామహారాణి హిందూదేశపు చక్రవర్తినిగా చేయబడినపుడు హిందూదేశమునందు చేయబడిన అప్పుభాగము 72 కోట్ల రూపాయలును, ఇంగ్లండుదేశమునందు చేయబడిన భాగము 556 లక్షల పానులును అయివుండెను. 1890 సంవత్సరమునాటికి రూపాయి అప్పు (అనగా హిందూదేశములోచేసిన అప్పు) 102½ కోట్ల రూపాయలును, ఇంగ్లండుదేశమునందలి అప్పు 104½ మిలియను పాన్లు వరకు హెచ్చాయెను. 1910-11 నాటికి ఇండియాదేశ మందలి అప్పు 138 కోట్ల రూపాయలు, ఇంగ్లండుదేశ మందలి అప్పు 1780 లక్షలపానులు. ఈ అంకెలవలన గ్రహింపవలసినవిషయము ముఖ్యమైన దొకటి కలదు. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వము మనదేశముందు స్థిరపడి రాజ్యమును చేయుట మొదలుపెట్టినప్పటినుండియు క్రమక్రమముగ ఇంగ్లండులో చేయబడిన అప్పుభాగము హెచ్చగుటయు ఇండియాదేశమునందు చేయబడినది తగ్గిపోవుటయు తటస్థించినది. 1927-28 సంవత్సరములో ఇండియాదేశ మందలి అప్పు 416 కోట్ల రూపాయలుగా నుండగా ఇంగ్లండుదేశమునందలి అప్పు అప్పటి మారకపురేటుప్రకారము 452 కోట్ల రూపాయలుండెను. ఈవిధానమువలన మనదేశమున కెంతవత్తమో మనము ప్రతిసంవత్సరమును అప్పుపై చెల్లించివలసినదాక్షి అంకెలను గమనించిన తేట తెల్లమగును. ఇండియాలో చేసినయుగాములో చాల భాగము నూటికి సంవత్సరమునకు రిక్తి మొదలు రిక్తివరకు నున్న వడ్డీరేటుపై చేయబడినదై యున్నది. ఇంగ్లండు నందు చేసిన అప్పు చాలవరకు నూటికి 7 వంతున గల వడ్డీరేటుపై చేయబడినది. దీనివలన నేర్చుకొనవలసిన విషయములు (1) తక్కువరేటుగల ప్రదేశములో మాని వేసి ప్రభుత్వమువారు హెచ్చురేటుగల దేశములో అప్పుచేయుట (2) అట్లుచేయుటవలన ప్రతిసంవత్సరమును మనదేశమునుండి వడ్డీరూపకముగా అపారమగు ధనము ఇతరదేశములకు (ముఖ్యముగ ఇంగ్లండుకు) పోవు

చుండుట. (గి) మనదేశమునండిలి ధనమునకు సరియగు ప్రతిఫలము లేకుండబోవుట.

* * * *

ప్రభుత్వమువారి దివిదగ్గలో ఏ హిందూ దేశములలో అప్పును చేయుటకు సరియగు ప్రయత్నము చేసియుండి లేదనిరో చెప్పవచ్చును. వారికి సామగ్రి కావలసివచ్చినపు డెల్లను ఇంగ్లండునందే ఎక్కువవడ్డీకి అప్పుచేయుట జరుగుచుండెను. ఇప్పటికినాడు అప్పునకునే వాగులం పించుచున్నారు. ఇట్టి పరిస్థితులలో హిందూ దేశము నందు ప్రభుత్వమువారికి అప్పురొక్కట దుర్లభము అను వాడుక నిరాధారము. సరిగా ప్రయత్నించి ప్రభుత్వము వారు వ్యవహరించినపు డెల్లను వారికి కావలసిన అప్పు నంటనే తక్కువవడ్డీకి దొరుకుచుండుట వాడుకయై యుండగా హిందూ దేశపు ప్రభుత్వబాధుల కొద్ది పోయిన పనులలో ఎంతసత్యమున్నదో గ్రహింపవలెను. ఈ విషయము పోయిన ఐరోపామహాసంగ్రామకాలములో యుద్ధపుణ్యముక్రింది మనదేశములు గి సంవత్సరములలో 150 కోట్ల రూపాయ లిచ్చియుండినప్పుడు ముగ్గిగ స్పష్టపడినది. ప్రభుత్వమువారు తమప్రకృతివిధానమును ముగ్గిగ మార్చివేసి వారికి ఫలప్రసము కావ్యములకు అప్పు కావలసివచ్చినపు డెల్లను హిందూ దేశమునందే దానిని నేకరింపజూచుట చాలమశ్చర్యము.

ఇంక మన ప్రభుత్వ ఋణముయొక్క వైఖరిని గురించి కొంత చెప్పించెదము. 1820 సంవత్సరములో ఇంగ్లండు ఇండియా దేశములలో కలిపి ఈ అప్పు మొత్తము గి6 కోట్ల రూపాయలుండెను. ఒక శతాబ్దము కాలములో అనగా 1920 నాటికి ఇది 1000 కోట్ల రూపాయల వరకును పెరిగిపోయెను. 1929 సంవత్సరము నాటికి ఈ అప్పు మొత్తము 1074.16 కోట్ల రూపాయలై యుండెను. దానిలో సుమారు 763 కోట్ల రూపాయలు లాభము లిచ్చునట్టియు ఫలప్రదమైనట్టియు పనులందు (అనగా రైల్వేలకట్టుట, వ్యవసాయపు కట్టడములు తయారు చేయుట) చెచ్చింపబడెను; 171 కోట్ల రూపాయలు తిరిగి ఫలితములేని పనులకై (అనగా యుద్ధము, కాటకమును

తగ్గించుట మొదలగునవి) ఖర్చుపెట్టబడెను; 136 కోట్లు రాష్ట్రములుచేసిన అప్పుభాగమైయుండెను; 80 కోట్లు ఇతరపనులకై చేయబడెను. దీనియందు చాల భాగము రూపాయమార్కము ఒక పిల్లింగు నాలుగుపన్నులు (అనగా కాసు 15 రూపాయలు ఖరీదు) గా నుండినప్పుడు చేసిన అప్పుగా నున్నది. ప్రభుత్వమువారి దేశపు ప్రభుత్వమును పాటించునా రైన రూపాయమార్కము హెచ్చుగా నున్నప్పుడు (అనగా రూపాయి 2 పిల్లింగులు విలువకలిగి యున్నప్పుడు) రూపాయిపైన ఆధారపడియుండు అప్పు (Rupee debt) గా మార్చినేసి దేశమునకు లాభముకలుగచేసి యుండెడివారు. కాని వాళ్లుచేయక ఎప్పటి హెచ్చుగేటు ప్రకారమే దానిని ఒరుగుచుండిచ్చుచుచే అప్పు మొత్తముపై సంతను హెచ్చుగేటు ప్రకారము వడ్డీ నిచ్చుకొనవలసిన బాధ్యత ప్రజలపై బడినది. ఈ విధముగా వడ్డీరూపకముగా ప్రతి సంవత్సరము మనదేశస్థులు గి5 నుంచి 40 కోట్ల రూపాయలవరకు ఇంగ్లండు దేశమునకు సరుకులు కాని, వర్తకము మండిముగా నుండునప్పుడు బంగారము కాని ఎగుమతిచేయుచుండినవలసిన ఆకర్షకము కలిగినది. ఈ నిత్యధన ప్రవాహమునే "Drain" అని మనదేశవాయకులు ఆర్థిక శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుదురు. ఈ వడ్డీని ప్రతి సంవత్సరమును చెల్లించి సంవత్సరములో మరల ప్రోత్త అప్పులు చేయుటయు, ప్రజలపై క్రొత్తపన్నులు విధించుటయు ప్రభుత్వమువారి కవసరమగుచున్నది.

పైనచెప్పబడిన విషయములనుబట్టి మనము తీయవలసిన సర్వసాధనము లీక్రింది పొందుపరుచుచున్నాము:-

1. మనదేశపు ప్రభుత్వ ఋణములో చాలభాగము ప్రతిఫలము నిచ్చునవలకొరకై ఖర్చుపెట్టబడి నప్పటికిని నిజముగ దానిని ఫలప్రసమును అప్పుగా పరిగణించుట కవకాశములు తక్కువగా నున్నవి. ఉదాహరణము: రైల్వేలు కట్టుటకై ప్రభుత్వమువారు సుమారు 600 కోట్ల రూపాయలు అప్పుచేసి యున్నారు. దానిపై 1924-25 సం.పు రెక్కల ప్రకారము వచ్చిన ప్రతిఫలము 101 కోట్ల రూపాయలు, కాని ఈ ప్రతిఫలమును పొందు

టకు 98 కోట్ల రూపాయలు ఖర్చు పెట్టబడినవి. కావున నికరాదాయము కిక్కి కోట్ల రూపాయలు మాత్రమే. దీనిని బట్టి ఆ అప్పు ఎంతలాభదాయకమో గ్రహింపవలెను.

2. మనప్రభుత్వముగము చాలభాగము ఇంగ్లండులో చేయబడినది. ఈ ఋణమునకై ప్రతిసంవత్సరమును నడ్డీ మనము చెల్లించవలసియుండుటచే మనదేశము నుండి సరకులను ఎగుమతి చేయవలసియున్నది. ఇది దేశముయొక్క ఆర్థికదుస్థితికి తోడ్పడుటయేకాక మన వర్తకవ్యాపారాభివృద్ధికి ఆటంకముగ నున్నది. ఇంగ్లండులో చేయబడిన అప్పునంతను మార్చివేసి హిందూదేశములో రూపాయ అప్పుగాచేసిన మనకు చాల లాభదాయకము. ఇకనుంచు ప్రభుత్వమువారికి ఋణము కావలసినచిన్నప్పు డెల్లను హిందూదేశమునందే దానిని నేకరించుటకు ప్రయత్నించి, ఇక్కడ కావలసినంత సామ్య రాకపోయినప్పుడే ఇతరదేశములలో దానికొరకై ప్రయత్నించవలెను.

3. ప్రభుత్వముగములో సుమారు 170 కోట్ల రూపాయలు లాభమును, ప్రతిఫలమును నీయనట్టి

పనులకొరకయి చేయబడినది. ఈయప్పు హిందూదేశపు లాభముకొరకుగాని, రక్షణకొరకుకాని, ఔన్నత్యము కొరకుకాని చేయబడియుండక కేవలము ఇంగ్లండుదేశపు లాభముకొరకై చేయబడినది. కాన ఈ అప్పు భారము నంతను ఇంగ్లండుదేశస్థులనే భరించునట్లుచేయుట వ్యాయము. ఇదికాక ప్రతిసంవత్సరమును మిలిటరీఖర్చుల కొరకై అప్పుచేయబడుచున్నది; మిలిటరీఖర్చు హెచ్చుచేయబడుచున్నది. ఇట్లు 1914 నుండి ఇప్పటివరకు సుమారు 10 కోట్ల రూపాయలు హెచ్చుచేయబడినది. ఇదిమాడ హిందూదేశమున కేవిధముగను లాభములేని అప్పే. దానినిమాడ బ్రిటష్వారే భరింపవలెను.

4. ప్రభుత్వమువారు తమముగమును వీలైనంత నరకు తగ్గించుటకు ప్రయత్నింపవలెను. ఎంత ఎక్కువ ఋణముచేసిన అంతవరకు మనదేశస్థులపై చూచుటకు వీలులేనట్టియు, ఎంచుటకు వీలులేనట్టియు బరువును పడవేయుటయేయగును. ప్రభుత్వము ఋణములకు సంబంధించిన ప్రధానమాత్రములను మనస్సునం దుంచుకొని ఋణమునుచేయుట చాలముఖ్యము.

పౌలయలుక

బలిజేసల్లి లక్ష్మీకాంత కవిగారు

పనిపాటలను దీక్షిమి నటించి, క్రీగంటఁ జూచి, తక్ జూచినఁ జూడ్కి మలిపి సాకునక్ బిలిచి, ముచ్చటలాడ, వెలిఁబాటు చిటునవ్వుతెరల వాఱెఱ నడంచి తళుకుఁజెక్కిలికిఁ జక్కిలిగింత నిడ, నింక “నొట్టునుమీ” యంచు నోసరించి అడుగులం బడి, బాస లిడఁబోవ, “నీ వెంతకేనిఁ జాలు” దని, సిగ్గుని తొలఁగి అట్టె చని, కౌఁగిటం జేర్చినంతఁ గన్ను-గొలుకులన్ నీరు నించి, కాంతులఁ గరంచు ఛెలుల పౌలయల్కలే ప్రేమజీవకళలు-పానకమునకు మిరియంపుఁ బనులువోలె.

గుణాదర్శము *

ఆకార్యం బాసత్వం

బాశిలం బాసరాక్రమాభిలత్వం

బాశుద్ధవ్రత మెందు న

నాశములని భీష్ముఁ బెద్ద సమ్మితిమిగచే.

—భీష్మపర్వము, ప్రశ్నా. 56.

అళియరామరాజయొక్క జీవితకథను సమగ్రముగ నాలోకించినపుడు రాయలకాలమునాటి సంఘపరిస్థితులు, రాజ్యతంత్రాదర్శములు, దండసీతి, విద్యావైశేష్యము, లలితకళాకౌశలము, ప్రజల యార్థికవ్యాపారముల పెంపు, సనాతనధర్మానుష్ఠానములు, రాజభక్తి, పరార్థచింతనము ఇవియన్నియు ముకురమున ప్రతిఫలించినట్లు కననగును. తన తొంబదియారవయేట రామరాజు ఖడ్గము చేతిబూని వారించినను వినక శత్రువుల నడుమ జొరబడి ముఖాముఖి వారితో పోరదొడరెనన్నపుడు ఆకాలపు జనసామాన్యముయొక్క శరీరపాటవమును, ధైర్యసాహసములును నిట్టి వని యూహింపనగును. దేహము కేవలము సాధనమని భావించి సమయమునకు పనికివచ్చునట్లు దానికి శక్తిని నేకరించు రహస్యము వారు చక్కగ నెరిగియుండిరిని యూహింపవలసియున్నది. తిరుమలరాజుసహితము తొంబదిరెండేండ్లు బ్రతికినాడనుట యీయాహుకు

మరియొక యాధారము. ఆకాలపు సమరసీతికి ధీరోదాత్తత లక్షణమునుట విశ్వనాథుని జీవితము పేనోళ్ల ప్రకటించును. ప్రజలలో నాకాలమున చదువను వ్రాయను తెలిసినవారి సంఖ్య యెక్కువకాకపోయియుండవచ్చును. అయినను వారిచిత్తముల సంస్కరించు శక్తి నొనగు బోధనోపాయములు వివిధములై ప్రబలి వారి జెలిపిజేటలు మెరుగందియుండవలెను. ఇట్టి బుద్ధిప్రథ సామాన్యముగ రాజ్యమెల్లడల వ్యాపించియుండదేని 'ఆముక్తమాల్యద', 'వసుచరిత్రము', 'కళాపూర్ణోదయము'వంటి యుద్గ్రంథములు రచింపబడుట యసంభావ్యము. రాజ్యముచుట్టు సముద్రతీరముల పర్వయుండుచువచ్చిన యరువది రేవుపట్టణములు అప్పటి వాణిజ్యమునకును, ఆర్థికసంపత్తి పెంపునకును సాక్షులు. శిల్పచరిత్రములవంటి లలితకళలు సహితము చక్కగ పోషింపబడుచుండెననుటకు హంపి, లేపాక్షి, తాటిపత్రి, మధుర, తిరుచునాపల్లె వంటి స్థలముల మిగిలియుండు నాటిదేవాలయములలోని పనితనము చెప్పకచెప్ప సాక్ష్యమై పరగుచున్నది. పరార్థసంప్రదాయమే గురిగాగల రాజ్యతంత్రమున దైవభక్తియు, పరార్థచింతనమును సహజముగ నెలకొనియుండెననుట విశేషముకాదు. జనులయం దప్పటి

* ఆంధ్రగ్రంథమాలయందు త్వరలో వెలువడనున్న 'అళియరామభూపాలుడు' అను గ్రంథమునందలి పరమాధ్యాయము.

మహమ్మదీయ క్రైస్తవ మతసహనము వారి చిత్తవృత్తియందలి యుదారస్వభావమును ప్రకటించునట్టిది.

రక్షిస్తగ్ధియుద్ధానంతరము సల్లరు మహమ్మదీయ సుల్తానుల వర్తనమును స్థిరముగ విచారించి చూచితమేని యిరుక్కుల వైరుల మనస్పర్థకు కారణము ఐరస్యమత విద్వేషము కాదనుటయు స్పష్టమగును. అంతియగాక ఉభయజాతులవారికి నాకాలమున సామరస్యము నొకొల్పి జాతీయతను నిర్మించిన వలెననుకూలము విజయనగరపు ప్రభువులు గురియం దుంచి దానికై యుపయోగించిన యుక్తులు వారి యుదార దేశభక్తిని ప్రకటించును. ఈ వైఖరి విజయనగరయుగపు పన్నాణమునకే తిలక్ ప్రాయమయినట్టిది.

రాజ్యశాంతిప్రజ్ఞానమందేమి, ఆజ్ఞానమును సమయోచితముగ ననుష్ఠించి కార్యసిద్ధి కావించుకొనుటయందేమి, సంగ్రామక్రమమున సామాదిచతురుపాయమును సమయోచితముగ విన్యసించుటయందేమి రామరాజు చన్నరాజన్యవర్గములో సద్వీర్యము ఉదయరగెను. అదివరకు భరతఖండము నేలిన రాజాధిరాజులలో నీత ఊక డనునంతటి పేరుగన్నవాడని హీరన్ (Heras) పండితుడు విమర్శించి నిర్ణయించినవాడు. సదాశివుని చెరయం దుంచి తాను సింహాసన మెక్కుట యాభూపాలుని శీలమునకు కళంకముగ కన్పట్టునేమోకాని యప్పటి సమయసందర్భముల సమగ్రముగ

సమీక్షించితమేని యావిపర్యాసము కేవలము సామ్రాజ్యసంగ్రహణార్థముకొఱకే చేకొనబడననుట వ్యక్తమగును. తుంగభద్రయొడ్డున నిల్చి తనయొక్క బాహుదండముచే పైనుండి దిగినచ్చు తురకల సెడ్డుకట్టి మరియొక దానిచే దక్షిణాంధ్రమునందలి తీర్థక్షేత్రముల కభయ దాన మొసగిన యారాజన్యని వ్యక్తిదృశ్యము ఒక్కటేనాటి ప్రభుమాశ్చర్యముల కల్గించునట్టిది. ఇట్టి తొత్తినాహనముల సహమ పొందూమహమ్మదీయసామరస్యమును ప్రజలు సునసున పుట్టించి పోషించినవలె ననుకార్యత ఆమహామహుడు తనలో పెంచుకొన్న దేశభక్తియొక్క సమగ్రతను చూపును. ఇంతటి సామ్రాజ్యసంసారిమును నిర్వహించుటయందు విసుగక సంహతేసికొని వీర నెత్తి స్వయముగ శ్రుతిగూర్చి పాడి రమించనేర్చినవా డీ నెఱజాణ. సంస్కృతాంధ్రవాఙ్మయమున నారాజులవరించిన రక్తి భట్టుమూర్తివంటి కవిపుంగవుని తన సమాధానమున కలంకారముగ ప్రతిష్ఠించి 'రామరాజభూషణ' డని బిరుదొసగిన విశరణ ప్రకటించును. ఈవివిధములైన సన్నాహములందును, వేడుకలయందును పార్థమును మరువక, వేదాంత చింతనమే గురిగా నంతర్ముఖమై గురుసన్నిధి యందు శాస్త్రవిచారముల సల్ప రాజధానినే వదలి అపుడపుడు విశ్రమించుకొనుట కలవడిన విచారవరు డీ వీరవరుడు. తన జీవితపు సోపానపరంపరలో ఒక్కొక్క మెట్టున నార్హధర్మమునే యనుష్ఠించి వర్తించిన సదా

చారపరాయణుడు. ఇతనికి తుదకు లభించిన
మరణయోగము సహిత మతిసుందరమై ఘన
మై యీ క్రింది భారతవాక్యముల కాచంద్ర
తారార్కముగ లక్ష్యమై పరగునట్టిది:

వనమయూరవృత్తము

“పాఠ నోడ లస్త్రపరిపూతముగ ధీరో

దారతః బిజ్జిందికి బసం బిజ్జికి పృష్ఠ

దైవరితతి నొంచి తెనువా రగుటమే లు

శ్రీరమణాకోటి కని వేషములు సెప్పక.

కందము

దానాన్యుత్తమ కర్మవి

ధానంగాల బహయుగశు లుదాత్తిరణమునం

జా నేర్చువానిచనియెను

మానితగతిః బోలవంశ్రు మహానీయాశ్శుత్.

—భాగము, స్త్రీపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

శతకమంజరి - భక్తిసంపుటము

వృషాధిప, సర్వేశ్వర, దేవకీనందన, ఒంటిమిట్టరఘువీర, నారాయణ, శ్రీకాళహస్తీశ్వర
దాశరథి, రంగశాయి, శ్రీరామతారక, రామచంద్రశతకములు పది యిందు గలవు. ఒక్కొక్క
శతకమునకు పెక్కు మాతృకలతో సరిచూచి చేర్చిన పాఠభేదములును, ఆయా శతకకర్తల
చరిత్రమును, రచనమును, విషయమును విమర్శించిన విపులమగు పీఠికయును గలవు. ముచ్చటలు
గూర్చునట్లు మేలి క్యాళికోబైందు వెలయు. ౧-౮-౦. శతకములు విడిగను దొరకును.

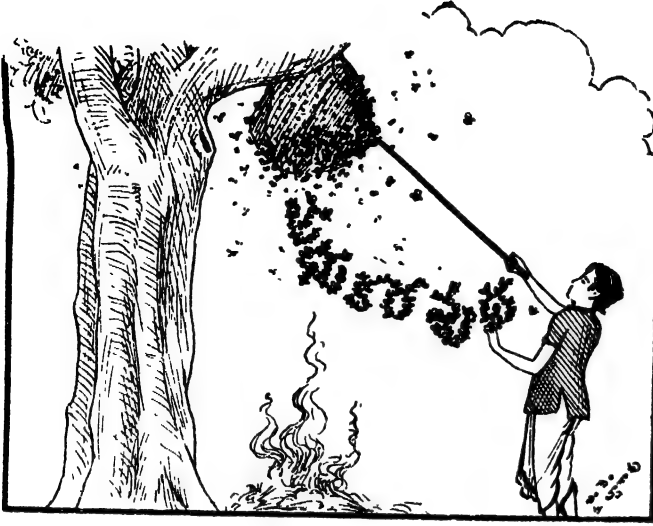
బ స వ పు రాణ ము వెల 2-8-0

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి

పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పండ్రెండవ శతాబ్దమున వెలసిన వైవమలప్రతిపాదకమగు ద్వీపదకావ్యము. ఇందు శైవ
మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు, తిత్సూర్వులు, తత్పమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు
చరిత్రములను సరసముగను, పాఠకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను కవి వర్ణించినాడు.
గ్రంథమున మృదుమధురము లగు జానుదెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులు
గురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్నభిన్నమండలములకు జెందిన పెక్కు తాళప్రమాత్పకలతో
సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచించిన
అమూల్యమగు పీఠిక (129 పుటలు) ఇందుగలదు. ఆకాలపు టపూర్వసారస్వతచారిత్రకవిశేష
ముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త దేర్చి కూర్చినారు. ఆధునికకవికుమారుల కిది
యత్యంతోపకారకము.

మనోజరు: ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. 7, తంబుకెట్టివీధి, జి. టి. మద్రాసు.

డాక్టరు నిడమర్తి ఈశ్వరప్పగారు

కుసుమ గృహములఁ గట్టిగచి కూర్చికొన్న
రసనమృద్ధుని నాటుంటిఁ న నెఱింగి
వచ్చి దోచెదవే పట్టఁగల నరుండ !
చాటుమాటన కయ బంధిపోటుదొంగ !

పుష్పిణుల యధరిసుధను బుక్కిటఁ గొని
వచ్చి దాచితి నాయుచ్చిపట్టునందు
ఎఱుఁగు మది సీచపుచ్చిష్ట మెందఱిదియొ
తగదు సీకన నది దేవతలకె త్రితి !

ఖగవాహనుడను “జడ్డి”
మొగమోటుమి లేక తీరుపునుఁ జెప్పెను మా
కగణితమగు సలిమోమిని
“దగ దుచ్చిష్ట”మని యనఁగఁ దగ వేలనెదో?

ఏసీతికథలను నెఱుఁగక పెల్లనఁ
జాటమే మాజాతి సంఘబలము ?
సాముగరిడిలేక శత్రుముం బట్టక
మింటఁ జూపమె పోటుబంటుతనము ?

కొలతబద్దలు లేక కోణసూచియు లేక
కట్టమే చిత్రహా గదులమేడ ?
రసవర్గ తత్త్వచర్చ యొకింతయును లేక
యింటఁ గూపిపమె “పేటెంటు” * తేనె?

వృత్తి ధర్మమునం దఱవినమైన
నెవరిపాటున కేవాడ నీడు లేదొ
అట్టి మేమన్న ఘనతకుం బుట్టినిండ్ల
మనని మాయన్న మే తిందు రంద అహహ !

శేదరు మీవలె మాలోఁ
గొందఱుసోమరులుహోయిఁ గులుకుచునింటన్!
గొందఱకప్తార్జితములఁ
నిందురు లోకులు హసింప దృష్టాంతముగా.

మేము గణించిన మధువును
దామెల్లరుం దిందు రేటి ధర్మము మీకుక్ ?
బామరుడు కూర్చు పేమము
“భూమిశుల పాలఁ జేరు”పాలు పందురొకో ?

మాధుకిరవృత్తి జీవించు మాయెడ నను
కంప లే కగ్గిఁ జూపించి కొంప దోచి
పీడనము వెట్టి స్వస్వమ్ము వేడ్క మీఱ
మెక్కునరులార ! మీరలు రక్కసులరె.

ఇంచుకయుఁ గట్టమున కొడ ల్వంచలేరొ ?
జ్ఞానసంపన్నులయి శాస్త్రచర్చ లెఱిగి
నేయరాదె విశ్వామిత్ర సృష్టి నొక్క
మధువు మము మించి, మమ్మేల మాపవలయు?

* వేటొకరు చేయరానిది.

భారతీయ మహిళా మండలి

శ్రీమతి లీలాజేవిగారు

డాక్టరు జి. టి. రెడ్డిగారి సతీమణి. వీరు నర్సారావుపేటలో బెంచి మేజిస్ట్రేటుగా నియమింపబడిరి.

శ్రీమతి యస్, జే. రత్నమ్మగారు

దక్షిణాంధ్రాదుజిల్లా తిరుక్కలూరు తాలూకా

బోర్డు గుమాస్తాగాగిరి యీమె కీబడెను.

శ్రీమతియు.ఆభయమ్మశాగారు, యం.ఎ. P.H.D.

ఈమె మైసూరు, మహారాణికళాశాలయం దర్శకాస్థిపాఠ్యాయగా నున్నారు. ఈమె లండనులో P H. D. డిగ్రీని బడసినది.

శ్రీమతి బాలాంత్రిపు
మహాలక్ష్మీసుందరి కన్యగారు

ఈమె 'హిందూ సుసరి' పత్రికా సంపాదకురాలగు శ్రీమతి బాలాంత్రిపు శేషమ్మగారి కొమరిత. కాశీ విశ్వవిద్యాలయమున ప్రశాసనశాస్త్రములో రెండవతరగతియందు గుర్తింపును పొందినది. సంస్కృతాంధ్రహిందీ భాషలయందును ఈమెకు మంచి ప్రశాసనము కలదు.

శ్రీమతి హను దొరైకణ్ణగారు

ఇంగ్లీషు భాషలో సాహిత్యమున మున్న

దొరైకణ్ణగారి భార్య.

ఈ మువ్వరు

౧. కుమారి దీనా కైంకరీజు గాంధీగారు
(ఎల్వికాపుట బయస్కాపు పే నేజగు కుమారి.)

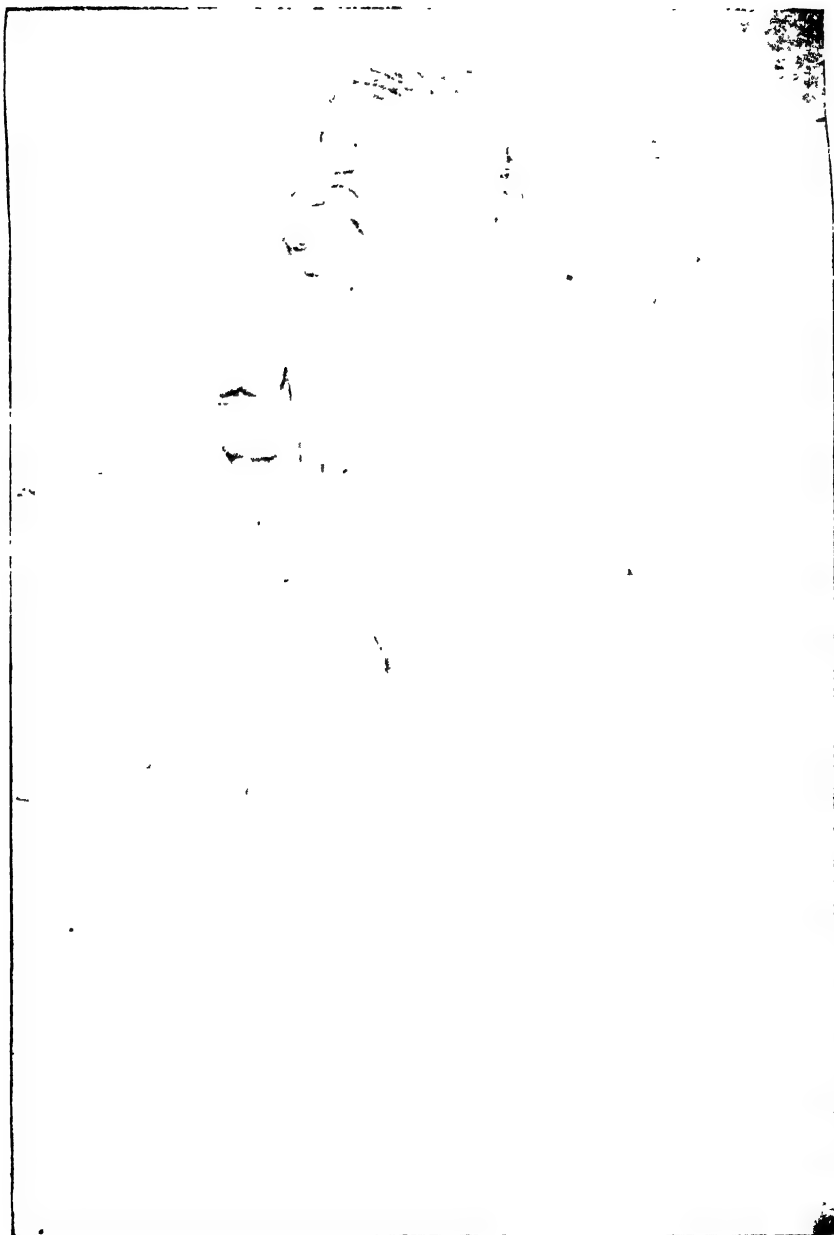
3. శ్రీమతి కపిలమ్మగారు

అకాంటెంటు జనరలుగా నుండిన శ్రీ కేమసేన

రావుగారి సతీమణి.

చెన్నవగరమున గౌరవ-మేజిస్ట్రేటులుగ నియమింపబడిరి

ఆంధ్ర భృదయము

జెన్నపురి హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి సర్ వేపా రామేశం చంద్రులుగారు
శ్రీ జి. ఆర్. మహాలింగమగారి పెన్నిలు ప్రతిమనుండి.

గర్వియగు రాజు

శ్రీ రాజా విక్రమదేవవర్మగారు

కన్నులు బూడియు ననన్లు గా చితురము
పిన్ను బూడియు మనస్సు పిన్నము సుమ్ము
నోరు లిగియు బూడి పులికాను
చేతులు బూడియు బిన్నును పేడి పిన్నము
దనము బూడియు పుచ్చును బెల్లె నెప్పుడు
హృదయము బూడియు గృహం బూడి పుచ్చుకు
లోకబాధితు మహా బాధు భీకర యుగం
గర్వియగు రాజు శివరామ్మ పుచ్చుచున్నాడు

నాట్యకళ

తులాభారము

దేవులపల్లి అప్పల నరసింహముగారు

(శ్రీ మెహర్ బాబా నాటక కంపెనీవారిచే
కుంభకోణమందు గావింపబడిన ప్రదర్శనము.)

“నాటకము దేవతలకు మనోహరముగు నేత్ర
యజ్ఞమని బుద్ధులు గణింతురు”. ఇది కాళిదాసాక్షి.
ముఖ్యముగా భక్తి శృంగారరసములతో నిండియుండు
నాటకములకు దేవతలను సంతోషింపజేయు శక్తి గలదు.
పురాణప్రసిద్ధులును దేవాంశసంఘాతులును అగు శ్రీ
పురుషుల పాత్రలను ఆశ్రయించుకొని భక్తి మాహాత్మ్య
మును ముఖ్యాప్రదర్శనముగా గలిగి శృంగారరసమును సాధన
ముగా గైకొని నవరసము నీ తులాభారకాంక్షయు దేవ
మానవులను సంతోషింపజేసి మానవులను ఉత్తిమసార్ద
మున నడిపింపజాలును.

ఇట్టి నాటకమును ప్రదర్శించుటలో ముఖ్యకృషి
చేసిన కపిలనాయి రామనాథశాస్త్రిగారు ప్రధాన
టూడుగా గల మెహర్ బాబా కంపెనీవారు 19-5-31
రోదినాటిరాత్రి ఆంధ్రభాష తెలియని సభయొడుట
ఈ యూరిలో “తులాభారము” అను నాటకమును
ఆంధ్రభాషలో ప్రదర్శించుటకు నాపాసించి మెప్పు
బడిరి. జగద్విదిత మగు రామనాథశాస్త్రిగారి పాట
లున్న పద్యములున్నూ, రుక్మిణీవేదధారియగు రఘు
రామయ్యగారి వేణువు లేకనే చేతివేళ్లతోనే వేణు
గానముచేయు చక్కని నేర్పున్నూ కొనియాడబడినవి.
రామనాథశాస్త్రిగారి స్వరము గ్రామప్రాసలోనున్నంత
లక్షణముగా వినపడలేదని మాత్రము చాలామంది అను
కొనిరి. సత్యభామ రామతిలకమ్మగారు గొంతు సన్నని
దైనను శ్రీభావప్రదర్శనమునందునూ, పాటయం
దునుమాడా మెప్పునొందిరి. భాష తెలియనిసభను విశద
ముగు మచ్చారణచేతను, గానకాలముచేతను పీఠలెక్లొ
రంజింపగలిగిరి. ఆంధ్రనటులు రమిత సభను మొత్తము

మీది కంజింపజేయగలిగినందుకు ఆంధ్రుడు నగు నేను ఈ
వ్యాసము నూలముగా నటులను, కంపెనీవారిని అభినందిం
చుచున్నాను.

కాని కళాభిమానులను భిన్నులను చేయు కొన్ని
యంశములు మచ్చటెంపపగియున్నవి. ప్రదర్శనమందు
ఇది నాటకమా, పాటకచ్చేరియా యను సందియము
మాపరులకు కలుగుట నాటకమునకు మూలవిచ్ఛేదము
గాదా? పాట ప్రధానమును నాటకములను ఇంగ్లీషు
వాఙ్మయమున వేటగా “ఆపెరా” లని నామకరణము
జేసియుండురు. “సంగీతనాటకము” లని మన ఆంధ్ర
వాఙ్మయమునను గలవు. వీటియందు సంగీతము ప్రధా
నాశయము. దాని కనువగునట్లు అతితీవ్రములు లేక
అతిలితములు, అత్యద్భుతములు నగు కృపట్టులు ఆవి
శ్యకములు. ఇట్టి పట్టులు గల కృపల నీ సంగీతనాటక
ములందు వస్తువులుగా గ్రహింతురు. నాటకములన్నింటి
మాననజీవితప్రతిబింబమునే ముఖ్యాప్రదర్శనముగా గలిగి
యుండును. ప్రకృతి ననుకరించు పాత్రపోషణము,
సంభాషణము, కృపట్టులు ఇట్టివానికి ఆవశ్యకములై
యుండును. వీటిలో సంగీత ముండుచున్నది. శృంగారాది
భావములు తీవ్రములగుటచే విస్తరించి తెలుపుట అనశ్య
మగు పట్టులయందు పద్యములు ఉపయోగింపబడు
చోటులయందును కొంచెము సంగీతసాహాయ్యము
నవేక్షింపవచ్చును. గాని నాటకములందు రాగతాళ
సహితమును సంగీతమును తెరుచుగా జొనుపుట గోషము
గాని గుణము గాదు. ఈ తులాభారప్రదర్శన మిట్టి
దోషమును ముఖ్యముగా గనుపరచెను. ఈ
దోషము నటకుల యభిరుచుల వలన అధునాతవ
రంగమున సంభవించుచున్నదా లేక ప్రేక్షక సభకుల
యొక్క అభిరుచులవలన సంభవించుచున్నదా? తప్పె
వరదైనను దిద్దుకొనవలసినదే. కళాధిదేవతాపాసన

నిష్కలంకము గానిచో సభికులను, నటకులను, దేశమును వింతమార్పుల నొందించును. దేవతల కానందిము కలిగించుటకుబదులు “ఇనియా మానవలోకము” అను నట్లు విసుగును, విచారమును కలుగజేయును.

అదియునుగాక, శ్రుతివాద్యముమొదలగునవి రంగస్థలమునందలి గానమునకు అనుకరణములు. ఇవి గానమును ముంచివేసి గానమందలి మాటలను శ్రోతల చెవులలో బడకుండా శీకాకు చేయునట్లుండుపాడును. మృదంగము, సాన్నాయి, పిడేలు ఇట్టి యనుకరణము విడివాడబడి పెద్ద సభికులకు తిగినట్లు హాస్యోనియము అమర్చబడినది. ఇది రంగమున కొకప్రక్కను సభికులకు కనుబడకుండా అమర్చబడినచో నిజముగ అనుకరణమే అయియుండి పాటకు తోడ్పడి మనోరంజకముగా నుండును. వీధినాటకములయందుగూడ తాళము, మృదంగము, సాన్నాయి ఒకప్రక్కకు ఒంగి నిలుచుండుట ఆచారము. మహారాష్ట్ర, పార్సీ నాటకములయందు కూడా నిట్టి యాచారమే యున్నట్లు నాకు జ్ఞాపకము. ఈ యూరి కాలేకీయువకులు సంస్కృతనాటకము లాడినప్పు డిట్టి వాడుకయే గూనితినె. ఎంతయు శ్రుతిరంజకముగా నుండెను. ఆంగ్రి తమిళ నాటకప్రదర్శనములందు ఈరీతి మార్చబడి హాస్యోనియము నటకులకు శ్రోతలకు నడుమ నమర్చబడుట కేమికారణమో రంగగానచతురులను, రంగవిమర్శక దత్తురులను ఊహించి తగిన మార్పుచేయుదురు గాక!

నారదపాత్రము భక్తిపాటలకు ప్రసిద్ధమైనను కథాసందర్భమేమియు లేకయే రంగస్థలమున దరించుట, కూర్చుండుట మొదలగునవి రంగనియముములకు పరుద్ధము. ఇది నటకుల తప్పే. నారదవేషము గూడా దేవముని, నరముని, గోసాయివేషము లన్నిటికిని తప్పి యున్నది. అయినను ఒకవిధముగ ఇంపుగనే యుండెను.

ఇంకొకటి: రుక్మిణీ పాత్రధారి రంగస్థలమునకు తనచేటితో వచ్చి సభ నొకింతసేపు తిలకించి తిన్నగా హాస్యోనియమును దగ్గరగావచ్చి మోహించిచేతివ్రేళ్లతో పిల్లనగ్రాచి గానమును చేసెను. కాని దీని కెట్టిసందర్భమును లేకపోయెను. చేటితో సంభాషణయును లేదు. సంభాషణమువల్ల తన మనోహరుడు దగ్గర లేనందున అతనికి ప్రేయమును వేణుగానమును అనుకరించి ప్రాద్దు బచ్చుచున్నట్లు తెలుపుట జేసినయెడల నీ గానము నకు చక్కని సందర్భము అమరియుండెడిది. ఇదియును నటకులలోపమే అయియుండవచ్చును. గ్రంథకర్తయిట్టి పట్టును సందర్భశూన్యమును అర్థశూన్యమును ఒనరించునని నమ్మజాలను.

నీచపాత్రములను, మధ్యమపాత్రలును ఎట్టిసందర్భమును అచారమును లేకుండనే రంగమున అటునిటు పరుగిడుచుండుట మిక్కిలి అసహ్యముగా నుండెను. వీధినాటకములయందు గూడ నిట్టి నియమాలంఘనమును నేను చూచియుండిలేను. ఈనటకులకుగాని, వీరికి నటనాభ్యాసము చేయించినవారికి గాని నాట్యకళయందు సరియైన గౌరవములేదని దీనివలన తెలియుచున్నది. ఇక విరూపకుని మాటలకుగాని, కుచేష్టులకుగాని కథాంతముతో నెట్టిసంబంధము లేదు; సరికదా, చిరస ఈ విరూపకుడే చెప్పడిగిన వస్త్రాదివేషములమార్పులేమియు లేకుండ త్రాగుబోతు మంగలిగా రంగమున విశృంభించుట నాటకమున కంతకును కళంకమును తెచ్చినదని నుశువులకు చాలా చింతిల్లుచున్నాను. ఈతడే “నేను రెండవబిశ్మిల్” అని సాభినయముగా నొకసారి పాడవారంభించగా సభికులు కోపమును, అసంతృప్తిని బిగ్గరగా తెలుప సాహించిరి. నటకు లిట్లు నిర్లక్ష్యముగా బాధ్యతను గుర్తెరుగకుండా వ్యవహరించుచో రంగస్థలము కళాధిదేవతోపాసన కనువగు నాలయముగ నుండనేరదు. కళాభిరుచి నెన్నటికిని పెంపొండజేయ జాలదు.

నటుడు వేషధారియని యెల్లరకును దెలియును. కాని కొంతవరకు ఆవేషము పాత్రమునకు తగియుండవలెను. ఆదర్శనీయముగ నుండవలెను. కృత్యవేషమునందు తప్ప తక్కిన వేషములలో పాత్రాచిత్యము గనుపడలేదు. రుక్మిణీసత్యభామల వేషములు రాణులకు తగినట్లు ఎంతమాత్రము గనుపడలేదు. ఈ కంపెనీవారు నటాలంకరణము, రంగాలంకరణము—వీనియందు బ్రాచిత్యము నేమాత్రమును గమనింపనట్లులేదు. పాటగూడ

నటుడు వేషధారియని యెల్లరకును దెలియును. కాని కొంతవరకు ఆవేషము పాత్రమునకు తగియుండవలెను. ఆదర్శనీయముగ నుండవలెను. కృత్యవేషమునందు తప్ప తక్కిన వేషములలో పాత్రాచిత్యము గనుపడలేదు. రుక్మిణీసత్యభామల వేషములు రాణులకు తగినట్లు ఎంతమాత్రము గనుపడలేదు. ఈ కంపెనీవారు నటాలంకరణము, రంగాలంకరణము—వీనియందు బ్రాచిత్యము నేమాత్రమును గమనింపనట్లులేదు. పాటగూడ

లభించుసామగ్రిని తమ ఆదర్శమునకు తగినట్లు ఏర్పఱచుకొనవచ్చును. అట్టి ఊహ వీరికి ఉన్నట్లు వీరి ఏర్పాటుల వల్ల కనుపడలేదు. అవస్థకు తగినట్లు పాత్రములకు కొంత వరకైనను వేషము మార్పుచేయవలసి యుండును. అట్టి దేమియు జరుగ లేదు. వేశ్యాపాత్రమునకును, రాణి రుక్మిణికిని దుస్తులయందు వ్యత్యాస మేమియు చేయబడలేదు. వేశ్యాపాత్రమునకు తగని నటుని ఆనటనకు నియోగించియు, ఆపాత్రమునకు నృత్యసమయమున నుండలేనిన ప్రసాధనవిధిని సమూహార్పకయు సభికుల కేవలంపు కలుగ జేసిరి. మాధుర్యముగాని, సమయాచిత్యము గాని లేనటువంటి యీవేశ్యాపాత్రము యొక్క నృత్యమును, పాటలను రెండుసార్లు రంగిమున ప్రవేశపెట్టుటలో సభికుల మనమునుగాని, నాటకకళ యొక్క ముఖ్యాశయమునుగాని, తమకంపెనీప్రతిష్ఠనుగాని యీనాటక సమాజమువారు గమనించినట్లునుపడును. ధర్మరామయ్యగారి గానకాలము ఇట్టి ప్రదర్శనలోపములవలన సభికులకు గలిగిన ఏవగింపును కొంతవరకు అణచుటకు కారణమాయెను. కాని అదియును హాస్యస్థితియుగాని మణివలె తగిన శోభను పొందజాలక పోయెను.

పైని పొందుపరచిన ప్రదర్శనలోపములు గాక నాటకమునందలి యొకపెద్దలోపముగూడ నాకు కనుపడినందునను, అది సాధారణముగా ఆంధ్ర నాటకములందు కనుపడుచున్నందునను ఇంచుక దానిని గురించి యీ సందర్భమున ముచ్చటించుచున్నాను. నాచిన సంభాషణకన్న పద్యములు ఎక్కువగా నుండెను. ప్రదర్శనము సులభమగుటకొరకు నటులు కొన్ని భాగములను ఎడలియుండుచున్ను. కాని సంభాషణ ఎక్కువగుటచే నాటకమునకు తీవ్రత తగ్గెను.

సత్యభామ తనయింటికి వచ్చెనని విన్నపుడు “ఏమిది సత్యభామ...” యను నొక ఉత్పలమాల పద్యమును ప్రయోగించుటకన్న తన సనయోదారభావములను వచనమున వెల్లడించుట స్వాభావికముగను ఇంపుగను నుండెడిది. సవతిని దెప్పటయందు ఆమెకు ఇష్టము లేనటుల సందర్భమువల్లను, నడవడివల్లను తత్సమ

యమున చేర్చుటవల్లను తెలుపబడెను. అట్టి ఉద్దేశమున్నచో పద్య మునకరించును. నిండు దయాస్వభావముతోను ఆతురతతోను ఆదరించునపుడు పద్యము భావమునకు అడ్డుతగులును. చీటికిమాటికి పద్యములన్నిట కవిత్యగౌరవమును తగ్గించును. నాటకములో భావములు అతిశయలాలిత్యమునుగాని, తీవ్రతనుగాని పొందునపుడు పద్యములు ఉచితముగానుండును. నాటక సంభాషణకు వచనము తగిన జౌన్నత్యమును ఇవ్వజాల యని తలంపబడుచో వచనసదృశములగు ద్విపదలను నాడతగును. ఉత్పల చింపక శార్దూలాది వృత్తములు భావములు విజృంభించు పట్టులయందుమాత్రమే గసంతములుగ నుండునని నా యభిప్రాయము. సంస్కృతనాటకములయందు ఈ విధానము గిననగును. ‘షేక్స్పియర్’ నాటకములయందు ఉత్తమ పాత్రసంభాషణల కుపయోగింపబడిన ‘బ్లాంక్ వెర్స్’ (Blank verse) ఉన్నత నాచిన సభికులకి గలిగియుండును. దీనిలో క్లిష్టకవిత్య పద్యసంగి భావముల కలవరమున్నచోటులందుమాత్రము గనుపడును ఇప్పటి యంగ్లీషునాటకములలో పద్యప్రయోగము మృగ్యము. ఈ తూర్వాభారనాటకకర్తయే సత్యావస్థలు ఉద్యాన వనవిహారము జేయు సీనులో అలంకారసంభృత మగు గద్యనే ఉపయోగించియున్నారు. అందులో కొన్ని పద్యములుండిన భాగుండెడిది. నటులు ఎడలిపెట్టికేమో నాకు తెలియదు. ఈనాటకమును నేను చదివియుండలేదు.

ప్రదర్శనము చూచుచున్నంతసేపు నాకు గోచరించిన లోపములను, నాటకమునకును గానమునకును ఉండలేనిన సంబంధనియమములను గురించి యీవ్యాసమున వ్రాసితిని. సాహిత్య ప్రియుడ నగుటచేతను, ఆంధ్ర నాటకకళాభివృద్ధిని కోరుచున్నవాడనగుటచేతను నేను ఈవ్యాసమున వ్రాసిన అభిప్రాయములను సాహిత్యవిచక్షణులును, నాటక కళాకోవిదులును, రామనాథశాస్త్రిగారినిబోలు ప్రసిద్ధ నటులగును ఆదరముతో గ్రహించి విమర్శించి, ఆంధ్రనాటకరంగమును దేవమానవమనోహరముగా నుండునట్లు జేయుదురుగాక యని కోరుచున్నాను.

బృందావనమునం దొకరాత్రి

ఆంధ్రమహాసభలు, 1931 - గుంటూరు

పదునెనిమిదవ ఆంధ్రమహాసభ

28-6-1931.

శ్రీయుతులు వరాహగిరి వెంకటజోగయ్య పంతులుగారు, అధ్యక్షోపన్యాసమున ఆంధ్రుల పూర్వపుటున్నతస్థితిని చాటిచెప్పిరి. ఇప్పటి హీనస్థితికికారణము నిట్లు నుడిపిరి :

ఇటీవలస్థితి గల మనదేశమునకు ప్రస్తుత హీనస్థితి ఈర్ష్య ఇండియా కంపెనీగారు మనచేశ ప్రభుత్వము వహించి నప్పటినుండి ఆంధ్రమాయన.

వారు మన శాస్త్రపరిశ్రమమును, సాంకేతికశ్రమమును అనేకపన్నులు పెట్టెరలు విధించియు, నితర ఉపాయములు బన్నియు, నిరూపముజేసిరి. ఇంకాక లేనికారణములు గల్పించి, మనలను వైస్రాయలునుండి తొలగించి మన సాహసరైర్యములను, యుద్ధగాఢర్యమును క్రమేణ తగ్గచుగ్గముల నవలంబించి మనలను పిరికిపండులుగ జేసిరి. వైస్రాయలునుండి తప్పించుటయేగాక మనలను రాజ్యాంగవిధానములలో (కరల్ అడ్మినిస్ట్రేషనులో) గూడ ఖాచీగల అన్ని ఉన్నతపదవుల నుండి తప్పించిరి. యీవిధముగ మన స్వతింత్రమోచనాశక్తులను నాశనముజేసిరి. మన హైండిపదాస్యము ఖాచీ జేయుటకు మనకు పాపకాలలు వగైరాలలో జెప్పువిషయమే కారణము. పాపకాలలోని చిన్నతరగతుల నుండియు బ్రిటిషువారు హైండిపులకంపెనీకొప్పవారనియు, శూరులనియు, విద్యావంతులనియు డెలుపు పుస్తకములను చెడివించి మనయొక్క న్యూనతను బ్రిటిషువారి డౌన్నత్వమును, ఉగ్ధపాలతో బోధించిరి. బ్రిటిషు శూరుల చరిత్రలను జదివించిరి. మనశూరుల సుగంధపత్రులను తెలుపుచరిత్రలను వెనుకబెట్టిరి. ఈవిధ్యవలన హైండిప వైర్య

ఫయ్యములు చెడి దాస్యభావము వృద్ధియై విదేశీయుల రాజ్యపరిపాలనవలన గలుగు హీనస్థితినిగూడ మనకు స్వాభావికమని ప్రతిపాదించుంటిమి.

మరిల పూర్వపుటున్నతస్థితికి వచ్చుటకు గ్రామపునర్నిర్మాణాద్ధతి చూవశ్యక మనిరి. అందుకు ముఖ్యములుగల సాధనములివి అనిరి:

1. గ్రామసంగఱియీతలు, 2. నిడుకులు నేత మొదలగు పారిశ్రామిక యలు, 3. వ్యవసాయము, 4. విద్య, 5. పారిశుధ్యము, 6. సహకారోద్యమము మొదలగునవి.

తిరువాత నా సాధనముల తత్త్వమును చక్కగా వివరించెరి.

తదుపరి ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణావశ్యకతను నొక్కిచెప్పిరి. ఆంధ్రోత్కళ సమస్యను గుఱించి వివిధ చర్చించుచు గంజాము మండలమునందలి ఆంధ్రులను, ఆంధ్రరాష్ట్రముననే చేర్చుటావశ్యకమని గట్టిగా చెప్పిరి.

కడచిన సంవత్సరకాలమున సంప్రాప్తించిన దేశనాయకుల మరణములను గూర్చిన విచారపు తీరుమానములు, ఒకటిరెండు అభినందనపు తీరుమానములు నయినతరువాత కొన్ని ముఖ్యము లగు తీరుమానములను గావించిరి.

తీరుమానములు

స్వరాజ్యనిర్మాణమునకు భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రము అవశ్యకములుగాన రాబోవు రాజకీయపునఃప్రతినిధులలోను, రాజ్యాంగనిర్మాణమునందును ఆంధ్రదేశమును ప్రత్యేకరాష్ట్రముగ నిర్మించు నేర్పాట్లు గావించవలెనని యీసభవారుమహాత్మాగాంధీగారికివిన్నవించుచున్నారు.

ఆంధ్రమహాసభను ఆంధ్రరాష్ట్రీయసభతోపాటుగాక ప్రత్యేకముగ నికమందు జగువులు కేర్పాటు చేయవలయు ననియును, ప్రతిమండలమునందును ఆంధ్రమహాసభాస్థాయిసంఘమున కనుబంగుసంఘము లేర్పాటు

చేయుచు, సభలను చేయుచు, సత్వరముగా ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమునకుగాను తీవ్రమైన ప్రచారము చేయవలయుననియును, ప్రతిమాసమునందును నొకసారియైనను స్థాయిసంఘము గూడవలయుననియును, మొదటిసమావేశము మద్రాసునందు ఆగష్టమాసమునందు జరుపవలయుననియును ఈసభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

ఆంధ్రమహాసభా స్థాయిసంఘము: అగ్ర్యతలు: శ్రీయుత కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు; కార్యదర్శులు: శ్రీయుతులు పుల్లెల శ్యామసుందరరావుగారు, సుసర్ల నృసింహంగారు; శ్రీయుతులు కొండ వెంకటప్పయ్యపంతులుమున్నగువారు మరిముప్పదివలసరుసభ్యులు.

పండ్రెండవ ఆంధ్రరాష్ట్రీయమహాసభ

గుంటూరు 27-6-1931.

శ్రీ టాగుటూరు ప్రకాశము పంతులుగారు తమ యగ్యశ్రీ సన్యాసమున భావిరాజ్యాంగవిధానమునకు వలసిన దేశాభివృద్ధికరములగు పెక్కువిషయములనుగూర్చి చర్చించి తమ యమూల్యాభిప్రాయములను వెల్లడించిరి. భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రవిభజన మత్యావశ్యకమని సిద్ధాంతము చేయుచు నిట్లు పలికిరి.

భాషలనుబట్టి దేశమును వివిధరాష్ట్రములుగ విభజించుటయే శిథిలవిధానమునకు మూలాధారము. మొదటి కాండుటేబులసభకు వెల్లిన ఆంధ్రప్రతినిధులు ఎవ్వరును యీవిషయము గూర్చి ప్రస్తావింపకుండుట చాల విచారకరము. పల్లెకిమిడిరాజుగారు ఉత్కళ రాష్ట్రమును విడదీయగోరిరి. సింధురాష్ట్రమును, సరిహద్దురాష్ట్రమును విడదీయవలెనని సర్ జానుపైమునుగారు వాదించిరి. ఈ రెండువిషయములపట్లను కాండుటేబుల సభవారు ముఖ్యతను జూపిరి. ఆట్టిచో కాండుటేబుల సభయందున్న ఆంధ్రులుగాని ఇతరులుగాని, భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రవిభజనముగూర్చి తొలుదొల్ల ఆందోళ

నము ప్రారంభించినవారు ఆంధ్రులేయను విషయమును ఆసభలో తెలుపకుండుట మిక్కిలి శోచనీయము. ఆంధ్రరాష్ట్రమును విడదీయవలెనను ఆందోళన వీటన్నింటికన్న పూర్వమే ప్రారంభింపబడినదని వారు చెబుట లేదు. ఈసిద్ధాంతమును వెనుక రాష్ట్రీయశాసనసభవారును, భారతీయశాసనసభవారునుగూడ ఆమోదించియుండిరి. ఇందులకు ప్రతిపూలురు కొందఱువును, ఇప్పుడును కలరు. ఇకముందుగూడ నుండగలరు. కాని దేశముమీద అధికసంఖ్యాకులు ఆమోదించియున్నారని చెప్పక తప్పదు. కాంగ్రెసువారు పదేండ్లకుపూర్వమే యీ సిద్ధాంతము సంగీకరించి రాష్ట్రవిభజనము గావించియున్నారు. భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రవిభజన మత్యావశ్యకమనుటకు కాంగ్రెసువారు ఈపద్ధతి నవలంబించుటయే ముఖ్యనిదర్శనముగ నున్నది. భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రవిభజనము కొరినచో నూతనరాష్ట్రనిర్మాణము చాల అలస్యమగుననియును, అందువలన శిథిలవిధానములలోనుండుట అలస్యమగుననియు గౌ. వి. ఎస్. కాశ్రీగారు మున్నగువారు భయపడినట్లు తోచుచున్నది. అది నిజమే అనుకొనినను నూతనరాజ్యాంగవిధాన మేర్పడిన కొంతకాలములోగా భాషాప్రయుక్త

రాష్ట్రవిభజనము అమలులోనికి రావలెననువరకు చిట్టములో చేర్చుటకు నాకెట్టి ఆభ్యంతర మగపడదు. అందుల కిప్పుడైన కాటాతీతము కాలేదు. కావున ఇట్టి వరతును చిట్టముగా చేర్చవలె నని గాంధీయహాస్థువకు మనము నూదించవలసియున్నది. ఈవరతుచేర్చుటవలన నూతనరాజ్యాంగవిధానము అమలులోపెట్టుట కభ్యంతరముండదు.

ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రతినిధులుగ నియమింపబడినవారు తమధర్మమునుగుర్తించి సరిగా నిర్వహింపకపోవుట చాల విచారకరము, లజ్జాకరమును. ప్రజలలో నధికాంశము కోరువానిని సంపాదించుటకు ప్రయత్నించుట ప్రతినిధుల పని. ప్రజలకోరికలు తమకిష్టము లేకున్నను, ప్రజలకోరికలనుగూర్చి చర్చింప తమకు ధైర్యము చాలకున్నను, ప్రతినిధులు తమప్రతినిధ్యమును మానుకొనుట సమంజసము.

అజ్ఞానమును, విశ్వాసమును కారణముగా పుట్టిన హిందూమహమ్మదీయభేద మంతరింపవలయుననిరి. సమష్టినియోజకవర్గముండుటయే శ్రేయమనిరి. సంఘవిభేదము లంతరింపవలెనని చెప్పచు నిట్లు నుడివారి :

భారతదేశమున ఒక్కజాతీయత యేర్పడవలెనని నను, ఘనమండగము ఏకముఖముగ పనిచేయవలెనని

నను, మతవిషయముగు దురభిమానము పూర్తిగ వదలవలె నని ప్రతిపాదించును, మహమ్మదీయులను స్పష్టముగ గ్రహించుటవలెనను.

మారకపురేటు పి. 1 పె. 4 నుండి పి. 1 పె. 6 కు హెచ్చించుటయే భారతదేశముయొక్క ఆర్థికదుస్థితికి కారణమని పేర్కొనిరి. ఆరేటు మరల తగ్గినయెడల దేశదారిద్ర్యము తొలగుననిరి. భారతదేశము స్వాతంత్ర్యమును బడయుటకు సత్యాగ్రహమే శరణ్యమనిరి. సత్యాగ్రహ విధానమునకు భారతీయులు చక్కగా తయారయి యున్నారనిరి. బ్రిటీషువా “రీ దేశములో నధిక వ్యయము తోగూడిన సైన్యమునుంచుకొన వలసిన యవసరముండగూడ” దనిరి. ఎల్లజాతులయు, తరగతులయు ప్రజలయొక్కయు హక్కులు సమానముగ నుండవలయుననిరి.

భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజనము, బర్మా తిరుగుబాటు, బర్మా ఆంధ్రాలు, గాంధీ-ఇర్విను బడంబడిక భంగము, శాంతియుతమగు చికెటింగు, ఖద్దరు, గ్రామోద్యోగుల పునరుద్ధరణము, గ్రామపునర్నిర్మాణము మున్నగు వానిని గూర్చిన తీరుమానములు కావింపబడినవి.

ఎనిమిదవ ఆంధ్ర హిందీమహాసభ - గుంటూరు (27-6-31)

అధ్యక్షుడు : (శ్రీ)రామత రామచంద్ర వామననాయక్ గారు

ముఖ్యములగు తీరుమానములు

ఆంధ్రదేశములో హిందీభాషను అభిమానభావముగా ప్రవేశపెట్టిన హైస్కూల్లయొక్కయు, కాలేజీలయొక్కయు అధికారులను యీసభనా గౌరవించించుచున్నాము. ఇంకను ఇట్టి యేర్పాటుగావింపనట్టి పాఠశాలాధికారులు తమపాఠశాలలందు వెంటనే ఇట్టి యేర్పాటు గావింపవలసినదిగా గోరుచున్నాము.

గ్రామములందు నివసించుచున్న ప్రజలు హిందీ నేర్చుకొనుట కధికారమును జూపుచున్న కారణమున తెలుకాబోర్డు అధ్యక్షులగు తమక్రింద నున్న ప్రాథమికపాఠశాలలందు హిందీ యుపాధ్యాయులను నియమింపవలసినదిగా ఈసభవారు సూచించుచున్నారు.

ఆంధ్రదేశమున కంతకు నొక ప్రత్యేక హిందీ ప్రచారకార్యాలయము మహార మగుటచేత దక్షిణభారత హిందీప్రచార సభవారు బెజనాడియందు దొకకార్యాలయము

కాని నేర్పాటు చేయవలసినదిగా యీ సభవారు గోరుచున్నారు.

భారతదేశముయొక్క వాణిజ్యరాజకీయసారస్వతసంబంధము లగు వ్యవహారము లన్నిటియందును గూడ ఆంధ్రయువకులు పాల్గొనగలుగుటకు హిందీ భాషాజ్ఞానము అత్యంతవశ్యకముని యీసభనా రభిప్రాయపడుచున్నారు. కాబట్టి ఆంధ్రదేశమెంతటి అన్ని పాఠశాలలందును, కళాశాలలందును హిందీభాషను నిర్బంధింపవలసినదిగా మద్రాసుప్రభుత్వమువారికిని విశ్వవిద్యాలయాధికారులకును ఈసభవారు విన్నవించుచున్నారు.

ఆంధ్రరాష్ట్రీయకాంగ్రెసుసంఘములో సభ్యులుగా నెన్నుకొనబడిగోరునా రండిగిని హిందీభాషాజ్ఞానమును నిర్బంధింపవలసినదిగా యీసభవారు రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసభవారిని గోరుచున్నారు.

అయిదవ ఆంధ్ర గాయకమహాసభ - గుంటూరు, 27-6-31

అధ్యక్షుడు బ్రహ్మశ్రీ అజ్ఞాదాదిభట్ల నారాయణదాసుగారు

ముఖ్యములగు తీరుమానములు

'సరిగమపదని' యను స్వరకల్పన సభలలో బొత్తిగాపనికిరాదని చెప్పవారి మాటలను నిరసించుచు సమయానుకూలముగా స్వరమును సభలలో ఉపయోగించుటయే పాటకునికి ఉత్తమమార్గమని ఈసభవారు అభిప్రాయపడుచున్నారు.

ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమువారు సంగీతముహారా తమవిద్యాప్రణాళికయందు చేర్చినను ఆంధ్రదేశమున

కళాశాలలయందును ఉన్నతవిద్యాలయములయందును విప్పటికిని ఆచరణ పెట్టలేదు. కాన వెంటనే అమలు పెట్టుటకు ఆంధ్రయునివర్సిటీవారిని ఈసభవారు కోరుచున్నారు.

గ్రామఫోను సంగీతరికార్డులమీదను, విదేశీయులచే తయారుచేయబడ్డ సంగీతపరికరములమీదను పన్ను వేళి ఆరాబడిని దేశీయసంగీతమునకై వినియోగించవలెనని గవర్నమెంటువారిని ఈసభవారు కోరుచున్నారు.

పదునాలుగవ ఆంధ్ర దేశ గ్రంథాలయ మహాసభ

గుంటూరు (30-6-1931)

శ్రీయుత బుట్టా శేషగిరిరావుగారు విజ్ఞానదాయకములగు విషయములు బహుళముగ గల తమ యధ్యక్షోన్మాదమున గ్రంథాలయభివృద్ధినిగూర్చి పెక్కుసలహాల నొసగిరి. గ్రంథాలయముల ప్రకృతస్థితి నిట్లభివర్ణించిరి:

మరియొకసంగతి. ఈ యుద్వేగము ప్రారంభించిన రోజులలో ఒకరినిమాది ఒకరుగా పలుతెచ్చులతో గ్రంథాలయములు స్థాపించిరి. ప్రధానంపుములు, విజ్ఞానపు కలుగల్గ క్లుబ్బులు, యువజనంపుములు, నాటకమాటములు మొదలగు విలాసాలసమాజము లేర్పడినట్లే, అదియొక విలాసముగానో, నాగరికతా మూలకగానో, మరియొక వ్యాసంగమో, వ్యాపారిమోలేకనో, నలుగురిలోనూ పెద్దలనిపించుకొనలే ననియో భావించుట కొంత రక్షణలు పెట్టుబడి పెట్టి యున్నట్లుగ్గులు గ్రంథాలయ స్థాపనమునకు తోడ్పడి వార్త కెక్కిరి. అంతటితో సంతివరకు వారి శీఘ్రములు ధిన్యత గాంచినవి. కాని యట్టి గ్రంథాలయములు జ్ఞానపరులను నియంతలు లేక శీఘ్రముగా క్షీణించినవి. దాసంజేసి యజ్ఞానులను భవితకులనలని (నూర్తికప్రాత్యహా మీయుద్వేగమునకు పన్నగిల్లినది. ముగ్గుటకొరకు తేరువబడిన గ్రంథాలయముల కొన్ని కొన్ని పట్ల విలాసంపులను యువజనులను పేలాగంగములై చిక్కియు చిక్కి మను వన్నె చిక్కియున్నవి. ఇట్టివే “రిక్రేషను క్లబ్బు”లను కబుర్ల క్లబ్బుల యధీనములోనున్న గ్రంథాలయములు. అవి దీవచ్ఛవములై కొన్నిగ్రామములలో కలహాకారములు గూడ నగుచున్నవి. గ్రామముపలి యొక్కతయు విశిష్టతయు తమ జ్ఞానవిద్యాసవిధానముల వలన కాపాడి పెంపుచేయగల గ్రంథాలయములే వాటికి భంగము వాటిల్లజేయుట గలచోట నట్టి గ్రామాభిమానులు తగినచర్య

పీషికొని వాటిని భరిపగఱుటచే యుద్వేగముని తోచక మానగు. అట్టి ప్రయత్నములో గ్రంథాలయోద్వేగము కార్యకర్తలును సాయముచేయుట ఘనకార్యమే. ఇంత కఠినముగా నీయవసరమున నేలదప్ప సాహసించితివనగా కొన్నిగ్రామములలో ప్రభుశక్తియుతులనుపెట్టి లిట్టి కలహాకారములుగా గ్రంథాలయములను దించియుంచుట నాస్వానుభవములలోనికి వచ్చినదిగనుక. కాగా గ్రంథాలయములను బహిష్కరణకరములుగా చేయుటకు వాటిని స్థాపించువారి భావనలు, ఆశయములు, ఉద్దేశములు, కార్యదీక్ష, జ్ఞానపరిత్వము మొదలగు సూక్ష్మములపై నాధారపడియున్నది. జ్ఞానపరతలేని పాలకవర్గము చేతిలోనున్న గ్రంథాలయ ముండినను లేకండినను నొక్కటేయనను. “ప్రజానూర్తియెరుగని ప్రభువు నూరమునుండి వచ్చేనే మిగ్గుట చచ్చేనేమి” యన్నట్లు “ప్రజాభిశేక్తుల ప్రకటింపజాలని పుస్తకాలుండేమి పోయేనేమి” యనబలికొచ్చును. లయిబ్రరీసంస్థముల నేర్పరచు మార్గములనుగూర్చియు పుస్తకంపాలన విధానములనుగూర్చియు గ్రంథపట్టికలు ఆచూకరుచేయుటనుగూర్చియు లయిబ్రరీ వాగ్విశేషవాత్సల్యములను గూర్చియు సుపస్థినించుట కాలములలో నొక సదయంపాడెనను మనగ్రంథాలయోద్వేగము నాయకులు యేగ్రంథమెట్లు నిడివిన లాగిండునో, ఏగ్రంథముం దేమి చూడవలయున్నదో చిరువదగినవి ప్రఖ్యాతిగాంచిన కావ్యములలో ఇట్టి వివిధజ్ఞాన విశేషములు గలచో బోధించుటలలో వినియోగపరచి యుండి మన గ్రంథాలయోద్వేగము ప్రస్తుతపు దివ్యస్థితికి వచ్చి యుండికపోవును.

గ్రంథాలయములలో జ్ఞానదాయకములగు గ్రంథములకు స్థాన మధికముగా లేకుండుట విచారికర మనిరి. సుజ్ఞానదాయకములగు

గ్రంథములకే స్థానమును గలిగించవలయునని గ్రంథాలయమునికొకరులను హెచ్చరించిరి. ఈ పట్టుననే భారతినిగూర్చి యిట్లువలికిరి :

పత్రికలలో “భారతి”కి ప్రచార మెక్కువ. “భారతి” పంటిడిగాని మరియొకరికిగా సరియైనది గాని వేరొకమాసపత్రిక యాంధ్రమున లేనేలేదు. ఇంతవరకిది ప్రశంసనీయమే.... ఎట్లెంత చూపినను తీరదుగాని కలకత్తా మాడరక్ టిన్యూవలె నుత్తమ వైజ్ఞానిక పత్రికగా ప్రారంభింపబడిన మన “భారతి” క్రమక్రమముగా విలాసాలనులకు వారికి వినోదము కల్పించు స్త్రీ పురుష భావనలను చేప్చీతములను విశ్లేషించుపత్రికగా మారిపోవుచుండుట ముఖ్యముగా గ్రామములందు నివసించు మన యాంధ్రావళి దురదృష్టపరిణామ మనవలసి యున్నది.

వ్యాపారశీత్యా ఈ మార్పిడి లాభకారియై నను ప్రజలమనస్సులను విజృంభింపజేయునది లక్ష్యముచేయు సాధనమైనందుల నిరూపకనవలాపకములవలె భారతి పత్రికాపకమును చిత్రించుచున్నది. మనకు హేతువును, పాపములయందుల యిట్టి ధర్మరహస్యములు గ్రహించి గ్రంథాలయమునికొకరుల హేతువులను మనములను జ్ఞానపరములను రచనలలో పాత్రింపవలసి యుండును.

ఆంధ్రదేశమే యింకను ఉత్తమవిజ్ఞానమును పత్రికలద్వారమున పాఠకులకు ప్రసాదించగల సుస్థితియందు లేకుండుటను వీరు గుర్తించజాలరయిరి. విజ్ఞానధనుల ప్రాచీన తెలయుచున్న మాడరక్ టిన్యూవలె భారతి తులనగా లేదనిరి. అట్లు చేయవలసినవారు దేశమున గల విద్యాధికులు. పత్రికలు కేవలము విద్యాధికుల విజ్ఞానమును దేశీయులకు పంచి పెట్టు సాధనములుమాత్రమే యగును. ఆంధ్రదేశమున విద్యాధికులు పెక్కురు లేకపోయిరి.

ఉన్న కొలదిమందియు లేమ విజ్ఞానమును దేశమునకు ప్రసాదించక యుండుట పంతులుగారికి తెలియనిది కాదు.

తరువాత వీరు గ్రంథాలయములకు స్థానికవిభాగములు, అనగా, గ్రామీణనాగరికవిభాగములను సకారణముగ నిరసించినారు. ఇది మెచ్చదగినది. ఇట్టి విభాగమనర్థదాయకము. ఈవిభాగముకారణమున గ్రామీణులకును, నాగరికులకును విజ్ఞానాభివృద్ధి సమముగా గాజాలదు. గ్రంథాలయములయందు దుండవలసిన గ్రంథములనుగూర్చి చెప్పచు విద్యాశాఖాధికారుల సర్వజ్ఞులను పురస్కరించుకొని గ్రంథాలయములకు నిషేధములుగా భావించబడుచున్న గ్రంథముల విషయమున నిట్లు సెలవిచ్చిరి :

ఇక గ్రంథాలయములకు రాజ్యాంగాధికారులారామోదించిన గ్రంథములు సేకరింపగూడదని యొక నియమము బాధకమున దున్నది. “బసరాశీయ” నును గ్రంథ మేపితూరీదారుకథయొ యని భ్రమపడి కాబోలు ఒక మాండలిక విద్యాశాఖాధికారి యొక గ్రంథాలయమునకు నిషేధించెను. ఇట్టినిషేధింపులు సాధారణముగా నూక్కువిమర్శతో జరుగుచున్నట్లు కనబడదు. నిదర్శనములు నాయుభవములోని విద్యుత్ జేర్కొన్నవిద్యాశాఖాధికారుల సర్వజ్ఞత్వమునకు భంగము కలుగును. ఇక నిట్టినిషేధములు జ్ఞానపరులుగాని రివిన్యూ అధికారులు చేయుటకు దీనినొక గ్రంథాలయముల కిట్టి పాట్లు ఘటిల్లునో యూహింపుడు. కనుక ఆ సందర్భమున గ్రంథాలయములకు గల స్వాతంత్ర్యమును సర్వవిధముల గాపాడుకొనవలయున్నది. దానికి ప్రతిబంధకమున నెట్టి సహాయమును గ్రంథాలయాధికారులంగీకరింపగూడదు.

పడవడి గ్రంథాలయాధికారులు, గ్రామస్థులు, గ్రంథాలయములవలన లాభములను గ్రామీణులు జక్కగా బడసి తమజ్ఞానసంపదను పెంపొందించుకొనుటకు నాచరింపవలసిన మార్గముల నిట్లు పేర్కొనిరి:

వృత్తివిద్యలను గూర్చిన గ్రంథములు కొన్ని, ఐతిహాసికములు కొన్ని, ప్రపంచవృత్తాంతబోధకములు కొన్ని, ఉత్తమసాహిత్యగ్రంథములు కొన్నియు సుంపినవో నెట్టి గ్రంథాలయమైనను మిక్కిలి యుపయోగకారి కాగలదు. బహుళో గ్రామమందలి పిల్లలకు లభించుజ్ఞానమును వృద్ధిపరచు గ్రంథములును, గ్రామజీవితమును తగురీతిని సంస్కరింపగలయంతముల నుపన్యసించు గ్రంథములును ముఖ్యముగా పాఠశాలోక్తములలోనికి ప్రచారమునకు దెచ్చుటకై గ్రంథాలయాధికారులు ప్రయత్నపడవలెను. అట్టి ప్రయత్నములలో సహసహాయమునకు లోటుండదు.

గ్రామస్థులకు తమతమ గ్రామములం దభిమానములును, బాధ్యతలును పుట్టపడుటకుగాను గ్రామచరిత్రలు చలుపుపైస్తకములును గ్రామపరిపాలనవిధానములను గూర్చిన పుస్తకములును చేపూర్చుకొని గ్రంథాలయములం దిట్టి యంతములను గూర్చి ప్రసంగములును కావ్యశ్రవణమును చేయించవలెను. గ్రామములలోని పురాతన కుటుంబముల చరిత్రలు సంపాదించి పూర్వము గ్రామముకొరకు చేసిని దానధర్మములను విశేషపరచవలెను.

గ్రామభివృద్ధికి కావలసిన ప్రత్యేకకార్యములందు కావలసిన జ్ఞానము నిచ్చు గ్రంథములను గ్రంథాలయములలోనుంచి వాటినిగూర్చి యవకాశము గలిగినప్పుడెల్ల ముచ్చటించుచుండవలెను. గ్రామస్థులకు తీరుబడి గలతరుణములు కనిపెట్టి పురాణపాఠములుగాని ప్రపంచచరిత్రనుగాని కాలమానస్థితియందలి మార్పులను గూర్చిన ప్రసంగములుగాని గ్రంథాలయములలో జమచేసి వారికి వినిపించవలెను. గ్రామమునకు వివిధవిద్యలలో ప్రవీణులను రావించి గ్రంథాలయమందు వారి విద్యా

ప్రకాశనములకు ప్రోత్సాహ మొనగవలెను. ఇట్లు గ్రంథాలయములను జ్ఞానమార్గమునకు దించినయెడల వాటికి బహుజనసమాదరణమును, గ్రామస్థులకు సత్సంగత్య లాభమును సమహరును. సత్సంగత్యమునల్ల నిగ్గోహత్వమును దానివలన చిత్తినిశ్చలతయు కలిగి జీవితము పవిత్రమై నడవడికి మూఢవిశ్వాసముల దాస్యమునుండి విముక్తి కలుగును.

అనంతరము, జాతీయత లోకకల్యాణకరమనియు, జనసామాన్యముమనస్సు జాతీయతయందే లగ్నముకావలెననియు నుద్బోధించుచు నేటి మనయాంధ్రకవిత్వము స్థితి నిట్లు ప్రదర్శించిరి :

మన యాంధ్రకవిత్వము స్థితి చూడుడు. నాలుగు పద్యము లల్లగలయాతిను కవి. పూర్వ ఛందస్సులను కాదని, తా నేర్పరుచుకొన్న ఛందోనియము నైనను సరిగా పాటించనేరక, భావను భావములను విశేషపరచుటకుగాక దాచిపెట్టి గ్రహణవిధికి రాకుండాచేసి యంతయును అనవసరమగు విచారసాగరములలో ముంచువాడు నవకవి. ఆంగ్లమందలి లిరిక్కు పద్ధతి ననుకరింపబోయి దానితో టాగూరుమహాకవి రచనలయందలి వ్యంగ్యతను నోడిచేయబోయి మన నవకవులు శృంగారరచనలను గావించి భావికవిత్వమని క్రొత్తనామకరణముచేసినారు. ఇది శృంగారమో, శృంగారాభాసమో, శృంగారవికారమో, విప్రలభమో, శృంగారప్రేరితకరుణమో లాక్షణికులే నిర్ణయింపజాలరు. ఒకటిమాత్రము నిజము. పరాకున పీఠిగుమ్మములలో కార్యాంతరమున నిలుచు యువతీమణు లీరచనలకు సురియగుచున్నారు, పీఠిలో పోవు పిచ్చివాని రాతికి సురియైనట్లు. అయినను ఈరచనలలో మన తొల్లింటి ప్రాబంధికశృంగారకవులు చూపిన లేజముగాని, వైవిధ్యముగాని, చిత్రకళగాని, రసభావభాషానాగరికతగాని, కేయలాలిత్యముగాని, కళారహస్యపాండితిగాని తుదకు మానసతత్వవివేచనగాని సరిగా కనబడవు. ఇట్టి కవితలకు పత్రికాసంపాదకుల యనుగ్రహము ప్రకాశనసాధనమునున్నది.

“భారతీ” పత్రిక సామగ్రికి యరుచున్నది. దానింతో జనసామాన్యమును తమి ప్రచారము కలుగుచున్నది. ఇండియ నూతిపత్రికము 1. స్వచ్ఛందమున క్రొత్తపని బంధములతో నిర్వహించుట. 2. ఉత్తమనాయక నాయు కా హోదాని విద్యాసమున వినినాటి వెంటనే తిరుగులకు పట్టించి ప్రింట్ పదిలము. “కెకో ఆన లిస్టు” మాసపత్రిక ప్రింట్ పదిలముని చూచినయెడల ప్రపంచ ములో తీగనేలని యిండియన్ పత్రికమును భూప్రపంచ ములో తీగ్గుకొన బ్రయత్నించుట యని చేరువగును. చున నవకవు లుత్సాహపరులు, స్వతంత్రులు, యువకులు, నియమములను శృంఖలములుగా తలచువారు, సా సహాధు కోనిలబృహదయులు, క్రొత్తప్రపంచమును నిర్మించవలెనని యువ్విభులూగువారు, ప్రతిభావంతులు, చేరు ప్రశస్తియు సంపాదించి కాలసముద్రపు టినుక తిన్నెలలో తమ పువచిహ్నములను పివవపదిలవినినారు. సంపాదకాగ్ర ప్రాంతాంశీకప గూర్చుకుందున్నారు. ఇట్టివాన్ తమకవితలలో నిర్మాణీకృతాసహింకనములే యారాధ్యైకతలుగా భావించుకొని యింద్రును లోలత్వమే కకత్వముని భ్రమనడి పు మేల్వెరుగుల రెము కొసంగిన కళా వైపుల్యమును లోక కవ్యాంక కుము లును త్రిమాశయములను స్పృంధులలోను ఉత్తమాంధముల విశేషములలోను కనిపెగపనుపకుండుట మిక్కిలి శోచనీయమై యున్నది. మన యాగ్రాహని గురచ్చిప్తు మనఃలనియున్నది. ఇట్టి రచనలు ప్రస్తుతపు పరిస్థితులలో కలల ముంగితిములు. జాతీయ కవిత పరిణామములు మిక్కిలిగా కలిగి యాంగ్ల దేశమును ప్రధాన తరగతి రాజ్యముగా చేయవలసిన స్థితిలో స్పెన్సరు మిల్టనుకవులు, మన నవకవులవంటి విద్యాపరులగు యువకు లెట్టి యాశయాను ప్రాణితిములగు కవితలను మెగ యించికో మన నవకవులు విశేషించి చెదివిన బాగుండును. కాకున్న తొల్లింటి యాంగ్లకవి శేఖరులు తమ కవితలలో మెగయించి యుండినట్టి లోకజ్ఞత వైన పరిగణించి కార్య కూరతకు చెరువరుల మనస్సుల డీకల్పగల రచనలు చేసి తామే సంపాదక కార్యాల యములై గ్రంథాలయములను బలపరచి జన సామాన్య

మున కుపకరించి తమ యాధి కాళయ సాధ్యముగా గాంగ్లమును గాక యని యున్నాధమ చున్నాను. కవిత్వ మిట్టి స్థితికి నచ్చుటకు విద్యాస, స్కూరి హిత్యము, విషయవ్యవస్థ లేమి కారణములు. కాని వెనుకటి ప్రబంధము, ఎంటి గ్రంథము, రచించుకన్నను నేటి యువకులయందను రసవత్కవిత్వము చెప్ప గలవారు పలువురు గలను. కవిత్వముదలి గుణముల నరియుటకు గ్రంథవిస్తార ముపకరించు. దోషభూయిష్టమగు కవిత యేకాలము నను గలదు. ఆదరములేక యట్టికవిత నశించి యుండును. కాన నేడు కానరామి నట్టి కవిత్వము లేనేలేదనియు, నేడే యట్టికవిత పుట్టు మన్నదనియు విచారించ బనిలేదు. అనాదిగ నాంగ్లకవిత యుత్తమమధ్యమాధమవ్యవస్థల నొప్పుశృంగారమునకు గురియైయుండుట సత్యము. కావున నిపుడు లోకకళ్యాణకరముగు నుత్తిమాశయమును బోధించుకవిత యానశ్య కము.

మఱియు నెల్ల శాస్త్రములును కవితా బద్ధములయి వెలసియుండుటను సద్రమాణముగా చెలిపిరి. గ్రంథాలయ స్థాపన పరిపాలనాదులు విద్యావిధానముగా మార్పు చెందవలయు ననిరి. ఈమహాసభవారు కావించిన తీరుమానములలో ముఖ్యములు :

1. స్థానికసంస్థలు, స్థానికప్రజలు ఆంధ్రదేశీయం దున్న అన్ని పట్టణములయందును పల్లెలయందునుగూడ గ్రంథాలయములను కాని పకనమందిరములను గాని స్థాపింపవలెను.

౨. గ్రంథాలయములకు స్థానికసంస్థలు ధనసహాయ మొనర్చుట చాల అవసరము. అట్టియెడ ప్రభుత్వము నారు శోకకముకలిగించుకొని అడ్డు తగులకుండుదురుగాక!

౩. గ్రంథాలయములకు ప్రభుత్వమువా రొసంగుచున్న ధనసహాయ మత్యల్పము. ఏతత్వహాయమును పొందుచున్న స్వల్పసంఖ్యాకములగు గ్రంథాలయములకు సహిత మయ్యిన విశేషించి ప్రయోజనకారిగా నుండుట లేదు. కావున గ్రంథాలయముల సహాయార్థము ప్రభుత్వమువారు ఎక్కువ సహాయము చేయవలయును. అద్దానిని (నకిర) నియమబద్ధత లేక యొసంగు మిండువలయును.

౪. పుస్తక భాండాగారములను, పుస్తకమండలములను ౧౮౬౦ సం. ౩౧ నెం. ఆక్టిననుసరించి రిజిస్టరు చేయుటకు చెల్లెంపవలసిన రుసుమును శేకుండుగ నే రిజిస్టరు చేయించుటకు ప్రభుత్వమువారు రంగీకరించుటయె.

కొరతినమువారిచే ప్రచురింపబడు పారిశ్రామిక ఆర్థికవివేచనకు ప్రచురముల నన్నిటిని, 'గ్లా గెజటు'లను, ఆంగ్ల భాషయందు ముద్రింపబడు గ్రంథములపట్టికలను ఆంగ్లేయేశములలో గ్రంథాలయము లన్నిటికిని ఉచితముగా ప్రభుత్వమువారు బహుళమున.

ఆంగ్లేయేశ మధ్యమును అనుమతమైన స్థలములకు ఆంగ్లభాషయందు ప్రచురింపబడు గ్రంథముల నన్నిటిని, చెన్నపట్ట ప్రావిన్యలిఖిత పుస్తక భాండాగార మందలి యితర అముద్రిత గ్రంథప్రతుల నన్నిటిని కీర్తి, ఆంగ్లేయేశముందలి యితర గ్రంథాలయములకు సహాయ ధూతముగ నుండునట్లు గ్రంథాలయము నొకదానిని ప్రభుత్వమువారు నెలకొల్పుట అత్యవశ్యకము గనుక అట్టి గ్రంథాలయమును త్వరలో ప్రభుత్వమువారు స్థాపించవలయును.

౫. ఆంగ్లేయ దేశమున గ్రంథాలయోద్యమమును స్థాపింపజేయుటకును, గ్రంథాలయములను సర్వజనోపయోగకరముగను జనాకర్షకముగను చేయుటకును కావలసిన విధానమును దేశముండుంతుటను వ్యాపింపజేయుటకు ఏర్పడిన ఆంగ్లేయదేశ గ్రంథాలయసంఘమును పునరుద్ధరించుటయును, "గ్రంథాలయ సర్వస్వమును" తిరిగి ప్రారంభించుటయును ఆంగ్లేయదేశమున గ్రంథాలయోద్యమభ్యుదయమునకు అతిశయోన్మేషకము గనుక, ఆంగ్లేయజాతి ప్రయత్నములకు తోడ్పడవలయును. ఆంగ్లేయదేశముండుంతుటను గ్రంథాలయోద్యమమును వ్యాపింపజేయుటకై సంచారకార్యపర్చి నొకవిధమైన నేర్పాటు చేయవలయును. దానికి కావలసిన ప్రయత్నమును సమహర్షులకు అందిగను సహాయపడువలెను.

౬. మదరాసు ప్రావిన్య లిఖిత గ్రంథాలయములో గున్న, ఆంగ్లేయదేశపు ప్రాచీన గారిత్రకసాంఘిక సారస్వతాన్ని సరిత్రాంతములకు నిధానమునడిగిన లోకత్ రికార్డును వాస్తవికము చాల శీర్షచిత్రము నున్నను, అనుమతియు అలభ్యములై యున్నను, వాని నుద్ధరించి ప్రచురింపవలసివచ్చినా పెక్కు గోజులనుండి ఆంగ్లేయుల కోరుచున్నను ఇంతవర కట్టిప్రయత్నమును గావించని నుద్రాసు ప్రభుత్వమువారి దృక్పథకు విచారపడుచు, ఆంగ్లేయేశవిద్యాలయమువారుగాని ఆంధ్రమహాసభయందలి వారుగాని నుద్ధరించుటకు వెంటనే ప్రానుకొంగురుగాక!

౭. ఆయా గ్రంథాలయములకు సంఘములవారు గ్రంథాలయములను పునరుద్ధరించుటకుగాను గ్రంథాలయసంఘములను విద్యాభివృద్ధికి సహకారము చేయవలయును.

నాటకకళాపరిషత్తు

గుంటూరు-౧౯౩౧.

గుంటూరున జరిగిన ఆంధ్రనాటకకళా పరిషత్తుమావేశమున, తదధ్యక్షులు శ్రీ హరీంద్రనాథచటోపాధ్యాయగారు భారతదేశమున సరిమైన నాటకశాలయే లేదనియు, ఇతరదేశముల నాటకశాలలు ఎట్టి యల్లరి ప్రదేశాలలో నున్నను వెలుపలిధ్వని లోని వారికి వినిబడని పద్ధతిని కట్టబడియుండుననియు, రంగస్థలము లనేకవిధములుగ క్రిందికి పైకి దిగుతుటకు, ఎత్తుటకు వీలయినవి, వీక్షేపు కయినా తిరుగుటకువీలయినవి, పెక్కుభాగము లుగ విడదీయుటకు వీలయినవిగ నిర్మింపబడి యుండుననియు చెప్పి యున్నారనియు చెప్పిరి :

చదురంగా వుండే ఈ తెగల విషయం కొంత చెప్పాలి. భారతదేశంలో నాటకరంగాల మీద మానే ఈచదురపు తెగలాంటి అసంఖ్యం వుట్టించే పద్దువులు మరెక్కడా చూడబోము. ఎందువల్ల సంగం? చెప్తా వినండి. మొట్టమొదట వీటివల్ల మీకు స్వభావసిద్ధంగా వుండే పృథ్విలోని చూపించడానికి వీలవుతుంది అనుకుంటే నాట్లో కనుబడింత కృత్రిమం, అన్యభావకం మరె చ్చటూ వుండబోదు. తెగల్లో ముఖ్యమైన ప్రధాన భాగం ఏవయ్యా అంటే ఆతెరరాసిన ఏ “నరసింహాచారి”గారి పేరో నడుంగా రాయబడిన భాగం (నవ్వు). అందు చేత దానిముందు మీరు విషాదాంతనాటకాన్ని ఆడితే సుఖాంతంగాను, సుఖాంతనాటకాన్ని ప్రదర్శిస్తే విషా దాంతంగాను మారుకుంటుంది. (నవ్వు) గోడుమవన్నె కాగితం తీసుకోండి. ఒకవైపు నునుపుగా, మెరుగ్గా వుం టుంది; రెండో వైపు గరుగ్గా వుంటుంది. ఒకదాని

కొకటి అంటించండి. నీంతో మీరు నన్నేమి చేయ మంటే అడిచేసి చూపగల్గు. మనోహరంగా, రమణీ యంగా, నయనానందకరంగా వుండే వనం చేయమం టారా? ఆకాగితంలోనే ఆకుల్లాగ చిల్లులు కత్తిరించండి. అంతటనూ అంటింగా ఆకాగె కత్తిరించండి. పసుపు, ఆకుపసుపు రంగుల పన్నుని, వుల్లిపొర కాగితం వెనుక భాగంలో అంటించండి. కత్తెరలో దానిపైన కొమ్మలు చెబ్బలు, పువ్వులు గుత్తులూ కత్తిరించండి. దానిమీద ఒక “గాజు” తెర వేయండి. పీలైతె నీలం-బూడిచి రంగు, బూడిచిరంగు-ఆకుపసుపు రంగుల చెండు ‘గాజు’ తెరలు వేయండి. వెనుకవైపునుంచి మంచికాంతిగలదీపం లో ఆకులు వెలిగివెట్టుచేయండి.

చిన్న చిన్న విషయాలని గూర్చి, ప్రత్యంశాన్ని గూర్చి వాటికిగల బాధ్యతను, ప్రాముఖ్యాన్ని గురించి మన మిక తెలుసుకోవాలి. నాయనారా! ఏమంటే రంగస్థలంమీద కేవలం నటులై ప్రధానం గారు. రంగం మీద కనుపించే ప్రతినీడ గూడా గమనింపవలసి వుం టుంది. ప్రతినెలుగూ, ప్రతికాంతీ, ప్రతికిరెము, ప్రతి కుర్చీ ప్రతివస్తువుపూడా ముఖ్యమైందే.

నటకులు పూసికొనవలసిన రంగులను, కట్టనలసిన బట్టలను గూర్చి యిట్లనిరి :

వేషధారణంలో గుస్తులవిషయం చాలాబాగ్రత పడవలసి వున్నది. మీరాడే నాటకం ఏకాలంలో ఆ కాలపు ఆచారస్వభావాలన్నీ బాగా అవిగాహన చేసు కోవాలి. బహదూర్షా వేషంలో పంపుఘాలు (పాద రక్షలు) వేసుకొనివస్తే లాభం లేదు. మరీ విశేష మే డంటే మన భారతదేశంలో నటులెల్లప్పుడూ ముఖాలకి రంగువేసుకుంటేనే కాని పనికిరామని నమ్ముతారు. ఎం దుకో తెలియదు. పూతమీద పూతగా ముఖాలమీద ఆరంగంతా వులుముకోటం, ఆప్రయాసంతా అనవసరం

గా ఎందుకు పడాలి? అలా రంసుపులిమిన ముఖాలతో మీరుబాగా సున్నంపట్టించిన తమలపాకుల్లాగ వుంటారు. మన భారతీయులకు అగృతమైన దేహకాంతి వున్నది. ఇతరదేశస్థులు సైతం ఈ మన దేహ కాంతిని చూచి ఆశపడతారు. అలాంటి స్థితిలో మీ రాశ్వేతి ముఖుల్లాగ కనుపించాలని వార్ని అనుసరించడం ఎంగుకు? మీముఖాల్ని శుభ్రంగా, పరిశుద్ధంగా కడుక్కోండి. నిర్మలినంగా వుంచుకోండి. కొంచెం బలంగా కనుపించాలంటే కొద్దిగా రంసువేయవచ్చు. రంసులువేసుకోటం ప్రత్యేకంగా ఆభ్యసించాలనిన విషయం. అది చేర్చుకుంటే ఒక్కగీటుతో ఎలా మార్పుకోవాలంటే అలా మార్పుకోవచ్చు వేషం.

శ్రుతినిగూర్చి యిట్లు పలికిరి :

హోగోనియానికి నాటకాల్లా తావు లేకుండా చేయాలని కోరుతూవున్నాను. హోగోనియం స్వయంగా నేనూ వాయిదచలను. భారతదేశంలో అపస్వరాలకు, అపభ్రంశపు గొంతుకలకు హోగోనియం కాంక్షమైపట్టుచులేద కా లేదు.

కాబట్టి మీరు మీరొద్దిగ్లో పంపిన శ్రుతి పెట్టుకొని పాటసాధన చేయండిని వాసుదేవో. ప్రపంచంలో దాదాపు అన్నివాగ్గ్యవిశేషాల్ని నేను విన్నాను. సంగీత శ్రావణంలో సూక్ష్మగ్రహణశక్తి కొంచెం నాకు వుంటున్నదేమిటో. కాని ప్రపంచములో వున్న సంగీత సాధనాలన్నిటో తంబూరవంటి సహోగ్యతలవైమొంది లేదు.

హోగోనియం మికంసవ్యగాల్ని మించిన, మీలో అనేకమందిని మంచి గునపాటకులుగ నమ్మించేటట్టు చేస్తుండిపంపల్ల దాన్ని వదిలలేకుండా వున్నాను.

ప్రకృతిము సునకు ఎట్టినాటకము లావ శక్యములు? దీనినిగూర్చి ఉపాధ్యాయగారు

మనకు కొత్తనాటకాలు చాలా అవుననరం. మన నాటకాల్లో యిప్పుడు దేవుళ్లు, దేవతలు, రాజులు, రాణులు నిండివుంటారు. వీరందరికీ వెంటనే పింఛను

యిప్పించి సాగనంపటం చాలాఅవుననరం. నీవే దేవుడవని మరుచువద్దు. నీలోనే దేవుడున్నాడు నీ నూతనపక్షం న దారి కడ్డుగానున్న పురాతన సాంప్రదాయా లన్నిటిని ఛేదించేస్తున్నావని నమ్మండి. మానవసమస్యలతో, మనుజు మానవుల కష్టముఖాలతో సంబంధం కల నాటకాలు స్వల్పంగావున్న అవే నిజంగా నాటకాలు. మీ రాజమందిరాలు, వాంఛనూలికాంబల్వలు, ప్రణయకలహాలు, ది కాఫీలకు సంబంధించినవి కావు. సంఘాన్ని ఏడిస్తున్న సమస్యలను చర్చించాలి.

పశ్చిమదేశాల్లో ప్రచారంలోవుండే గొప్పగొప్ప ఉత్తమనాటకాల్ని దేశభాషల్లోకి తర్జుమా చేయటానికి భాషాసాధకరణమహా లేర్పడాలి.

అనిరి. తిరునామ వారు కళ నిట్లు నిర్వచించిరి :

నాకు కళ అనగా ప్రబోధము. కళ ప్రబోధానికి విరుద్ధముకాదు. ప్రబోధము అనగా ఏమి? ప్రబోధము అన్నప్పుడు సంకుచితమైన జాతీయప్రబోధమని నాఅభిప్రాయం కాదు. నాప్రబోధము సర్వకాలాబాధితియును శాశ్వతమును నగు స్రవాస్వరూపము. దానికి ఎల్లలుగాని సోపాదలుగాని లేవు. తుదట్లాగా దానికి మాతృభాష. అట్టిద నాప్రబోధము. కథను సురించి మాట్లాడేనారంతో సాంపర్యాలన్ని సురించి పల్కుతారు. సూర్యుణిసురించి, సూర్యాస్తమయాన్ని సురించి వర్షించి వర్షించి విసుకైత్రుడం లేదా మనకు? ఎప్పుడూ పక్షాల్ని సురించి, పక్షుల గానాన్ని సురించి వ్రాసివ్రాసి సిగ్గుపడడంలేదా? అనాకారాన్ని కురుచిత్యాన్ని సురించిఅలోచించారా? అని మీ కండ్లకు పొంగుటదా? శిష్టమృగాన్ని సురించి ఎన్నడై నా మీరు వ్రాశారా? వగ్యశాలకు కొనిపొయ్యేసమవు పడు ఆవేషనను సురించి రాశారా? శిశువుముక్క పక్కనే ముకల దంతిధావ్యాన్ని సురించి ప్రశంసించారా? మరేవిటి రాశారు? మీరు వ్రాయబోవు నాటకాల కిది కథాపస్త్రవులు గావా? ఈవిషయా లన్నిటినిగూర్చి చదివి, అనుభవించి తెలుసుకొనండి! బయటనున్న పరితాపంలో నిండా ముడిగి లేలండి!

కన్నీటికాలువలో ఈవిచారాన్ని గొంతుకబట్టేశాడండి! పిమ్మట యింట్లోకుపోండి! “మువటితరగతి చైలుబండిలో తల్లో చక్కటి గోబావువ్వలు తురుముకొన్న ఒకస్త్రీ...ని” గురించి వ్రాయండి! ఆవిడి అలా సుఖంగా, అనాయాసంగా ప్రయాణం చేయడానికి అనుమలంగా ఆచైలును నిర్మించిన కోట్లకొలది హాలీవాండ్లను గురించి రాయండి!

ముందోముందో నాటకసంఘము! నేట్లు ప్రారంభించవలెను? హాగ్నిద్రనాథ్ గారి యభిప్రాయమును నాటకసంఘాలు :

ఆగ్నిద్రనాథ్ గారి కలని ఒక దినం సమాధిగా పాలు దోగింది. ఒక్కసారి గూహాయలు పూలకసం సంపాదించింది. మీరు శ్రద్ధాభక్తులుగలిగి కలల వీధినికొద్దేనా మీకావాత్రిం పోయేదాం చేస్తాడు. తెగలు ముట్టెనా వానిగిగాను అంగులూ గుట్టలు వ్యయపరచింది. కొద్ది కొద్దిగా ప్రాశంబం చేయండి. వీడేనా నూతనంగా కనిపెట్టింది. “ఒక పేసవాణ్ణి ఒక నిమిషం బరువు మోయమని నిర్బంధ పెట్టింది, ఆ పేసవాడు మోయలేనని నలుపుకోవడం, అంత నిర్బంధాన్ని కంప్లెక్స్ చేసి కాలాచిత్ర తన్నటం, కొగడాతీసి కొట్టడం...” ఇలాంటి వేగో రాయండి. ఇలాంటివే వేలకొలది ప్రశ్నకులని ఆకరిస్తాయి. బహుశా మొదటిరాత్రి గుర్తులు మాత్రమే డబ్బు సమూలుపోతుం డనుకొండి. ఈ రంధ్రం పండ్లలో ఒకపండుగాపాయిలు మీ నిష్పానిధిలో వుండుకొని మిగిలిన ఆర్థికసమాసంగా పండుకొండి. గోపలనవ్యాపాగ దౌష్ట్యం వశిష్టుంగ. దీని మూలంగా మీ కలలు కని, వాటిని రంగంమీద ప్రదర్శించటాని కవకాశం వ్యవధుతుంది.

తరువాతి పల్లెటూరి నాటకాలను ప్రశంసించినారు. స్త్రీప్రాప్తిములను స్త్రీలే ధరించ

వలెనన్నారు. పదండి ప్రతివ్యక్తియు, కళాభివృద్ధికి, తన్మామమున దేశాభివృద్ధికి, స్వరాజ్యప్రాప్తికి స్వయము స్వార్థరహితమగు నేవను కావించవలయునన్నారు. వీరియవదేశము లాచరిణ యోగ్యములు.

ఈ పరిపత్తువారు చేసిన తీరుమానము లలో ముఖ్యములయినవి :

తీర్మానములు

విశ్వవిద్యాలయ పునప్రణాళికయందు నాట్య విద్యను ఒకపాఠవిభాగముగా అంగీకరించి ఆంగ్లా నాటకకళాభివృద్ధికి పోషకమునైనది, ఆంగ్లా విశ్వ విద్యాలయమువారిని యాదభవారు ప్రార్థించుచున్నారు.

నాటకసంఘములవారి ప్రయాణ సౌకర్యార్థమై రయిల్వేకంపెనీలవారు సామాన్యకులకు వారి సామానుల కుముకుక్కువగీటు ఒసంగి వలసినదిగై వైల్వేకంపెనీలవారిని ఈ సభవారు కోరుచున్నారు.

ఆంగ్లా దేశములోని నాటకసంఘములవారును, నాటకులును, నేషనల్ గణమునకు అవసరమునైన రంగులు, గుప్తులు మున్నైన వస్తువులపై స్వదేశమునందుగారు చేయుబడిన వానినే విధిగి ఉపయోగించి, తద్వారా స్వదేశీపరిశ్రమ ను ప్రోత్సహించ వలసినదిగై ఈ సభ వారు కోరుచున్నారు.

దేశకాలపరిస్థితుల కనుగుణముగను, సవినాధురదులనుబట్టి నూతన నాటకముల గణనను ప్రోత్సహించుటపై ప్రతిసంవత్సరమును కనీస మారు గ్రంథములైన రచించుటపై గ్రంథకర్తలకు నిధినుండి పారితోషికము లాసంగు ఏర్పాటుచేయవలసినదిగై ఈ సభవారు కోరుచున్నారు.

ఇరువదవ ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు హాసభ

విశాఖపట్నము 23, 24-5-1931

మహాసభాధ్యక్షులు బ్రహ్మశ్రీ, మహా మహోపాధ్యాయ తాతా సుబ్బరాయశాస్త్రి గారు పాండిత్య ప్రకర్షనుచూటు తమ యధ్యక్షోపన్యాసమున ఆంధ్రవాఙ్మయభివృద్ధికరములగు కొన్ని మహోపదేశములను కావించిరి. అందు వారు మనవాఙ్మయమున మనకు లభింపని జ్ఞానమును ఇతరభాషలనుండి అనువాదముల మూలమున సంపాదించవలసి వచ్చిన దనియు, అట్లు చేయుటంత ప్రశస్త్యము కా దనియు, స్వతంత్రముగ గ్రంథముల రచింపవలయు ననియు చెప్పిరి. అనువాద విధానమును పేర్కొనుచు, శాస్త్రగ్రంథముల యనువాదమును గూర్చి యిట్లులనిరి :

సంస్కృత వాఙ్మయమున విస్తృతముగ లేని ప్రకృతిశాస్త్రము మొదలగువానిని నాంగ్ల భాషలో నాయాశాస్త్రములలో నిష్ణాతులగువారు పూనుకొని దేశ భాషలోని కనువడింప వలయును. అట్టివారి కాంధ్ర భాషలో విశేషపరిజ్ఞానము లేకున్నను, వారి కభ్యాసములోనున్న గ్రాంథికమునఁగాని, వ్యావహారికమునఁగాని, గ్రామ్యమునఁగాని వ్రాయవలయును. క్రమముగా నవ సరమైనచో ననుసరింపవలయున భాషలోనికిఁ బరివర్తనము చేయుట సులభమగును. మొదట వ్రాయవారిని నిర్బంధింపఁగూడదు. అటులయినచో సరియైన జ్ఞానము మనకు రాఁజాలదు. ఆంధ్రభాషలోఁ బ్రావీణ్యము కలిగి యాయాశాస్త్రములందు విశేషపరిజ్ఞానము లేక సామాన్యజ్ఞానము కలిగినవా రాంధ్రభాషలోఁ దెచ్చుటకుఁ బ్రయత్నించిన సరియైనజ్ఞానము రాకపోవుటయగాక విప

రీతజ్ఞానము గూడ వ్యాపించుట కవకాశము గలుగును. అది యనర్థదాయకము. సంస్కృతవాఙ్మయమున నున్న శాస్త్రగ్రంథముల పైని నేఁజెప్పిన విధమున నాయా శాస్త్రములలోఁ బరినిష్ఠితు లగువారి మూలమున నాంధ్రీకరింపఁబడవలయును.

ఆంధ్రీకృతములయిన న్యాయసూత్రములు, బ్రహ్మసూత్రములు, నిర్ణయసింధువు, గౌతమ ధర్మసూత్రములు, సంస్కృత లోకోక్తులు, కావ్యాదర్శము, దశరూపకము, మొదలగు గ్రంథము లపార్థాది దోషజుష్టము లని సోదాహరణముగ నిరూపించినారు. పదపడి

పైరితి నాంధ్రాలంకారశాస్త్ర గ్రంథములను బాఙ్మ్యగ్రంథములనుగా నియమించి విశ్వవిద్యాలయము వారాంధ్రభాషాజ్ఞానము నభివృద్ధిచేయఁ బ్రయత్నించుచున్నారు. ఈప్రయత్నములను నెట్టిఫలము సంభవించునో గమనించి యీపరిషత్తువా రుచితమార్గమునాలోచింపం బ్రార్థితులు.

అని పరిషత్తు వారిని హేచ్చరించినారు.

సంస్కృత నాటకాంధ్రీకరణములయందు గూడ “వ్యంగ్యభూతములగు రసభావాదు లటులుండఁ జాలవోటుల వాఙ్మార్గమే భేదిం చె”నని తామనుకొని కొండొక ఉత్తరరామ చరిత్రానువాదమున నుండి యుదాహరణము ను జూపి,

ఇటుల సరిచేసి చూచినచో నూటికిఁ దొంబదిలో భేద ముండకమానదు. కొంతకాలమున కీ యాంధ్రీకరణ

మలం జూచి తృప్తి నొంది సంస్కృతములోని సార మాండ్రభాషలోనికి వచ్చినదనియు సంస్కృతముతో మన కవసరము లేదనియు నభిప్రాయము లోకమున వ్యాపించినచో మన జ్ఞాన మెంత హీనదశ పొందునో యని భీతి కలుగుచున్నది.

అనిరి. అనువాదముల జేయగోరువారు జాగ రూకత్త వహించి యథామూలముగ నాం ద్రీకరింపజాలిననే యట్టివినికి దొర కొనదగు దురు. ఊరక సాహసించి వాఙ్మయమున కనర్థ మును దెచ్చిపెట్టుట న్యాయ్యము కాదు.

ఇక వ్యాకరణములనుగూర్చి చెప్పచు 'ఆంధ్రభాషానుశాసన'మను వ్యాకరణ మును విమర్శించిరి. అందు సూత్రములకు నుదాహరణములకు గల సంబంధమును సందే హించి ప్రాజ్ఞుల నాలోచింపగోరిరి.

సంస్కృత వ్యాకరణమున మంచిజ్ఞానము గల వారి సహాయమును గూర్చుకొని వ్యాకరణరచన చేయ వలయునుగాని కేవలాంధ్రపండితులు చేయవలసిన కాదు.

అని వీరు తలంచుట యెల్లరు నంగీకరింపదగినది.

ఆంధ్రభాషకు సంస్కృతజ్ఞాన మావశ్యక మునుచు

వ్యాకరణజ్ఞానపూర్వకసంస్కృతజ్ఞానమును మన మభిలషింపవలయును. ఇప్పటి విద్యా సంవిధానమున సంస్కృతములో వ్యాకరణమును మూలద్రోసి కొంచెపు భాషాజ్ఞానమును సహకారముగఁ జేసికొని తెలుఁగునందు ప్రవీణులగుటయే కాక యుభయభాషాప్రవీణులు గూడ నగుచున్నారు. అట్టిజ్ఞానము భాషకు విశేషించి యుప కరించునది కాదు. ఇపుడు (1) శిష్టవ్యావహారికము (2) గౌరవనీయులు (3) బానిసీయులు (4) ప్రాముఖ్యత

మొదలగు పదములు నూతనముగ గ్రాంథికము లగు చున్నవి. ఇది భాషకుఁ గళంకమని నా తలంపు. ఇట్టి కళంకమును దొలఁగింపఁ బ్రయత్న మత్యావశ్యకము. అనిరి. విద్యాసంవిధానమున నీదోషము తోల గుట పరమావశ్యకము.

ఈసభవారు కావించిన తీరుమానము లలో ముఖ్యములు.

3. విశ్వవిద్యాలయములలో నుత్తమాంధ్రపరీక్షల కేర్పాటుచేసియున్నారు గాన నట్టియుత్తమవిద్యాభ్యా సమునకు వలయుపుస్తకములను బండితులచే ననువాదము చేయించుటకును, రచింపఁ జేయుటకును, వాని నీప వస్తువారు సంస్కరించుటకును, వలయువానిని బ్రక టించుటకును నిర్ణయింపఁబడియెను.

౪. ఇదివఱకుఁ బ్రకటితములై యున్నపాత్ర ములలోఁ బెక్కులు దోష సహితములై యున్నందున వాని యొక్క సవరణ మీపరిషత్తు నిర్ణయించుటకును, ఈపరిషత్తు వారిచేఁ బరిష్కరింపఁబడిన గ్రంథములే పాత్ర్య పుస్తకములుగా నుండునట్లు చేయుటకును నిర్ణ యించుటయైనది.

౫. ఈపరిషత్తువారిచే నామోదింపఁబడిన పుస్తక ములే పాత్ర్యపుస్తకములుగా నుండునట్లు నిర్ణయించు టకు విశ్వవిద్యాలయముల వారిని, పాత్ర్యపుస్తక నిర్ణాయ సంఘమువారి నీసభవారు కోరుచున్నారు.

౬. ఆంధ్రభాషా ప్రతినిధులుగా నేర్పఱుపఁ బడిన వారిద్దఱలో నొక రీపరిషత్తువారిచే నిర్ణయింపఁ బడినవారుగా నుండ నలయు నని యీసభవారు విశ్వ విద్యాలయమువారిని గోరుచున్నారు.

౭. ప్రాచీన పుస్తకములలోని శృంగారవర్ణనము లశీలము లని భావించుట యుక్తము కాదు కావున నందువిషయమై ప్రభుత్వమువా రెట్టినిబంధనముల మూల మునను నిషేధింపఁగూడదని యీ సభవారు ప్రార్థించు చున్నారు.

గడ్డము

గడ్డంగల మనిషిని చూశేటప్పటికి అనేకభావాలు మనస్సును చుట్టడించినవి. “గడ్డం” అని ఇంటిపేరు కలవాడున్నాడు కాని వా రందరికీ గడ్డాల ఉండవు. వారి వంశ మూలపురుషునకు గడ్డ మున్నదేమో చెప్పలేము. దేవుళ్ళకు మొక్కుకున్నవాళ్ళు, భార్యలు కడుపుతో వున్నవాళ్ళు, జబ్బుపడిలేచినవాళ్ళు, ఊరమునకు మంచి కోజు కుదురనివాళ్ళు, ఏదైనా పట్టుడల కొనసాగించ దలచుకొన్నవాళ్ళు, దేశం విడిచి వెళ్లి చాలకోజులకు వచ్చినవాళ్ళు, యోగాభ్యాసకులు, ఆధ్యాత్మికచింతా పరులు, బైరాగులు, ముసలివాండ్లు, ముసల్మాన్ సోద రులు సాధారణంగా గడ్డం పెంచుకుంటారు. గడ్డం లేకుం డడమే అందమని యెంచే యీ నవనాగరకయుగంలో కూడా, గడ్డం పెంచుకోవడమే ఊకని తలచి అలా చేసే వాళ్ళు లేకపోలేదు. ఇప్పటివాళ్ళకు కొంచెము గడ్డ మెది శేటప్పటికి యేమీ లోపక అయోమయమై, అది పెలా నులోనో, స్వయంఊరంవల్లనో నదిలిపోలే గాని, ఛిద్రం వదలిపట్లు నిద్రపట్టు. ఐనా, మన హిందువులు స్వాభా వికంగా నిరాడంబరులై, శరీర సాందర్యమున కంతగా పోషణచేయు కనుక ఎదిగినగడ్డాలు ఎక్కడ చూపినా కనిపిస్తుంటవి. కాని పాశ్చాత్యులలో అలాకాదు. క్యాత రిక్ ఫాదరీలను విడిచిపెడితే, గడ్డం గలవారు వారిలో చాలతక్కువ. ఫ్రెంచి రిపబ్లికు క్రొత్త అధ్యక్షు డగు డూమరుకు చతురాకారముగల గడ్డము కలదిట. అతనికే కాక అతను యెన్నుకొనిన ఫ్రెంచి రాజ్యాంగ సభలోని

ముఖ్యసభ్యు లందరికీ అలాటిగడ్డాలే కలవట. ఇది చూచి ఇప్పుడు ఫ్రెంచిదేశంలో చాలామంది గడ్డాలు పెంచు కోవడమే Fashion గా యెంచుకొని గడ్డాల పిచ్చిలో పడ్డారట. ఎవరైనా ఒకరు నలుగురినీ ఆకర్షించే యేపని చేసినా అదెందరూ అంధగజన్మాయంగా అనుకరింప డం మానవస్వభావంగా పరిణమించింది,

గడ్డములో ఏమున్నదనుకుంటాము. ప్రాచీప్రతీచీ ద్యగ్రీకులకు గడ్డమే సరిహద్దు. యోగికిని యోధునకును గల భేదము గడ్డములో కేంద్రీకరింపబడ్డది. గడ్డంలోని తత్వాన్ని గ్రహించలేని మనము అది పెద్దల చాంద సాలలో ఒకటి అనుకుంటాము. గడ్డమున్నవాళ్ళలో మనకు తాతయ్యపోలికలు కనుపిస్తవి. బైబిలులో వచ్చే పాత్ర లన్నిటికీ గడ్డాలన్నై. మనయులులంతా గడ్డాలు కలవాళ్లే. ప్రపంచములోని గొప్పముతా లన్నిటికీ మన ఆసియాఖండమే పురుటింటిఉయ్యాల. ఒకబుద్ధుడు తప్ప ఈమతస్థాపకులంతా గడ్డాలుకలవాళ్లే. బుద్ధుడికి గూడా గడ్డమున్నదేమో చెప్పలేనుకాని అతనిప్రతిమలలోను సతాలలోను గడ్డమున్నట్లు కనుపించదు. మతస్థాపకులే కాక మతశాఖలను ఏర్పాటుచేసిన జ్వెంగ్లి (Zwingli), కార్వీ (Calvin) వంటివారలూకూడా మంగలకత్తిని బహిష్కరించినట్లే కనబడుతుంది. గడ్డముమహాత్మ్యక్షణ మేమో! గాంధీర్యమునకు, యోగ్యతకు, అనుభవమునకు గడ్డము బాహ్యవిహ్నమేమో. జనులను తరింపజేయ తలచిన మహనీయులలో ఏకాద్విమందో తప్ప అందరూ గడ్డాలను ధరించినవాళ్లే. గ్రీకుకావ్యాలలోని జ్యూస్

(Zeus) దేవుడూ, జేట్ అనువేదాంతే, సోఫోక్లీసు అను నాటకరచయిత, ఆఖరికి కేవలకవియైన హోమరు, గడ్డాలతోనే చిత్రింపబడ్డారు. మన పురాణపురుషులలో శివునకు గడ్డమున్నది. విష్ణువునకు లేదు. ఆభినవ రష్యా ప్రవక్తయైన కార్లమార్క్స్ గడ్డము ధరించకపోయి నట్లయితే తనకన్న నెంతో సమర్థుడగు లాస్సేల్ కంటే ఎక్కువపలుకుబడిని అనుచరులను సంపాదించలేక పోయేవాడే. టాల్ స్టాయిగడ్డము రష్యాలో నవ్యమతి విజృంభణమునకు మూలకంది మైనది. రవీంద్రుని జ్ఞానా రణ్యము అతనిగడ్డములో నిమిడియున్నదేకా. ఒక్క మహాత్ముడే గడ్డం లేకుండా జగత్తుపైన మత్తుమందు చల్లగలిగినాడు.

ప్రతీచి ప్రపంచయోధులకు పుట్టినిల్లు. యోధా గ్రేసరు లెప్పుడూ గడ్డమంటే అసహ్యించుకొన్నట్లే కనబడుతుంది. అలజ్జాండరు, తనపైనికులు గడ్డాలు పెంచుకుంటే శత్రువులు దాన్ని పట్టి లాగి నశించేసి కొంటారనే భయంచేత గడ్డాలు పెంచుకోకుండా ఆర్జరు చేశాడు. పీటరు తనరాజ్యంలోని గడ్డాలకు పన్నులు వేశాడు. సెలీముకు గడ్డమంటేనే గిట్టేదికాదు. నెపోలి యను, సీజరు గడ్డాలను తీయించుకొనేవారు.

గడ్డములో శేదో మర్మమున్నది. ముఖం తీరును మార్చగలక్కి దానికున్నది. అదియొక మాయవేషముగా నుపయోగపడగలదు. గడ్డమున్న వాళ్లంతా యోగులని భ్రమపడగూడదు. ఇట్టిగడ్డాన్ని ధరించియే అజ్ఞానియు, క్రూరుడును గర్వియునగు రష్యుటిక్ అను రష్యుక్ కర్న కుడు రష్యాప్రభుత్వమునకు సింహస్వప్నమై, దాని నాశ నమునకు కారకుడై, గొప్పరాజకీయనాయకుడు కాగలి గెను. గడ్డ మింత పనిచేస్తుందా అని ఆశ్చర్యపడకూడదు. జగన్మోహినియైన క్లియోపాత్ర కనుముక్కుతీరులో కాసంతవంకపున్నా ప్రపంచచరిత్ర తారుమారై పోయేదే అని జనవాక్యం లేదా?

మొత్తంమీద గడ్డం ఆధ్యాత్మికము. అది లేకుండా డం ప్రాపంచకము, పాంచభౌతికము. గడ్డం యోగి లక్షణం, అదిలేకుండుట యోధావిహ్వం. గడ్డం బ్రాహ్మం,

సాత్వికము. అది లేకపోవడం మైత్రం, రాజసం. గడ్డం నై దీకం—ఛాందసం. అది లేకపోవడం నియోగం— నీటు.

శ్రీకర్ణ పాలెం కుటుంబశాస్త్రి, బి. ఏ.

తర్జుమా

హిలేరు బెల్లాకుగారు ఆక్సుఫర్డునందు 'తర్జుమా'ను గూర్చి ఉపన్యసించిరి. తర్జుమాకు మూడు ప్రధానసూత్రము లున్నవట: చేయువాడు తన మాతృభాషలోనికి తర్జుమా చేయవలయును; తర్జుమాభాష సాధ్యమయినంత సమగ్రముగా లొంగుబాటున నుండవలెను; స్థల పరిమితియు, రచనానియతియు భాషాంతరీకర్తను అరికట్టగాదు. ఈసూత్రములను బెల్లాకుగారు వివరించి ఉదాహరణములు చూపిరి.

భాషాసంప్రదాయము (idiom) తర్జుమా చేయుట నుగూర్చి ప్రత్యేకము ముచ్చటించిరి. సరిగా మాచిన భాషాంతర పర్యాయము లన్నవి (literary equivalents) లేవనిరి. ఇందులకు ఫ్రెంచి, ఇంగ్లీషు సమర్థకముల అన్యోన్య భావభిన్నతలు నిదర్శించిరి. ఫ్రెంచిభాషయందలి 'terre' అను మాటకు ఇంగ్లీషున 'land',—'soil',—'ground',—'earth' - ఇన్నిటిలో ఏదైనాకావచ్చు; ఇట్లేమటికొన్ని నిదర్శనములు చూపిరి. ఇంకొక విశేషము: ఇతర భాషతో భాషాంతరీకర్తకు అమితపరిచయ మున్నచో, అందలి భాషా సంప్రదాయము నతడు తనభాషయందు చొనిపిన, కంగా రేర్పడవచ్చును. మాతృకకంటే భాషాంతరీకరణము దాదాపు సర్వదా పెద్దదిగనే యుండవలసియుండును కాన పరిమాణము విషయమున స్వాతంత్ర్య ముండదగునని నొక్కి చెప్పిరి. అవసరమైనయెడ రచనానియతిని మార్పుటకును స్వేచ్ఛ యుండవలె ననిరి.

పద్యరచనను తర్జుమాచేయు విషయమునుగూర్చి చెప్పుచు, అది గద్యమున చేసిననే బహుళ: సర్వదాయుక్తముగ వచ్చుననిరి. "పూర్వ మెన్నడు నెఱుగనంత యొక్కవగా జరుగుచున్నది యిపుడు తర్జుమా; అంత

కంటే పాడుగ జరుగుచున్నదిమాడ. చెడుతల్లిదండ్రులు చాలప్రమాదకరములు; వీలయిన, అవి యితరజాతుల వాఙ్మయము గొప్పతనమునెడ అపనమ్మకము తెచ్చిపెట్ట గలవి" అని పత్కిరి.

ప్రాచ్య పాశ్చాత్య గాంధర్వకళ

[టాగూరుగారికిని, ఎయిన్ స్టీనుగారికిని జరిగిన సంభాషణ]

(‘కల్చరల్ వర్క్స్’ అనుపత్రికలో నీసంభాషణము ప్రకటిత మయినది.)

ఎయిన్ స్టీను—(హిందూగాంధర్వమున) ఛందో నియతి చాల కఠినమైనదా?

టాగూరు—ఆ, అవును. పద్య నియమమును దాటిపోరాదు; ఎన్ని పోకడలు పోయినను గాయకుడు లయ, తాళమానము మాచుకొనుచునే యుండివలెను. అదియు మారనిది. మీఁబోషియ సంగీతమున లయవిషయమున స్వేచ్ఛ యున్నది; అట్లు ‘రంజనము’ విషయమున లేదు. భారతదేశముననో, రంజనము విషయమున స్వేచ్ఛ యున్నది, లయయందు లేదు.

ఎయిన్ స్టీను—భారతీయ సంగీతము మాటలు లేకుండా పాడుచున్నా? మాటలు లేనిపాట అర్థమగునా?

టాగూరు—ఆ. మాకు అర్థము లేని శబ్దములతో పాట లుండును; ఆశబ్దము లూరక స్వరముల ఆనిక కుపయోగపడును. ఉత్తరహిందూస్థానమునసంగీతము స్వతంత్రమైనకళ; నంగదేశమునలె పదములకు, భావములకు వృత్తి కాదు. అది గాల జటిలమైనది, మాక్కుమైనది; అది తానే యొక నిండైన మాధుర్యలోకము.

ఎయిన్ స్టీను—అది బహు మేళకము (Polyphonic)* కదా?

* పాశ్చాత్యసంగీతమున ఒక ఆలాపరితికి సమ్మేళముగ ఇతరరీతులు ఒకే సమయమున కూర్చుచుండురు. ఇట్లు అనేకమేళకములు ఒకేసారి జరుగుటను Polyphonic లేక Contrapuntal పద్ధతి యందురు. అట్టి యితర మేళమువకు Counterpoint అని పేరు.

† Melody అన్నది ప్రధానమైన మేళము. మన కేయ రచనయందలి ‘ధాతువు’ ఈ Melody కి పర్యాయపే. Harmony అన్నది దానికి లోడుగా మఱికొన్ని మేళములు కూడుట, సమ్మేళము.

టాగూరు—వాద్యములు వాడుదురు, కాని సమ్మేళ (Harmony) రచనమునకు కాదు; లయ కొలు పుటకును, విస్తరగాంధీర్యములు[అనురణన, రంజనములు] పెంపుచేయుటకును మాత్రమే అవి వాడుదురు. సమ్మేళమువలన మీసంగీతమున ఆలాపము (Melody)† ఏమైన నవ్వపడునా?

ఎయిన్ స్టీను—ఒక్కొక్కపుడంత మూసుకపోవదు కాని, ఒక్కొక్కపుడు సమ్మేళము ఆలాపమును పూర్తిగ మింగివైచును.

టాగూరు—ఆలాపమును, సమ్మేళమును చిత్రములకు రేఖలు, వర్ణములు నెట్లో అట్లు. ఒక సాదా రేఖాచిత్రము సమగ్రముందరమై విలసిల్లినద్యును; వర్ణము మార్పుటచే అది అస్పష్టమై సమర్థత కోల్పోడవచ్చును. అయినను వర్ణము రేఖలమేళగింపుతో, వానిగొంతునులించి వానివిలువ చెడగొట్టుకుండునంతవఱకు, గొప్పచిత్రముల నిర్మాణమునకు కారణభూతము కావచ్చును.

ఎయిన్ స్టీను—మంచి అందమైన పోలిక యిది. వర్ణముకంటే రేఖచాల పురాతనమైనదిమాడ. మీఆలాపమున మాదానికంటే గొప్పతంత్రమున్నటు లున్నది. జాపానీయసంగీత మట్లే కన్పించును.

టాగూరు—మా మనస్సులకు ప్రాచ్య సంగీతము విన్నపు డెట్లుండునో పాశ్చాత్య సంగీతము విన్నపు డెట్లుండునో విభజించి చెప్పట కష్టము. పాశ్చాత్యసంగీతము విని నేను లోతులలో కదిలిపోయితిని — అది గొప్పదని అనిపించుచున్నది నాకు; దానితంత్రము చాల విస్తృతమైనది; కల్పన (composition) చాల ఉదాత్తమైనది. మాసంగీతము నాకు మఱిత లోతులలో తగులును, అందలి రసస్ఫూర్కత (lyrical appeal) ను బట్టి. ఐరోపీయ సంగీతము పురాణము నెడిది: దానికి

వికాసమునకు ప్రోత్సహించుటకును, అందుకు అవకాశమును కల్పించుటకును.

ఎయిక్స్‌ప్రీమ—ఒక ప్రశ్న మున్నది, ఎయిక్స్‌ప్రీమము సమాధానము చేస్తుబాలని— మేముంటే వాడుకపడిపోయినాము మాసంగీతమునకు. మా సంగీతము ఆచార్యముగా ఎప్పుడు ఆనందమును, ముగియించి యును మానుమానుధాతియా? 'సంవాది' 'వివాదము'లను భూతము లానర్పకొనుట యన్నది స్వాభావికమా, లేక అనుస్మృతమగు ఆచారమా, మేమిటు లవలంబించినది? ఇది మేము తెలిసికోగోరుదుము.

టాగూరు—ఏమో కాని, ఎయిక్స్‌ప్రీమము సన్న గండరగోడ పెట్టును. అంతకంటె పెట్టెన్న నాను చాల సంతోషము.

ఎయిక్స్‌ప్రీమ—చిన్నతనమున ఎన్నడును ఎయిక్స్‌ప్రీమ సంగీతమునని భారతీయునికొకని కడ కలిసిందించుచు కెట్లుండునో పరీక్షించుచు ముచ్చట గొర్రుకొమ్మయము. [హిందూసారస్వతానుబంధము, ౨౮-౬-3౧]

జ. సి. కుమారస్వామి గారు

ఆంధ్రదేశమున సంగీతము చేయుచున్నారు. గురుశిష్యసంవాదము అనుపేర భారతీయంగు ప్రకటితములగుచున్న వ్యాసములు వీగు వ్రాసి 'యంగ్ ఇండియా' యందు ప్రకటించిన వాని సారాంశములే.

చిత్రపరిచయము

ఈ గడియారములు

ఇట్లు గడియారములను పారిసులో నొకబుద్ధిశాలి తయారుచేయును. యంగ్రిసాహాయ్యము లేక, పరికరముల నిన్నిటిని తానే సాంతముగా చేసికొనును. ఈ గడియారములు కాలమును సరిగా తెలుపును.

౧. ఈ గడియారము పొడువైన గాఢపాత్రలలో తయారుచేయబడినవి గలవు. గడియారమునందలి ముండ్లను నెమరుగలకై యామిత్రములకు గలదు.

౨. ఈ గడియారము ఒక చెట్టుకొమ్మతోను, ఒక బంతివారముతోను తయారుచేయబడినది. పరికరము లన్నియు నామిత్రములకు కట్టినో చేసినవి.

చిత్ర ప్రాకృతికజంతువు

'యేలు' (హమెరికా) కత్తడిద్యాలయము వస్తు ప్రదర్శనశాలయందు ఈ అపవంజకము గలదు. ఇది ౧౭ అంగుల పొడవు, ౧౬ అంగుల ఎత్తు ఒకటన్నుల బరువుగలది. ప్రపంచమునగల ప్రాకృతికజంతువులలో నల్ల నిగి పెద్దది. విశ్వవిద్యాలయశాస్త్రపరిశోధకు లిది ౧౭౦౦, ౧౮౦౦, ౧౯౦౦ సంవత్సరము లందు ననియు, వింబియన్నువును దీని బరువు ౩౩ మొదలు ౪౦ టన్నులవఱకు మండెననియు నిశ్చయపడిరి.

సత్తులను మ్రొగు సాలీషు

పక్షి—ఆ మరకాలో నిట్టివి గలవు. అవి కాళ్లను ఏకంకరములమే వాడగలవు, సత్తులనుపట్టిగ్రమింతును. అవి గూళ్లనుకట్టుకొనవు. కలుగులమొద్దులకించు రాళ్ల కిండినుకొందును. ఇవి రాత్రులయందు సంచరించునవి. ఇవి విషజంతువులేకాని మనుష్యులకుఁబాపకరములుకానట.

మేడమీద భోజనము

లంఛనగరమునందలి ఒక గొప్ప మేడిపెనున్నతోట. ఇచ్చట చుట్టుప్రక్కల వ్యాపారము చేయువారందఱు చేసినసాయంకాలముల నిచ్చట కేసీరు త్రావి వినోదించుచుండురు.

స్వాతంత్ర్య దేవత

వాషింగ్టనులోని 'క్యాపిటల్'లోను, పయినున్నది. ఈవిగ్రహము తల నలంకరించుచున్న యాతభద్రా గాగ్గను పైను. భారతము.

శ్రీ భగవద్గీత

(సంస్కృతము, తెలుగులిపి)

శ్రీ బెల్లంకొండ రామారావుగారి భాష్యార్క-ప్రకాశవ్యాఖ్యానముతో నాలుగుసంపుటలు, దాదాపు 1420 పుటలు, రాయలు ప్రైజ్, చక్కని కాగితములు, ముచ్చటలుమార్చు అచ్చు, అండ్ మైన ట్రబులెండు : నల సంపుటము 1-కి రూ. 1-8-0.

ఉపనిషత్తుల సారము భగవద్గీతలు. కీనికి పలు పురు వ్యాఖ్యానముల గావించియున్నారు. అందు శంకరాచార్యులు శంకరాచార్యుల వ్యాఖ్యాన ముత్తమ మైనది. శంకరభాష్యమునకు సంబంధమున్నదే రామానుజభాష్యము. ఆరామానుజభాష్యమును సముక్తికముగ విమర్శించుచో శంకరభాష్య మనమానమగునని తలచి గుంటూరుమండలములోని పమిడిపాడు గ్రామ వాసులు శ్రీయుతులు కీ. శే. బెల్లంకొండ రామారావుగారి భాష్యార్క-ప్రకాశ మను వ్యాఖ్యానము వ్రాసియున్నారు. ఈభాష్యార్క ప్రకాశము శంకరభాష్యమునకు మెరుగుపట్టునందె యున్నది. నీరు, శంకరాచార్యులు వ్యాఖ్యానము చేయకవదిలివేసిన భాగమునకు వ్యాఖ్యానమును, వారు వ్యాఖ్యానముచేసిన భాగమునకు పదాన్వయమును గావించిరి. సంస్కృతమున కొంచెము ప్రవేశముగలవారు గూడ సులభముగ నర్థముచేసికొనవచ్చినంత సులభశైలిలో నీవ్యాఖ్యానము వ్రాయబడి యున్నది. అందరును ఈగ్రంథమును జదివి గీతల పరమార్థమును జలిసికొని యానందింతురుగాక !

పుస్తకముల కీక్రిని విలాసమునకు వ్రాయలయును :—

మేనేజరు, ఆంధ్రప్రతిక,
తపాలుపెట్ట 212, మద్రాసు.

పాపశాలలు - వాఙ్మయము

‘కోనంపరాముడు’ అను గ్రంథమును చెన్నపురి సి. కుమారస్వామిరాయడు అండు పన్నువారు 1930 వ సంవత్సరమున ముద్రించి ప్రకటించినారు. ప్రస్తుతము, పుటలు 144, ధ్వని 0-9-0. ఈపుస్తకమును రామాయణ కథ వర్ణించినది. దీనిని రచించిన వా రెన్వోలో తెలియరాదు. ఇయ్యది మాధ్యమికపాపశాలల బాలురకొరకు రచించబడినట్లు భావించుచున్నది. ఈగ్రంథము పాఠ్యగ్రంథ నిర్ణాయకసంఘమువారి యంగీకారమున నికను బడసినట్లులు కానరాదు.

గ్రంథరచన మహాబలి, అపార్థ, అసంబద్ధార్థభూయిష్టము. రామాయణకథ యగుట యొక్కటియే యిందలి సుగుణము. ఇట్టి గ్రంథములు ఆంధ్రభాషావల్లరికి వేరుపురువులు. విద్యాశాఖాధికారు లిట్టి యధమగ్రంథములు

బాలుర దరికి చేరకుండు హడవలయును. అట్లు చూడరేని మున్నొకమారు కీ. శే., బ్రహ్మశ్రీ వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రులుగారు సెల విచ్చినట్లు విద్యాశాఖాధికారులు విద్యాశాఖ- అధిక - అరులు (విద్యాశాఖకు, అధికశత్రువులు) అగుదురు.

గ్రంథమునుండి స్థాలీపులకన్యాయము సనుసరించిన కొన్ని యుదాహరణములు:—

పు. 4. సాధించువాడును యగు; పు. 8. సర యాయను = సరయువను; పు. 9. నీతివంతము = నీతి మంతము; పు. 14. తాటకి = తాటక; పు. 14. దుర్భాగ నడత = దుష్ప్రవర్తనము; పు. 15. కావలుంచి = కావలి యుంచి; పు. 18. జనకమహారాజు శాస్త్రపరికిలనల యందు మిక్కిలి సమర్థుడై... శాస్త్రపరికిలనయందు అనగానేమి?; పు. 21. జనకుని తమ్ముడు జయద్వజు డెటు; కాదు, కుశద్వజుడు; పు. 29. కైకదశరథునకు 'ప్రియబాలపత్ని'; పు. 35. సాస్తాంగముగ; పు. 40. సంభ్రమముగ విధిల్లమందు సనుకొంటివా!; పు. 43. శృంగి జేరి పురము = శృంగి జేరపురము; పు. 46. రాము డుండాశ్రమము = రాముడుండు నాశ్రమము; పు. 49. శ్రేష్ఠభ్రాతుడు = భ్రాత; పు. 54. 'నీటిచే నావరింపబడిన దీవి - నీటిచేనావరింపబడిన దీవులు కలవా?'; పు. 55. విశ్రావసు, కేశిని. కాదు. విశ్రవసుడు, కైకసి. అని; పు. 56. విద్రుంగపుండు శూర్పణఖ భర్తయట. కాదు విద్యు జ్జహ్వడు. శూర్పణఖ కుమారుడు జంబుకాసురుడు కాని శంభుకుమారుడు కాదు; పు. 64. ఛెండాలా = చండాలా; పు. 93. ఆపదోద్ధారకుడు = ఆపదుద్ధారకుడు.

వాక్యరచన.

పు. 72. అతిని వీరులలో కొందఱొక నాడు ఋష్య మూకపర్వతదాపున నొక మైల్లపైనుండ. కొందఱు-వీరు నరులా, వానరులా? రామాయణమున వానరులకు వాలము లున్నట్లును, లంకలో ఆంజనేయునితోకకు నిష్ఠానంటిం

చినట్లును గా; పు. 78. నాయొద్ద శత్రువులనుభిన్నాభి న్నములుగ చేయునట్టియు, సహించునట్టి యస్త్రములును, నాచేతి కనుమాత్రము, శత్రువులను గడగడలాడించు కొండ డమును, నాపాడుగాటి యుక్కువంటి భుజముల నమర్చ బడియు యిప్పుడవి యన్నియు నిష్ప్రయోజనములై యున్నవే. సక్కునివాక్యము! పు. 79. తనవింటినారితో ఝంకారము కావించెను. ఝంకారమా, టంకారమా? పు. 81. అతినినంట మహాసూరులగు అంగడి, నల, జాంబవంతి, నీలుడు మొదలగు వారిని పోయి.... పు. 103. కాలపాశమువలన దుర్బుద్ధిగలిగిన రానిబుండు హనుమంతుని చేతులకు నిప్పంటించి మేళ తాళవాద్యములతో నూరంతయు త్రిప్పి యతనిని యవ మానపఱుచవలెనని యుత్తరపు చేసెను; పు. 105. రాక్షసులలో వృద్ధ, బాల, గొప్ప, స్వల్పశైలిలు ప్రాణ ముల తప్పించుకొనుటకు దారితోపక యల్లాడుచుండిరి; పు. 115. పిమ్మట రానిబుండు, కొండపాణియై తమ్ము నితో నిల్చియున్న రాముని సంఘటించెను; పు. 118. ఆయస్త్రముతని తలను చ్చేదించి నామమాత్రమైన లేకుం డజేసెను.

అమూల్యగ్రము నిట్లు దోషములు రోమ కంబళ న్యాయము ననుసరించి లెక్కకు మిక్కిలిగ గలవు. శకటరేఫములయు, అద్ధానుస్వా రములయు మాట చెప్పబనియేలేదు.

సీతాదేవి యగ్నిప్రవేశము మాట లేదు.

శ్రీకృష్ణవాస్తు శాస్త్రము

గ్రంథకర్త : షేరు సోమల గణపయామాత్యుడు. ప్రకాశకులు : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండుసన్న, 292, ఎస్. ప్లానేడు, చెన్నపురి.

వాస్తుశాస్త్రము పలుతెరగుల బరగునది. అందు గృహవాస్తువు సర్వజనోపకారకమగుట ముఖ్యమైనది.

దానిని సమగ్రముగ నిరూపింపజాలిన గ్రంథ మాంధ్రమున నిదివరకు వెడలకుండుట తీరనిలోపమయి యుండెను. ఇప్పటికది తీరిన దననగు. ఆంధ్రపద్యరూపమున వెలయు నీకృష్ణవాస్తుశాస్త్రము గృహవాస్తువున సమగ్రముగ జక్కగా నిరూపింప జాలియున్నది. ఇయ్యది శ్రీకృష్ణున కంకితమగుటచే శ్రీకృష్ణవాస్తు శాస్త్ర మనబడ గె. వాస్తుసాగరసంగ్రహ మనియు దీనికి పేరుగలదు. గృహనిర్మాతలందరు తప్పక గమనియిన గ్రంథము. పాఠకుల సౌకర్యార్థ మాంధ్రతాత్పర్యము గూడ జేర్చబడి యున్నది.

ఇట్టి యుత్తమగ్రంథము నాంధ్రలోకమున కొన గిన ప్రకాశకులు ప్రశంసలూ.

ఆంధ్రచంద్రాలోకము

గ్రంథకర్త : తామూరి లక్ష్మీనరసింహరావు పంతులుగారు, రాజమండ్రి.

సంస్కృతచంద్రాలోకమున కియ్యది యాంధ్ర పద్యానువాదము. చంద్రాలోకమును రచించినవాడు జయదేవకవి. కాళిదాసుడు దీనిని రచించెనని కొంద రందురనియు, గోదావరీమండలమువారి కట్టితలంపే గల దనియు, తాము నామండలమువారే యగుట తాము నట్టి తలంపే గలిగియుంటిమనియు మన యనువాదకులు పీఠికయందు వ్రాసికొనియున్నారు. పలువుర తలంపున నిది జయదేవరచితమై యుండ తా మవ్యథా అభిప్రాయ పడుచుండుటకు పేరు కారణముల నొండురెంటిని చూపి యుండిన బాగుండెడిది.

అనువాదము మూలానుసారియై చక్కగనే యు న్నది. తైలీయు సరళముగ నున్నది.

కాని యనువాదమం దటనట లక్షణములును, లక్ష్యములును మూలము నతిక్రమించి యుంట కాననగును. కొన్నింటిని జూడుడు—

చిత్రము (పుట 26)

ఎందు విపరీతఫలముకై యిలబ్రయత్ను
మాచరింపంగబడు జిత్ర మందు గలదు
తనర ముగ్ధోకముల నేలుదానికంటె
నెక్కువయుగోరి సజ్జనుత్ మొక్కుచుండ్రు.

మూలము—విచిత్రం తత్ప్రియత్న శ్చేద్విపరీతః
ఫలేచ్ఛయా | నమంతి సంతః శ్రే లోక్యా దపి ల్భాం సము
న్నతిమ్.

ఫలేచ్ఛయా విపరీతః ప్రయత్న శ్చేద్విచిత్రం నా
మాలంకారః, ఇష్టవిపరీతాచరణమితి యావత్. అని
వాణిశ్యి.

ఫలమునకు విపరీతముగ ప్రయత్నము - ఇష్ట
విపరీతాచరణము- విచిత్రము అని మూలము. సమున్న
తికి విపరీతమయినది నమనము. అనువాదమున నట్టి
దేదీయు గానరాదు. పైగా లక్షణముగూడ విపరీత
ముగ కనపట్టుచున్నది.

ప్రత్యసీకము (పుట 38)

ఇలబ్రత్యసీక మనబడు
బలవద్రిపుపక్ష చరుల బాధింపంగా
కలువలు తముగెలచిన యా
చెలికన్నుల దవిలికొలుచు చెవులను వంచెన్.

మూలమునందలి యధఃకరణమున కిటు వంచుట,
కలువలు చెవులను వంచ లేదు, అధఃకరించినవి, అనగా
క్రిందుజేసినవి, తిరస్కరించినవి.

ప్రాశ్నోక్తి (పుట 38)

ధరణి బ్రాశ్నోక్తి యగు గ్రియోత్కర్ష మునకు
గారణములేక కారణకల్పనమ్ము
అల్ల యమునానదీతీరమందు గల త
మాలతల క్లై కొప్పుట నీలమయ్యె.

మూలము—ప్రాశ్నోక్తి రుత్కర్షాపేతా తథేతు
త్యప్రకల్పనమ్,.....

ఉత్కర్షణమునకు హేతువుకాని దానియందు హేతుత్వము కల్పించుట ప్రాప్తోక్తియని. అనువాదము విపరీతముగ నున్నది.

లేశము (పుట 38)

ఒక్కోవంబునకు నొక సుగుణంబును
నొక్కసుగుణమునకు నొక్కోవం
మమరునట్లు కల్పనమునేయ నలదాని
లేశమందు ధరగపిశులెల్ల.

మా—లేశస్వ్యా దోషగుణయో ద్ధాదోషత్వ కల్పనమ్.

దోషమునకు గుణత్వము, గుణమునకు దోష త్వమును జెప్పట లేశము. ఇటున ననువాదము అసన్వితముగ నున్నది.

ఇట్టి వింకను గలవు. శాస్త్రములయం దుండరాని వివి. ఎటులో ఇందు దొర్లినవి. అనువాదకు లికముంగు ఇట్టివిలేకుండు రచనలకు గడంగ దగుదురు.

ఆంధ్రాక్షరములు

మ॥ రా॥ శ్రీ, రాజా పానగంటి పార్థసారథి రాయనింగారిచే రచింపబడిన “ఆంధ్రాక్షరములు” అను వ్యాసమును సేను మిక్కిలి కుతూహలముతోఁ జదివెరిని. “భాషయం దుపయోగింపఁబడు ధ్వనుల నన్నిటిని డెలుపుటకుఁ దగినన్ని యక్షరము లుండవలెను” అని వీరు వ్రాసిన సమంజసముగు సిద్ధాంతముచొప్పున “ఆంధ్ర వర్ణసమామ్నాయముతో సమముగ నింకేవర్ణసమామ్నాయముగాని సంపూర్ణస్థితికి సమీపించి యుండలేదు” అనెడి వీరియభిప్రాయము సత్యమైయున్న దనుటకు సందియము లేదు. యుక్తముగా సరింపఁబడినచో నీలిపియే యెల్ల దేశభాషలకు నుపయోగించుననెడి వీరి యుద్దేశము కేవలము సంభాష్యమై యున్నది.

I. “ఒక్కొక్కధ్వనిని గుర్తించుట కొక్కొక్క సంతతమే యుండవలెను... ఒకధ్వనిని స్ఫురింపఁజేయుట

కనేకసంతతములుగాని యనేకధ్వనులను స్ఫురింపఁజేయుట కొక్కటే సంతతముగాని యుండరాదు.”

II. “ఒక్కయక్షరమే యొకప్పు డొక ధ్వనిని, మఱియొకప్పుడు మఱియొకధ్వనిని స్ఫురింపఁజేయఁజనదు.”

III. “ఒకధ్వనిని స్ఫురింపఁజేయుట కొకప్పు డొకయక్షరమును, మఱియొకప్పుడు మఱియొక యక్షరమును నుపయోగించుట తెగదు.”

IV. “ఒకయక్షరముంచిన నది యొకధ్వనికి గుఱుతుగా నుండవలెనే గాని యూరకుండరాదు.”

అని యిట్లు వీరు కొన్ని యక్షరతత్త్వశాస్త్రాధిపతియగు నియమముల సేవనచేరికొని యాంధ్రలిపికి మహాన్నతస్థితిని గలిగించుటకయి కొన్ని సవరణములను జూపియున్నారు. అయ్యవి యావశ్యకము లనియె నా యభిప్రాయము. ఆంధ్రలిపియందుఁగల యిట్టిలోపము లీనదుమవచ్చిన గొలుసుకత్తులిపి మున్న గువానికారణమున వచ్చెనాయని యాలోచింపవలసియున్నది.

ఆంధ్రశబ్దచింతామణియందును, వికృతివివేకమునందును నాంధ్రలిపిస్వరూపము దిక్షాత్రముగ నీక్రింది రీతిని రూపింపఁబడియున్నది.

శ్లో. “బాలేందుపరిధిశృంగా వర్తకుశగ్రంథిదాత్ర పరశు సమాః | అద్యా ఇభికరతుల్యా ప్తద్విహ్నా శూల సన్నిభావశ్యా || దరశార్ద్రస్థిష్ఠలఙ్కాంకుశపన్నగ సన్నిభాః క్రమా త్పరుషాః | స్తంభవిలేఖాధిక్యే తవీవ వర్ణద్వితీయవర్ణాద్యాః || కీరతరిహస్తిమస్తక శుక్తితులాసనవి తర్దిసీరసమాః | అంతస్థా శోచస్తాణో దంత్యచక్షా గురురతాచ బిందుయుతా ||”
(ఆంధ్రచింతామణి.)

శ్లో. “పంచవర్ణాదయోవర్ణా శృంఖలాగ్జ్ఞాదినన్నిభాః | తిర్యగ్రేఖాయుజశోచ్ఛర్ధ్వం దండరేఖాన్వితాఅధః || తవీవచ ద్వితీయాఃస్య రూర్ధ్వరేఖాద్వికాన్వితాః | ప్రథమాస్తు తృతీయాస్య పృథ్వీయాస్తే చతుర్థకాః || రేఖాద్వయాధోదండేన యుక్తాస్యస్య రసనాసికాః | మిశ్రద్దండద్వయోపేతాః ప్రథమా లిప

ఋష్యుతాః | పూర్ణేందుసదృశఃపూర్ణ ప్రవర్గ
ప్రవర్గేందుసన్నిభః ||”

(వికృతివివేకము.)

నన్నయాశర్వణులు పయిరితి, సుచ్చారణమున
నెట్లు ఐర్గాదిమవర్ణములే మహాప్రాణాద్యావేశమున వర్ణ
ద్వితీయాదిరూపముల నందుచున్నవో యట్లే లేఖనము
నందున వర్ణాదిమవర్ణానుమాపకలేఖన సుండియే స్వల్పము
లగు మార్పులతో ఐర్ద్వితీయాదివర్ణానుమాపకలేఖనము
వెలయుచున్నవని నిరూపించి యాంధ్రలిపియొక్క
యుత్తమోత్తమస్థితిని వెల్లడించుచున్నాడు. ప్రాచీ
నాంధ్రపండితాచార్యులమన నీ లిపియందు చిట్టిలోపము లగ
పడవు. ఏది యెట్లయినను నిపుడు నాడుకలోనికి వచ్చి
యున్న లిపిలో శ్రీ రాజాగారు మాపిన లోపములు
సవరింపఁబడినవేయని నా యభిప్రాయము. ఉన్నదానిని
మార్పరాదనుచు బ్రతిఘటించుటయు క్తము కానుగదా!

ఇప్పటి ముద్రాములయందుఁ బ్రాజ్ఞులగు ముద్రా
సంస్కర్తలచేఁ బ్రాచీన తాళపత్రమాతృకల లిపియందలి
యెన్నెన్ని లోపములు తొలగింపఁబడి యుండలేదు?
సున్న యూఁది పలుకఁబడుటకును దేల్చి పలుకఁబడుట
కును వ్యావర్తకముగా నూఁది పలుకఁబడునపుడు పరచు
ల్లనకు లేనిపోని ద్వితీయము నియమముగాఁ దాళపత్ర
మాతృకలలో లిఖింపఁబడుచుండెడిగాదా? అట్టిలేఖన
ము సరికాదని యప్పకవి యీక్రిందిరీతిని నిరసించి
యుండలేదా?

క. “బలుబొట్టులపై ఐర్గం

బులక్రిందట నవియో మరల మాధుమతులు జ

డ్డలుచేసి న్రాయుచుండురు

విలిఖింపరు వాని నెందు ద్వితీయము లార్థ్యుల్.

(అప్పకవీయము, ౨ ఆ. ౪౫ ప.)

సున్న తేల్చి పలుకఁబడుటకు నులుకుగ నిపుడు
న్రాయఁబడుచున్న యర్థానుస్వారలిపి యప్పటికిఁ బండి
తులచేఁ గల్పింపఁబడమిందేసి తాళపత్రమాతృకా లేఖకు
లెట్లు న్రాయుచుండెడివారనిమాడఁ జెప్పటకు వలను
పడదు. ప్రాచీనవైయాకరణు లరసున్నలిపిని ఏమవ్యా

కరణములలో స్పష్టముగా నీక్రిందిరీతిని నిరూపించియె
యున్నారుగదా?

శ్లో. “పూర్ణేందుసదృశఃపూర్ణ ప్రవర్గప్రవర్గేందుసన్నిభః.”

(ఆంధ్రశబ్దచింతామణి.)

వర్ణసమామ్నయసంఖ్యానమనందును నాంధ్ర
శబ్దచింతామణి పుర్వార్థానుస్వారములను వేర్వేరుగాఁ
బరిగణించియున్నది.

శ్లో. “ద్వవిధాదిదురేదోతోఒహ వక్రతమా ఐనుస్వారా”

శ్లో. “సిద్ధ స్వాస్య శ్వానుస్వారః పూర్వార్థభేదతోద్వవిధః |

ప్రాస్వా త్పూర్వోఒప భవే దీర్ఘాచ్చేత్థంఒవసత్తీయః.”

(ఆంధ్రశబ్దచింతామణి.)

పీనిగోని “ఆర్ధ, ఇండ్” శబ్దములుగూడఁబ్రాచీన
పండితస్యచారస్థమగు నర్థానుస్వారలిపిని నిరూపింపఁ
జాలియున్నదిగదా!

క. “...నిడుపులమూఁదిబిందులరవిందు లగున్.”

“ననుండుఁ ప్రమాధస్యా ప్రవృత్తేతత్రకదాచన.”

(వికృతివివేకము.)

పయిన్యాకరణములకుఁ దర్వాత న్రాయఁబడినవే
యిపుడు మన కుపలభ్యము లగుచున్న తాళపత్రమాతృక
లేల్ల ననుబడు నెవ్వరును విప్రతిపన్నులు కాఁజాలరు
గదా!

మఱియు నప్పకవి తనకాలపుఁ దాళపత్రమాతృక
లలో న్రాయఁబడుచున్న వలపలిగిలుకి నీక్రిందిరీతిని నిర
సించియుండలేదా!—

తే. “మొదల రేఖాక్షరంబునాపిప దాని

జడ్డయును గూర్చి యొకటిగాఁ జదివికొనుచు

మందు జడ్డయు నెస రేఖమునకు బగులు

గిలుక విభజించియు లిఖింతు రిలఁ నునుతులు.”

(అప్పకవీయము, ౨ ఆ. ౪౫ ప.)

పయిసంధర్మమును బట్టి యాయాకాలములందలి జన
సామాన్యముచే నవరికిలితముగాఁ బూర్వపూర్వాభ్యా
సాదుల వశమున లిపులు లిఖింపఁబడుచుండుననియు,

భాషాపండితుల నాగరకత ప్రబలినకొలది నట్టి లిపులలోని లోపములు పండితులచే సరింపబడుచు వచ్చుచుండుననియు నెవ్వరికేని యంగీకరింపక తీరదుగదా!

“ఉచ్చారణమునందు శకారవ్యయమును బలుకుచు “ల్ల” అని వ్రాయుట యుక్తము కాదు” అనెడి శ్రీరాజాగారి యభిప్రాయము మిక్కిలి సమంజసమై యున్నది. నుటకు సందియము లేదుగదా! అలఘుల కారముతో నవ్యుపాసోత్తరముగా సంయోగించు లకారమును లఘావుగాఁ బలుకుట చిత్తుర్మఖునకేని శక్యము కాదుగదా! ఇట్టి యసంభావ్యమును నలుపులఘు లకారవ్యయసంయోగము బాలసరస్వతులు మున్నగు నిరీసిలి యాంధ్రవైయాకరణులు చింతామణికిఁ జేసిన ప్రామాదికవ్యాఖ్యలవలన బహుత్వైదివనియు, నాంధ్రశబ్దచింతామణికర్తృప్రభృతి ప్రాచీనుల కయ్యది యభిప్రాయము కాదనియు నాచిందిన చింతామణి వ్యాసములలో విభులముగఁ జెప్పించి మాడియున్నందున నిటు విస్తరభీతిని మరల వివరింపనైతిని.

పయితి నాంధ్రలిపిలోఁగల లోపములను సరించుటయే గాక శ్రీరాజాగారి నాంధ్రలిపికి మఱికొన్ని లోపములను బాపుచు నపూర్వమును నందమును గూర్చుటైపుపద్ధతిని గూడఁ గల్పించి యాంధ్రుల కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రు లగుచున్నార.

అట్టిపద్ధతిని గల్పించుటలో సౌకర్యార్థముగ సంయుక్తవర్ణములను విడిచిపెట్టి లిఖించుమార్గమును జూపియున్నారు. ఇట్టిరీతి నాగరలిపిలోను, నఱులిపిలోను ఈవఱకుఁ గొంతవలసియున్నది. దీనిమూలమున నుచ్చారణమునకు విలక్షణముగ వ్రాయబడుచున్న తెలుగు వ్రాతలోని క్రమవిపర్యాసదోషము తొలగి యుచితమగు నుచ్చారణానుసారపద్ధత్యక్రమ మేర్పడుచున్నది. మఱియు నిట్టిరీతిని మన మంగీకరించిన పక్షమున ‘తైపుపద్ధతి’ యాంధ్రమునకుకర మగుటయేగాక ముద్రణసౌకర్యముగూడ సంభవించుటచేత ముద్రింపబడు నాంధ్రసారస్వతమున కితోధికాత్యంతవ్యాప్తి సంభవించగలదు.

ఉత్తరోత్తరాన్నత్యలాలసుగు నాంధ్రపండిత మహాశయులు శ్రీరాజాగారి యభిప్రాయములనాదరించి

యాచరణములోనికి వచ్చునట్లుగఁ దోడ్పడి కృతార్థులయ్యెదరు గాక!

వ. చి. నీ. రా. శా.

గ్రంథ స్వీకారము

గృహవిచ్చిత్తి

నవల. గ్రంథకర్త : రాయసం కృష్ణమూర్తిగారు, సరస్వతీగ్రంథమాల, కాకరపట్టు, తణుకుతా, ప. గోదావరిజిల్లా. డిమియూనైజు ౧౯౪ ఫుటలు వెల ౧-౮-౦.

ల వ ం గ ల త

సాంఘికనవల. గ్రంథకర్త : కోమారి రంగయ్యగారు, నరసాపురం, ప. గోదావరి. విచిత్రనలూ గ్రంథమాల. డిమియూనైజు ౧౮౬ ఫుటలు. వెల రు. ౧-౮-౦.

కపంజలసంహితా

సంపాదకులు : పా. నీతారామానుజాచార్యులు గారు, భద్రాచలము, తూ. గోదావరి. శ్రీపాంచరాత్ర గమకాస్త్రసర్వస్వము. డిమియూనైజు ౧౫౬ ఫుటలు, వెల 3-౦-౦. ఉత్తమప్రతి ౪-౦-౦.

మారుతి

కర్త : మోచర్ల రామకృష్ణయ్యగారు, బి. ఏ., స్టేడరు, నెల్లూరు. క్రొమసైజు ౪౫ ఫుటలు (౧౦౦ పద్యములు) వెల రు. ౦-౪-౦.

శ్రీ వివేకానందస్వామిజీవితము

(ప్రథమభాగము) గ్రంథకర్త : బులుసు వెంకటేశ్వర్లుగారు. పుస్తకములు దొరకుచోటు—బులుసు వెంకట శ్రీరామమూర్తిగారు, కాకినాడ. డిమియూనైజు ౨౫౮ ఫుటలు వెల రు. ౧-౦-౦.

1. ద్వాదశనామసహస్రాక్షర
స్తోత్ర రత్నాకరము.

డెమ్మిపైజు, 203 పుటలు వెల ౧-౮-౦

2. శివసహస్రనామస్తోత్రమ్.

పై పైజు, ౫౯ పుటలు, వెల ౦-౪-౦.

పైరెంటికి ప్రకాశకులు: బి. జి. కృష్ణశాస్త్రి
గారు, హాల్హర్వి పోస్టు, బళ్లారిజిల్లా.

సర్వేశ్వర శతకము

(పూర్వభాగము) కర్త: చెముడుపాటి వెంకట
కామేశ్వర కవిగారు (చెముడిపాటి కామేశంపంతులు
గారు శత్రుప్రూరు, గంజాము జిల్లా.) వెల ౦-౪-౦.

౧. ఋతుసంహారము(ఆంధ్రపద్యానువాదము)

అనువాదకులు: తాడూరి లక్ష్మీనరసింహరావు
పంతులుగారు. డెమ్మిపైజు ౨౪ పు. వెల అ. 3.

౨. రసమంజరి (తెలుగు)

అనువాదకులు: తాడూరి లక్ష్మీనరసింహరావు
పంతులుగారు. డెమ్మి, ౫౫ పు. వెల అ. ౬.

3. ససత్కుజాతీయము(తెలుగుపద్యకావ్యము)

గ్రంథకర్త: తాడూరి లక్ష్మీనరసింహరావు పం
తులుగారు. డెమ్మి, 32 పు. వెల అ. ౪.

పైరెంటికి గ్రంథకర్త పేర రాజమండ్రికి వ్రాయ
వలయును.

బంధుప్రేమ

డెమ్మిపైజు, పుటలు ౧౦౪, వెల ౦-౮-౦.

గ్రంథకర్త: నిష్ఠల వేంకటసోమయాజిగారు.

ప్రకాశకులు: సిద్ధాబత్తుల సుబ్బారావు గారు,
విశాఖపట్టణము.

కేసరి (చారిత్రక నవల)

కర్త: నిష్ఠల వేంకటసోమయాజిగారు.

ప్రకాశకులు: లీలావతీగ్రంథమాల, రాజమండ్రి.
వెల రూ. ౧-౫-౦.

లోకములు, లోకాంతరములు

డెమ్మిపైజు, ౧2౬ పుటలు, వెల రూ. ౧-౦-౦.

గ్రంథకర్త: ముక్తిమాతలపాటి గోపాలకృష్ణ
మూర్తిశాస్త్రిగారు.

ప్రకాశకులు: కనుసర్పి మార్కెట్ డేయర్స్ గారు
సంపాదకులు, స్వగర్భప్రకాశిని. నెం. ౮౨, పూనమల్లి
హైకోడ్, బృందాననం, కీలుపాకు, మదరాసు.

శశిరేఖాపరిణయము (నాటకము)

డెమ్మిపైజు, పుటలు ౯౧, వెల ౦-౮-౦.

గ్రంథకర్త: నిష్ఠల వేంకటసోమయాజిగారు.

(విలాసము లేదు)

శ ర నా గ తి

(సంగమతృకా) ప్రణీత: నిత్యలీలాప్రవిష్ట తా
కురు భక్తవిరోధులు. (తమిళ) భాషాంతరికర్త: పి.
యన్. శంకరనారాయణ అయ్యరు, బి. ఏ., బి. యల్.

డెమ్మి ౧౬ పైజు, ౧౨౧ పుటలు వెల ౦-౬-౦.

ప్రకాశకులు: శ్రీ గాడీయితమునారు, ఉత్త
రగోపాలపురము, క్యాబ్రిడ్రాఫ్ పోస్టు, మదరాసు.

గ్రామ పునర్నిర్మాణ వ్యాసములు

గ్రంథకర్త: అన్నంరాజు శ్రీరాములు గారు,
స్టోనువళాసు పేట, నెల్లూరు. క్రాసుపైజు: ౨3౦
పుటలు. వెల రూ ౧-౦-౦

పత్రికా స్వీకారము

ఆంధ్రవైద్యసమ్మేళన పత్రిక

దశమవార్షిక సంచిక

పైజు క్రాసు ఆక్టవో. సంపాదకులు: వేటూరి

శంకరశాస్త్రిగారు, ముక్కాటల. సందాదారులకు పది
అణాలు, ఇతరులకు ఒకరూపాయి.

సా భి ప్రా య వి శే ష ము లు

ప్రపంచరిస్థితులు సర్వత్ర భయభ్రాంతులను గలుగజేయుచున్నవి. భావములందు, శాంతికార్యములందు సమరము వర్తమాన సమయమునందు ప్రపంచావస్థగ నున్నది. స్వార్థపరత్వము, ప్రజ్ఞావాదము, కపటప్రవర్తనము రాజనీతికి పరమలక్ష్యములైనవి. ప్రజలన్నాతురులై దుఃఖవేదన ననుభవించుచున్నను రాజనీతిజ్ఞులు సమరసన్నాహములకై సంపదలను వినియోగించుచు ప్రపంచమును దుఃఖమయము చేయుచున్నారు. ప్రాన్సు రాజ్యము జర్మనురాజ్యమును వీడించి గ్రహించుచున్న కోట్లద్రవ్యమును ఆయుధధారణమునకై వినియోగించుచు సంగ్రామసన్నాహములను ప్రపంచమునందంతటను వ్యాపింపజేయుచున్నది. వర్తమానకాలము నందు ప్రాన్సు చూపుచున్న కాశిన్యము సమరమార్గమునకు సాధనమగుచున్నది. ప్రాన్సు కోశాగారము బంగారముతో నిండియున్నది. సైన్యములు, విమానములు, యుద్ధనావలు, మరఫిరంగులు మొదలగు సమరసన్నాహములన్నియును సంగ్రామమునకు సంసిద్ధముగ నున్నవి. ఐరోపామహాసంగ్రామముల కాది కాలమునుండియును ప్రాన్సుదేశము రణరంగమై యూరపుఖండముతోపాటు ప్రపంచమును భస్మపటలము చేసినది. కడపటి సంగ్రా

మదావాసలము చల్లారకపూర్వమే ప్రాన్సు చేయుచున్న సంగ్రామసన్నాహములు శ్రమంతకములుగ నున్నవి. యూరపురాజ్యము లవలంబించిన దండనీతి సుందోషసుందోషాఖ్యానమునకు లక్ష్యముగ నున్నది. యూరపు రాజ్యాంగవేత్తలు గుణించునటులు సంగ్రామము ౧౯౩౩ నందు జరిగినను, జరుగకున్నను సంగ్రామము సంభవమని నిశ్చయింపదగి యున్నది. రుష్యా, జర్మని మొదలగుదేశము లందు ప్రజలన్నాతురులై దుఃఖవేదన ననుభవించుచున్నపుడు రాజ్యాధికారులకు సంగ్రామము శరణ్యమగుచున్నది. సంగ్రామములకు మూలము సామాన్యముగను సర్థసంబంధముగాని ధర్మసంబంధము గాదు. వర్తమాన కాలమునందు జర్మని, రుష్యా మొదలగుదేశములనుభవించుచున్న దుర్దేశ యూరపురాజ్యములందు సంచలనమును గలుగ జేసినది. రుష్యా దుస్థితిని తలపోయకపోయినను జర్మని దుస్థితిని తలపోయవలసివచ్చినది.

* * * * *

జర్మని దుస్థితి

గతమాసమునందు జర్మని దేశమునందు వ్యాప్తమైన ఆర్థికదుస్థితి వర్ణనాతీతము. ధనాగారములు వ్యాపారమును నిలుపుదల జేసినవి. ధనాగారములతోపాటు వ్యాపారము,

పరిశ్రమలు నిలిచిపోయినవి. హూవరుగారి విధానము కొనరుగానితోనున్న జర్మని దేశము నకు గండమును తీర్చుచినది. లండనునందు గూడిన ఆర్థికప్రముఖుల సమావేశము జర్మనికి సహాయము చేయవలసిన యవసరమును గ్రహించినది. అమెరికా గ్రేటుబ్రిటనులు జర్మని బ్యాంకులకు ధనసహాయము చేసి నిలిచి పోయిన వ్యవహారమును తిరిగి ప్రారంభింపజేసినవి. హూవరుగారి విధానము జర్మనికి తాత్కాలికముగ నుపశమనమును గలుగజేసినను నష్టపరిహారములందు మార్పుగలుగ నంతవరకును జర్మని దుర్దశ యథాప్రకారము భయభ్రాంతులకు గారణంబుగా గలదు. మహాసంగ్రామదీక్షములకు మూలాధారమైన ఆయుధధారణమునందు మార్పు గలుగనంతవరకును ప్రపంచావృతమైన యార్థికసంక్షోభ ముపశమించుట యసంభవము. జర్మనిదేశమునకు సంప్రాప్తమైన దురవస్థయే పరాధీనస్థితియందున్న భరతవర్షమునకును సంప్రాప్తమై ప్రజలయందు సంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నది.

భరతవర్షము - ఆర్థికస్థితి

భరతవర్షమునకు సంప్రాప్తమైన ఆర్థిక దుర్దశకు పరాధీనస్థితియే మూలమని నిత్యవ్యవహారములు వేయినోళ్లను చాటుచున్నవి. పరిపాలన మత్యంతవ్యయోపేతమై ఆర్థిక చైతన్యమును స్తంభింపజేసినది. పైన్యవ్యయము, ఉద్యోగవ్యయము తగ్గనంతవరకును బ్రిటీషు పరిపాలనమునందు వ్యయభారము

తగ్గజాలదు. విదేశీవ్యాపారము, ౧౮ పెన్నుల మారకపు రేటు మొదలగు దుర్దశయములకు వస్థను దుర్భరముచేసినవి. భారతీయస్వరాజ్య సమస్యకు మూలాధార మార్థికస్వతంత్రత నందే గోచరంబగుచున్నది. బర్మాయందు దోపిడులకును సంయుక్తరాష్ట్రములందును, చెన్నరాష్ట్రమునందును, నితరరాష్ట్రములందును సంక్షోభమునకును దుర్భరమైన ప్రజల దారిద్ర్యమే మూలముగ నున్నది. లండనునగరమునందు రాండుటేబిలు సమావేశమునందును, సమాఖ్య విధానమునందును నిర్ణయముగావలసిన ప్రధానవిషయ మార్థికస్వాతంత్ర్యము. రాజ్యాంగములందు రక్షణశాసనములను నిర్ణయించుటయందు భేదాభిప్రాయములు గలుగుటకు మూలకారణ మార్థిక నిర్ణయములందే గలుగుచున్నది. రక్షణము స్వరాజ్యమును గోరెడి భరతవర్షమున కనమనుట నిర్వివాదాంశమైనను భాగ్యభోగననుసరించే బ్రిటీషురాజ్యాధికారులు ప్రతిఘటనము నిరాశాజనకంగాంధి-ఇర్వినుసంగియందు భరతవర్షమున కేర్పడవల

నను గ్రేటుబ్రిటన్

ఘటనము నిర

గాంధిమహ

స్వాతంత్ర్య

గ్రెసు

అప్పు

కాం

స్వీకరించినది. నిర్ణయవిధిని పేదములందు
 భేదాభిప్రాయము లుండవచ్చును. సిద్ధాంతము
 నందు మాత్రము భేదాభిప్రాయము లుండ
 జాలవు. లండను సమావేశములందు వాద
 ప్రతివాదము లార్థికనిర్ణయములందే గలుగుట
 సహజము. ఆర్థికసమస్యలను భారతీయయోగ
 తేమములకై నిర్ణయించుటకు కాంగ్రెసు
 పక్షమున గాంధీమహాత్ముని రాయబారము
 సకలవిషయమును యోగ్యముగ నున్నది. కరాచి
 నిర్ణయించిన మహాత్ముని రాయబారమునె బాం
 బయియందు గూడనున్న అఖిలభారత కాంగ్రెసు
 సంఘమును నిర్ణయించుట సహజము. ఆ నిర్ణ
 యమున కనుసూచముగను గాంధీమహాత్ముడును
 ఆంగ్లేయ రాజు న ప్రాంతి లండనునగరమునకు
 బోయి స్వయంప్రకటనమును జేయుటకు
 గగనము దనుగ్రహించుగాత! ఇతరపక్ష
 ప్రతినిధులను నేకాభిప్రాయముతో
 స్వయంప్రకటనము నందు గాంధీమహాత్ము
 నకు విధిముగను దోడ్పడవలసియుందురు.
 మిత్రము కాంగ్రెసు లక్ష్యముతో నేకీ
 భవిష్యత్కపోయినను, కాంగ్రెసుమార్గము నవలం
 బించుట శుభసూచకముగ నున్నది. హిందు
 వులును, మహమ్మదీయులు, జాతీయలక్ష్యము
 మును వివర్జించి భారత జాతీయలక్ష్యము
 నవలంబించుట సమంజసము. అక్రమతక్రింద
 విజయరాఘవాచారిగారి యధ్యక్షి కాంగ్రెసు
 గూడనున్న హిందూమహాసభ కాంగ్రెసును
 నవలంబించి ఘోరవిధానము

విశాలవంతము చేయుటకు దోడ్పడుట
 ధర్మము.

* * * *

గాంధీ-ఇస్మిను ఒడంబడిక

గాంధీమహాత్ముని లండను ప్రయాణము
 సంఘినియమములను పాటించుట యందు
 గలదని వారి ప్రసంగప్రవర్తనములు విన్న
 ప్తము చేయుచున్నవి. కాంగ్రెసుప్రచారము
 నందు కాంగ్రెసుప్రచారకులు చూపుచున్న
 స్వాతంత్ర్యము నిరంకుశాధికారమున కభ్య
 న్తమైన యధికారవర్గమునకు కోపావేశములను
 గలుగజేయుట సహజము. సింఘాయందు హృద
 యపరివర్తనము కొంత గలిగినను రాష్ట్రప్రభా
 త్యములందు పరివర్తనము గలుగనివిధమును
 నిత్యవ్యవహారములు రుజువుచేయుచున్నవి.
 ముఖ్యముగను చెన్నరాష్ట్రమునం నీ విష
 యము విశదమగుచున్నది. కృష్ణా గోదావరీ
 మండలములందు పన్నులను వృద్ధిచేయుట,
 లింగరాజుగారి ఇటు, నిర్బంధశాసనముల
 ప్రయోగము, పోలీసువారి ప్రవర్తనము, సర్
 ఉస్మా సాహేబుగారి ప్రసంగప్రవర్తనములు
 మొదలగు విషయములన్నియును నీవిషయ
 మునకు మహావ్యాఖ్యానములుగ నున్నవి.
 కల్లు, సారాయి అంగడులను విదేశవస్తువు
 ణములను పిక్కిటింగుచేయుటయందు నిరంకు
 శాశాధికారవర్గము చూపుచున్న ప్రతిఘట
 నము శాంతికి భంగమును గలుగజేయుటకు
 విషమచిహ్నములుగ నున్నవి. గాంధీమహా

తృతీయవరతము కాంగ్రెసు ప్రచారకుల నీ విషయమై చేయుచున్న హెచ్చరిక సర్వత్ర తెలిసియున్నది. రాష్ట్రాధికారులు ను నీ విషయమై క్రింది యధికారులను హెచ్చరించవలసిన యవసరము విన్నపముగ నున్నది. కాంగ్రెసు ప్రస్తుత ౧౧ శాసనోల్లంఘనప్రస్తానమును విరమించి నిర్మాణకార్యవిధానమునందు ప్రచారకుల లక్ష్యమును లగ్నముచేయ నిర్ణయించినది. ఆ నిర్ణయమునకు తోడ్పడి శాంతిని సంతరించుట దేశక్షేమమునకు ఐరమావసరము. ప్రభుత్వాధికారులు ప్రయోగించెడి నిర్బంధవిధానప్రయోగము శాసనోల్లంఘనప్రస్తానమునకు సాధనము గాకుండుట ప్రభుత్వమునకు ప్రయోజనకరము. బొంబయి, సిన్ధూయందలి అధికారవర్గ మవలంబించెడి సామోపాయమును మద్రాసు ప్రభుత్వమును నవలంబించి గాంధీ-ఇర్విన్ ఒడంబడికను శాంతిరక్షణమును సార్థకముచేయుట ఐరమధర్మము. బొంబయియందు సమావేశముగానున్న అఖిల భారత కాంగ్రెసు సంఘమును నీధర్మసంరక్షణమునకు బూనుకొనుట ప్రయోజనకరము.

* * *

అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘము

ఆగస్టు ౭ వ తేదీని బొంబయి యందు గూడగల అఖిలభారత కాంగ్రెసు నిర్వహింపవలసిన భార మపారముగ నున్నది. జాతీయ పతాక నిర్ణయము, ప్రజల హక్కుల నిర్ణయము, హిందూ మహమ్మదీయ సమన్వయము, అప్పల నిర్ణయము, అహింసాధర్మ

నిర్ణయము మొదలగు నిర్ణయములను జేయవలసియున్నది. కాంగ్రెసు పూనిన అహింసాసిద్ధాంతమును స్వరాజ్య సంపాదనమునకును, ప్రపంచ శాంతికిని, మానవధర్మస్థాపనమునకును కాంగ్రెసునంఘ మాతృగౌరవమును గాపాడుటకు సమర్పించవలసి యున్నది బొంబయి, బెంగాలు రాష్ట్రములం దవలంబించబడిన హత్య మార్గమును నిరసించుట కాంగ్రెసు ధర్మము. ఈ విషయమునందు గాంధీమహాత్ముని ప్రవర్తనము లోకమున ఐరంజ్యోతివలెను ప్రకాశింపగలదు. నిరంకుశ ప్రభుత్వమును, హింసా మార్గమును దండనసాధనమునను గాకను సామసాధనమునను నుపశమింపజేయుట ప్రయోజనకరము. హాలానా షోక తాలిగారు దేశమునం దంతటను ప్రతిస్పందింపజేసిన సాంఘికాభిమానమును నుపశమింపజేయుట భారతజాతీయజయమునకును, శాంతిస్థాపనమునకును ఐరమసాధనముగ నున్నది. జాతీయపతాక మహమ్మదీయులవలెను హిందువులను, నీరమధర్మమును గ్రహించుట ప్రయోజనకరము. అధిక సంఖ్యాకులైన హిందువులమీదను భారతజాతీయధర్మసంరక్షణమును జేయవలసిన భారము గలదు. అఖిల భారతసంఘము కోపావేశమును విసర్జించి ప్రశాంతచిత్తముతోను, విశ్రాంతిచేయుచును తోను సాధనము. జాతీయపతాకమును దుపసంఘనీయము

త్యాగమునకును లక్ష్యమైన కేసరి - రంగు
వస్త్రము పతాకమునకు వస్త్రముగను, కృషి
లక్ష్యమైన రాటము చిహ్నముగను గ్రహింప
బడుట యుక్తముగ నున్నది. అష్టవిషయ
మునను, ప్రజల హక్కుల విషయమునను
మితవాదాతివాదుల వాదప్రతివాదము లేర్ప

డినను కాంగ్రెసుసంఘసహాయము జయ
ప్రదముగను గాంధీమహాత్ముని సాయకర్తవ్యము
క్రిందను నిర్వహింపబడునది విశ్వసించదగి
యున్నది. కాంగ్రెసుసంఘ సహాయము
భగవదనుగ్రహమువలనను జయప్రద మగు
గాత !

భారతి - అష్టమ సంపుటము - భా. ౧.

వ్యాసకర్తల అకారాది సూచి

			సం.	పేజీ
అంజి, మాన్దర-అక్షపాలపక్షి (పి. క)	౫	౭౮౩
అమృత సూర్యనారాయణశర్మ, గోరుగంటి-సంపెగ (ప)	౬	౮౭౨
అన్నమరాజశర్మకె.-ప్రశ్నము (ప)	౩	౪౭౧
,, శ్రీకావము (ప)	౪	౬౩౨
,, సెలయేటిగీతి (ప)	౫	౮౧౨
అప్పలస్వామి, పురిపండా-సత్యాగ్రహము (ప)	౪	౬౭౧
అవధాని, డి. వి-అశోకుడు: కలింగయుద్ధము (ప)	౫	౭౭౧-౭౭౩
అంజనేయులు, అక్కిరాజు-కన్యాదానఫలం దక్క-కుందా? (క)	౫	౭౬౨-౭౭౦
,, కొడాలి-అగధబాలిక (ప)	౪	౫౩౪
,, ,, నీరాజనము (ప)	౫	౭౬౧
,, ,, మరాళసందేశము (ప)	౬	౯౩౦
,, నీరిపి-వగరవిద్యార్థిని (ప)	౪	౬౭౨
,, ,, మద్యపానము: మనపూర్వముతము (ప)	౬	౯౪౪-౯౪౬
ఈశ్వరచక్ర, కుందూరి-మనుచరిత్రచనాకాలము (పు. వి)	౩	౪౭౫-౪౭౯
ఈశ్వరప్ప, నిడమర్తి-నృపభవిజ్ఞప్తి (ప)	౧	౨౩౯-౨౪౨
,, ,, మృగీగోదనము (ప)	౪	౫౬౦-౫౬౨
,, ,, తొండదేవురింపు (ప)	౬	౯౭౫-౯౭౬
కమలావతీదేవి, పులవర్తి-చైతన్యదు-సత్యాగ్రహము (కల)	౧	౧౫౬
,, తోమకచక్రవర్తి ముస్సోలినీ (కల)	౨	౩౨౫
కామేశ్వరరావు, జనమంచి-కన్నె-పేములు (క)	౩	౩౯౯-౪౧౫
,, పే.-ఏకవీర విమర్శ	౧	౪౭-౫౪
,, భవిష్యోపనిషత్-ధుమాలమ్మ ఓహూయిశ్శం	౨	౨౫౦-౨౫౫
,, ,, మాటవరస ౩	౪	౫౯౧-౫౯౩
,, ,, పరీక్షలు	౫	౭౯౧-౭౯౮
,, ,,	౬	౯౩౯-౯౪౩
కాశీపతిరావు, కపిల-చిన్నప్పడు (క)	౩	౩౮౪-౩౯౨
కృష్ణమాచార్యులు, కపిస్థలము-అమృతకములోని కొన్ని సన్నివేశములు	౧	౪౫-౪౬
,, కొమాండూరు-భట్టబాబునిగృహగమనము (ప)	౩	౩౯౩-౩౯౫
,, వి.-వాక్యవదీయము	౬	౯౬౬-౯౭౦
కృష్ణమూర్తి, మోచర్ల-వరిసాగునుతగ్గింపవలెనా?	౫	౮౩౩
కృష్ణరాయశాస్త్రి, కాశీభట్ట-సమయరంగము (ప)		

కోదండపాణి, పి-భార్య (ప)	౧	౩-౪
గురునాథశర్మ, మిన్నికంజీ-పద్మము (ప)	౨	౨౬౬-౨౬౮
,, ,, సముద్రము (ప)	౫	౭౧౭-౭౧౮
గోపాలకృష్ణమూర్తి, వడ్లమూడి- 'స్వాతంత్ర్య' సుభాషితములు (కల)	౬	౯౯౬-౯౯౮
,, శ్రీపాద - స్వరకల్పన (ప)	౬	౮౮౧-౮౮౨
చంద్రశేఖరకాస్త్రీ, సరస్వతుల-కీ. శే. మాలానామహమ్మదాలీగారు (కల)	౨	౩౩౧-౩౩౩
చిదంబరరావు, నందివాడ-వాహనశ్రయం	౩	౪౩౫-౪౪౨
చిదంబరకాస్త్రీ, పి-వీణాచార్యసంగమేశ్వరకాస్త్రీవిర్యాణము (ప)	౨	౩౩౪-౩౩౫
,, మోతీలాలు నెహ్రూస్మృతి (ప)	౩	౪౫౮
,, ప్రజాపతిసంపత్సరము (ప)	౪	౫౦౫ పూ.
చిననీతారామస్వామికాస్త్రీ, నల్లల-ఆంధ్రకబ్బింతామణిపాఠభేదములు	౨	౨౦౭-౨౧౧
,, ,, ,,	౩	౩౬౫-౩౭౧
జాషున, జి-భీష్మడు (ప)	౧	౩౨౩-౩౨౪
,, -నెలబాలుడు (ప)	౩	౪౪౨
,, -నెమలి నెలక (ప)	౪	౬౫౬
,, లోక బాంధవుడు (ప)	౬	౮౮౦
జ్యోతిస్మయరాజి, గంటి-కాళిదాసుడు	౧	౧౯౨౮
,, కాలిదాసుడు : ఋతుసంహారము	౨	౨౧౩-౨౩౦
,, కాలిదాసుడు : మాలవికాగ్నిమిత్రము	౪	౫౧౫-౫౩౪
దీక్షితులు, చింతా-బాలానందం : సూరి, నీతి, వెంకి : పేరంటం (క)	౧	౯౬-౧౦౦
,, ,, గుజ్జెన్నగుడు (క)	౨	౨౪౫-౨౪౯
,, ,, బొమ్మరిల్లు (క)	౩	౪౪౩-౪౪౯
,, ,, ధట్రాజు (క)	౪	౫౯౮-౬౦౩
,, ,, పాడుపుడుకథలు (క)	౫	౭౫౫-౭౬౧
,, ,, తీర్థం (క)	౬	౯౧౩-౯౨౨
ధర్మారాయకవి, కొల్లూరు-గద్దదిక (ప)	౩	౪౯౦
నరకంతరవకాస్త్రీ, వట్టిపల్లి కీ. శే. ఇష్టదైవము (ప్రో)	౩	౩౭౪౮
నరసింగరావు, హరిగమారు-కన్నడిగలు-తెలుగలు	౪	౬౧౯-౬౩౨
నరసింహము, కూచి-గురుశిష్యసంవాదము (౬)	౬	౯౫౯-౯౬౪
నరసింహకాస్త్రీ, పి-కవితాప్రసంగము (ప)	౬	౯౫౮
నరసింహకాస్త్రీ-వీకలవృథుడు (క)	౧	౭౯౮౧
,, వారణాసి-మేకపోతుగాంభీర్యం (పి. క)	౬	౯౪౯-౯౫౦
నరసింహస్వామి-సింహంచప్పిడిముక్కు (పి. క)	౪	౬౧౧
నరసింహాచారి, కొ-బొమ్మసామానులు (వి. శి)	౧	౧౦౫-౧౦౭
,, ఉల్లనను పట్టునను పుష్పములు (వి. శి)	౨	౨౭౩-౨౭౫
,, నీడగడియారము (వి. శి)	౩	౪౫౫-౪౫౭

			సం.	ప్రేడి
నరసింహాచారి, తా. గడియారపుగొలుసు (వి. శి)	౪	౬౧౫-౬౧౬
,, చిట్టెలుక (వి. శి)	౫	౭౮౯-౭౯౦
,, నాదానేత (వి. శి)	౬	౯౫౬-౯౫౮
నరసింహారావు, కుండుర్తి-ఆవేస (ప)	౪	౫౮౯-౫౯౦
నాగభూషణము, పండితారాధ్యుల-భాస్కరా! (ప)	౫	౭౦౩-౭౦౪
నాగభూషణం, వెంపటి-ఇంటివిషయాలు (క)	౪	౫౬౩-౫౬౮
నాగరాజు, బుద్ధపరపు-పురాణగాయకుడు (ప)	౪	౬౫౧
నారాయణమూర్తి, గుళ్లపల్లి-పంతులు-కోడుకు (నా)	౧	౬౩-౭౩
నారాయణమూర్తి, భోగిరాజు-సాత్వికనిరోధము (ప)	౬	౮౫౭-౮౫౮
నృసింహకాశ్రి, వేమూరి-సాహిత్యరత్నాకరకారుడే భావ్యరత్నప్రభాకారుడు	౨	౧౯౨-౧౯౮
పాపన్నగుప్త-పిల్లలపాటలు (శ్)	౬	౯౫౩-౯౫౪
పార్వతీశ్వరకాశ్రి, వండపాక-మోహిని (ప)	౪	౫౪౯-౫౫౪
బదరుద్దీన్ సాహెబ్, సయ్యద్-నీవర్కరము, నీనేవ (శ్)	౩	౪౭౪
బాపిరాజు, ఆచంట-నవల	౧	౧౯౯-౨౦౬
,, అడివి-ఎందుకోయి (శ్)	౬	౮౯౬
బ్రహ్మశిష్యకాశ్రి, కాశీభట్ట-ధారతీ ప్రసంగీతములు (ప)	౧	౧౨౫-౧౨౬
,, ,, గడ్డిపరక (ప)	౨	౨౧౧-౨౧౨
భువనేశ్వరీ, పరమూరి-కర్న కా! (ప)	౫	౮౨౨ త.
మాధవశర్మ, పాటిబండ-విరహగోపి (ప)	౪	౬౦౪-౬౦౬
,, ,, ,,	౫	౭౩౩-౭౩౬
ముద్దుకృష్ణ-ఇద్దరుకవులు : కృష్ణకాశ్రి, నాయనిసుబ్బారావు	౫	౭౩౧-౭౩౨
తంగ నాథకాశ్రి, కలువలపల్లి-దోరభిచ్చుక (ప)	౪	౬౬౯-౬౭౦
రంగాచార్యులు, టిక్కన్న-బాడి-టిల్పూధర్మనిరతి	౩	౪౭౨-౪౭౪
,, ప్రతివాదిభయంకరము-అనలాశ్రుషోషశి (ప)	౧	౫౪౪-౫౬౬
,, ,, నాటకాలు ఉత్తరం (నా. క)	౩	౪౬౯-౪౭౧
,, ,, కరాచీకాంగ్రెసుతీర్మానములు	౫	౮౨౩-౮౩౩
రత్నము, ఎ. వి.-వనదేవతలు (ప)	౬	౯౧౧-౯౧౨
రాఘవాచారి, టిక్క-మానవదేవతము (నా. క)	౨	౪౫౫-౪౯౩
రాజన్న, గోపరాజు-పిల్లలపాటలు (శ్)	౧	౧౦౩-౧౦౪
,, ,, ,,	౩	౪౫౩-౪౫౪
,, ,, ,,	౪	౬౧౨-౬౧౩
,, ,, ,,	౫	౭౮౭-౭౮౮
,, ,, ,,	౬	౫౯౨-౫౯౩
రామకృష్ణయ్య, కోరాడ-దావిడభావలు-సంధి	౧	౫౭-౬౧
రామకృష్ణకాశ్రి, మాగంటి-గురోధర్మనక్షత్ర సహదేవవాక్యము (ప)	౧	౯౪-౯౫
రామచంద్రక, టి. యక్క-గొండుజానానీయ కళాకాళము	౬	౯౭౭-౯౮౧

రామచంద్రరావు, టేకుమళ్ల-నిమ్మప్రపంచము, శ్లోకబాతులు	౬	౯౮౩-౯౯౦
రామదాసు, దేశరాజు-పెరియాళ్వమెలిజాండాలు (నా)	౪	౫౫౫-౫౬౦
,,	,,	...	౫	౭౩౭-౭౫౧
,,	,,	...	౬	౮౮౩-౮౯౬
రామనాథదత్త-కంటకారిక మాయం (పి. క)	౨	౨౭౦-౨౭౧
రామమోహనశాస్త్రి, క-కాంచీపుర కైలాసనాథాలయము (వి. క)	౫	౮౦౫-౮౦౬
,, ప్రాతకట్టపములు, గవాక్షములు (వి. క)	౬	౯౭౩-౯౭౫
రామసుబ్బరాయశాస్త్రి, నూరి-కాలిదాసుడు: జ్యోతిర్విదాభరణము	౬	౮౬౬-౮౭౨
రామారావు, పి. వి-శ్రీరఘానిసీరాణి (ప)	౪	౬౧౭-౬౧౮
రామిరెడ్డి, దువ్వూరి-మాతగో! (ప)	౧	౭౮
లక్ష్మీకాంతం, పింగళి-పాలి-తెలుగు	౩	౩౯౬-౩౯౮
లక్ష్మీనరసమ్మ, చిలుహరి-పిచికదంపతులు (గే)	౨	౨౪౭-౨౪౮
,, ఇచ్చావిహారము (గే)	౨	౨౭౨
,, మాచిన్ని కృష్ణమ్మ (గే)	౪	౬౧౧
,, కాకులు: హంసలు (గే)	౬	౧౧౦౦-౧౧౦౧
లక్ష్మీనరసింహం, దేశభట్ల-ఉరిశిక్షాపాఠశాల	౫	౮౧౯-౮౨౧
,, సెట్టి-గగనభరద్వాజము (ప)	౧	౧౦౮
,, ,, కృప (ప)	౩	౩౬౪
,, ,, కాలము (ప)	౬	౯౭౨
లక్ష్మీనరసింహశర్మ, మున్నంగి-చిత్రకాల: భావశబలత: శ్రీ మొక్కపాటి సుబ్బారాయుడు	౨	౨౪౩-౨౪౪
,, మిరాబాయి (ప)	౩	౪౧౫
లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి, ఆర్-బొప్పాయిచెట్టు (కల)	౬	౯౯౫-౯౯౬
లక్ష్మీపతి, పెమ్మరాజు-నొలకరిశి (ప)	౧	౧౭-౧౮
,, ,, ,,	౩	౪౮౦-౪౮౨
,, వసంతము (ప)	౫	౭౫౨-౭౫౪
లక్ష్మీబాయిమ్మ, పాలంకిపాటి-కొడుమానుగన్నాతల్లి బుడికీసలా (పి. క)	౪	౬౧౮-౬౧౯
,, అత్తగారి గంగాప్రవేశం (పి. క)	౫	౭౮౩-౭౮౪
వరలక్ష్మమ్మ, కనుపర్తి-చెవుడుగొడవ (పి. క)	౫	౭౮౫-౭౮౬
వాసుదేవరావు, సోమంచి-పద్మినీవిలాసము (ప)	౬	౯౩౭-౯౪౮
విక్రమదేవవర్మ-బుద్ధిహీనులు (ప)	౧	౧౩౫
,, పూర్ణమండు (ప)	౨	౨౩౦
,, దైత్యులు	౩	౪౫౯-౪౬౧
,, ద్వంద్వసంబంధము (ప)	౫	౮౦౪
విశ్వనాథమా, ముద్దా-మిత్రద్రోహి (పి. క)	౨	౨౬౯
,, గోమాతకాపం (పి. క)	౩	౪౪౧
,, వింతసాక్షి (పి. క)	౬	౯౪౭-౯౪౮

విశ్వేశ్వరరావు, మల్లవరపు-విరహాపీఠ (ప)	౧	౨౮
వీరయ్య, పెద్దిభోట్ల-ప్రాణాయామము	౨	౨౯౬-౩౧౦
,, తాగుడు	౫	౩౯౯-౪౦౨
వీరరాజుపంతులు, నడవడుటి-కన్నయ యతులు-కొన్నిటిగతులు	౧	౫౧-౬౨
వెంకట అప్పారావు, బసవరాజు-పేరంటము (ప)	౨	౨౦౬
వెంకటకృష్ణరావు, వెదురుమూడి-ఉగాదినవరత్నహారము (ప)	౩	౫౧౫ పూ.
వెంకటప్పయ్య, కొండ-ఆత్మసమర్పణము (ప)	౪	౫౬౯-౫౭౦
వెంకటరంగయ్య, మామిడిపూడి-ఫెడరల్ విధానము	౧	౧౦౯-౧౧౯
,, వంగోలు-స్వారాజ్యము (కల)	౬	౯౯౪-౯౯౯
వెంకటరమాయ్య, ఋణము-మాంసాహారమెపుడెట్లు ప్రచారములోనికి వచ్చెను? (కల)	౨	౩౨౫-౩౨౮
,, రుద్రభట్టు	౩	౩౬౦-౩౬౪
,, ధ్వనికర్త యెవ్వరు?	౫	౭౧౯-౭౩౦
వెంకటరావు, నాదెళ్ల-విరహము (ప)	౫	౪౪౦
వెంకటసుబ్బారావు, కొండలి-ఋణశ్రేణిగజననము (ప)	౪	౬౪౩-౬౪౬
,, గోవిందరాజుల-మాట్టరు అంజనిర్యామ (నా.క)	౩	౪౬౩-౪౬౯
,, నంపూ-కానీకత (నే)	౫	౭౭౩
వెంకటసుబ్రహ్మణ్యదీక్షితులు, కల్లూరి-మాతృవందనము (ప)	౫	౭౩౦
వెంకటానందరాఘవరావు, గొబ్బూరి-మన దేవతలు	౨	౨౭౭-౨౮౪
వెంకటకాళిదాసకవులు-వియోగి (ప)	౩	౪౩౩-౪౩౪
,, తిక్కసూరి (ప)	౪	౬౬౧
,, నారహస్యము (ప)	౬	౧౦౦౧
వెంకటనీలాద్రిరాజు, వత్సనాయ-శకుంతలాసమాశ్వాసరాగమాలిక (ప)	౨	౨౫౫
,, విగుర్వణము కర్ణాటపదమా? సంస్కృతపదమా?	౪	౪౩౫-౫౩౬
వెంకటపార్వతీశ్వరకవులు-శ్రీసూక్తిసుధానిధి (ప)	౧	౪౩౩-౪౪౪
,, ,, ,,	౨	౧౪౭-౧౯౯
,, ,, ,,	౩	౩౫౭-౩౫౧
,, ,, ,,	౪	౫౦౫-౫౦౭
,, ,, ,,	౫	౬౯౩-౬౯౫
,, ,, ,,	౬	౯౯౧-౯౯౩
వెంకటరత్నం, హరపాటి-కాశీవిశ్వవిద్యాలయము	౧	౧౪౩-౧౫౨
వెంకటరాజ్యలక్ష్మి, బసవరాజు-నివరి దప్పవ్వు? (క)	౫	౭౭౪-౭౮౦
వెంకటరామశాస్త్రి, కల్లూరి కీ. శే.-శ్రీ కోటిలింగేశ్వరస్తోత్రము (ప)	౧	౩౩-౩౪
,, ప్రియదర్శికానాటికను గురించిన గ్రంథకర్తత్వాది నిర్ణయము	౪	౫౩౯-౫౪౫
వెంకటరామశాస్త్రి, వేదము, కీ. శే.-అంధ్రుడ్రాక్షపవనము	౧	౩౫-౪౪
,, ,, ,,	౨	౨౩౧-౨౩౮

వేంకటరాయ కాస్త్రీ, వేదము-దైవమహిమ (ప)	౫	౮౧౧
వేంకటరాయ సాంఖ్యమునకర్మ, ఆనంద-చాటుపులు (ప)	౫	౮౧౧-౮౧౨
సాహిత్యరత్నాకరకారుడే భావ్యరత్నప్రభాకారుడు	౬	౮౧౨-౮౬౩
వేంకటరావు, కవికాండల-మటుంబతరంగిణి ర: టెన్ని మద్దవండ్లం (క)	౨	౨౫౬-౨౬౫
,, శివగాత్రిప్రభ (నే)	౪	౫౪౫-౫౪౬
,, శంకర-రాండు-పేదీర్ ఫడర్ల విధానము	౪	౬౫౩-౬౫౫
,, ,, ,, రెండవమావేళము-హిందూమహమ్మదీయ సమన్వయ	౫	౮౧౦-౮౧౨
వేంకటరత్నరావు, కొమఱ్ఱాజు, కీ. శే. విఘ్నేశ్వరీ మూడవ మాధవవర్మ ఆంగ్రసాహిత్య పరిచ్ఛాసనము	౨	౩౦౨-౩౧౫
వేంకటవీర రాఘవాచార్యులు, యాయుణ్ణి-గీర్వానాకృతిపంచ నరీతి విమర్శనము	౨	౩౨౫-౩౮౩
వేంకటశివరావు, దిగవల్లి-దొమనియను ప్రభుత్వము-అస్త్రీలియా కామన్వెల్లు	౪	౬౪౭-౬౫౧
వేంకటసుబ్బారాయకాస్త్రీ, శ్రీ లక్ష్మీ-వ్యాకరణములు	౬	౮౭౩-౮౭౯
వేంకటసుబ్బారాయకాస్త్రీ, పెండ్యాల-పద్మమాచారము-సంస్కృత-సాహిత్యము	౧	౨౯-౩౨
వేంకటసూర్యప్రసాదరావుకొర, త్రిపురాన-సుహృత్ దివ్యసుహిమ (ప)	౪	౫౧౨-౫౧౪
వేంకటాచలము, వేదము-కతిసముద్ధార్థ శబ్దస్వరూప విచారము	౫	౭౮౫-౭౮౭
వేంకటాచలరాని, దివాకర్ల-పర్యటనము (ప)	౨	౩౦౦-౩౦౧
,, నిరాళ (ప)	౬	౮౬౩-౮౬౫
వేంకట్రామయ్య, జనమంచి-త్యాగవైభవము (ప)	౨	౨౭౫-౨౭౬
శివయోగానందరావు, కాసురాజగడ్డ-ఋష్యశృంగజననము	౪	౬౪౩-౬౪౬
శివరామకాస్త్రీ, వేలూరి-అంతుగళసూక్తము (ప)	౧	౧ పూ.
,, వివాహబలి (ప)	౬	౮౯౭-౯౧౧
శివశంకరకాస్త్రీ-కరస్పర్శ (ప)	౧	౧౪౨
,, పరిశీలనము (ప)	౩	౩౭౧-౩౭౪
శేషగిరిరావు, చింతలపూడి-బాదరాయ-సంబంధం (పి. క)	౪	౬౦౯-౬౧౦
శేషాద్రిమణికవులు-కపోతదాంపత్యము (ప)	౫	౮౦౩-౮౦౪
శ్రీనివాసరావు-లాస్యతృప్త (ప)	౪	౫౯౭
సంపూర్ణము, వి-యక్తి (పి. క)	౪	౬౦౮
సత్యనారాయణ, విశ్వనాథ-అకాశదీపము (ప)	౨	౨౯౪-౨౯౫
సత్యనారాయణమూర్తి, నివేదన-అక్షాప్రెగడయొక్క గురువు (కల)	౨	౩౨౮
సత్యనారాయణరావు, యండమూరి-పాతపాటలు (నే)	౫	౮౦౭-౮౦౯
సత్యనారాయణకాస్త్రీ, వేమల-చూమరదలు (క)	౩	౪౧౬-౪౩౨
సాంబశివరావు, యనమండ్ర-గ్రహచారం (క)	౬	౯౨౫-౯౩౬
సీతారత్నము, శంకర-జోలపాటలు (నే)	౪	౬౧౩-౬౧౪
,, ,, ,,	౬	౯౫౪-౯౫౫
సీతారామమూర్తి చౌదరి, తుమ్మల-విద్యార్థి ప్రబోధము (ప)	౬	౯౨౩-౯౨౪
సీతారామంజనేయులు, చిట్టాప్రెగడ-పాదపేయదీప్తిము (ప)	౧	౧౧౯-౧౨౦

			సం.	పేజీ
నేతరామంబు కీర్తనలు, చిట్టా శైల్య-మాయాచిత్రము (ప)	౨	౩౧౭
సుబ్బారావు, నేలమ-కాలిదాసుడు: ఋతుసంహరము	౩	౩౭౪౨-౩౭౪౩.
సుబ్బారావుకాస్త్రీ, కొంపెల్ల-నాగశర్మారచితము	౨	౬౯౬-౭౦౨
సుబ్రహ్మణ్యకాస్త్రీ, ఆత్మారి-బొబ్బిలిచిలుక (ప)	౧	౧౬౨-౧౬౩
" " చింతామణిసూచన	౪	౫౦౮-౫౧౨
" శ్రీపాద-మట్ట-శ్లోకము (క)	౧	౮౫-౯౪
" " ఇల్లుబట్టివ పెద్దవాడబడుచు (క)	౪	౫౩౧-౫౪౯
సుభద్రయాంబ, నీరము-శ్రీ రుక్మిణీ సందేశము (ప)	౧	౧౨౧
సూర్యకాంతం, చీమలకొండ-ఆడవాళ్లు చదువుకుంటే (పి క)	౬	౯౫౦-౯౫౨
సూర్యనారాయణతీర్థులు, పురాణం-ఈపుచింతామణివిగడే పూవుబోజి! (ప)			౧	౧౦౮
" " నీలమణిపెట్టు దీర్ఘకోనేర్తు జెలియ? (ప)			౨	౨౧౪
" " శ్రీ సైహూనిర్యాణము (ప)	౨	౩౫౩
" " "సుగ్రహస్వ" (ప)	౩	౩౯౨
" " విత్తులేకుండా ఘోషులభింపదుగడ (ప)			౪	౬౭౨
" " సజ్జనులకెప్పుడివియో నై సర్గములు (ప)			౫	౬౯౫
సూర్యనారాయణరావు, అధికార్లు-జానకీనాథ యేలదర్శనమునీవు? (ప)			౫	౭౯౮
" పి. వి-శ్రీరంగపట్టణము (కల)	౪	౬౬౪-౬౬౬
సూర్యరావు, శ్రోత్రపల్లి-కవిప్రశంస (ప)	౩	౪౪౯-౪౫౦
హనుమంతరావు, చా. వెం-బిటిపానామ్రాజ్య సభ	౧	౧౨౧-౧౨౫
" హిందూదేశము-ఫడరల్ విధానము	౨	౩౧౮-౩౨౩
" భారతప్రభుత్వ-ఆదాయ వ్యయపట్టిక	౪	౬౩౩-౬౪౨
హనుమచ్ఛాస్త్రీ, ఆమరవాది-ద్రావిడవాఙ్మయము-తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రశంస			౫	౮౧౩-౮౧౮
" -గుణం (పి. క)	౩	౪౫౨-౪౫౩

వెలువడినది!

త్వరపడుడు!!

వెలువడినది!!!

జీవన ప్రభాతము

ఆంధ్ర గ్రంథమాలయందలి పదునైదవ గ్రంథము

అనువాదకులు: శ్రీ పోలవరపు రామబ్రహ్మముగారు B. A., Murugan the Tiller (మురుగ్ ది టిల్లరు) అను పేరున శ్రీ కే. యస్. వెంకటరమణిగారు ఆంగ్లభాషను రచించిన సుప్రసిద్ధనవల కిది యనువాదము. ఇది రమణీయమయిన సాంఘిక నవల. పాశ్చాత్య విద్యావిధానము, పాశ్చాత్య సంస్కారము, పాశ్చాత్య దర్శనములు మొదలగువానివలన గలుగు కష్టములు ఇందు చక్కగ వర్ణితములయినవి. ఆంధ్రవాఙ్మయమున నిట్టి కథావిధానము గల యీ నవల క్రొత్తది. ఆంధ్రులెల్లరు చదువవలసినది. క్రొను ర౨౬ పుటలు. వెల రు. ౧—౪—౦ మాత్రము.

తపాలా ఖర్చు ప్రత్యేకము.

త్వరపడుడు!

వెలువడినది

త్వరపడుడు!

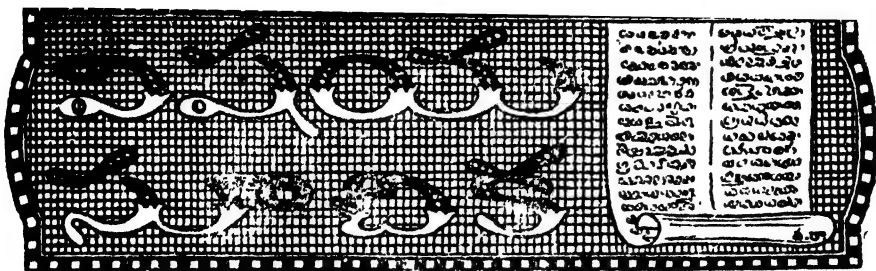
భారతీయ చిత్రకళ

గ్రంథకర్త: తిలశెట్టి రామారావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

ఇది ఆంధ్ర గ్రంథమాలయందు పదుమూడవ గ్రంథము. ప్రాచీనకాలము నుండి భారతదేశమున చిత్రకళ పొందుచువచ్చిన మార్పులు, అభివృద్ధి మొదలయిన విషయములు, హైందవ చిత్రలేఖనోదయము, బౌద్ధకాలమునాటి చిత్రకళ, అజంత విధానము, బౌద్ధవిహారములందలి చిత్రకళ, మొగలు చిత్రకళావిధానము, రాజ పుత్ర చిత్రములపై ఖరీ, నేటిచిత్రములు మొదలయినవానిని గూర్చిన చరిత్రాదులు వివరముగా నీ గ్రంథమున చర్చింపబడినవి. ఆయాకాలపు చిత్రవిధానమును దెలుపు నట్టి త్రివర్ణ ఏకవర్ణచిత్రములు నలువది ఇందు గలవు. చిత్రకారులు, చిత్రకళాజ్ఞాను వులు, చిత్ర కళాభిమానులు నగు నాంధ్రులెల్లరు తప్పక చదువవలసిన గ్రంథము. వెల రు. ౧-౦-౦. తపాలా ఖర్చు ప్రత్యేకము

మేనేజరు, ఆంధ్ర గ్రంథమాల,

7, తంబుశెట్టిపేది, మద్రాసు.

సాత్త్వికనిరోధము—భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు	౪౫౭-౪౫౮
సాహిత్యరత్నాకరకారుడే భాష్యరత్నప్రభాకారుడు—ఆచంట			
వేంకటరాయసాంఖ్యయశశర్మగారు	౪౫౯-౪౬౩
నిరాశ—దివాకర్లు వేంకటాచార్యగారు	౪౬౩-౪౬౫
కాళిదాసుః జ్యోతిర్విద్యాభరణము—సూరి రామసుబ్బరాయశాస్త్రిగారు			౪౬౬-౪౭౨
సంపెగ—గోపగంటు అచ్యుతసూర్యనారాయణశర్మగారు	౪౭౨
వ్యాకరణములు—వోలేటి వేంకటసుబ్బరాయశాస్త్రిగారు	౪౭౩-౪౭౯
లోకబంధపుడు—జి. జాషువకవిగారు	౪౮౦
స్వరకల్పన—శ్రీపాదగోపాకృష్ణమూర్తిగారు	౪౮౧-౪౮౨
పెలియాజ్ మెలిజాండాలు—దేశరాజు రామదాసుగారు	౪౮౩-౪౯౬
ఎందుకోయి—అడివి బాపిరాజుగారు	౪౯౬
వివాహబలి—వేలూరి నివరామశాస్త్రిగారు	౪౯౭-౫౦౧
వన దేవతలు—ఎ. వి. రత్నముగారు	౫౦౧-౫౦౨
బాలానందం: సూరి, నీతి, వెంకి: తీర్థం—గింతా వీక్షితులుగారు	౫౦౩-౫౦౭
విద్యార్థిప్రభోధము—తుమ్మల నీతారామమూర్తి చౌదరిగారు	౫౦౭-౫౦౮
గ్రహచారం—యనమండ్ర సాంబశివరావుగారు	౫౦౯-౫౧౬
పద్మినీవిలాసము—సోమంచి వాసుదేవరావుగారు	౫౩౭-౫౩౮
చిన్నప్పడు—కపిల కాశీశతరావుగారు	౫౩౯-౫౪౩
మద్యపానము: మనపూర్వమతము—శీరిసి ఆంజనేయులుగారు	౫౪౪-౫౪౬
పిట్టకథలు: వింతసాక్షి—ముద్దా పిళ్ళవాడముగారు	౫౪౭-౫౪౮
మేకపోతుగోంభీర్యము—వారణాసి నరసింహశాస్త్రిగారు			౫౪౯-౫౫౦
ఆడవాళ్లు చదువుకుంటే—చీమలకొండ సూర్యకాంతంగారు			౫౫౦-౫౫౨
పిల్లలపాటలు—గోపరాజు రాజన్నగారు	౫౫౨-౫౫౩
,, యం. వి. పాఠశాల గుప్తగారు	౫౫౩-౫౫౪
జోలపాటలు—శంకర నీతారత్నముగారు	౫౫౪-౫౫౫

వినోదశిల్పము : నాడానేత—కొ. నరసింహాచారిగారు	౯౫౬-౯౫౮
కవితాప్రసంగము—పి. నరసింహశాస్త్రిగారు	౯౫౮
గురుశిష్యసంవాదము—కూచి నరసింహముగారు	౯౫౯-౯౬౪
వరిసాగును తగ్గించవలెనా?—మోచర్ల కృష్ణమూర్తిగారు	౯౬౬-౯౭౦
మరాఠీసందేశము—కొడాలి ఆంజనేయులుగారు	౯౭౦
చేబడులు—'అనుభవశాలి'	౯౭౧-౯౭౨
కాలము—సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు	౯౭౨
చిత్రకళ : ప్రాతికట్యములు, గణితములు—క. రామ్మోహనశాస్త్రిగారు	౯౭౩-౯౭౫
తొండదేవురింపు—నిశమర్తి ఈశ్వరస్వామిగారు	౯౭౫-౯౭౬
హిందూజావాసీయకళాకాశలము—టి. యన్. రామచంద్రగారు	౯౭౭-౯౮౧
నిమ్మప్రపంచము, క్వేళజాతులు—ఊకుమల్ల రామచంద్రగారు	౯౮౩-౯౯౦
శ్రీసూక్తి సుధానిధి—కేంకటపావ్యతీర్థగారు	౯౯౧-౯౯౩
పాంచజన్యము—నడ్డాది సీతారామాంజనేయులుగారు	౯౯౩
భారతీయమహిళాపాండితి	౯౯౪
శ్రీలక్ష్మీరగంప :—హప్పయిచ్చె ; 'స్వాతంత్ర్య' సభాపిఠము ; స్వాభిమతి	౯౯౫-౯౯౯
కాకులు-హంసలు—చిలుకూరి లక్ష్మీనరసింహముగారు	౧౦౦౦-౧౦౦౧
నాహస్యము—కేంకటకాళిదాసశిష్యులు	౧౦౧౧
ఆంధ్రాభివృద్ధియము	౧౦౦౨
కీ. కే. ప్రతివాదభయంకరము రంగాచార్యులుగారు	౧౦౦౩-౧౦౦౪
విమర్శనము	౧౦౦౫-౧౦౦౬
సాధిపాయవిశేషములు	౧౦౦౭-౧౦౦౮

చిత్రములు

శివర్ణచిత్రమాలు :—భారతమతసంచయము, బంగాలీ.

సాధారణచిత్రములు:—శ్రీకీ. శే. దామెర్ల రామారావుగారు; నందిపూజ; అంకోరు నందు పాడుపడియున్న మహాహిందూదేవాలయము; పద్మఖిదైవము; మార్గరోటా యొహాన్సకన్య; మాడెలిక్ వెయిల్డిక్ బాల; శ్రీమతి సరోజినీ కన్య; శ్రీమతి కుముదినీ కన్య; అనంతగిరి జలపాతము; ప్రాతకట్టడములు, గవాక్షముల చిత్రములు ౧౦; కాంచీపుర వరదరాజస్వామి యాలయము లోని రాతిస్తంభము; ఇతరచిత్రములు.

శబరి

చింతా దీక్షితులు గారు

రామాయ రామభద్రదాయ, రామనంద్రదాయ వేధనే ;
గంభీరనాథాయ నాథాయ, సీతాయాః పఠయేనమః.

౧

[మెరింగమహామునివనము. అందులో ఆశ్రమము. చుట్టూ పెద్దచీ చిన్నచీ చెట్లు. చెట్ల నల్లకొని తీగలు. అన్నిటికీ వాడనిపువ్వులు. చెట్లమధ్యకుటీరము. ఆ కుటీరము చూరుకు కట్టిన తడికాపాయపస్త్రములు. కుటీరములో కృష్ణాజినములూ, వ్యాఘ్రాజినములూ కనుపిస్తున్నవి. అరుగుమీది కమండలమూ రెండుమూడు చండములూ పడి ఉన్నవి. వాటి కెదురుగా కుటీరము ముందు ఒకనెగడలో కర్రలు కాలుతూ పొగవస్తున్నది. కుటీరముకు కుడిపక్క ఇంకో చిన్నపూరిగుడిసె. వెనుక చెట్లమధ్యనుంచి సముద్రపునీరు అవుపిస్తున్నది. దూరముగా ఆకాశము నిర్మలముగా కనుపిస్తున్నది. కుటీరములకు రెండు ప్రక్కలూ కొండలు ఏటవాలుగా ఉన్నవి. వాటిపక్క చెట్లూ పెద్దపెద్దరాళ్లూ ఉన్నవి. రాళ్లమీది కోతులు ఆడుకొంటున్నవి.]

కుటీరానికి ముందు పంపాసరస్సు. దానికి తూర్పుగా ఋష్యమూకపర్వతము. పర్వతముమీద నుంచి సూర్యు డప్పుడే ఉదయిస్తున్నాడు. సూర్యుని పసుపు కిరణాలు పంపాజలములమీద కుటీరములమీదా పడ్డవి.

కుటీరముల ముందుభాగ మంతా అలికి ముగ్గులు పెట్టివున్నది. అక్కడ శబరి నిలబడి ఉన్నది. రోసంవత్సరముల వయస్సుండవచ్చు. తల సగము నెరిసింది, అట్టకట్టి ఉంది. ఆదుబ్బకాత్తు నశినైతిమీద ముడి వేసుకొన్నది. మొలచుట్టూ కృష్ణాజినము చుట్టుకొన్నది. మెడలో రుద్రాక్షమాల వేసుకొన్నది. మెడలో

ఒళ్లు పటిమతగ్గతూ ఉన్నట్లుంది. నల్లనికరీరము, కోల మొగము, మొగము బెంగ. నూచిస్తున్నది. శబరిముందు విభూతిబుర్రలూ రుద్రాక్షమాలలూ కావిదోవతులూ కమండలం బుర్రలూ దండాలూ ఉన్నవి. ఇంటి ముందున్న నెగడిలోకి పుల్లలు తోసి అరుగుమీది చండములూ కమండలమూ తీసుకొంటూ ఉండును.]

శ బ రి

అయ్యో, అయ్యో, ఎలాగ బతకడం! విడిచిపెట్టి ఎలాగ బతకడం! ఇక గడియకో అరగడియకో వస్తుంది కాబోలు విమానం! విమానం వచ్చాక - అమ్మయో! వచ్చాక - వచ్చాక - నే నెలాగ బతకడరో!

[శబరి గబగబా కృష్ణాజినాలు చుట్టపెట్టి కట్టలుగా కట్టడం, రుద్రాక్షమాలలు వేరు వేరుగా చిక్కుపడకుండా ఉంచడం మొదలైన పనులు చేస్తుంది.]

తపస్సు అయింది కాబోలు వస్తున్నారు గురువుగారు! ఆయన వస్తువు లన్నీ ఆయనకు వప్పచెప్పాలి. అయ్యో, ఈవేళ ఇంత మంద మతి వచ్చిందేమిటి నాకు? అప్పుడే సూర్యోదయ మయింది. ఇంకా దర్భలూ పువ్వులూ తేనేలేదు,

[తూర్పుగా గబగబా నడస్తూ వెళ్తుంటే
డగా మతంగముని పెద్దకుటీరములోనుంచి
బయటికి వస్తాడు. అతడు ముసీలి పండు.
తెల్లటిజడలజుట్టు నడినెత్తిమీద ముడి వేసు
కొన్నాడు. తెల్లటి పాడుగాటిగడ్డం రెండుపా
యలు తీసి మధ్యకు ముడి వేశాడు. కాషాయ
వస్త్రం ఒకటి కట్టుకొన్నాడు. ఇంకోటి కప్పు
కొన్నాడు. నల్లనిశరీరము. ముఖమునుంచి
బ్రహ్మవర్చస్సు, కళ్లలోనుంచి సాత్విక
తేజస్సు, బయటికి వస్తున్నవి. చేతివేళ్లకు
దర్భాంగుళియూ లున్నవి. పాంకోళ్లమీద
నడుస్తున్నాడు. చిరునవ్వుతో శబరిని చూచి
నెగడు ముందు నిలబడి]

మ త ం గు డు

శబరీ! శబరీ! ఎక్కడికి వెళ్తున్నావు?

శ బ రి

[కంగారుపడి వెనక్కువచ్చి మతంగుడికి
సాష్టాంగ నమస్కారము చేసి]

స్వామీ! స్వామీ! అపరాధం వచ్చింది.
దర్భలూ పువ్వులూ...

మ త ం గు డు

లే, లేచి నిలువో; ఈవేళ తపస్సు
చెయ్యడం అయిందన్న సంగతి మరిచావు. ఈ
వేళతో నాకూ నీకూ సరి. ఈ ఆశ్రమం...

శ బ రి

[లేచి నిలుచుండి చేతులు జోడించుకొని]

అవును స్వామీ! మందమతిని. ఈవేళ
వెళ్లుతారనే మీ వస్తువులన్నీ చేర్చి మూటలు
కట్టి—

మ త ం గు డు

[మీసం గడ్డం మధ్యనుంచి నవ్వుతూ]
అయ్యో, వెరితల్లి; నేటికి నాతపస్సు
ఫలించింది. ఇంకో అరగడియకు నా వనాన్నీ
ఈనా ఆశ్రమాన్నీ నీకు వప్పచెప్పి వెళ్తు
న్నాను గదా! ఇంకా పువ్వులూ దర్భలూ
ఎందుకూ!

శ బ రి

[నోరు తెరిచి శూన్యదృష్టితో మతం
గుని చూచి]

స్వామీ! స్వామీ! [అని మోకాట
బడుతుంది]

మ త ం గు డు

[దగ్గరికి వచ్చి లేవనీసి తల తడుముతూ]
ఇంత దిగు లెందు కమ్మా వెరితల్లీ!

శ బ రి

స్వామీ! చిన్నప్పటినుంచీ మీ పూజకు
పువ్వులు కోయడంవల్ల నావేళ్లు కాయలు
కాచినవి. దర్భలు కోయడంవల్ల చేతులు
కాయలు కాచినవి. నెగళ్లకు కర్రలు మోయ
డంవల్ల బుజాలు కాయలు కాచినవి. ఇక
మిమ్మలిని చూడకుండా ఉంటే నాకళ్లు
కాయలు కాయవా?

మ త ం గు డు

నీవరిచర్య నాహృదయాన్ని ఆకర్షిం
చింది. గురువులకు పరిచర్య చేసేవారికి ఇష్ట
సిద్ధి కలగకుండా ఉంటుందా అమ్మా!

శ బ రి

నాభక్తికి ఇంతవరకూ మీరే లక్ష్యము,

ఇప్పుడు నాకటువంటిలక్ష్యము లేకపోతే నేను జీవించగలనా?

మ త ం గు డు

అటువంటిలక్ష్యము నీకు చూపకుండా వెళ్లునులే!

శ బ రి

అమ్మో! వద్దు నా కితరలక్ష్యాలు వద్దు. నాకు మీ సన్నిధానమే స్వర్గము. మిమ్మల్ని విడిచి ఒకక్షణమైనా ఉండలేను.

మ త ం గు డు

[రద్రాక్షమాల ఒకటి కుడిచేతితో తీసుకొని ఇటూఅటూ తిప్పి చూస్తూ]

ఎన్నిమాట్లు నీకు చెప్పలేదు భౌతిక వస్తువులమీద మోహము పెట్టుకో రాదని? శ్రీస్వభావాన్ని జయించలేకపోతివి గదా అని వగస్తున్నాను.

శ బ రి

[భయముతో] మీరు సంతోషముగా ఉన్నప్పుడు మీకు నేను వగవు తెచ్చిపెట్టి అపచారము చేస్తున్నానా! స్వామీ! మనస్సు దిటవు చేసుకొంటున్నాను. కాని—

మ త ం గు డు

[ఉత్సాహము చూపుతూ] కాని?

శ బ రి

భౌతికవస్తువు లన్నారు. నాకు భౌతిక వస్తువులమీద కోరిక లేదే? మిమ్మల్ని అందులో కలుపుకోవడం న్యాయమా?

మ త ం గు డు

ఇప్పుడు నే నయ్యాను. రేపు ఇంకోటి కావచ్చు.

శ బ రి

నాయిష్టదైవతము కారా మీరు?

మ త ం గు డు

నామీద భక్తికొద్దీ ఈరితిగా అంటున్నావు కాని నీయిష్టదైవతము వేరు. నాద్వారా నీయిష్టదైవతము సిద్ధించవచ్చు.

శ బ రి

[సందేహముతో]

నాయిష్టదైవతము వేరా? వేరా? పానీ వేరైతేనేమి? మీసన్నిధానంలోనే ఉండి నాయిష్టదైవాన్ని నే పొందరాదా? మీతో రా రాదా నేను?

మ త ం గు డు

సీభక్తి యింకా ఫలించ లేదు శబరీ! సగంమట్టుకు మాత్రం సీప్రయాణ మైనది; మిగిలినసగం పూర్తి చేస్తేనే కాని.....

శ బ రి

ఎలాగ చెయ్యడం?

మ త ం గు డు

ఇక్కడ నీ వొక్కరైతూ ఉండి.....

శ బ రి

అమ్మయ్యో! ఉండలేను, ఉండలేను! స్వామీ, రక్షించవా?

మ త ం గు డు

ఏమిటి ఈసామరత్వము శబరీ! ఇంత కాలమూ నీవుచేసిన సాధన యీరోజున మంటకలుపుతావా?

శ బ రి

నేను మీతో రా లేకపోతే బతికే సా
ధనం.....

మ త ం గు డు

అలాగ అడుగు, చెప్పతాను—ఇంత
వరకూ నీవు పరిచర్య చేస్తూ ఉండడమునల్ల
నీమనోభీష్టము సిద్ధించడానికి అవకాశము కలి
గింది. పామరత్వము విడిచి ఇకముందు కూడా
భక్తిశ్రద్ధలతో, పాటుపడితే మోక్షము నీ
కరిచేతిలోదే అవుతుంది.

శ బ రి

గురువుగారిఆజ్ఞ నాకు అనుల్లంఘనీయ
ముకదా!

మ త ం గు డు

న న్నేడ బాయడంవల్ల నీకు విచారము
కలుగగూడదు సరికదా, సంతోషం పొంగి
పొరలాలి.

శ బ రి

నా హృదయము విశాల మైతే మీకూ
నాయిష్టదైవతముకూ అందులో చోటుండ
వచ్చు గదా!

మ త ం గు డు

సరే, కాని నేనే నీహృదయమంతా
ఆక్రమిస్తున్నా నిస్సంకుచము. అందుచే నీయిష్ట
దైవతానికి చోటుండదు. కాబట్టి నేను వెళ్లి
తున్నప్పుడు సంతోషము చూపిస్తూ నన్ను
దిగబెట్ట వలసి ఉంటుంది. తరువాత...

శ బ రి

సరే, విచారిము దిగమింగుకొన్నాను.
మీకు సమృతమైన విధముగానే ఆచరిస్తాను.
కాని...

మ త ం గు డు

ఃసార్థముకై ఆత్మార్పణము చేయడ
ములో నీవు అగ్రగణ్యవన్నమాట ఎరు
గుదును...

శ బ రి

కాని.....

మ త ం గు డు

నీహృదయము బోధ పడ్డది. నావనము
కనిపెట్టుకొని ఉండు. ఈ ఆశ్రమము యధా
విధిగా ఉంచు. నేను లేకపోయినా ఉన్నట్టే
నీహృదయము గ్రహిస్తుంది. అయినా...

శ బ రి

సరే స్వామీ!

మ త ం గు డు

అయినా, నాఆర్ద్రవృత్తిలములూ నాడు
ద్రాక్షలూ నాదండకమండలాలూ నా అజిన
ములూ నీవశము చేస్తున్నాను. వాటివల్ల నీకు
సంతృప్తి కలగవచ్చు.

శ బ రి

శిష్యులకు గురువు లెంతప్రియలో వారి
యిష్టవస్తువులుకూడ అంతప్రియములేకదా!

మ త ం గు డు

ఇక నీవు ఇక్కడ చేయవలసిన పని
సంగతి చెప్పతాను విను.

శ బ రి

స్వామీ! తమ రాజ్య యిచ్చినవిధంగా ప్రవర్తిస్తాను. కాని ఆషనులకు అంతరాయాలు కలుగుత వేమో?

మ త ం గు డు

ఏలాగు?

శ బ రి

అప్పు డెప్పుడో వాలి దుందుభిని చంపి ఆ మృతక శేబరము స్వామివారి ఆశ్రమములో పడవేసి శాపము పొందినాడు.

నేను ఆడుదానను, ముసలిదానను, ఆత్మ సామర్థ్య మెరుగనిదానను... ..

మ త ం గు డు

ఇకముందు అట్టివనులు జరుగకుండా రక్ష చేస్తున్నాను.

శ బ రి

మృగభయము, రాక్షసభయము, కిరాత భయము.....

మ త ం గు డు

నీయిష్టములేనిదే ఎవ్వరూ ఇక్కడికిరాలేరు.

మృగాదులు నీకార్యాలకు తోడ్పడుత వే కాని అంతరాయాలు కల్పించవు. ఇక విను...

శ బ రి

సావధానను స్వామీ!

మ త ం గు డు

ఇంతదాకా న న్నేరీతిగా కొలుస్తున్నా వో ఆరీతిగా నీయిష్టదైవాన్ని కూడా కొల వాలి శబరీ!

శ బ రి

మనస్సులోనా స్వామీ?

మ త ం గు డు

మనోవాక్కాయాలతో.

శ బ రి

నాయిష్టదైవతం ఎవరో నాహృదయం కనుక్కోలేకుండా ఉంది స్వామీ!

మ త ం గు డు

నీమనస్సులో ఎప్పుడూ ఒక్కటేమూర్తి నిలవాలి. ఒక్కమూర్తినామమే నీ వెప్పుడూ నాలుకపై నివసింప చేయాలి. ఒక్కమూర్తిని గురించే నీవు సకలకార్యములూ ఆచరించాలి.

శ బ రి

ఇంతవరకూ మీవిషయములో సంచ రిస్తున్నట్లైనా?

మ త ం గు డు

అంతకన్న వెయ్యిరెట్లు భక్తితో, ఆవేశముతో.

శ బ రి

ఎవరిని గురించి స్వామీ?

మ త ం గు డు

సర్వకాలసర్వావస్థలయందూ ఒక్కటే పని. నిలుచున్నప్పుడు, పండుకొన్నప్పుడు, భుజించేటప్పుడు, మాటాడేటప్పుడు.....

శ బ రి

మేలుకొన్నప్పుడు, నిద్రించేటప్పుడు, కల గాంచేటప్పుడు.....

మ త ం గు డు

జాగ్రత్తస్వప్న సుషుప్త్యవస్థలలో ఒక్కటే మూర్తి, ఒక్కటే ధ్యానము, ఒక్కటే కోరిక, ఒక్కటే పరమావధి.

శ బ రి

ఎవరు నాయుష్టమూర్తి దేవా!

మ త ం గు డు

ప్రకృతి యిచ్చే సాందర్యమంతా ఆమూర్తికే ధారపాయ్యాలి. మానవహృదయంలో ఉండే మాధుర్యమంతా ఆమూర్తికోసమే వెచ్చించాలి. శరీరంలో ఉన్న ఓషిక అంతా ఆమూర్తిపూజకే వినియోగించాలి.

శ బ రి

ఆదివ్యమూర్తి యెవరు స్వామి?

మ త ం గు డు

లోక మంతా నీవు వశం చేసుకోవాలి. నీమూర్తికి నీవు వశం కావాలి.

శ బ రి

ప్రమామృతం చల్లితే వశం కాని దేమిటి? ఆలాగే లోకాన్ని వశం చేసుకొంటాను. కాని నాదివ్యమూర్తిపేరు చెప్పారు కారు.

మ త ం గు డు

లోక మంతా నీకు ఒక్క-స్వరూపమై ఉండాలి. ఆస్వరూపము ఈ దివ్యమూర్తి. లోకానికి ఆ మూర్తి నీలో గోచరము కావాలి.

శ బ రి

నేను ఏద్యావిహీనురాలను. సవరదా నను. నాకు సాధ్యమేనా స్వామి యీపని? చెప్పినాను, జ్ఞాపకమున్నదా?

మ త ం గు డు

నీవు నా శిష్యురాలవు అన్నిటికన్న ముందు! నీకు సాధ్యము కాని దేది?

శ బ రి

ఎవరు నా యిష్టదైవతము, నా మనోహరమూర్తి, నా ప్రణయలక్ష్మ్యము? సెలవియ్యరు స్వామి!

మ త ం గు డు

నాకు పరిచర్య చేయడంవల్ల కాయలు కాచిన నీచేతులు నీమూర్తిని పూజించడానికి సముచితములు. నాకోసము నీకళ్లు కాయలు కాయవు. నీ మూర్తికోసము నిరీక్షించడము వల్ల నీకళ్లు కాయలు కాయాలి.

శ బ రి

ఎవరు నాయుష్ట దైవతము స్వామి?

మ త ం గు డు

నిరీక్షణములో విసుగుండరాదు. ఆశలో విచార ముండరాదు. అప్పుడు నీ దివ్యమూర్తి నీకు ప్రత్యక్షమవుతాడు.

శ బ రి

ప్రత్యక్షమే! ఎంత అదృష్టవంతురాలను! ఎవరు నాదివ్యస్వామి దేవా! నా హృదయం వారి పరిచర్యకై అప్పుడే తొట్రుపడుతున్నది.

మ త ం గు డు

అయితే విను. సాధురక్షణము చేయడానికీ, దుష్టశిషణము చేయడానికీ పరమేశ్వరుడు భూమిమీద అవతరిస్తూ ఉంటాడని చెప్పినాను, జ్ఞాపకమున్నదా?

శ. బ. రి

జ్ఞాపకము లే కేమి? ఆ రవతారముల
చరిత్ర కర్ణ రసాయనముగా విన్నదాననే.

మ. త. ం. గు. డు

ఏడవ అవతారపురుషుడు ఉదయించి
నాడు.

శ. బ. రి

ఏమిపుణ్యం! ఏమిపుణ్యం! నాజీవితకా
లంలో అవతారపురుషుడు! ఎక్కడ? ఎప్పు
డు? ఎవరు?

మ. త. ం. గు. డు

అయోధ్యలో, ఇరవై యెనిమిదివత్సరము
లైనది. దశరథమహారాజుకు కాసల్యాదేవికి
ముద్దులకొడుకయి అవతరించినాడు శ్రీమ
న్నారాయణమూర్తి.

శ. బ. రి

ఎంతటిపుణ్యపురుషులో వారు-భగవం
తుని పొత్తిళ్లలో పెట్టుకు ముద్దాడ గలగ
డానికి!

మ. త. ం. గు. డు

ఆమహాపురుషుని శరీరకాంతి ఆకాశము.
కన్నులతెజము సూర్యచంద్రులు. అతనినవ్వు
లలో నక్షత్రపు తళుకులు. ప్రకృతి అతని
విగ్రహములో ప్రతిఫలిస్తున్నది. అతనిదక్షిణ
బాహువులో అమృతమూ, హాలాహలమూ
కూడా కలవు.

శ. బ. రి

హాలాహలమే!

మ. త. ం. గు. డు

దుష్టుల కది హాలాహలము, శిష్టుల
కమృతము.

శ. బ. రి

ఆ పరమపురుషునిపేరు?

మ. త. ం. గు. డు

లోకాతీతు ధైర్యపరమాత్మ పాంచభౌతిక
శరీరముధరించి వచ్చినాడు.

శ. బ. రి

ఆ మహాపురుషుడే నాయుష్టదైవతము.
నాహృదయ మాయనకోసము అష్టదే తొంద
రపడుతున్నది.

మ. త. ం. గు. డు

పథ్నాలుగుసంవత్సరములు ననవాసము
చేసి పితృవాక్యపరిపాలనము చేయదలచినాడు.

శ. బ. రి

ఎంతకష్టము! ఎందుకోసమో అవతార
పురుషున కకష్టములు?

మ. త. ం. గు. డు

సర్వమూ నీకు ముందుముందు తెలియ
గలదు. ఆయన నీకోసము వచ్చి నీ అభీష్టము
నెరవేరుస్తాడు.

శ. బ. రి

నాయుష్టదైవతాన్ని ఎలా ఆరాధిస్తానో
గదా! ఎలా ఆదరిస్తానో గదా!

మ. త. ం. గు. డు

అతనిస్మరణ నీవెప్పుడైనా మరచినా
నాడిపదేశక్రమము తప్పినా...

శ బ రి

గురువుగారి ఆజ్ఞ ఎన్నడైనా యీ నేవ కురాలు మరిచిందా!

మ త ం గు డు

అతని పవిత్రనామమే నీకు శరణము. వింటివా? ఆమహామహునిపేరు శ్రీరాముడు.

శ బ రి

[ఉత్సాహముతో నవ్వుతూ గంతులు వేస్తూ]

శ్రీరాముడు, శ్రీరాముడు, శ్రీరాముడు!

మ త ం గు డు

శ్రీరామనామ స్మరణము ఎల్లప్పుడూ చేస్తూఉంటే శ్రీరామచంద్రుడే నీకు ప్రత్యక్ష మవుతాడు.

శ బ రి

గురువుగారికి నామీద ఎంత అనుగ్రహము!

మ త ం గు డు

ఇప్పుడు ఆమహారాజు చిత్రకూటము ప్రవేశించినాడు.

శ బ రి

నీరీక్షిస్తాను ఆమహాత్ముని దివ్యసందర్శనార్థము, స్వామీ!

మ త ం గు డు

మరవరాదు సుమా, చింతనమూ నేవా.

శ బ రి

నా హృదయముపైన ఆ దివ్యనామము అచ్చగుద్దినట్లు అయింది అప్పుడే స్వామీ, మీఁదపడే ప్రభావముచేత.

మ త ం గు డు

శ్రీరామపాదసేవ చేసినపిమ్మట నాదగ్గరకు స్వర్గానికి రాగలుగుతావు శబరీ!

శ బ రి

చిత్తము స్వామీ! ఉపాసనామార్గము నాకు చూపరా స్వామీ!

మ త ం గు డు

శబరీ! శ్రీరామనామోచ్చారణకు మించిన మంత్రములేదు. శ్రీరామచరణసంస్మరణానికి మించినపూజ లేదు. కాబట్టి అలా చెయ్యి. పునశ్చరణ మరవకునూ!

శ బ రి

నాతండ్రి! నాతండ్రి! పునశ్చరణ మరవను స్వామీ! మరవను. మీరు నాకిచ్చిన ఈ ఆధారాన్ని నదిలిపెట్టి నేనేమి కావలసినది? శ్రీరామచంద్రమూర్తి తప్ప నాకు ఈ లోకములో కావలసినదిం కే మున్నది స్వామీ?

మ త ం గు డు

అదుగో వస్తోంది విమానం. శబరీ, వెళ్లు తాను.

[మతంగుడు మోకరించిన శబరీతలపై చేతులుంచి]

నీలభీష్టము నెరవేరుచు, శబరీ!

[అని ఆశీర్వదించుచు]

[కనులు మిరుమిట్లు గొలిపే విమానము భూమికి దిగును. మతంగుడు అందులోకి ప్రవేశించును. శబరీ అతడు ఎక్కేటప్పుడు బయట

విడిచిన పాదుకలు చేతితో ఎత్తి ముద్దుపెట్టుకొని
శరీరమును వాటితో తాకి విమానములో
పెట్టును.]

వెళ్లుతా, శబరీ. మరిచిపోకుమా నాడప
దేశము!

శ బ రి

చిరకాలపరిచయమువల్ల కలిగిన ప్రేమకు
ఎడబాటు...

మ త ం గు డు

చూడు, శబరీ. నేను యాగము చేసిన
స్థలము లన్నీ మారకుండా ఒక్కమోస్తరుగా
ఉంటవి సుమా!

శ బ రి

చిత్తము.

మ త ం గు డు

అవి తపోమహిమ కోల్పోవు. నేను స్నాన
ముచేయడానికి తెచ్చించిన స్వస్థానములూ
నీ వున్నంతవరకూ ఇక్కడనే ఉంటవి. నాతడి
బట్టలు నీ వున్నంతవరకూ ఆరితిగానే ఉంటవి.

ఈనాడు ఏరీతిగా ఈవనములో పుష్ప
ములూ, చిగుల్లూ ఉన్నవో ఆరితిగానే నీవు
ఇక్కడ ఉన్నంతవరకూ ఉంటవి. అవి వాడవు,
రాలవు.

శ బ రి

చిత్తము స్వామీ! వాటిలో మి మ్మెప్పు
ఘా చూస్తూ ఉంటాను.

మ త ం గు డు

నేను నీహృదయానికి గోచరుడనే శబరీ!
కాని నీహృదయం శ్రీరామమూర్తిది సుమా!

[విమానము పైకి లేచును]

శ బ రి

వెళ్లుతున్నారా, నామహాస్వామీ!

[విమానము ఆకాశానికి క్రమక్రమ
ముగా లేచును. శబరి రెప్పవేయకుండా దాని
కేసి చూస్తూ కన్నీరు కార్చును.]

మ త ం గు డు

వెళ్లుతున్నా నమ్మా! నావెరితల్లీ!
శబరీ!

శ బ రి

మహాస్వామీ! మతంగమహామునీ!
అప్పుడే వెళ్లిపోతున్నారా?

మ త ం గు డు

[ఆకాశముమీద విమానములోనుంచి]

దిగడు శబరీ, దిగడు. వెళ్లుతున్నా దివ
మునకు! మరిచి పోకుమీ!... శ్రీ రామ
చంద్రుడు.

శ బ రి

[విమానము కేసి చూస్తూ]

శ్రీరామచంద్రుడు! శ్రీరామచంద్రుడు!

[విమానము అదృశ్యమయ్యేవరకూ
దానికేసి చూచిచూచి అది అదృశ్య మయిన
తరువాత కూడా అటే చూస్తూ చేతులు
జోడించి]

నామహాస్వామి, నామహాస్వామి, శ్రీరా
ముడు, శ్రీరాముడు. నమస్కారము స్వామీ!
శ్రీరాముడు. [తెర]

(తరువాయి గలదు.)

కా త మీ!

రైతుని! కాతమి! ఏధన్యతముని జీవ
నముల నిలువఁగఁ దలఁచితే రమణుడంత
రంగముజొచ్చి కలఁచె? నుత్తుంగ భూధ
రాగ్ర సానువులందుండి రయమున దిగి
విసురుగా నేగుచుంటి నీ వింతహాయలుఁ
గాంచి యెటకేగెదనుచుఁ ప్రశ్నించు టశుభ
హాఁగదా? ఏమే? అని వెన కాడితమ్మ
ప్రణయలక్ష్మ్యంబు; గమనింప బయలువడచె?

* * *
మొన్న నానాను మేఘుఁ డానన్నఁడై న
గాగ్రపర్యంతభూముల నధి వసించె
నతఁడు నీతోడ నేమేమొ ఆలపించె
నతని గంభీరభాష కావ్యక్త కలక-
లారవమె దిగ్వితాన మలంకరించె
నద్రిగుహలెల్ల మార్పొగ నపు డమంద
మార్గ తక్కిరనంతతుల్ మలసఁ బ్రయుని
ప్రేమవార్తామృతంబు వర్షించె ననుచుఁ
గాదె ఉప్పొంగి తలయెత్తి తాదరమున?

* * *
ఆతఁ డందిచ్చినాఁ డేదో? అదికొంటి
వర నిమునమేని బట్ట దొన్యూరివాడు
తక్కుమనునంతలో లోన దాఁచికొంటి
వింత నెఱజాణతనము నీచెంతఁగలదె?

* * *
ధగధగను మొఱసె మీననేత్రాంచలంబు
చకచకీతభావ బంధురాశ్చర్యలలిత

కల్లూరి వెంకటసుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు గారు

కళలదీపించె కనకరేఖామయూఖ
మాలికాలోలమణి నముత్కీలితాంశు-
మంజలము నిండ నాకాళ మంజలమున

* * *
అదియ కావచ్చు నీప్రియుఁ డంపినట్టి
కనుల మిఱుమిట్లు గొలుపు బంగారుమొఱపు
వలపుకమ్మ; అదెంతగా వ్రాసినాఁడో?

* * *
మగఁడు రత్నాకరుండు శ్రీమంతుడాట
అదియ కా దెంతసుధగుఁడో; ఆతడెంత
రసిక శేఖరుఁడో; యనురాగ మడర
జాతిరత్నంబులేర్చి కాంచనపురేక
లకు నమర్చి చువర్ణమాలికలువీర్చి,
ప్రణయరసవాహినులు పొంగిపరువులెత్త
నాత్మభావంబులందు సువ్యక్తపరచి
ప్రాణినంతాపహరుఁడు జీవనప్రదుండు
నైనదూతకు నిచ్చి నీయంతికమున
కంపినాఁ డెంత వాల్మభ్య మమరె నమ్మ!

ప్రణయరసభావ బహిరభివ్యక్తలీల
లెఱిగి, యూహించి పలుకుట లింతెకాని;
సహజనరళ ప్రళాంత శాశ్వతనిరూఢ.
నిస్తులప్రేమరసవాహినీతరంగ
మాలికాఢోలికలను నుయ్యాలలూఁగు
ప్రణయిజనమాన సాంభోజ పరిమళములు
బట్ట నుంకింప నెవ్వరివశము తల్లి?

అంతవనిచేశారు!

కత్త
పూడిపెట్టి

పెంకటతమణయ్యగారు.

౧

కామేశ్వరరావు:— బౌధానులు గారూ, మీకుట్టవాడి కెన్నోయేదూ?

అవధానులు:—పదహారు వెళ్లీయి బాబూ!

కామే:—ఏమిటి చదువుతున్నాడు?

అవ:—మొన్ననే కూలిపైని ప్రాసు చేసేడు.

కామే:—ఆతనికి వివాహం చెయ్యరా?

అవ:—తగిన సంబంధం వస్తే చెయ్యకేంచేస్తాను?

కామే:—ఇంకాచదివిస్తారా? లేక పనిలో ప్రవేశపెడతారా?

అవ:—మఱి చదివించలేను బాబూ! ఏదో నెల కోముప్పయ్యెదురా ప్లిస్తారుగదా, ఏడాదికి నాలుగువందల యిరవైరూపాయీ లన్నమాట! నాకు మునుపు భూమిమీద మూడువందలే వచ్చేవి. సంసారం మెల్లిగా “దేహీ” అని ఒకనికి చేయిచాడకుండా సాగించేనుకానూ? అధికార్లు దయ ఉంటే అదే పెద్దనాఖరీ అవుతుంది. ఎక్కడికి? సంతృప్తి ఉండాలా?

కామే:—నాఖరీకి యెక్కడయినా ప్రయత్నం చేస్తున్నాడా?

అవ:—ఓ! అన్నిప్రయత్నాలూ చేస్తున్నాం. మన డిప్టీకలెక్టరు రాజారావునాయుడు గారితో మనవిచేసేను. “సరే చూస్తాం దరఖాస్తుచ్చి వెళ్ల”మన్నారు. అధికార్లు! అంతకంటే యెక్కువేమంటారు? అటువయిని మా అదృష్టం.

కామే:—(చిరునవ్వుతో) నాతో చెప్పేరుకాకేం? ఈపాటికి నాఖరీ వేస్తునే?

అవ:—అయ్యో! మీదాకా రాకుండా అయిందీ! బాబూ! ఇంతకీ మనం మనం ఒకశాఖవార్లం బాబూ! కూటికి పేదరికంగాని కులానికి పేదరికమా?... చిత్తం! చిత్తం! చిత్తం!

కామే!—ఒకటి చేయండి అయితే! మాలిగత నిచ్చేస్తాను మీపిల్లివాడికి చేసుకోండి. అటువయిని ఆతని నాఖరీబాధ్యత నాదేను. రివిన్యూడిపార్టుమెంట్ అంతా నాచేతిలో ఉంది. తెలుసునా?

అవ:—చిత్తం చిత్తం! నేనెరగనూ, కలె
ర్న కచేరిశిరస్తాదారు డంటే సామాన్యం
వలుకుబడా? వెనకటికి వెంకన్న పంతులు శిర
స్తాదారుడుగానే ఉండి ఏకచక్రం యేలేశాడు
కాడూ? సుగ్రీవాజ్ఞ! అతనిమాట లేకుండా
పిట్టలు నీళ్లు త్రాగేవి కావు! కలెక్టరుకూడా
గడగడ లాడేవాడు అతనిముందరి.

కామ:—(మూతి బిగించి తలయూచి)
ఈ సంబంధంవిషయమయి మీ భార్యతో మా
ట్లాడి నాకు చెప్పండి. మాయింట్లో కూడ
చెప్తాను.

అవ:—నా భార్యతోనా? ఎందుకూ
బాబూ! ఆగొడ వక్కరలేదు. అబ్బో! నేను
నరసింహదీక్షితులుకొడుకు నండో! నే నెలా
చెపితే అలాగు నాకుటుంబమంతా వినవల
సిందేగాని మరోలా నడవడానికి వీలు లేదు.
అడముండావాళ్లు సలహా యేమిటి బాబూ?
మీ అంతవా రొచ్చి పల్ల నిస్తామంటే నీనికి
మరివకళ్ల సలహా కూడానా? నామాటకు
మరి తిరుగులేదు బాబూ! మీయిష్టమే నా
యిష్టం. పల్ల వాణ్ణి చూచేరా? సెలనయితే
సాయంత్రం ఇంటికి పంపుతాను. మనవా
ళ్లకు వాణ్ణి చూపించండి.

కామ:—ఏలా ఉన్నా సరేనండీ! ఆరో
గ్యంగా ఉంటే చాలును! అంద మేలా?
స్వయంవరమా యేమిటి?..... వచ్చే నెలలో
ముహూర్తముందట! పెండ్లి చేసేద్దా మయి
తేను. సింహాచలమయితే మన ఉభయులకూ
సుఖవేనూ? ఏమంటారు?

అవ:—ఓ! అభ్యంతరం యేమిటి?
అలాగే కానీయండి. తూగడాని కేముంది.
ఆమిగిలిన వీసం అమ్మేస్తాను. అటునుండి నరు
క్కురమ్మన్నాడు మీ దయ ఉంటే ఒక్క
యేడాదిలో ఎనిమిది వీసాలు మానరసిం
హమే కొంటాడు. (అనందంతో వాని మొగ
మెట్టిపడ్డాది.)

కామ:—సరే, వెళ్లండి. రేపు దశమి,
మంచిరోజూ; మీ రొకమాటు వస్తే నిశ్చయ
తాంబూలం ఇచ్చేస్తాను.

అవ:—అవశ్యం! చిత్తం చిత్తం! శలవు
తీసుకొంటాను. రేపు ఉదయమే వస్తాను!
శలవు!

౨

నరసింహం పాలచెక్కు లెట్టిపడ్డాయి.
తురాయినుండి తెగిన ముత్యాలకోవలాగు
చెమటబిందువులు నొసటినుండి జారేయి.
పలుచని యెట్టని వాని లేతపెదవి వడకింది.
“ఉహూ!” యని తలయూచేడు. ఉంగరాల
ముంగురు లుయ్యాల లూగేయి.

అవ:—ఏమిటీ! వద్దంటే వేమిటికొంప
దీసి రంభలాంటి పిల్ల! పెద్దయింటి సంబంధం!
సాంప్రదాయం చెప్ప నక్కరలేదు.

నరసింహం:—రంభేమిటి నాన్నా? ఆపిల్లను
చూచేను. కోటిలా గుంటుంది. రంభయిలాగా
ఉంటుంది?

అవ:—కోతేమిటిరా? కొంచెం నల్లగా
ఉంటుందిగాని మొగం యెంతలక్షణంగా ఉం
టుందో చూడూ!

నర:—నీం లక్షణం? ఎగ నోకన్నూ, దిగనోకన్నూ, బట్టిముక్కు, బండమొగం. తుట్టపెదవులూ, టొంకరికాళ్ళూ !

అవ:—అలా నోటికి వచ్చినట్టూ అనకురా! పెద్దయింటి పిల్ల పిలిచి పిల్లనిస్తామంటే కులంమెత్తనా? కుత్తాడివి. నీ కేం తెలియదు. పెద్దవాళ్ళలోంచి పెండ్లి చేయాలిగాని పసి పిల్లల సలహా లేమిటిరా? ఊరుకో! నేను నీమే లాలోంచి చేస్తానుగాని నిన్ను పాడు చెయ్యనుగదా? రూపం ఎందుకూ? కొరుక్కోతింటావేమిటి? కామేశ్వరరావుగారికి మిగిలే అర్థోపెద్దో నీకే ముడుతుందా? పైవాళ్ళకిచ్చేస్తాడా? అదికాక నీకు నౌఖరీ చెప్పిస్తాడా? ఇంట్లో తిండికి చాలక మలమలా మాడిపోతున్నాం! నీవు రెండురాళ్లు తెచ్చి మమ్మల్ని పోషించాలా?

నర:—నౌఖరీ దొరక్కపోతుంనీ, నాన్నా; ఏకచేరిలోనయినా దూరేస్తాను. నౌఖరీకోసం ఆకోతిని పెళ్ళాడమంటావా?

అవ:—బరేబాబూ! నీ వలా పదేపదే అంటే నాకు కోపం వస్తుంది సుమా! నీకేం దుకూ యీ ఘోషంతానూ? పండులాటి నౌఖరీ పాడుచేసుకుంటూ నేమిటి? ఏదర్దిద దేవతనో నీకు చెప్పికడితే అక్కడికవుతుంది. “తిండికి మెతుకులు లేవు. తిలోత్తమనేగాని కన్నెత్తిచూడ నన్నాట” వెనుకటి కెవడోను. ఒంటినిండా నగలు పెడితే ఆపల్లే బాగుంటుంది. నగలుపెడితే తాటాకుబొమ్మవంటిది

తళతళ లాడుతుంది. ఈపిల్లకిమాత్రం కన్ను గ్రుడ్డా? కాలుసాట్టా? నీవు పెద్దజీతగాడవయితే నీపెళ్ళాన్ని యిలా బంగారంమలాము చేసేదువుగాని. సాగీదేదో అది చూసుకోవాలిగాని చిన్నతనంచేత గజలక్ష్మిని కాళ్ళ తంతావా?

నర:—మంచి గజలక్ష్మిలాగే ఉంది. ఆగజలక్ష్మి నాకొద్దు నాన్నా! ఇప్పటినుండి నాకు వెళ్లెందుకూ? ఎక్కడేనా నౌఖరీ అయినా నాల్గురాళ్లు చెప్పుకుంటూఉంటే వెళ్లి కాక పోతుండేమిటి? కాదనుకో, పోనీ, నేనీలా బ్రహ్మచారినియే ఉంటాను.

అవ:—నౌఖరీ యెలా అవుతుందిరా? వెట్టివాడిలా గున్నావు! కామేశ్వరరావుగారి మాటకాదని యీ జిల్లాలో బతకగలవా?

కామయ్యదగ్గరా కయి కుయులు? నేనింతా కష్టపడి భూమి యిల్లా అమ్మకొని నీకు చదువుచెప్పిస్తే దాని సార్థకత లేకుండా చేస్తానంటా వేమిటి? మీఅమ్మగానీ వద్దంటూం దేమిటి? అదేం చక్కగా ఉంది? నేను పెళ్లా డేకానూ? బాబూ, లేనిపోని వేమాలువెయ్యక నేనుచెప్పినట్టా విను; నిన్నెంతవాణ్ణి చేస్తానో చూడు; నీబాధ్యత నాదికాదట్రా!

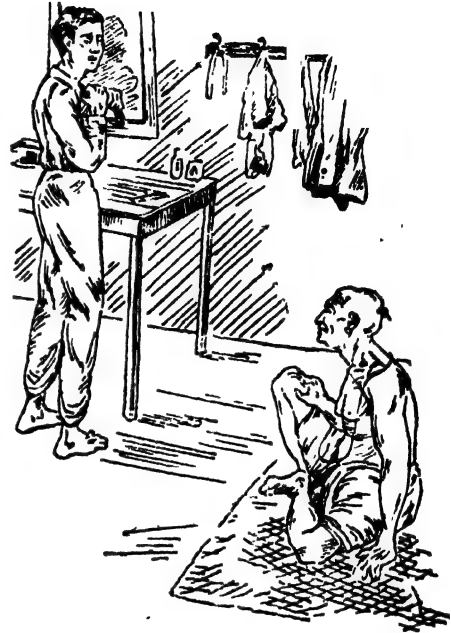
నరసింహంవిశాలనేత్రాలు చెమ్మగిల్లెయి; ముఖం వెలివె బారింది. వానికి నిలువు పాటున దేనిలోనికో కూలిన ట్లనిపించింది.

అవ:—నరే. అవతలకు పోయి ఆటో, రిక్షా వో యేదో చూసుకో. నీకెందుకూ ఈ ప్రకుండకెనగ్నా?

3

అవధానులు:— బాబూ చూచేవా? అరవై అయింది. మీమామగారి పలుకుబడి చూచేవా? ఏడాదిలో నిన్ను శిరస్తాదారుడు గానూ, తరవాత తానీర్హుడుగానూ చేస్తానన్నాడు. చేస్తాడు. మనకోసం చేస్తా డేమిటి? వాళ్ల పిల్లే సుఖపడుతుంది. రాయఘడాఅట. ఆపూరు మంచిదే అన్నాడు. మంచి కేముంది? నోరు మంచి అయితే ఊరు మంచి. వారం రోజులలో వెళ్లి చార్జీ పుచ్చుకోవాలట. నీ వక్కడకు వెళ్లి ఇల్లా అవీ చూచి మాకు వ్రాస్తే నేనూ మీఅమ్మా వస్తాం. వచ్చేమా సంతో ముహూర్తం కుదిరితే కార్యం చేసు కొని నీభార్యనుకూడా తెచ్చుకుందువుగాని. నర

సింహం అద్దాని కెదురుగా నిలబడి “ఔ”ముడి సవరించుకుంటున్నాడు.

తండ్రిమాటలు విని త్రుళ్లిపడి నాకింకా ఆర్డరు రాలేదే! నీ కెలా తెలిసింది నాకు బదిలీ అయినట్టు? అన్నాడు

అవ:— (నవ్వుమొగంతో) ఆశ్రమం ఊరికే పోతుందట్రా బాబూ! ప్రొద్దున్నే మామూలుప్రకారం మీమామగారి దర్శనానికి వెళ్లేను. ఆయన చెప్పేరు. నాతో అబద్ధం చెపతాడా? పిన్న పెద్దమనిషి! నిజమేనూ!

నర:—రాయఘడావా?

అవ:—అవును.

నర—ఏజిన్నీ నాన్నా! జ్వరం తగులు కుందంటే మరి వదలడు. అక్కడ రవయిరూ పాయాలకంటే ఇక్కడ ఇరవై నయం.

అవ:—పిల్లలెట్టారివాళ్లలా గలాటి పిచ్చి నమ్మకాలు పెట్టుకోకు. నాకు నలభైదాటి యేభయ్యోవది నడుస్తూంది. ఎన్నిఉల్లో తిరిగేను. ఇవాళ్ల వరకూ జిట్టుని చీదలేదు. మనం జాగ్రతగా ఉంటే ఏరోగాలూ రావు. నీళ్లు పల్లిడిచేస్తే అలా అనుకుంటారు. అదికాక ఇవన్నీ మీమామగా రాలోచించేకంటారు. తెలివితక్కువపడి ఆయనతో రాయఘడా వెళ్ల ననకేం! ఈపని నీకోసం చాలాకష్టపడి సంపాదించేదు. నీ విప్పుడు కాదంటే ఆయనకు కోపం వస్తుంది. ఒడిసా, రాయీ, కూడా పోతుంది. వెళ్లు, ఇటువైపు రావాలంటే యెంతలో మళ్లా రప్పించగలడు! అన్నీ ఆయన చేతులోనే ఉన్నాయి. వెళ్లనాయనా! ఫరవా లేదు. నామాట విను. వద్దనకు—

నర:—అలా అద్దంలో నీడ చూసుకుంటూ నిలబడిపోయాడు. ఆలేతబుగ్గలు, చొచ్చుకొనిపోయినట్టు, ఆనున్నని ఫాలం ఇగిరి ముడుతలుపడ్డట్టు, ఆమెట్టునిపెడవి నల్లబడినలిగినట్టు, ఆసీలపుముంగురులు తెల్లబారినట్టు, ఆబాద్దుముంజేతు లెండి కట్టకట్టినట్టు నీడ వానికి కనబడింది. చలిలోవలె లోలనినుండి ఒకకుదుపు వచ్చినట్టనిపించి గడగడా వడకేడు. వానిచూపులలో నిరాశ తలచూపింది. చెక్కులు తెల్లబారేయి. తలయూచి యాత డిట్టు వితర్కించికొన్నాడు.—

౪

“ఏవరి సౌఖ్యము వారిదేగాని యెదుటివాడేమగునన్న ఆలోచన యెవ్వరికీ ఉండదుకా

బోలు! ముచ్చాకడబ్బులుకోసం నన్ను మృత్యుముఖాన్న చొరబడమంటున్నాడు మానాన్న! పెద్దనాఖరీఅయితే పిల్లసుఖపడుతుందని ఏజన్నీకెగబెడతున్నాడు మామామగారు. లోకం ఇలా ఉన్నప్పుడు మన మేం చేస్తాం? అంతే కాకుండా ఈపెండ్లి చేసికొన్నదగ్గరనుంచీ నాకేదేశానికేనా వెల్లిపోవా లనిపిస్తూంది. తలిదండ్రులను విడిచి వెళితే విశ్వాసఘాతుకుడంటారేమో అని సంకోచిస్తున్నాను. కొన్నాళ్లు దూరంగా ఉంటే కళవళపడుతూన్న నామనస్సు కాస్త కుదుటపడుతుందేమో! రోగం వచ్చి శరీరం చెడుతుందన్న బెంగేలా? ఈశరీరాన్ని పెంచిమాత్రం ఏంచెయ్యాలి! ఆనందానికి పనికి రాని యీ శరీరం శుష్కించి, జీర్ణమయిపోతేనే మంచిది. శరీరమారోగ్యంగా ఉండి నేను తిరుగుతూఉంటే ఆపిల్లను నేను సరీగా చూడకపోతే లోకులు నన్ను నిందిస్తారు. ఈలోపుగా రోగపీడితుడ నయినా నంటే నిందలేకుండా దాటేస్తాను.” వాని కన్నులు నీటితో నిండిపోయేవి. కన్నీళ్లతో తెల్లనిచొక్కా తడిసింది. గోడవైపు తిరిగి కళ్ళొత్తుకొని కడతేరా దుస్తులు వేసికొని కచేరీకి వెల్లిపోయేడు.

౫

అవ:—బేనే! అది బాబుబండియె కాబోలు చూడూ! వస్తున్నానని వాళ్లమామగారికి తంతి వంపించేడట ఇది వచ్చేవేళేను. చప్పనవెల్లి వీధితలుపు తీసిచూడే! కదురు పంచలో పెట్టి వస్తున్నాను.

బండి నిలబడ్డది. అయిదు నిమిషము లయింది. ఎవరూ దిగిరారు, అవధానులు గబ గబా బండిదగ్గరకు వెళ్లేడు. పొంగి వెల్లుబారిన బుగ్గలూ, బూరటించి నిగనిగలాడుతూన్న కడుపు, బొటమరించిన గుండెయెముకలూ, చర్మమంటుకుపోయిన చేతులూ కాళ్ళూ, లోతుకు పోయిన కళ్ళూ, లొటలొటలాడే

మోకాళ్ళూ నరసింహం ఆ బండిలోనుండి మెల్లమెల్లగా లేచి దిగడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు. ఎట్టవడినముక్కుపుటా లెగసిపడుతున్నాయి. పొడపొడలై పగిలి యెండిపోయిన పెదవులు తెల్లతెల్లని నాలుకకొనతో తడుపుకొంటున్నాడు. అవధానులు చేయూతయిచ్చి వానిని దింపేడు. లోనికి తీసికొని వెళ్లేడు. అవధానులు భార్య అలా నిలబడిచూస్తూంది. త్రుళ్లిపడ్డది. పిండిబామ్మయి వెలవెలబోయింది. ఆరోగ్యం పెద్దడబ్బు కమ్మేశారు. మీలను

భర్తను చుటచుతూ చూచింది. గబగబా వెళ్లి నరసింహాన్ని కాగలించుకొంటూ—

“ఏవిటండీ యిది? అయ్యో! నావెండి మువ్వ! నావెన్నముద్ద! నామల్లెపువ్వు! నా మంచిముత్యం! ఏమిలా అయింది? నిజంగా నరసింహా ఇలా అయిపోయాడా? ఎంతపని చేశారండీ! తడవులకుపుట్టేదూ! లేనికా పిల్లవాడు! మొదట కావ్యాలు చదువుకుంటూ అగ్రహారంలో ఉంటే పనికిరాదన్నారు! ఈ పాడుముండాపట్నం తోలేశారు. వారాలు, చేసుకుంటూ బైరాగిలాగు బ్రతకాలన్నారు. అలాగే యిబ్బందిపడి చదువుకున్నాడు. ఈ దిక్కుమాలిన సంబంధం ఒకటి తెచ్చేరు. పసి చిలుకను పెంచి బావురుపల్లి కొప్పగించేరు. కరువుల్లోకూడా పూర్తిగా పండేభూమిని కడముట్టించేరు. మూడువందలరాబడి ముక్కలు చేసేరు. చిలుకలపంజరంలాటి యిల్లు చిదిపి తల్లిని గలిపేరు. ఎప్పుడోసామ్ము వస్తుంది చూడన్నారు. హోదాచెలాయస్తామన్నారు. ఏబై దాటేయి. కాటికికాళ్లు చాచుకున్నమనకెందుకూ యీహోదాలు? అదికాక గడుసుమీరిన యీరోజుల్లో మీఅధికారం యెవరు పడతారు? మనకిన్నాళ్లు గడిచి యిక గడవనందా? ఎంతపని చేసేయా! ఇదంతా వ్యవహారజ్ఞానమన్నారు. నన్ను త్రోసిరాజన్నారు. మీలో కజ్జానం ఇప్పుడు మందపుతుందా? ఆకామేశ్వరరావుగారి అధికారం అనుపానం అవుతుందా? ఎంత పని చేశారూ! పిల్లవాడి

మీ శిరోజముల కొక టూనిక్

నేనది సమీపించుచున్నది. అప్పుడు మాడు మంటపుట్టి వేదన గలిగించును. శిరోజములు ఊడించును. అట్టి సమయములందు మీ వెంట్రుకల కొకటూనిక్ అవసరము. మీ వెంట్రుకలను కాపాడుకొనుడు. వాటిని

కామినియానూనె (రిజప్టర్)

సుపయోగించి పోషింపుడు.

బట్టల, వెంట్రుకలు రాలిపోవుట, గరుకుడన మెక్కుట, వృద్ధాప్యము రాకమును వే వెంట్రుకలు నెలయుట, మున్నగువాటి నాపుటయం దివజయ మెరుగడు. చుండును కరుడుచ్చు. నెత్తిచర్మమును శుభ్రపఱచును. వెంట్రుకలు పట్టుకుచ్చువరె పెరుగుటకు తోడ్పడును. ఇవన్నియుగాక, ఘునుఘుములాడు దాని సుపరిమళము మనస్సున కానందదాయకముగా నుండును. ఇటీవల వచ్చిన యీ దిగువ యోగ్యతాపత్రికల గుఱువు. మిస్టర్ ఆర్. కె. నాయర్, చన్ కార్, వండిపెరియార్ పోస్టు, (తిరువానూరు) 1-2-1981 తేదీన వారు వ్రాసిన పోస్టుకార్డునం దిట్లు గలరు. రెండునెలలక్రితము మీరు కామినియానూనె నంపినందుకు వందనములు. నేను యీ నూనె నెవరికొఱకు తెప్పించితినో, అట్టి మిస్ ఈశ్వరప్పిల్ల యొక్క శిరోజములకు అద్భుతమైన గుణముల నిచ్చినదని చెప్పటకు నేను మీరు సంతసించుచున్నాను. కాబట్టి తిరిగి 12 సీసాల కామినియానూనెను వి. పి. గా పంపకొరుచున్నాను.

వెల సీసా 1-కి రు. 1-0-0 వి. పి. చార్జీలు 6 అణాలు ప్రశ్నోకము.

రిసీసాలవెల రు. 2-10-0 వి. పి. చార్జీలు 12 అణాలు ప్రశ్నోకము.

పుష్పద్యానవనమును జేబునం దుంచుట

మీ రెప్పదైనను ఓట్టోదిల్ బహర్ (రిజప్టర్)

బుడ్లను చూచితిరా. ఈ బుడ్డినుంచి ఒక్కబొట్టు క్రిందపడిన, పుష్పవనములోనుండి OTTO DILBAHAR. తాజాగా తెచ్చిన కొన్నివేల కుసుముల యింపెన పరిమళము నది యొసంగును.

పూర్వినమృతము కలుగుటకై, ఉచితముగా నిచ్చెడి నమూనాబుడ్డికొఱకు, పోస్టేజి నగైరాల నిమిత్తం రెండణాల స్టాంపును పంపుడు. పుష్పద్యానవనమును జేబునందుమకొని నూతనానందిము ననుభవించుడు. అందరికి వీలుగునట్లు, వివిధనెలల సీసాలయందు విక్రయించబడుచున్నది.

అర బొమ్మ సీసా రు. 2-0-0 పాపుబొమ్మ సీసా రు. 1-4-0 ఒకడ్రాం సీసా 0-12-0 అగడ్రాం సీసా 0-8-0.

వి. పి. చార్జీలు 6 అణాలు ప్రశ్నోకము. (ఒక్కొక్కదానికి)

ఒట్టోదిల్ బహర్ నమూనాలు ఒక్కొక్కటి 0-2-0 అణాలు. పరిమళకార్డులు ఒక్కొక్కటి ఒక అణా.

నొప్పులకు, బాధలకు, గొప్ప ఔషధము

ఆడ్లన్స్ సిప్రెస్-సాల్వి (పెయిన్ బాం) (రిజప్టర్)

ఎందుకు బాధపడెదరు? నిద్రపట్టక, అనన్య యెందుకు? హాయిగా తిరుగుటకు వీలులేకుండ, మోకాళ్ల నాపుపొందనేల? ఇవన్నియు

ఆడ్లన్స్ సిప్రెస్-సాల్వి (పెయిన్ బాం) (రిజప్టర్)

వలన అతిత్వరలో కుదుర్చబడునుగదా? దీనిని కొంచము తీసికొని, బాధగల శరీరభాగమందు బాగుగా మర్దనచేయుడు. వెంటనే మీ బాధలు నివారణయయి, దాని కుహి మాతిశయములను మీరు గాంచగలరు.

దీనిగుణములను నిరూపించుటకు నమూనాబుడ్డిని ఉచితముగా పంపుదును. పోస్టేజి ప్యాకింగ్ నిమిత్తము రెండణాల స్టాంపునుమాత్ర మంపుడు. వెల డబ్బా 1-కి రు. 1-0-0, చిన్ననెజా 0-8-0 అణాలు.

వి. పి. చార్జీలు 0-6-0 అణాలు ప్రశ్నోకము (ఒక్కొక్కదానికి) నమూనాబుడ్డిలు ఒక్కొక్కటికి 0-2-0 అణాలు.

సోలో ఏజంట్లు:—ఆంగ్లోఇండియన్ డ్రగ్ ఆండు కెమికల్ కంపెనీ,

కతియవారు ప్రేడింగుకంపెనీ యొక్క

సర్వజనాదరణీయమైన తలనూనెలు అండు వివిధపరిమళములుగల అత్తడులు

కుసుమాల్ హాయిరాయిల్ (రిజిస్టర్డ్)

రోజుములకు, మెడకు, తగినటువంటి తలనూనె. సుశాసనద్రవ్యములతోను, హీనాపుష్పములతో చేయబడి, సాటిలేనిదై తయారుచేయబడినది. సంపన్నములమెచ్చినది. సీసా 1-కి రు. 1. వి. పి. చార్జీ 6 అణాలు ప్రత్యేకము.

కెటి వెబ్ రోజ్ హాయిరాయిల్ నెం. 777 రు (రిజిస్టర్డ్)

వెంట్రుకలవృద్ధికిని, కాంతికిని తోడ్పడునట్టి తలనూనె. గులాబీపువ్వుల నిజసారభ మిందు గలదు. ఒకసారి పరీక్షించిన మీకే తెలియగలదు.

చెల సీసా 1-కి 14 అణాలు. వి. పి. చార్జీ 6 అణాలు.

కెటి కోకోనట్ హాయిరాయిల్ నెం. 777 రు (రిజిస్టర్డ్)

తెంకాయనూనె తల కుపయోగించునని ప్రతివానికిని తెలియును. కాని ఎట్లు సిద్ధము చేసినచో నది ప్రశస్తతమౌ తెలియదు. ఈ నెం. 777 రులో (రిజిస్టర్డ్) చేసిన ఈ తెంకాయ నూనె శుద్ధిచేయబడి దుర్వాసనారహితముగాను సుశుక్లముగాను సాంకరితముగాను గావించబడినది. అందుచే సామాన్యగృహస్థు లందరిమెప్పు నొందినది.

6 బౌన్సులు గల సీసా 1-కి 14 అణాలు. వి. పి. చార్జీలు 10 అణాలు ప్రత్యేకము.

మరియు జ్ఞప్తియిం దుంచుకొనుడు

కెటి బట్టో రోజ్ నెం. 777 రు (రిజిస్టర్డ్)

దీనికి సరిసమాన మగు నూనె లేదు రోజాపుష్పములచే చేయబడినది. పుష్ప వనమునం దున్న తాజా గులాబీపుష్పము లెంతటి పరిమళము యొసగునో యంతటి సారభము నిందు బడయగలరు.

అరబౌన్సు బుడ్డి 1-కి రు. 1-12-0, పావు బౌన్సు బుడ్డి 1-కి రు. 1-0-0.

కెటి బట్టో జాసిన్ నెం. 777 రు (రిజిస్టర్డ్)

మల్లెపుష్పములను తెలియనివా రుండరు. కెటి బట్టో జాస్మిన్ (నెం. 777 రు) మల్లెపువ్వుల కాలము లందుకూడ మల్లెపూలవాసన నిచ్చుచు ఆశ్చర్యమును ఆనందిమును కలిగించును. ఈ పరిమళము రోజుసాది యామ్రాణించిన, అదిలేక మీ రొక్కొక్కడియ యుండకాలరు.

అరబౌన్సు బుడ్డి రు. 1-12-0, పావుబౌన్సు బుడ్డి రు. 1-0-0.

బట్టో మధుకర్ (రిజిస్టర్డ్):—ఒకసారి యీ అత్తరు సుపయోగించువారు, సర్వదా దీనిని విడనాడలేకున్నారు. మేల్ పుష్పసారభమే

యిందులకు కారణము. అరబౌన్సు బుడ్డి 1-కి రు. 1-12-0. పావుబౌన్సు బుడ్డి 1-కి రు. 1-0-0.

వి. పి. చార్జీలు 6 అణాలు ప్రత్యేకము. (ఒక్కొక్కదానికి)

మరొకటి:—మీ గ్రామములందున్న దుకాణములలో కొనుసపప్పుడు కెటి మరియు నెం. 777 అనుపదము లను గమనించుడు. అట్లుచేసినచే శుద్ధమైనవి మీకు దొరకగలవు.

పరీక్షార్థమై రెండు అణాస్థాంపుల నంపి యే రెండు తలనూనెల నమూనాలుగాని, లేక అవి నా యొకటిగాని తెప్పించుకొనుడు.

సోల్ ఏజెంట్లు:—ది కతియవారు ప్రేడింగు కంపెనీ,

ఖైలాస్ మెయిన్ రోడ్, బొంబాయి నెం. 4,

గె. ప్రాకారమునకు

(కోటి సంవత్సరములకు పూర్వముండినది)

■ చాగిలపాడగోడవల-వాసిగోటన్.అమెరికా

